

Musa Aleyhisselâm'a Kitab Verilmesi.....	7
Tefsîr-i Şerifi:	7
Haarun Aleyhisselâmın Bazı Hususiyetleri	7
Melekler de İştittiler	7
Risâlet.....	7
Kelâmullâh	8
Peygamberler	8
Mûsâ Aleyhisselâm'ın Ümmet Olma Duası.....	8
Hikâye (Tûr Gününde Mûsâ a.s.)	8
Mûsâ Aleyhisselâm'ın Yüzündeki Nûr	8
Hikâye (Mûsâ Aleyhisselâm'ın Hanımı).....	8
Son koca?	9
Efendimizin (s.a.v.) Hususiyetleri	9
Verilene Şükret.....	9
Te'vilât-i Necmiyyeden.....	9
Tevrat.....	9
Tevrâtın Yazılı Olduğu Levhalar.....	10
Tevrat Hangi Gün Verildi	10
Tevrâtta Neler Vardı?	10
Tevrâtın Bazı Emirleri	10
Allah'ın Kitabını Tut ve Açıkla	10
Hasen İle Ahsenin Farkı?	10
fîşârî Manâlar.....	11
Seninle Aklımda Silinenler.....	11
Elif Harfini Ezberletti	11
Kibirli İnsanlar.....	11
Zulüm	12
Kibir.....	12
Kibirli Kişiler Kur'ân-ı Kerimi Anlayamazlar	12
Gaafiller Âyetleri Yalanlarlar	13
Gaflet Ehli Oldular	13
Âyetlerden Yüz Çeviren	13
Te'vilât-i Necmiyyeden	13
Büyüklük Enâniyet ve Lanete Götürür	13
Kibirli Kişinin Hâli.....	14
Tevazu Göster ki Kurtulasın.....	14
Akıllı Kişinin Vazifesi.....	15
İhlâslı Amelin Bereketi.....	15
Hikaye (thlas-Niyet)	15
Tefsîr-i Şerifi:	16
Buzağıyı Ma'bûd Edindiler	16
Kırk Güne Kırk Sene Ceza	16
Böğüren Heykel.....	16
Buzağıya Tapma Hikâyesi	16
Raks ve Coşmak	17
Raks ve Ashâb?	18
Raksedenlerin Yerleri?	18
Dört Mezhebe Göre Sahte Şeyhler	19
Raks Etmek.....	19
Raks Büyük Günahlardandır	19
Dinlemek	19
Teğannî Haramdır.....	19
Teğannî Dinlemenin Şartlar.....	19
Aslı Vatana Uçmak.....	20
Şerhi.....	21
Mest Olan Dervîşi Ayıplama	21
Semâ Nedir?	21
Vecd Nedir?.....	21
Semâ Âşıkların Gıdasıdır.....	21
Semâ'dan Tevbe Eden Şeyh.....	22

Vecd Hâline Göre İnsanlar?.....	22
Semâ Hakkında Bir Uyan	22
Hacı Bayramı Velinin ve Raks	22
Mûsikî İminin Başlangıcı	22
Mûsikînin Tarihçesi.....	23
Celvetiyyede Raks	23
Halvetiyye Tarikatı	23
Dönen Tasavvuf Ehlinin Hâli	23
Hangi Tarikata Girilmelidir	23
Yahûdî Meşrepli Sahte Şeyhler	24
Semâ Ehli Şeyhler	24
Dini Helak Eden Sahte Şeyhler	24
Şeytanın Tuzakları Şeyhler.....	24
Musannif Hazretlerinden Dua.....	24
Kendi Eserlerine Tapan Yahudilerin Hâli	25
Allah'ın Eserleri Kusursuzdur.....	25
Buzağıya Tapanların Pişman Olmaları	25
Musa Aleyhisselâm'ın Tur Dağından Dönmesi	26
Tefsîr-i Şerifi:	26
Halef	26
Acele ve Sûrat.....	27
Te'vilât-ı Necmiyyeden	27
İrşâd Vazifesi	27
Levhalar	27
Anam oğlu	27
Anne Şefkati	28
Şetâmet	28
Düşmanları Sevindirmemek	28
Zâlim Kavim.....	28
tşârî ve Tasavvufî Manâlar	28
Mağfiret.....	29
Hikâye (Annenin Şefkati).....	29
Rahmet.....	30
Allah'ın Lütfü	30
Hikâye (Rahmet-i İlâhi).....	30
Hacetler Allah'a Arz Edilmelidir	31
En Günahkâr Nefs	31
tşârî Manâlar	31
Buzağıya Tapanların Âhiretteki Hâlleri.....	31
Hikaye (Cömertlik).....	32
İftira	32
iman ve Tevbe	32
Işârî ve Tasavvufî Manâlar	33
Nefsin Hevâsına Tapmak Gazab-ı İlâhîyi Gerektirir	33
İftira Ehlinin Cezası.....	33
Tevbe ve Mağfiret	34
Zahirî ve Bâtînî Tevbe	34
Nefsin Tevbesi.....	34
Aklın Tevbesi	34
Ruhun Tevbesi.....	34
Sırrın Tevbesi	34
Ömür Ağacına Tevbe Suyu	35
Günahkârın İnlemesi Arşı Titretir	35
Tevbe Eden Kaçırdıklarına Kavuşur.....	35
Hikâye (İyilik Yapmak).....	35
İyilikler Kötülükleri Giderir	36
Güzel Amel.....	36
Gözüyle Gördüğüne İnanmayan Kavim	36
Tefsîr-i Şerifi:	36
Gazabın Susması	37

Devrik Cümle	37
Saygıyla Levhaları Aldı	37
Nüsha?	37
Tevrat'ın Nüshaları	37
Korku ve Ümit	38
Korkmanın Yolu	38
Korkmanın Alâmeti?	38
Korku mu Şefkat mi?	38
Hikaye (Korku)	38
Güzel Bir Sıfat	39
İncinmek Yok	39
Korkmanın Hitabı	39
Tevbe Mikâtı	39
Sarsıldılar	40
Af İstemek	40
Budala	41
İmtihan	41
Bast Makamında Üns Hâli	41
Edeb	41
Fitne	41
Mağfiret ve Rahmet?	42
Mağfiret Edenlerin En Hayırlısı	42
Ümmet-İ Muhammed (S.A.V.)'In Fazileti	42
Tefsîr-i Şerifi:	42
Tevbe Edenler	43
Azab	43
Allah'ın Rahmeti	43
Rahmet ahrette	43
Şeytanın Affı?	44
Yahudî ve Hıristiyanlara Rahmet ?	44
Ümmet-İ Merhume	44
Ümmî	44
Kalem ve Defter	45
Tevrat ve İncil'de Efendimiz (s.a.v.)	45
Mesnevîde Duyuruldu:	46
Yahudiler	46
Maruf	46
Helâl ve Haram	46
İslâm Dini Zorlukları Ortadan Kaldırdı	47
İman	47
Kurtuluş	47
Kurtuluşun Yolu	47
Efendimiz (s.a.v.) Hazretlerine Yardım	48
Peygamberlerin En Faziletlisi	48
Kur'ân-ı Kerim	48
Ümmeti Merhumenin Üstünlüğü	49
Osmanlı Devletinin Üstünlüğü	49
Osmanlı Devletinden Sonra İslâm Devleti Yoktur	49
Osman İsmi	49
Hazret-i Ömer (r.a.)'ın İmanı	50
Hikaye	50
Osmanlı Devletinin Fetihleri	52
Celâl ve Kahr	52
Karanlıktan Korkma	52
İşâr? Manâlar	52
Budalalar	53
Kalb Taşı	53
Allâhü Teâlâ'nın Bağışlaması	54
Musa Aleyhisselâm'ın Hasene İstemesi	54
Edeb	55

Rahmet ve Rü'yettullah.....	55
Ümmînin Manâsı	55
İlk Yarattılan Şeyler.....	55
Ümmü'i-Kurâ.....	56
Kitabların Aslı	56
Efendimiz (s.a.v.)'e Tabi Olmak.....	56
Mürşid-i Kâmillerin Manevî Halleri.....	56
Ümmîlik Makamı	57
Peygamber	58
Tefsîr-i Şerif:	58
Tevhid'e Davet.....	59
Süleyman Aleyhisselâm	59
Nâs Nedir?.....	59
Allah	59
İsm-i Şerîfi.....	60
Mâ Sivâ.....	60
Allah Hayat Verir ve Öldürür	60
İmanın Şartı	61
Sünnet.....	61
Bâtınî Hâl Üzere Olmak	61
Zahire İnanmak.....	61
Şeriat'a Uygun Olanlar	62
Kız Çocuğu.....	62
Hikaye (İslâmî Edeb).....	62
Sünnetle Amel	62
Hacer-i Esvedî Öpmek.....	63
Tâbi Olmak Gerek	63
Ashâb-ı Kefl'in Köpeği.....	63
Tabi Ol.....	63
Hak Ehli.....	63
Şefaate Nailiyet?.....	63
Kurtuluşa Vesile	64
Memleketlerin Belâlardan Kurtulmasının Yolu.....	64
Zemzem Suyu ve Kabe Örtüsü	64
Mukaddes Eşyaların Olduğu Yere Melekler Tazim Eder	65
Ölüde Azabı Hafifleten Sebepler.....	65
Efendimiz (s.a.v.) Hazretlerinin Yüzünü Temizlediği Peşkir	65
Musa Aleyhisselâmın Ümmeti	65
Tefsir-i Şerif:	65
Hikâye	66
Miraç Yolunda Gördüğü Kavim.....	67
Ölülere Gülen Doğanlara Ağlayan	68
Müslüman Olarak Kalan Kavim.....	69
Rivayetin Tahlili	69
İşârî ve Tasavvuf? Manâlar	69
iki Farklı Ümmet	69
Ümmet Olmak İstediler	70
fsrâil Oğullarının On İki Sebt'e Bölünmesi.....	70
Esmâ-i Adedin Mümeyyizleri.....	71
Sebt.....	71
Ümmetler	71
Tih Çölünde Su İstemeleri	71
On İki Pınar	72
İrkçi Toplum.....	72
Şeyhzâdenin Tefsiri	72
Gündüzleri Gölge Geceleri Işık	73
Kudret Helvası.....	73
Bıldırcın Eti	73
Selva Nasıl bir Kuş İdi.....	73
Kuş Eti	74

Herkese Yetecek Nimet	74
Rızkın Temizi ve Helâlini Yeyin	74
Açgözlülük	74
Nankörlük Zulümdür	74
Girilmesi Emredilen Şehir	74
Hitta Nedir?	75
Hangi Şehir?	75
Kubbetüz-Zaman	76
Allah'ın Emrini Değiştirdiler	76
Tefsîr-i Şerifi:	76
Maddeperest Bir Kavim	76
Zulüm, Belâ ve Mihnet	77
Zulmeden Dünyevî ve Uhrevî Nimetleri Kaybeder	77
Hikâye	77
Fırsatlar Bir Daha Geri Gelmez	78
Sualden Murad?	78
Bu Kıssa Vahyin Delilidir	78
Sahil Şehrinin İmtihanı	78
Hazret-i Alinin Teşbihi	79
Cumartesi Günü	79
İmtihan	79
Yahudilerin Maymun Olmaları	79
Tefsîr-i Şerifi:	80
Vaaz Etmek	80
Mağfîret Ümidimiz Var	80
Akıl Korunmayı Gerektirir	80
Yağcılık	81
Helak Olan Fırka	81
Zulüm Azaba Sebep Oldu	81
Maymun Olan Yahudiler	82
Maymun Olma Emri	82
Cumayı Değiştirdiler	82
Şehir Halkı Üçe Ayrılmıştı	83
Üç Gün Sonra Helak Oldular	83
Sual ve Cevap	83
Kalbleri Mesh Olundu	84
Kalb, Kalıbın Meshine Sebep Oldu	84
Müslüman Öldürmek	84
Yere Batma Sebepleri	84
İşârî ve Tasavvufî Manâlar	85
Nefs-i Emâre	85
İnsan Yasak Şeylere Meyyaldır	85
Dünyâ ile Sarhoş Olan	85
Akıl Dışı Nefis Erkek Olursa	86
O Büyük Gün	86
Tefsîr-i Şerifi:	86
Allâhü Teâlâ'nın Azmetmesi?	86
Buhtun-Nasr	87
Yahudilerin Sonu	87
Kötü Ameller	87
Dünyevî Azablar	88
Müminlerin Âhirette Azabları	88
Allâhü Teâlâ Hakkında Güzel Zan	88
Sermayesiz Kulunu Bağışla	89
Güzel Zan	89
Hikâye (akıbet)	89
Yeryüzüne Dağıtılmaları	90
İlmi Bir Tetkik	90
Varlık ve Yokluk İmtihan İçindir	90
Yahudilerin Allâhü Teâlâ Hakkında Kötü Düşünceleri	91

Te'vilât-i Necmiyyeden	91
Kîtâbullah'ın Dersini Yapan Kavim.....	91
Tefsîr-i Şerifi:	91
Halef ile Half in Arasındaki Fark?.....	92
Kitaba Varis Olanlar	92
Dünya	92
Haramdan Kazanmak	92
Dünyaya Araz Denilmesi.....	92
Kuruntuya Kapılmaları	93
Te'vilât-ı Necmiyyeden.....	93
İbâha Mezhebi Küfürdür	93
Kalb ile Tevbe Şart.....	93
Her Gelen Malı Alıyorlar	94
Kitabın Misâkı	94
Kitâbullah'ın Dersini Yapmak	94
Âhret Takva Ehli İçindir.....	94
Kitabullah'a Sarılmak	94
Kitabullahı Geçim Kaynağı Yapmak.....	95
Ümmet-i Merhumeye Övgü.....	95
İmandan Sonra Namaz Gelir	95
Namaz Dinin Direğidi	95
Muslihlerin Ecri Zayi Olmaz	95

Musa Aleyhisselâm'a Kitap Verilmesi

Yüce Meali:

Allah Buyurdu ki:

"Yâ Mûsâ! Haberin olsun, ben risâletlerimle ve kelâmımla seni o insanların üzerine intihab eyledim/seçtim. Şimdi şu sana verdiğimi al ve şükürünü bilenlerden ol." 144

Ve onun için elvahta/levhalarla herşeyden yazdık. Mev'ızaya / nasihata ve ahkâmın tafsiline dair her şeyi..

"Haydi" dedik; "bunları kuvvetle tut, kavmine de emret, onları en güzel iyi e tutsunlar... İleride size o fâsıkların yurdunu göstereceğim." 145

Âyetlerimden uzaklaştıracağım, yeryüzünde o haksızlıkla büyüklenenleri... Ki, her âyeti görseler de ona îmân etmezler, rüşd/doğruluk yolunu görseler de onu yol tutmazlar ve eğer sapıklık yolunu görürlerse onu yol tutarlar... Öyle... Çünkü onlar âyetlerimizi tekzîb etmeyi âdet edinmişler ve hep onlardan gaafil olagelmişlerdir.146

Halbuki âyetlerimizi ve âhirete kavuşacaklarını tekzîb edenlerin bütün amelleri heder olagelmiştir. Her halde çekecekleri sırf kendi amellerinin cezasıdır...¹

Tefsîr-i Şerifi:

su

"Allah Buyurdu ki:"

Mûsâ Aleyhisselâm;

"Sühhânsın/eksiksiz tamsın! sana tevbe ile döndüm ve ben mü'minlerin evveliyim." 2

Dediği (ve Allâhü Teâlâ hazretlerini teşbih ettiğinde) Allâhü Teâlâ hazretleri ona buyurdu:

"Yâ Mûsâ! Haberin olsun,

Muhakkak ki ben seni hâline daha uygun olduğu ve zâtının bakî olmasından dolayı, seni Cemâlimi görmekten men ettim. Ama bunun için üzülme, kederlenme, mahzun olma. (Zira)

"Muhakkak ki ben seni intihab eyledim/seçtim

Seni seçtim. Kuvvetle seni aldım ve seni tercih ettim." (kimin üzerine),

"İnsanların üzerine"

Senin zamanında mevcûd olan diğer insanların üzerine, demektir. 3

Haarun Aleyhisselâmın Bazı Hususiyetleri

Harun Aleyhisselâm'ın üzerine (seçtim) demektir... Harun Aleyhisselâm her ne kadar peygamber idi ve Mûsâ Aleyhisselâm'dan da yaş bakımından daha büyük ise de. Fakat Mûsâ Aleyhisselâm'a tabi olmakla memurdu. Harun Aleyhisselâm, kelîmullah değildi. Harun Aleyhisselâm bir şeriat sahibi değildi.

Veya seni insanların hepsinin üzerine tercih ettim, demektir. Çünkü kelâm ile risâlet bunlar Mûsâ Aleyhisselâm'dan başkası için toplanmadı 4. Hâsıl olmadı. 5

Melekler de İşittiler

Burada "İnsanların üzerine" buyurdu da,

"Mahlûkatın üzerine" buyurmadı. Çünkü melekler de Allâhü Teâlâ hazretlerinin kelâmını vasıtasız olarak işittiler; Mûsâ Aleyhisselâm işittiği gibi... 6

Risâlet

risâletlerimle

risâlât kelimesi, au, "Risâlet" kelimesinin cemiidir. Bu kelime aslında masdar olup, "Göndermek" manasınadır. Burada risaletten murad, kendisiyle gayriye gönderilen şeydir. (3/238) 0 da Tevrat'ın (yazılı olduğu yapıkları ve) kitabtır.

(Ruhu'l-beyânın metninde) diye geçen kelime, kelimenin cemiidir. O da kitab (yazılmış) manasınadır. Kişi bir şeyi yazdığı zaman; "O, onu yazdı" denilir. Tevratın levhaları, Tevratın kendilerine yazılmış olması cihetinden

¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/224-225.

² El-A'râf: 7/143,

³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/225-226.

⁴ Efendimi*. (s.a.v.) hazretleri, hariç. Çünkü Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine risâlet verildiği gibi, miraç gecesinde, Allâhü Teâlâ hazretleri vasıtasız olarak onunla kelâm buyurdu. Mütercim.

⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/226.

⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhu'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/226.

kitaptırlar. ⁷

Kelâmulâh

"ve kelâmımla."

Yani benim seninle vasıtasız olarak konuşmam (için seni seçtim), demektir.

Denildi ki, burada muzâf, mahzûftür. Yani,

Benim sözümü işitmenle," demektir.

Bu kavı-i şerif, "Mûsâ Aleyhisselâm'ın seçmiş olduğu yetmiş kişi de Allâhü Teâlâ hazretlerinin kelâmını işittiler," diyen kişinin sözlerini reddeder. Çünkü âyet-i kerimede Mûsâ Aleyhisselâm'ın seçildiğinin ve tercih edildiğinin beyânı vardır.

O, tahsisüzerine tensistir... ⁸

Peygamberler

Bil ki, peygamberler (a.s.)'ın her biri yaratılışı anında, kemâlin bir çeşidi veya iki çeşidi veya bir çok çeşidiyle mahlûkatın üzerine gerçekten seçilmişlerdir.

Bu kemâlât bir zerrec (tohumcuk hâlinde) peygamberlerin istidatları, fîynetleri için terkip edilip konuldu. Kemâlâtın bu çeşidi, Adem Aleyhisselâm'ın çamuru kudret eliyle yoğururken zîhûr etsin diye... Hazret-i Nuh'un berisinde, Allâhü Teâlâ hazretleri, Hazret-i Musa'yı risâlet ve mükâleme ile seçti. ⁹

Mûsâ Aleyhisselâm'ın Ümmet Olma Duası

Rü'yetin (Allâhü Teâlâ hazretlerini) görmenin kemâli bizim peygamberimiz Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine ve ümmetine mahsustur... Hatta Mûsâ Aleyhisselâm, Rabbinin görme makamına nail olmak için dua etti ve;

"-Allâhım! Ben* Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerinin ashabından kıl!" ¹⁰

Hikâye (Tûr Gününde Mûsâ a.s.)

Rivayet olundu:

Allâhü Teâlâ hazretleri. Mûsâ Aleyhisselâm ile kelâm buyurduğu "Tur günü" Mûsâ Aleyhisselâmşın üzerinde, yünden yapılmış, öd ağacıyla buhurlanmış bir cübbe vardı. Ortasından liften bir şerit ile bağlanmıştı. Kendisi de dağın üzerinde ayakta durdu. Sırtını dağın kayalarından birine dayandırmıştı. Allâhü Teâlâ hazretleri kendisine buyurdu:

"-Ey Mûsâ! Seni öyle bir makama oturttum ki, senden önce hiçbir kimse o makama oturmamış gibi; senden sonra da hiçbir kimse o makama oturmayacaktır. Seni kurtarmış bir halde yaklaştırdım!"

Mûsâ Aleyhisselâm, sordu:

"-Ya Rabbi! Beni neden bu makama getirdin?" Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

"-Senin tevâzuundan ey Mûsâ!"

Mûsâ Aleyhisselâm, Rabbinin kelâmının lezzetini işitince, nida etti:

"-Ya ilâhî! (Sen) yakın mısın? Fısıltı halinde konuşayım? Yoksa uzak mısın? Nida (yüksek sesle bağırarak) sesli mi konuşayım?" Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

"-Ey Mûsâ! Ben, beni zikredenle otururum!" ¹¹

Mûsâ Aleyhisselâm'ın Yüzündeki Nûr

Allâhü Teâlâ hazretleri kendisiyle kelâm buyurduktan sonra, Mûsâ Aleyhisselâm'ın yüzüne hiçbir kimse bakmaya güç yetiremedi. Onun yüzünü hep bir nur kaplamıştı. Mûsâ Aleyhisselâm da yüzünü örttü. Mûsâ Aleyhisselâm vefat edinceye kadar bu nur onun yüzünden kaldırılmadı. ¹²

Hikâye (Mûsâ Aleyhisselâm'ın Hanımı)

Rivayet olundu:

Mûsâ Aleyhisselâm'ın hanımı kendisine; "-Ben senden dulum!" dedi.

⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/226-227.

⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/227.

⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/227.

¹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/227.

¹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/228.

¹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/228.

Yani Sen Rabbinle konuştuğun günden bu yana sanki ben senden kocasız bir halde kalmış (dul bir kadını)...

Mûsâ Aleyhisselâm, hanımı için yüzünü açtı. Mûsâ Aleyhisselâm'ın yüzündeki nur, güneş şuaları (ışınları) gibi eşinin gözlerini aldı. Mûsâ Aleyhisselâm'ın eşi bir saat kadar eliyle yüzünü kapattı...

Bunun üzerine Mûsâ Aleyhisselâm'ın hanımı kendisine;

- "Allâhü Teâlâ hazretlerine dua et; cennette beni sana eş (hanım) yapsın!" dedi.

Mûsâ Aleyhisselâm;

- "Bu senin benden sonra evlenmemene bağlıdır!" dedi. ¹³

Son koca?

Zira muhakkak ki kadınlar, cennette son kocalarına eş olurlar....

Denildi ki:

Bir adam, bir kadın ile ilk olarak (bakire halinde) evlenirse, cennette onunla evlenir.

Denildi ki:

O (kadın), eşlerinden ahlakı en güzel olan ile evlenir ¹⁴.

Efendimizin (s.a.v.) Hususiyetleri

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri vefat ettiğinde hayatta olan hanımlarının ondan gayri başkasıyla evlenmelerinin haram olması ¹⁵, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin hususiyetlerindedir ¹⁶ ...

Verilene Şükret

"Şimdi şu sana verdiğimi al," Sana peygamberlik ve hüküm şerefini verdim. ve şükürünü bilenlerden ol Bu nimetlere şükret! ¹⁷

Te'vilât-i Necmiyyeden...

Te'vilât-ı Necmiyyede buyruldu:

iki "Şimdi şu sana verdiğimi al,"

Yani senin içine terkîp etmiş olduğum istidada ve seni risâlet ve mükâleme (konuşmak) için seçip tercih etmeme;

"ve şükürünü bilenlerden ol"

Çünkü şükür, senin istemiş olduğun rü'yete (Allâhü Teâlâ hazretlerini görmeye) seni ulaştırır. Çünkü şükür, nimetin ziyâde kılınmasını gerektirir. Şu kavî-i şeriften dolayı;

"Celâlim hakkı için, şükrederseniz elbette size artırırım,,, " ¹⁸

Bu ziyâde, rü'yetüllah'tır. (Bunun delili de) şu kavî-i şeriftir:

- "Hasenat yapanlara hüsnâ; bir de ziyâde var..." ¹⁹ Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Ziyâde, rü'yet (Allâhü Teâlâ hazretlerini görmek)tir. Hüsnâ cennettir..." ²⁰

Tevrat

"Ve yazdık."

¹³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/228-229.

¹⁴ Dünyada birkaç koca etmiş olan bir kadın cennette hangi kocasıyla evleneceği konusunda âlimlerin ihtilâf ettiler. Buyurdular:

1- Kadın, cennette son kocasıyla olur,

2- Kadın cennette ilk kocasıyla olur.

3- Kadın muhayyer bırakılır, hangisini seçerse onunla evlenir.

4- Kocalarından hangisininin ahlakı daha güzel ve kendisine daha iyi davranırsa onula olur.... Bu konuda daha geniş malûmat için bakınız:

"Bostanü'l-Ârifin" s. 382, Ebû'l-Leys Semerkandî hazretleri,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/229.

¹⁵ Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin vefatından sonra hanımlarının başkalarıyla evlenmelerinin haram oluşu ve hanımlarının bütün mü'minlerin annesi olduğu Kur'an-ı kerim İle sabittir.

"Peygamber, mü'minlere nefislerinden daha evlâdır. Zevceleri de onların analarıdır." El-Azhâb: 33/6,

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin hanımları mü'minlerin anneleridir. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden sonra bir kimsenin onlarla evlenmesi haramdır. Anneyle evlenmek haram olduğu gibi. Mütercim.

¹⁶ Burada zikredilen tabiri "Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin hususiyetleri demektir. Hadis kitaplarında yirmi yedi kadar hasâis-i nebi (Efendimiz s.a.v. hazretlerinin hususiyetlerinden) söz edilir. Daha geniş bilgi için hadis kitaplarına bakınız. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/229.

¹⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/230.

¹⁸ İbrahim: 14/7,

¹⁹ Yunus: 10/26,

²⁰ Fethü'l-Bâri,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/230.

(Fârisî olarak;) Biz yazdık! Yani yüce "kalem"e emrettim, o da yazdı.
Veya Cebrail Aleyhisselâm'a emrettim, zikir kalemi ve nurdan
mürekkeblerle yazdı... "onun için"
Mûsâ Aleyhisselâm için...²¹

Tevrâtm Yazılı Olduğu Levhalar

"elvahta/levhalarda"
Yeşil zümrütten olan dokuz levha üzerine yazıldı. Doğru (olan görüş) budur.
Tevrat bu levhalara, yüzüğe (yazının yazılması gibi) nakşedildi. Her bir levhanın uzunluğu on zira' idi...
Kamûs'ta buyuruldu:
Levha, tahta veya kemikten uzun her bir sahifedir. Cemii
"levhalar" gelir.²²

Tevrat Hangi Gün Verildi

Rivayet olundu:
Mûsâ Aleyhisselâm'ın Allâhü Teâlâ hazretlerinden rü'yet (görülmesini) istemesi, Arefe günü oldu; Tevrâtm kendisine verilmesi de, kurban bayramı (birinci) günü oldu...²³

Tevrâtta Neler Vardı?

Dinî işlerinde kendisine muhtaç oldukları her şey (kendisinde vardı...)
"Mev'ızaya/nasihata ve ahkâmın tafsiline dair her şeyi..."
Bu kav/-/ şerif, car ve mecrûr'dan bedeldir. Çünkü o, "yazdık." Fiilinin mefûü olmak üzere nasb mahallindedir. '
"harf-i cerri mezid'tir. Tebğfz manâsına değildir.
Yani biz Mûsâ Aleyhisselâm için Tevrâtta, nasihat ve öğütlerden ve hükümlerin tafsilatıyla açıklanmasından her şeyi yazdık.²⁴

Tevrâtın Bazı Emirleri

Mukâtil (r.h.) buyurdu: Levhalarda yazdı:
Muhakkak ki ben Allâhim;
Rahmanım, Rahimim!
Bana hiçbir şeyi şirk koşmayın!
Yollan kesmeyin!
Zina etmeyin.
Anne ve babaya karşı gelmeyin!"²⁵

Allah'ın Kitabını Tut ve Açıkla

"bunları tut,"
tzmâr-ı kavi üzeredir. Ve "yazdık." Kavf-işerifinin üzerine atftır.
Yani "Biz haydi onu tut! Dedik. Yani levhaları tut, demektir. (3/239)
"kuvvetle/' Ciddiyet ve azîmetle tut, "kavmine de emret,"
Nedb yolu (yani mendûb olmak) üzere emret, demektir. En faziletlisini tercih etmeye teşviktir.
"tutsunlar..."
Onlar da alsınlar (tutsunlar),
"onları en güzeliyle"
Be harfî mef'ûlü bihte zaid'tir.²⁶

Hasen İle Ahseinin Farkı?

"En güzel" azimetlerdir. "Güzel" ise ruhsatlardır.

²¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/231.

²² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/231.

²³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/231.

²⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/231-232.

²⁵ Tefsîrû Mukâtil bin Süleyman, c. 1, s. 414,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/232.

²⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/232-233.

Yani bilsinler ki, azîmet olanlar, sevabı çok olanlardır. Bu da;

- 1- Farzlar ile nafilelerin arasını toplamak (beraberce yapmak),
- 2- Yardım görmeye izafetle sabretmek,
- 3- Ve bunlardan başka ibâdetler gibi...

Kutrûb²⁷ buyurdu:

Yani güzelliğiyle ve hepsiyle al demektir. Zira Kur'ân-ı kerimin hepsi güzeldir. Şu kavî-i şerifte olduğu gibi; -"Sana vahyolunan Kitabı güzel güzel oku ve namazı kıl. Sahih namaz edepsizlikten ve uygunsuzluktan nehyeder ve her halde Allah'ın zikri en büyük iştir ve Allah her ne işlerseniz bilir." ²⁸

"İleride size göstereceğim." Ey İsrail oğullar! "o fâsıklann yurdunu"

1- Firavun ve kavminin yurdunu... Çardaklarının üzerine yıkılmış olan Mısır'da.

2- Âd kavminin yerlerini,

3- Semûd kavminin evlerini.

4- Ve benzerlerini; ibret almanız için size göstereceğim.

Size emretmiş olduğum Tevrat'ın hükümleriyle amel etmekten muhalefet ederek; fâsık olmayın

5- Veya Mısır arzını göstereceğim,

6- Ya da Cebbar Amâlikâhların Şâm arazisini size göstereceğim.

Burada göstermenin manâsı, idhâl etmek yani miras yoluyla sahip etmek ve sokmaktır.

Birinciye (Firavun, semûd ve âd kavminin) yerlerini göstermek, vaîd ve korkutmadır.

İkinciye göre, o arazilere varis olup oralara girmek ise, bir vaad ve teşviktir. ²⁹

fşârî Manâlar

Bu âyet-i kerimede şu işaretler vardır:

Muhakkak ki dünyayı talep etmek; âhireti talep etmekten daha güzeldir. Allâhü Teâlâ hazretlerinin (rızâsını) talep etmek ise, âhireti istemekten daha güzeldir. Âşık'a düşen vazife en güzeli seçmek ve tercih etmektir.

"İleride size o fâsıkların yurdunu

göstereceğim." Kavî-i şerifi şuna işaret etmektedir:

Âhireti talep etmekten çıkanların yurdu cennet... Ve âhireti

talep etmekten Allâhî talep etmeye çıkanların yurdu ise;

- "sadâkat meclisinde, kudretine nihayet olmayan bir şehinşah'ın huzur-u kibriyasmda..." ³⁰ (Buyrulan)
yurttur... ³¹

Seninle Aklımda Silinenler

Hafız (k.s.) hazretleri buyurdular:

- "Tûbâ'nın gölgesi,

Gönül talep eden (ve eğlendiren) huriler, Havzun kenarında oturmak;

Hepsi senin köyün mahalle başının sevgisiyle hatırımdan gitti. Aklımdan silindiler..." ³²

Elif Harfini Ezberletti

- "Gönlümün levhasında (yazı tahtasında) yoktur.

Dostun dik (ve isminin başı olan uzun) elifinden başka bir şey... Ne edeyim ki? Üstadım bana (eliften) başka harf ezberletmedi.. ³³

Kibirli İnsanlar

"Âyetlerimden

uzaklaştıracağım, yeryüzünde o büyülenenleri..."

"Âyetler"den murad, Tevrâtın levhalarında yazılmış olan,

1- Mev'izeler, öğütler, nasihatler,

²⁷ Kutrub, Nahiv ve lügat İlminin büyük âlimlerindedir.

²⁸ EI-Ankebût:29/45,

²⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/233-234.

³⁰ el-Kamer: 54/55,

³¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/234.

³² Bu beyit elimizde ki Divân-ı Hafız-ı Şirâzi'de yoktur.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/234-235.

³³ Divân-ı Hafız-ı Şirâzi, s. 173,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/235.

- 2- Hikmetler,
3- Hükümler
4- ve diğer kevnî âyetlerdir.
5- Mü'minlere gösterilmesi, vaad olunan fâsıkların diyarı o kevnî âyetlerin cümlesindedir...
Kibirlenenlerin âyetlerden sarf edilmelerinin manâsı;
1- Onların kalblerinin üzeri mühürlenmesi
2- Onlar (o âyetler) hakkında tefekkür edememeleri,
3- Onlardan ibret almamalarıdır.
(Onları bu duruma iten sebep ise) üzerinde oldukları;
1- Kibirleri,
2- Ceberut (zorba ve zulüm ehli) olmakta isrâr etmeleridir.
Bu kavî-i şerifin manâsı: Mühür vuracağım,
1 - O kendilerini büyük sananlar,
2- Halkın üzerinde kendilerinde bir meziyet olduğunu gören,
3- Kendilerini halktan faziletli görenler,
a) Onlar benim tenzili (indirilen) ve tekvini (ve yaratılan) âyetlerimden faydalanamazlar.
b) Kendi nefislerine konulan, âfâkî âyetlerimizden ibret alamazlar.
c) Onlar, âyetlerin eserlerini ganimet bilip menfaat göremezler...
Ey İsrail oğulları! Onların yollarına girmeyin! Siz de onlar gibi olursunuz! ³⁴

Zulüm

(Nasıl kibirleniyorlar?) "haksızlıkla"
Tekebbür'ün sitesidir.

Onlar, haksız yere kibirlenmektedirler. (Onları kibre sevk eden de) onların o bâtil dinleri ve ifrat derecesinde olan zulümleridir. ³⁵

Kibir

İbnü's-Şeyh (r.h.) buyurdular:

Kibirleşmek (insanlara karşı büyüklük taslamak), zikredilen (ilâhî) âyetlerden menfaat görmekten mahrum olmaya götürdüğünden ve (âyetlerden faydalanmayı) kaybetmeye sevk ettiğinden dolayı, bu âyet-i kerimeden maksat, İsrail oğullarını, Allah'ın âyetleri hakkında tefekkür etmekten çevirmek ve âyetlerle hidâyet bulmaktan mahrum eden kibre kapılmaktan sakındırmaktır... Ta ki böylece (Mûsâ Aleyhisselâm'a inen) Tevrâtı ciddi bir şekilde tutsunlar ve ona râğbet etsinler...
İbni Şeyh'in sözleri bitti. ³⁶

Kibirli Kişiler Kur'ân-ı Kerimi Anlayamazlar

İsrail oğullarının kıssasına muttasıl olan âyettir. Ve kelâmın İsrail oğullarının kıssalarının arasına girmiş bir cümle-i itirâziyye (parantez cümlesi de) olma ihtimali vardır. Bununla Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine, ümmetinin kibirlilerinin Kur'ân-ı kerimi anlamaktan mahrum olduklarını ve Kur'ân-ı kerim üzerinde düşünmekten yoksun olduklarını haber vermek içindir. Denildiği gibi;

-"Allâhü Teâlâ hazretleri, zâlimlerin kalblerine;

1- Kur'ân-ı kerimin hikmet (ve hükümlerini) anlamalarını yerleştirmek;

2- Kur'ân-i kerimin acâiblerine muttali olmayı yerleştirmeyi ikram etmekten imtina etti..."

-"Yazıktır! Nice yerler (ve köşkler) onlardan virane oldu."

"görseler de,"

"her âyeti" Apaçık mucize olan bütün âyetleri,

"Ona îmân etmezler/"

Onlar o mucizelerin her birini inkâr ederler. O, âyetlere olduğu gibi, yönelmedikleri için;

"Ve eğer onlar

rüşd/doğruluk yolunu görseler de onu yol tutmazlar.."

Hakka yönelmezler. Onlar asla Hakkın yoluna girmezler. Şeytan onların üzerine istilâ ettiği ve onların bütün benliklerini kapladığı ve onlar, sapıtmaya ve yanıltmada şeytana tabi oldukları için doğru yolu göremezler.

ve eğer sapıklık yolunu görürlerse onu yol tutarlar..."

Onlar sapıklık yolunu kendi nefisleri için bir yol, kendisine devam edilen bir gidişat edinirler. O sapık yoldan

³⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/235-236.

³⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/236.

³⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/236.

kendilerini alıkoyamaz ve kendilerini çevirmezler. Bu onların bâtil olan hevâ-ü heveslerine muvafakati (uygun) olduğu ve kendilerini şehvetlere götürdüğü içindir... (3/240) ³⁷

Gaafiller Âyetleri Yalanlarlar

"İşte bu..."

Onların (zulüm ve kibir ehlinin);

- 1- Kibirlemelerine,
- 2- Âyetlerden hiçbir şeye iman etmemelerine,
- 3- Rüşd (doğru) yoldan yüz çevirmelerine,
- 4- Tam bir şekilde sapıklık yoluna yönelmelerine, işaret etmektedir.

"Çünkü onlar, "Bunun hâsıl olmasının sebebi, onların;

"âyetlerimizi tekzib etmeyi âdet edinmişler,"

Onların kendisiyle vasıflandıkları (üzerinde oldukları) kabahatlarının bâtil olduğuna delâlet eden âyetleri yalanladıkları ve onların yollarının zıddının hak olduğuna delâlet eden o inen âyetleri ve mucizeleri tekzib ettikleri içindir. ³⁸

Gaflet Ehli Oldular

"ve hep onlardan gafil olagelmışlerdir."

Onlar, o âyetler hakkında tefekkür etmiyorlar. Ancak onların yaptıkları şeyler, ancak bâtil olan şeylerdir.

Burada geçen, gafletten murad, Kur'ân-ı kerimden tefekkür, manâlarının üzerinde düşünme ve tedebbürün olmamasıdır. "Âyet-i kerimelerden tedebbür ve tefekkürün olmamasından" âyeti kerimelerden gaflet, ile tabir olundu.

Bu ifâde, bir şeyden yüz çeviren kişinin ondan gafil olmasına teşbîh içindir... ³⁹

Âyetlerden Yüz Çeviren

"Halbuki âyetlerimizi ve âhirete kavuşacaklarını tekzib edenlerin".

Masdarın mefûlüne izafetindedir. Faili mahzûftür. Yani, "Onların âhiret yurduna kavuşacakları," demektir.

"bütün amelleri heder olagelmıştır."

Amellerinin bâtil olduğu zahir oldu... Onların yapmış oldukları; sıla-ı rahm (mahrem olan yakın akrabaları ziyaret etmek), muhtaç olanlara yardım etmeleri ve benzeri amellerinin boşa gidip kendilerine menfaat vermez.

"Her halde çekecekleri cezaları,"

istifham nefîy ve inkâr manasınadır. Yani "Cezalandırılmazlar," demektir.

"sırf kendi amellerinin cezasıdır..."

Yani ancak onların cezaları, yapı geldikleri küfür ve ma'siyetlerinden dolayı olacaktır. ⁴⁰

Te'vîlât-i Necmiyyeden ...

Yani onlar onların amelleri boşa gittiği ve;

- 1 - Peygamberlerin gönderilmesi,
- 2- Kitapların indirilmesi
- 3- Mucizelerin izhâr edilmesi,

Anında onlardan kibirlemeleri sebebiyle amelleri heder olduğu için; biz de Kibriyâmızdan dolayı yanımızda onları amellerini yakmakla cezalandırdık. (Bu bizim) şirk ehlinde ve onların şirklerinden müstağni olmamızdır.

Bunun benzeri şu âyet-i kerimedir:

-'Kötülüğün cezası da misli kötülüktür. Fakat her kim affedip islâh ederse, onun da ecri Allah'adır. Her halde O, zâlimleri sevmez.'" ⁴¹

Büyüklik Enâniyet ve Lanete Götürür

Bu âyet-i kerimede tekebbür (kibirlemek ve büyüklik taslamanın) zemmi ve yerilmesi vardır. Zira büyüklik

³⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/236-237.

³⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/237-238.

³⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/238.

⁴⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/238-239.

⁴¹ eş-Şurâ: 42/40,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/239.

taslamak, hicâb olması cihetinden beşerin en büyük vasıflanndandır. Çünkü büyüklük taslamak ziyadesiyle kişiyi enâniyete görür. Enâniyetini ziyâde kılar. İblîsin kovulması ve lanete uğraması ancak kibirlenmesi ve büyüklük taslamamasındandı..⁴²

Kibirli Kişinin Hâli

Tekebbürü (büyüklük taslamayı) bâzı belâğât âlimleri şöyle vasıflandırdılar:

- "Sanki Kısırâ, onun örtüsünü taşımaktadır (peşkirini tutmaktadır)
Karun onun nafakasına vekildir.
Belkîs onun dadılarından biridir.
Sanki Yusuf Aleyhisselâm onun gözlerinin bebeğiyle baktı.
Lokman onun hikmetiyle konuştu.
Sanki yeşillikler onun için yükseldi.
Yer onun İsmiyle yayıldı...."⁴³

Tevazu Göster ki Kurtulasın

Mesnevî'de buyuruldu

- "Bil ki;

Kibirlenmek öldürücü bir zehirdir!

(Ondan kurtuluş mümkün değildir...)

Kör gönül bu zehirle mest olur.

Bir düşkün zehirli şarabı içince,

Bir ân gaflet içinde neşeden ve sevinçten coşar; lakin,

Bir müddet sonra zehir canına tesir etmeye başlar.

Onu derde ve kahra esir eder.

Eğer sen kibrin zehirine inanmıyorsan; o zehirin Âd kavmini nasıl helak ettiğine baki

Çünkü bir şâh başka bir şahı eline geçirdi mi ya onu öldürür ya da hapseder...

Fakat şahlar (padişahlar ve sultanlar), bir fakir, düşkün gariban hastayı buldular mı onun derdine derman olur ve ona ihsanda bulunurlar.

Bu kibirlenme ve büyüklük taslama eğer belâ ve zehir değilse, bir padişahın bir pâdişâhı yersiz ve hatasız olarak öldürmesi niçindir?

Bir hizmeti olmayan, hastaya neden şefkat besler?

İşte bu iki halden sen kibirlenme zehirini anla!

(Yol kesen eşkıya hiç fakirin yolunu keser mi?)

Hurt, ölü kurdu asia ısırılmaz.

Hızır Aleyhisselâm, gemiyi tahrip edip kırdı,

Zâlim şahın eline geçmesin diye....

Madem kikirik olan kurtuluyor.

Sen de kırıl ve kurtul

Emniyet yoksulluk ve fakirlik içindedir.

Sende yoksul ve fakir ol

içinde bir miktar madeni olan dağ,

Kazma darbeleri paramparça eder....

Kılıç boynu olana vurulur.

Gölge yerlere düşer.

Bundan dolayı yerler yaranıp incinmez.

Kibirlenmek petrol ve ateştir.

Ey kardeş onu mesken edinme/

İçinden kibir, gurur ve büyülenmeyi çıkart!

Her ne ki yerle bir ise... (Yerden daha yüksek ve büyük değiiise)

O şey okların hedefi olmaz... (Nişan olmaz),

Ama ansızın yerden baş kaldırıncı,

O da hedef ve nişan gibi yaranır, oklarla⁴⁴...

"Bizlilik" ve "benlik" halka merdiven gibidir. Âkîbet ondan düşmek ve inmek mukadderdir... Unutma ki, en üste çıkan kişi, Düştüğü zaman, onun kemikleri daha çok kırılır. Bunlar fer'i meselelerdir. Sen asillara bak!

⁴² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/239-240.

⁴³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/240.

⁴⁴ Parantez içine alıp eğik olarak yazdığım bu beyitler, baştaki satırların devam olarak Mesnevî-i şerifte olduğu halde Ruhû'l-Beyân tefsirinin metninde yoktur. Manayı tamamladığı, Musannif hazretlerinin yüksek hoşgörüsüne sığınarak buraya aldım. Mütercim

Büyüklenmek Allah'a şirk koştur. Kibir şirktir.

Kibirden sakın! Asla kibirlenme! (Kibirlenmektense) ölümü tercih et; hayat kazan! Zira Allâhü Teâlâ hazretlerinin mülküne (kibre) ortaklık azgınlığın ve şaşırılmışların işidir.

Ama onunla dirildin mi bir kere?

Saf olup arınırsın,

Tam bir vahdette şirk kalmaz...." ⁴⁵

Akıllı Kişinin Vazifesi

Akıllı kişiye düşen,

1- Nefsini kibirden (gurur ve büyüklük taslamaktan) temizlemektir.

2- Hak yolunda (doğru olan tarikatta) tevazu yolunu tutmaktır.

3- Amellerini, Allâhü Teâlâ hazretlerine hâlis ve muhlis yapar. ⁴⁶

İhlâslı Amelin Bereketi

Zira kim ki amellerini Allâhü Teâlâ hazretlerine hâlis ederse; her ne kadar o kişi niyet etmezse bile, onun amellerinin eserlerinin bereketi onun üzerinde zahir olur ve onun akabinde ta kıyamete kadar devam eder... ⁴⁷

Hikaye (thlas-Niyet)

Denildiği gibi;

Adem Aleyhisselâm, yeryüzüne indirildiğinde, çölün, ovaların ve dağların vahşî hayvanları onun ziyaretine geldiler.

Her biri (kendi lisân-ı haliyle) Adem Aleyhisselâm'a selâm verdiler.

Adem Aleyhisselâm'ı ziyaret ettiler.

Adem Aleyhisselâm da hayvan cinslerinin her birine kendi cinslerine yakışır bir şekilde dua etti.

Derken, Geyiklerden bir taife (bölük) geldi.

Adem Aleyhisselâm onlara dua etti.

Onların sırtlarını sıvazladı.

O andan itibaren onlardan misk kesesi zahir oldu. (3/141)

Diğerleri bunu görünce sordular:

-"Nereden bu?" Onlar da dediler ki;

-"Bizler "Safiyyullah" (Adem Aleyhisselâm'ı) ziyaret ettik! O da bize dua etti. Sırtımızı sıvazladı..."

Bunun üzerine diğerleri de koşular.

Adem Aleyhisselâm'a geldiler.

Adem Aleyhisselâm, onlara da dua etti. Onların sırtlarını eliyle mesnetti. Lakin onlarda bundan (misk kesesinden) hiçbir şey zahir olmadı...

Bunun üzerine bunlar diğerlerine;

-"Biz de sizin yaptığınız gibi yaptık! Sizde olduğu gibi bizde hiçbir şeyin belirmediğini görmedik" dediler. Onlarda:

-"Sizin ameliniz (sizin Allah'ın peygamberini ziyaret etmeniz) kardeşlerinizin (diğer geyiklerin) nail oldukları keramete nail olmak içindi... Onların ise amelleri sadece Allâhü Teâlâ hazretlerinin rızâsı içindi. Bütün çıkar şaibelerinden uzaktı...." Dediler.

Bu misk kesesi, o geyiklerden ve kıyamete kadar yeryüzüne gelecek olan, onların nesillerinden hep zahir oldu.

Bu kıssadan zahir oldu ki mahlûkat ancak, yapa geldikleri şeylerle mükâfat görür (veya ceza alırlar).

Ceza (ve mükâfat) elbette lazımdır.

Cezanın da elbette amelin cinsinden olması gerekir.

Biz Allâhü Teâlâ hazretlerinden üzerimizde tembelliği defetmesini ve ayak kaymalarını kaldırmasını isteriz!
Amin ⁴⁸

Yüce Meali:

Musa'nın arkasından ise kavmi tutmuşlar, huliyyatlarından/süs eşyalarından bir dana/böğüren bir heykel edinmişlerdi. Görmemişler miydi ki, o onlara bir söz de söyleyemezdi, bir yol da gösteremezdi. Fakat onu edindiler ve zâlim idiler.148

⁴⁵ Mesnevî-İ Şerif-i Manevî, Defter: 1, s. 101,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/240-242.

⁴⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/242.

⁴⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/242.

⁴⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/243.

Vaktâ ki ellerine kırağı düşürüldü/pişman oldular ve cidden sapmış olduklarını gördüler:

-"Yemin olsun ki" dediler, "eğer bize merhamet etmez de rabbimiz, mağfîret buyurmazsa her halde hüsranda kalanlardan olacağız." 149 ⁴⁹

Tefsîr-i Şerifi:

"Musa'nın arkasından ise kavmi tutmuşlar (edindiler)"

Mûsâ Aleyhisselâm'm Tur'a gitmesinden sonra, harf-i cerri, gayenin ihtidası içindir...

'ot "bazısından"harf-i cerri tebğiz içindir.

"huliyatlarından/süs eşyalarından.."

"Huliyât- süs eşyaları" kelimesi "süs" kelimesinin cemiidir. "memeler" kelimesinin meme" kelimesinin cemii olması gibi..

"Huliyât- süs eşyaları" insanların kendisiyle süslendikleri altın ve gümüşten olan şeylerdir.

Bu süs eşyalarının ashnda Kıbtîlerin olduğu haide, îsrâû oğullarına izafe edilmesi mülâbesetin en düşüğünden dolaydır,

İsrail oğulları bu süs eşyalarını, Mısır'dan çıkacakları zaman, sahiplerinden ödünç almışlardı. (Süs eşyasından ne yaptılar?)

"bir dana,"

Bu kavî-i şerif, "Edindi" fiili müteaddidin

ikinci mefûlü ise mahzûftür.

"Edindi" fiilinin birinci mefûlüdür. yapmak fiili manası olup iki mefûle ⁵⁰

Buzağıyı Ma'bûd Edindiler

Yani, "Yani onu (buzağıyı) ilâh edindiler" demektir.

"Buzağı," Sığırın erkek yavrusudur ⁵¹.

Buzağının babası öküzdür.

"Buzağı," kelimesinin cemii, "Buzağılar," demektir ⁵².

"Buzağı," kelimesinin müennesi (dişisi) "Sığırın dişî yavrusu" demektir ⁵³.

Ona "Buzağı," adı verildi. Çünkü İsrail oğulları, ona tapmakta çok acele ettiler ⁵⁴.

Kırk Güne Kırk Sene Ceza

Yahudilerin buzağıya tapma müddetleri kırk gündü. Yahudiler, kırk gün buzağıya taptıkları için, tam kırk sene Tih çölüne (açık hava hapishanesine) mahkûm oldular. Allâhü Teâlâ hazretleri de her bir güne karşılık bir sene ceza vermekte acele etti. ⁵⁵

Böğüren Heykel

"bir heykel,"

Bu kavf-i şerif, "bir dana," kelimesinden bedeldir. Yani kan ve et sahibi olan bir cüsse, yaptılar. Veya altından bir ceset yaptılar. Beraberinde ruh olmayan bir ceset...

Çünkü "cesed" kan ve eti olan cismin ismidir. Ve ruhu olmayan cüselere kullanılır...

"Onun böğürmesi vardı."

Sığır sesi gibi böğürmesi vardı. ⁵⁶

Buzağıya Tapma Hikâyesi

Bu şöyle oldu:

Mûsâ Aleyhisselâm, kavmine otuz gün dağda kalacağını vaad etti. Mûsâ Aleyhisselâm'ın gelmesi gecikince;

⁴⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/244.

⁵⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/244-245.

⁵¹ Hayâtü'l-Hayevânü'l-Kübrâ: c. 1, s. 457, Demiri

⁵² Hayâtü'l-Hayevânü'l-Kübrâ: c. 1, s. 457, Demiri

⁵³ Hayâtü'l-Hayevânü'l-Kübrâ: c. 1, s. 457, Demiri

⁵⁴ Hayâtü'l-Hayevânü'l-Kübrâ: c. 1, s. 457, Demiri

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/245.

⁵⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/245.

⁵⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/245-246.

Sâmirî, onlara dedi ki –Sâmirî⁵⁷, Sâmirî denilen bir beldedendi. Ve Sâmirî Yahudiler tarafından sözü dinlenen ve itaat olunan bir kişiydi. Mûsâ Aleyhisselâm'ın kavmindendi. (İşte bu Sâmirî Yahudilere:)

-"Siz, Firavunun kavminin süs eşyalarının (altın ve gümüşten imâl edilen takılarını) aldınız. Bundan dolayı, Allâhü Teâlâ hazretleri de sizi cezalandırdı. Mûsâ Aleyhisselâm'ı sizden men etti (ve sizden aldı)..."

(Yahudiler sordu/ar:

-"Ne edelim?" Sâmirî;)

-"O altın ve gümüş takıları getirin; ben onları yakayım; belki Allâhü Teâlâ hazretleri, Mûsâ Aleyhisselâmi yine bize gönderir!" dedi.

Veya Yahudiler, Sâmirî'nin başına toplandılar ve ondan (kendilerine) bir ilâh yapmasını istediler.

Daha önce. Sığır putlarına tapan Amâlikâlıları gördükleri zamandan itibaren Yahudilerin içinde, sığıra tapmaya karşı bir meyil ve istek vardı.

Bu hadise, İsrail oğullarının nehri geçmelerinden sonra olmuştu.

Bunun kıssası daha önce geçti.

Sâmirî (bütün Yahudilerin elinde olan) süs eşyalarını topladıktan sonra ateşte eritti.

O eritilen altın ve gümüşlerden Yahudilere bir buzağı yaptı. Çünkü onu eritti. Yapmış olduğu buzağı heykelinin ağzına, Cebrail Aleyhisselâm'ın atının ayaklarının izinden bir toprak koydu. Bu at, " StpJ o-jâ" (Hayat atı) idi. O at, ayaklarını bir yere koyduğunda orası mutlaka canlanır ve yeşillenirdi.

Sâmirî bu toprağı (Cebrail Aleyhisselâm'ın atının bastığı yerin toprağını) denizin yarılma anında (görüp) almıştı.

Veya Mûsâ Aleyhisselâm'ın Tur dağına yönelmesi anında (Cebrail Aleyhisselâm'm atının bastığı yerlerin canlandığını görmüş ve onun acâib bir şey olduğunu sezerek) almıştı.

Sâmirî, Cebrail Aleyhisselâm'ın atının ayak izlerini heykel olarak yapmış olduğu buzağının ağzına koyunca, buzağı et ve kana dönüştü. Kendisinde bir böğürme işitildi. Hareket etti. Yürüdü.

Sâmirî, (bu hadiseyi şaşkın şaşkın seyreden Yahudilere) seslendi:

-"İşte bu sizin ilâhınız ve Musa'nın ilâhıdır!" dedi.

Bütün Yahudiler hemen o buzağıya taptilar.

Altıyüzbin (600,000) kişiden sadece on iki bin (12.000) kişi tapmadı.

Denildi ki:

Bu buzağı heykelini (Sâmirî) içi boş olarak yaptı. Ve içine husûsî şekilde tüpler yerleştirdi. Ve bu heykeli de rüzgarın eseceğı yere koydu. Rüzgar bu tüplere giriyordu. Ve böylece o tüplerden buzağının seslerine benzeyen husûsî bir ses çıkıyordu. İsrail oğulları, onun böğüren canlı bir buzağı olduğu vehmine kapıldılar.

Onun çevresinde horun teptiler yani raks ettiler.⁵⁸

Raks ve Coşmak

Kurtubî hazretleri⁵⁹, Turtûşî (r.h.)⁶⁰ hazretlerinden naklettiler.

Kendisine soruldu:

-"Bir kavim (bir topluluk), bir yerde toplanıyorlar. Kur'ân-ı kerimden bir şeyler okuyorlar. Sonra da, onların söyleyeni kendilerine şiir (ilâhî, kasîde, na't ve benzeri) şeyler söylüyor. Raks ediyorlar. Coşuyorlar, Def⁶¹ çalıyorlar ve (yollarının büyüklerini) medhediyorlar...(Ney ve kaval gibi aletleri üflüyorlar⁶² Böyle bir toplulukla hazır olmak ve onlarla beraber olmak helal mi değil mi?"

⁵⁷ Sâmirînin asıl ismi Musa bin Zaferdir. Hayâtü'l-Hayevânü'l-Kübrâ: c. 1, s. 457, Demirî

⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/246-247.

⁵⁹ Kurtubî tefsiri: c. 11, s. 151-152, sahte şeyhler ve sapık tasavvuf ehliyle,

⁶⁰ Turtûşî: İmam Ebû Bekir Turtûşîdir. Asıl ismi Muhammed bin El-Velid, bin Muhammed bin Halef bin

Süleyman, Ebû Bekir et-Tartûşî (veya Turtûşî'dir...) 1059 (h.451) tarihinde doğdu. İyi bir eğitim gördü. Hadis, tefsir fıkıh ilimlerinde büyük bir âlim idi. İskenderiyyede zengin bir hanım ile evli olduğu için hanımının parasıyla bir medrese inşa etti. O medresede yıllarca ilim okuttu. Zâhid, verâ sahibi evliya bir kişiydi. Bir çok kitap yazdı.

1- Muhtasarü't-Tefsirü's-Salebî Tartûşî tefsiri" diye meşhurdur.

2- Ed-Dua,

3- Siracü'l-Mülûk,

4- El-Havâdisü vel-bed'u,

5- Et-Tahrîmu's-Simâ,

Özellikle siracü'l-Mulûk isimli kitabı her idarecinin mutlaka okuması gereken bir kitaptır. Tartûşî 1126 (h. 520) yılında İskenderiyye'de vefat etti.

⁶¹ Def: Madenî küçük ziller takılmış deri gergili kasnaklı bir vurmali çalgı âletidir.. Batı Müziğinde karşılığı

Tamburin'dir... Günümüz defleri dâire şeklinde yuvarlıktırlar. Eski deflerin 4 veya 8 köşeli olanları vardı.

Bu gün inkıtâa uğrayan bir çok tarikat erbabı bu çalgı aletiyle zikir yapmaktadırlar. Ve çalgı aleti olan defe kutsiyet vermektedirler. Def çalmakla sevap kazandıklarını zannetmektedirler. Mütercim.

⁶² "Ney ve kaval gibi çalgı aletlerini üflemek ibaresi, Ruhü'l-Beyanm kaynağı olan Hayâtü'l-Hayevânü'l-

Kubrâ kitabında bulunduğu için burada parantez içinde aldım. Bakınız: Hayâtü'l-Hayevânü'l-Kübrâ: c.

1,8.458, Demirî.

Tarsûsî (r.h.) hazretleri buyurdular:

-"(Böyle yapan sevap ve ibâdet niyetiyle def çalan, methiyeler okuyan ve çoşan) sofıyyenin yolu,

1- Betâlet (boş şeylerle meşgul olmak),

2- Cehalet ve,

3- Dalâlettir. (Yani sapıklıktır...) ⁶³

İslâm dini, Allah'ın kitabı (Kur'ân-ı kerim) ve Resûlullah (s.a.v.) hazretlerinin sünnetinden başka bir şey değildir. ⁶⁴

(Sevap adına) raksetmek ve kendinden geçmeyi (çoşmayı), ilk ihdas eden (dünya tarihinde ilk uyduran) kişi Sâmiri'nin arkadaşlarıdır. (Sâmiri'nin yapmış olduğu buzağıya tapan Yahudilerdir...)

Onlar, buzağı sesi gibi böğürmesi olan buzağı heykelinden bir ceset edindikleri zaman; ayağa kalktılar ve onun çevresinde raksetmeye başladılar. Ve kendilerinden geçtiler. İşte bu (raksetmek ve kendinden geçip çoşmak) kâfirlerin dinidir. Buzağıya tapan müşrik Yahudilerin dinidir ⁶⁵.

Raks ve Ashâb?

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri ve ashâbı ise (hâşâ raksetmek, kendinden geçmek ve çoşmak şöyle dursun), onlar, başlarında uçacak kuş varmışçasına vakar ve sükûnetle otururlardı. ⁶⁶

Raksedenlerin Yerleri?

Sultan ve sultanın naibine (idarecilerine) gereken vazife, (def çalarak rakseden, oynayan, çoşan ve kendisinden geçenlerin) mescidlerde hazır olmalarına ve başka yerlerde toplanmalarına mâni olmaktır ⁶⁷. (3/242)

Allah'a ve âhiret gününe iman eden bir kişiye, onların meclisinde hazır olmak helâl değildir. Onların bâtil işlerinde onlara yardım etmesi kesinlikle helâl değildir ⁶⁸...

⁶³ Hayâtü'l-Hayevânü'l-Kübrâ: c. 1, s. 458, Demiri

⁶⁴ Hayâtü'l-Hayevânü'l-Kübrâ: c. 1, s. 458, Demiri

⁶⁵ Hayâtü'l-Hayevânü'l-Kübrâ: c. 1, s. 458, Demiri

İsmâil Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/247-248.

⁶⁶ Hayâtü'l-Hayevânü'l-Kübrâ: c. 1, s. 458, Demiri

İsmâil Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/248-249.

⁶⁷ Hayâtü'l-Hayevânü'l-Kübrâ: c. 1, s. 458, Demiri

⁶⁸ Bu gün inkitâyâ uğrayan tarikatların câhil halkı kendisine çekmek ve cezb etmek için, def çalmak, kendi

şeyhlerinin medhiyelerini okumak, raksetmek, dönmek, çoşmak ve benzeri islâm dışı, Kur'ân-ı kerim ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin sünnetiyle ilgili olmayan sapık faaliyetler içinde oldukları bir vakıdır. Ve işin kötüsü bu sahte şeyhler, "Çırağlık" adı altında halktan aynı ve nakdî yardımlar toplayarak bu işlerini devam ettirmektedirler. Halkın çoğu onlara zekat ve sadakalarını vermektedir. Halkın bunlara yapmış olduğu yardım da haramdır. Günümüzde inkitâyâ uğrayan tarikatları takip ettiklerini söyleyen kişilerin tek sermayeleri, def çalmak, medhiye okumak, raksetmek, yılan tutmak, yalan-yanlış muska yazmaktır.

Bu tür insanların âkibeti de gerçekten çok kötüdür. Siverek'te özellikle bizim çevrede Sofî İbrahim'in unutulmayan bir hikâyesi vardır. Bir çok kitaba da geçen Sofu İbrahim'in hikâyesi sapık tarikat ehlinin en güzel Misâlidir. Anlatırlar: Sofu İbrahim diye birisi vardı. 1930ların başlarında bu adam köylerde dolaşır, el defî çalar, beyit ve kasideler söyleyerek insanları başına topladıktan sonra kendisine şiş vurup, milleti etkileyerek dilenirdi. Onun nazarında halk, din adamlarını ve evliyayı haşa def çalan, rakseden, oynayan, çoşan, kendisine debbûs (şiş) vuran ve sonra da kendi nefsi için dilenen aşâğılık ve rezil kişiler sanıyordu.

Hatta onun bu tutumu bir çok kişinin dinden soğumasına sebep oluyordu. Orada bulunan eski eşkiyalardan Osmanlı hapishanelerinde yatmış hapiste Kur'ân-ı kerimi öğrenmek tevbe etmiş bir zat, Sofu İbrahim'in hareketlerinin Kur'ân-ı kerim ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin sünnetiye bağdaşmadığını İslâm dininin bu tür şeylerle asla bir ilgisinin olmadığını halka anlattı. Ama kimse ona inanmadı. Sofu İbrahim yine Fırat nehrine yakın bir köye gitti. El defîni çıkarttı. Def çaldı. Halkı, kadın-erkek, kız oğlan, çocuk büyük bütün köylüyü başına topladıktan sonra, çoştı. Kendi şeyhlerinin üzerlerine medhiyeler okudu. Sonra da debbûs edilen özel şişler çıkarttı. Kendisini orada herkesin gözünün önünde şişledi. Şişleri çıkarıp demledi. Sonra da halktan yiyecek ve para dilenmeye başladı. Köylüden topladığı eşyasını merkebine yükledi. Köyden dışarıya çıktı. Orada bir ağaç vardı. Dut ağacının altına oturdu. Merkebinin ağaca bağladı. El defî ve diğer malzemelerini de yanına koyarak istirahat çekildi. Uyudu, Sonrasını Sofu İbrahim şöyle anlatır:

"Köylerde dilenmekten yorulmuş, dinlenmek ve istirahat etmek için köyün kenarında bir ağacın altına uzanmıştım. Uykuya uyanıklık arasında idim. Çok geçmedi. Baktım ki 1800'lerin sonlarında o civarlarda yaşamış olan "Deli seyyid" adında bir zat rüyama girdi. Savaşta gider gibi kuşanmıştı. Elinde kılıcı vardı. Büyük bir haşmet ve azametle üzerime geldi ve bana;

U-Ey Sofu İbrahim! Sofu İbrahim! Sofu İbrahim!" diye bağırды. Onun sesinin korkusundan dudaklarım uçukladı. Konuşmasına devam etti.

"Ümmeti Muhammed (s.a.v.) Allah'tan, Resûlullah'tan kitabullah'tan ve Din-i Mübîni İslâm'dan habersiz ve câhil bir şekilde yaşarken ve bilgiye muhtaçlar iken, sen sofu olduğunu söylüyorsun, tasavvuf ehli olduğunu İddia ediyorsun, onlara islâm dinini öğreteceğine onların dini duygularını istismar ediyorsun? Neden Allah'ı, kitabı, Resûlullah't dini ve İslâm büyüklerini alet ederek dileniyorsun? Dilencilik haram değil mi? Senin dini istismar ederek halktan bir şeyler alman haram değil mi? Senin yaptığın bu hareketinle bir çok kişinin dinden soğumasına, evliya ve gerçek sofuyu ve tasavvuf ehline düşman olmasına yol açıyorsun?..." Ben de;

"Efendim zorla almıyorum! Halk kendi istek ve arzusuyla seve seve bana veriyorlar!" dedim... Daha da kızdı:

"Halk seni evliyâullah sanarak, hâl sahibi ve ermiş bir kişi olduğunu zannediyor. Halbuki sen Allah'ın düşmanısın! Ümmeti Muhammed (s.a.v.)'e acıyacağına, onlar için göz yaş döküleceğine ve onların hidâyeti için çalışacağına sen insanları kendi maddî çıkarlarına alet ediyorsun?" Bu halinle sen bir zındıksın!" diye bağırды. Bana kızdı. Ve kılıcını çekti. Karnıma vurup sırtımdan çıkarttı.

"Kim ahiret amel (iş) ile dünya (malı kazanmayı) dilerse yüzünün güzelliği değişir, zikir (ve vird) iptal edilir. Ve ismi (cehennem) ateş (in)de sabit kılınır." Hadisi şerifini okuyarak gitti. Giderken de Ziya Paşanın şu beyitlerini mırıldanıyordu. "Lanet ola ol male ki, tahsiline anın Ya din ola, ya ırz-u namus ola alet"

Dört Mezhebe Göre Sahte Şeyhler

Bu yani, bir araya topiamp def çalan, deprenen, rakeden, kendi yollarının geçmişlerinin medhiyelerini okuyarak coşmak, debbûs (şiş) vurmak gibi hareketleri yapan kişilerin cemaatine gitmenin haram olduğu, o insanlara yardım etmenin haram olduğu ve hatta idarecilerin onların mesddiere toplanmalarına manî olması gerekli olduğu hükmü)

1 - tmam-ı Azam'm mezhebidir,

2- İmam Şâfî hazretlerinin,

3- İmam Malik (r.h.) hazretlerinin,

4- İmam Ahmed bin Hambel hazretlerinin

5- Onlardan başka Müslümanların imamlarının mezhebidir ⁶⁹ ... "Hayâtü'l-Hayevânü'l-Kübrâ" ⁷⁰ isimli kitab'da da böyledir... ⁷¹

Raks Etmek

"Nîsâbü'l-Ihtisâb" isimli kitabın sahibi buyurdu: Sual: Onun için dinlerken raks caiz midir? Cevâb: Caiz değildir ⁷²

Raks Büyük Günahlardandır

"Ez-Zahîre" isimli fıkıh kitabında zikredildi.

Raksetmek, büyük günahlardandır. Meşâhiyten kim onu mubah görürse işte bununla onun hareketleri, titreyen kişinin hareketleri gibi olur... ⁷³

Dinlemek

Sual: Dinlemek caiz midir?

Cevap: Eğer dinlenen şey, Kur'ân-ı kerim ve mev'ize (vaaz, öğüt ve nasihatler) dinlemek olursa elbette caizdir. ⁷⁴

Teğannî Haramdır

Ama eğer teğannî dinlemek olursa (işte) o haramdır.

Teğanni yapmak ve teğannî olan şeyleri dinlemek haramdır.

Sofîyye'nin şeyhlerinden teğannî dinlemeyi mubah kılanlar (herkes için değildir.) O sadece, hevâ-ü hevesten hâli olmuş (tamamen soyutlanmış, nefsin hevâsını terk etmiş), takva ile süslenmiş ve buna, bir hastanın ilaca muhtaç olduğu gibi muhtaç olanlardır... ⁷⁵

Teğannî Dinlemenin Şartlar

Onun (teğannî ile okunan mevlid, na't, kaside ve benzeri şeyleri) dinlemenin) bir çok şartları vardır.

Birincisi: İçlerinde (bayan) emred (tüysüz oğlanlar) olmayacak, İkincisi: Cemiyetleri ancak kendilerinin cinsinden (hepsi takva

ehli olan) kişiler olacak ve içlerinde;

1- Fasik,

Uyandığım zaman büyük bir ağrı ve sancı hissettim. Karnımda sanki, bir kılıç yarası vardı. Kılıç - vurulan yer kıpkırmızı olmuştu. Dilenmiş olduğum bütün eşyaları, el defini ve şişlerimi orada bırakıp yollara düştüm. Derdime çare aradım. Gitmiş olduğum bütün kapılar yüzüme kapandı. Kime derdimi ve ağrımı anlatırsam çare bulunamadı. Çok geçmeden Sofu İbrahim bağıra bağıra can verdi. Ölürlen, İPTİ İlmî' maneivâtl ve mukaddesatı dünyaya alet etmeyin! El defî çalmak, debbûs vurmak! Medhiye söylemek, coşmak ve rakedip kendinden geçmek Keramet değildir. İslâm diniyle alakası yoktur. Kur'ân-ı kerim ve sünnetle ilgisi yoktur. Ben hatâ ettim... Bana bu yolu öğretenler benden daha çok hatalıdır!" diye haykırıyordu. Çok feci bir şekilde can verdi. Allah taksiratını bağışlasın. Çünkü onun hayatı sebebiyle bazı gerçekler gün yüzüne çıktı. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/249.

⁶⁹ Hayâtü'l-Hayevânü'l-Kübrâ: c. 1, s. 458, Demiri

⁷⁰ Hayâtü'l-Hayevânü'l-Kübrâ: c. 1, s. 458, Demiri

⁷¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/250.

⁷² Tartüşî hazretlerinin Tahrîmüs-Simâ diye müstakil bir kitabı vardır.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/251.

⁷³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/251.

⁷⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/251.

⁷⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/251.

2- Dünya ehli,

3- Kadın,

4- Tüysüz oğlanlar olmayacak.

ikincisi: Söyleyen kişinin niyeti ihlâl olmalıdır. Bunu söylediği için;

1- Ücret,

2- Yemek

3- Ve benzeri şeyler almak olmayacaktır... Dördüncüsü: Oraya toplanan ve dinleyen kişilerin;

1 - Yemek için toplanmamaları,

2- Herhangi bir fütihat beklemek için olmamalıdır. Beşincisi: Ancak mağlûb olmuş bir şekilde oradan kalkmalıdırlar.

Altıncısı: Vecdi izhâr edemezler. Ancak sâdik olanlar hariç...⁷⁶

Asfî Vatana Uçmak

Şeyh Ömer bin el-Fârid⁷⁷ "Nazmü-dürri" isimli kasidesinde buyurdular:

- "Nağmelerle şevke gelip aşık olduğu zaman,

Ve uçmayı himmet edip diler;

Birinci aslı vatanına...

Hareketlerle sükûnet bulur.

O beşiğinde iken...

⁷⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/251-252.

⁷⁷ Ömer bin el-Farid: Asıl ismi Ömer bin Ali'dir. Künyesi Ebû Hafs olup, Sultân-ül-âşikîn (âşıkların sultânı) ve Şerefüddîn lakabları vardır. İbn-i Fârid diye meşhur oldu. Resûlullah efendimizin süt annesi Halîme'nin mensup olduğu Benî-Sa'd kabilesine mensuptur. 1180 (H.576) senesinde Mısır'da doğdu, İbn-i Fârid, aslen Suriye'nin Hama şehriendir. Babası, buradan Mısır'a gelip yerleşmiştir. İbn-i Fârid'in babası, devlet kademelerinde, haksızlığa uğrayanların haklarını kazanmalarında yardımcı olduğu için kendisine "Fârid" denmiştir. Daha sonra, kadılık işi ile meşgul olmuştur. Fârid ailesi, ilim yanında, haramlardan ve şüphelilerden sakınma hususunda örnek olmaları ile tanınır. Bu ailenin mensupları dinin emir ve yasaklarına uymakta ziyadesiyle gayret gösterirlerdi. İbn-i Fârid, böyle bir ailede yetişti. Biraz büyüyünce, Şafîî fıkhı ile meşgul oldu. İbn-i Asâkir'den hadîs-i şerîf ilmini aldı. Büyük hadîs âlimi Münzirî ve başkaları kendisinden hadîs-i şerîf rivayet etti. Sonra tasavvuf yoluna ve yalnızlığa meylecti. Dünyâ sevgisinden ve bağlarından sıyrılmaya çalıştı. Babasından izin alır, Mukattam Dağı taraflarına, vadilere, Kâhire'deki Karâfe harâbelerindeki terk edilmiş bir vaziyette bulunan mescidlerden birine gider, bir müddet oralarda kalırdı.

Babasının hakkına riâyet edip gönlünü almak için, günde bir-iki kere yanına giderdi. İbn-i Fârid, bundan sonrasını şöyle anlatır:

Babam vefat edince, her şeyden uzaklaşıp, tamamen kendimi bu yola verdim. Fakat bu şekilde bana hiçbir şey hâsıl olmadı. Nihayet bir gün, Mısır medreselerinden birisine girmek istedim. Bu sırada medrese kapısında, bakkal olan yaşlı bir zâtın abdest aldığını gördüm. Fakat, din kitaplarında, bildirilen şekilde abdest almıyordu. Önce kollarını, sonra ayaklarını yıkayıp, sonra başını mesh edip, daha sonra yüzünü yıkamıştı. Gönlümden; "Bu ihtiyar ne acayıptır. Bu yaşta, bir müslüman memleketinde, medrese kapısında, müslümanların âlimleri arasında bulunuyor da, şöyle usûlüne uygun bir abdest alamıyor." düşüncesi geçti. Bunun üzerine o yaşlı zât bana bakıp: "Ey Ömer! Sana Mısır'da perdeler açılmaz, istediğini burada bulamazsın. Senin perdelerinin açılması ve istediğin Hicaz'da, Mekke-i mükerrermede olsa gerek. Oraya git! İstediyin şeyin hâsıl olması yakındır." dedi.

Ben, onun evliyâullahtan olduğunu bilememiştim. Meğer o, böyle usûlüne uygun olmayan abdest almakla hâlini setredip giziermiş. Bu durumları anlayınca, huzurunda oturup: "Efendim, ben nerede, Mekke-i mükerreme nerede? Hac mevsimi değildi ki, bana arkadaş olacak birisini bulayım." dedim! Bunun üzerine eli ile işaret ederek; "İşte Mekke-i mükerreme ölündedir." dedi. Baktığımda, Mekke-i mükerrermeyi gördüm. Sonra o ihtiyardan ayrılıp, Mekke-i mükerremeye doğru yöneldim. Mekke-i

mükerreme benim gözümün önünden kaybolmadı. Nihayet Mekke-i mükerremeye vardım. Artık manevî perdeler bir bir açılıyordu. Bundan sonra, Mekke-i mükerrermenin dağlarında ve vadilerinde dolaşmaya başladım. Öyle ki, kendimi hiç bilmediğim bir vadiye bulmuştum, Oradan Mekke-i mükerrermenin uzaklığı, on günlük yoldu. Her gün Harem-i şerifte beş vakit cemâatle namazda hazır bulunurdum. Bu yere gelip giderken, bir yırtıcı hayvan bana arkadaş olurdu. Deve gibi dizi üzerine çöküp: "Efendim! Bin, bin!" derdi. Her zaman binerdim. On beş yılım böyle geçti. Bir ara, ansızın o ihtiyar bakkalın sesi kulağıma geldi. "Ey Ömer! Kahire'ye gel. Vefatımda hazır bulun." dedi. Bu söz üzerine Kâhire'ye gittim. O zâtın vefatı yakın bir vaziyetteydi. Selâm verdim. Selâmımı aldı. Bana birkaç dinâr verdi. Bunlarla teçhiz ve tekfinimi yap. Bir dinâr daha verip, bunu da tâbutumu taşıyanlara ver. Karâfe'de falanca yere tabutumu koy, dedi. Sonra şunları söyledi: "Bu sırada dağdan aşağıya bir kimse iner. Onunla namazımı kıl. Sonra Allahü teâlânın dilediği şeyin olmasını bekle." Onun tavsiyesi üzerine hareket ettim. Tâbutunu dediği yere koydum. Dağdan bir kişinin aşağıya doğru indiğini gördüm. Kuş gibi süratliydi. Ayağının yere dokunduğunu görmedim. Fakat ben o şahsı tanıyordum. O, çarşıda dolaşır, herkes kendisiyle alay ederdi. Ensesine vururlardı. Yanıma gelince; "Ey Ömer, gel cenaze namazını birlikte kılalım." dedi. Biraz ileri varınca, yerle gök arasında, yeşil ve beyaz kuşların bizimle birlikte namaz kıldıklarını gördüm. Namazı bitirdikten sonra, büyük bir yeşil kuş, o kuşlar arasından aşağıya indi. Tabutun alt yanına kondu. O, tabutu tutup, diğer kuşların arasına karıştı. Hepsini tesbîh ederek uçular ve gözlerimizin önünden kayboldular. Ben bu hâle çok hayret ettim. Sonra yanımdaki o zât bana; "Ey Ömer! İştmedin mi ki, şehidlerin ruhları yeşil kuşların kursakları içindedir. Cennet'ten çıkıp, istedikleri yerde uçarlar. Bunlar kılıç şehidleridir. Muhabbet ve İlahî sevgi şehidlerinin hem cesedleri ve hem de ruhları yeşil kuşların kursakları içindedir. Bu zât da onlardan birisidir." dedi, İbn-i Fârid, Mekke-i mükerrermeden Mısır'a dönünce, Ezher'de hatiplikle meşgul oldu. İbn-i Fârid'in bir Dîvan'ı vardır. Bu Dîvan çok derin mânâları ihtiva etmektedir. İbn-i Fârid, şiirlerinin çoğunu Mekke-i mükerreme vadilerinde yazdı. Dîvan'daki kasidelerden birisi de, Kaside-i Tâiyye'dir. 750 beyittir.

İbn-i Fârid şöyle der: Kaside-i Tâiyye'yi tamamladıktan sonra, rüyamda Resûlullah efendimizi gördüm.

Buyurdular ki; "Kasidene ne isim koydun?" Ben de: "Yâ Resûlallah! Levâih-ül-Cinân (Revâic-ül-cinân)

İsmi verdim." dedim. O zaman Resûlullah; "Hayır, ona Nazm-üs-sülûk adını ver." buyurdu. Ben de, Kaside-i Tâiyye'ye bu adı verdim.

1238 (H.636) senesinde yine burada vefat etti. Mısır'da Karâfe denilen yere defnedildi. Evliyalar Ansiklopedisi...

Mürebberin (terbiye edici dadıların) eli ona
Ulaştığında; hareket ettirmekle..."⁷⁸

Şerhi

İmam Kâşânî "Şerhinde" buyurdular:

Veli aşka geldiğinde, şevkle yerinden, aslî merkezine ve ezeli vatanına doğru deprenir; teğannî edenlerin teğannîleri sebebiyle... Onlar, onun ruhunun kuşlarıdır. Onu birinci yuvasına uçururlar.

Beşikte onu terbiye edenlerin elleri onu sallar. O da tahrik (ve sallanmaların) sebebiyle gailelerinden ve düşüncelerinden uçması sebebiyle sükûnet bulur.

Bu manâyı murad etmekten maksat, raksın faydasına ve dinlemede hareket etmeye işaret içindir.

Bu işiten ve dinleyen kişinin ruhu, dinleme anında kendisine ülfet ettiği ve alıştığı vatanına dönmek ister. O anda nefis ve kalabından ayrılır. Hâlin eli onu harekete geçirir ve ona sükûnet verir, yapmak istediği ve dilediği şeylerden, malûm ecelin gelmesi sebebiyle... İşte aziz ve âlîmin takdiridir...

Kaşânînin sözleri bitti...⁷⁹

Mest Olan Dervîşi Ayıplama

Sa'dî (k.s.) buyurdular:

- "Ayıplama, dehşete kapılıp mest olan (ve kendinden geçen) dervîşi,

Çünkü o, aşk denizinde boğulmuştur. Bundan dolayı o el ve ayaklarını vurur (Sâhil-i selâmete çıkmak için kulaç atar...) O ne yaptığından haberdar değildir. Ey kardeş!

Semâ (dinlemenin) hakikatinden söz edilmez. Müstemî (dinleten ve dinleyen) kişinin kim olduğunu bilmeden!

Eğer müstemî' manâ burcundan uçarsa, (Maneviyat âleminde sırlara vakıf olursa) Onun seyri karşısında melekler bile onun uçuşu karşısında aciz kalırlar...

Fakat dinleyen kişi (takva ehli değil de), Eğlence, Oyun, Şaka,

Ve raksetmekten hoşlanan bir kişi olursa; Onun kafasındaki şeytanlar daha azgımlasın (O dinlediği teğanni onu esfel-i sâfiline götürür)... Şehvet perestler, nasıl semâ (ve hakikî dinleyiciler) olabilirler.

(Onlar ne anlarlar dinlemekten?)

Tatlı seslerle ancak uykuda olanlar uyanırlar.

Sarhoşlar değil...."⁸⁰

Semâ Nedir?

Surûrî (r.h.) buyurdular:

- "Kişinin hoşlandığı tatlı ses, onun hareket etmesine sebep olur. İşte bu harekete "semâ"⁸¹ (dinleyip hareket etmek) denilir.

Bu müsebbibin, sebebin ismiye isimlendirmek yoluyladır...⁸²

Vecd Nedir?

- "Bir kişi, güzel ve hoş bir ses işitir. O anda kendisinde bir hâl peyda olur. İşte o hâle "Vecd" denir..."⁸³

Semâ Âşıkların Gıdasıdır

Mesnevide buyuruidu

-İşte bu yüzden semâ âşıkların gıdasıdır.

Onda vuslatı tahayyül imkânı vardır.

Onunla insan kuvvetlendirir; içindeki hayalleri.

Belki o nağmelerle şekillenir...."⁸⁴

⁷⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/252-253.

⁷⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/253-254.

⁸⁰ Bostan-ı Sa'dî-yi Şîrâzî, s. 112,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/254-255.

⁸¹ Bir veya birkaç kişinin çalgısız, aletsiz okudukları, dîni, îmânî kuvvetlendiren ve ahlâkî güzelleştiren ilâhî, mevîd, kaşîde ve şîirleri dinlemektir. Semâ, kişilerin kendi çevresinde dönmeye demek değildir. Hoş ahenk ve güzel nağmelerden doğan semâ' ve aynı şekilde okunan şîir ve gazelleri dinlemek; nefesine hâkim olan, onun isteklerine gâlib gelen ve her türlü gayr-i meşru yâni dîne uygun olmayan işlerden sakınıp uzak duran kişiler için mubahtır.

⁸² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/255.

⁸³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/255.

Semâ'dan Tevbe Eden Şeyh

Bil ki:

Raks ve semâ hâli, kınanan bir hâldir. Mutemekkin (şerîat'a uygun olarak yerleşen) bir hâl değildir.

Bundan dolayı sofî taifesinin (tarikâtın) efendisi Şeyh Cüneyd-i Bağdadî (k.s.) hazretleri, kendi zamanında dinlemekten (semâ) dan tevbe etmişlerdir.⁸⁵

Vecd Hâline Göre İnsanlar?

(Vecd hâline göre insanlar birkaç kısma ayrılır:) İnsanlardan bazıları;

1- Mütevâcid,

2- Vecd ehli,

3- Vucûd ehlidir.

Birincisi (mütevâcid olanlar) yeni başlayanlardır. Bunların zayıf cezbeleri olur.

İkincisi: (vecd ehli olanlar ise tasavvufta) orta hâili olanlardır. Bunların kuvvetli cezbeleri olur. (3/243)

Üçüncüsü: (Vucûd ehli onlar), Müntehilerdir. (Tasavvuf yolunun sonuna varanlardır.

Bunlar, çok kuvvetli cezbe sahipleridir. Manevî devrân sebebiyle sûrî devrandan müstağnidirler. İlk ikisi böyle değildir.

Elbette kalbte aşk olması gerekir. Hareketlerde sidkiyet olması lazım. Ta ki devrân tamam olsun....⁸⁶

Semâ Hakkında Bir Uyan

Alimler bunda ihtilâf ettiler. (Alimlerin) kimi müsbet fetva verdiler. Kimi de menfî... Lakin insanlar, farklı farklıdır.

Semâ'ya cevaz veren âlimlerin cevazı (her kese değildir... (Yukarıda zikredilen) şartları kendisinde toplayanlar içindir. Başkaları için değil...⁸⁷

Hacı Bayram Velinin ve Raks

Şeyh Üftâde Efendi (k.s.) hazretleri buyurdular: Bizim tarikatımızda, raksetmek yoktur.

Hacı Bayram Veli (k.s.) hazretlerinin tarikatında da raksetmek yoktu⁸⁸.

Muhakkak ki, raksetmek ve sesler (bazı kişiler tarafından) hatıra gelen (düşünceleri) defetmek için konuldu (ihdas olundu). Halbuki akla gelen hatıraları (vesveseleri ve şeytanî düşünceleri) defetmekte tevhîd'ten daha tesirli hiçbir şey yoktur.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, tevhîd'ten başka bir şey telkin etmedi.⁸⁹

Mûsikî İlminin Başlangıcı

Zikir olundu:

Hazret-i Ali (r.a.) bir gün, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine;

-"Ben ibâdetin lezzetini bulamıyorum?" dedi.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri de ona, tevhîdi telkin buyurdu. Ve ona, tevhidin eserlerinden kendisinde izhâr olan hâlleri hiçbir kimseye anlatmamasını vasiyet buyurdu.

Hazret-i Ali (r.a.)'ın Bâtînî âlemi tevhidin nurlarıyla dolunca, konuşmak mecburiyetinde kaldı. Bir kuyunun

⁸⁴ Mesnevî-i manevî-yi Şerif: Defter: 4, s. 30,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/255-256.

⁸⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/256.

⁸⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/256.

⁸⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/256-257.

⁸⁸ Günümüzde ney çalarak rakeden, Mevlevî tarikatında da raksetmek ve sesleri yükseltmek yoktur. Mevlânâ hazretleri 71kr-i Hafî" (gizli zikir).yapardı. Mevlânâ Hazretleri, Ney, rebap, tanbur gibi çeşitli çalgı aletlerini çalmamış ve onlarla zikir etmemiştir. Mevlevî tarihine baktığımız zaman, Ney,-rebap, tanbur gibi çalgı aletlerinin çalınarak yapılan tören ve sema meclisleri, ilk defa onbeşinci asırda ortaya çıkmıştır. İlk mevlevî bestelerinin bestelenmesi de aynı zamana rastlar. Bu tarih Mevlânâ Hazretlerinin yaşadığı dönemden 3-4 asır sonradır. Çalgı aletleri, Mevlânâ tarafından değil"; 'gerçek aşk, vecd ve cezbeden yoksun' olan bazı cahil kişiler tarafından zamanla Mevlevî tarikatına sokulmuştur. Mesnevî'nin birinci beytinde geçen "Ney" kelimesi bizim bildiğimiz çalgı aleti olan ney değil; mürşidi kâmil demektir. Mesnevî'nin

"Dinle şu neyden nasıl şikâyet ediyor! O ayrılıklar hikâye ediyor...!" diye başlayan birinci beytinde geçen "Ney" den maksad'm mürşidi kâmil olduğunu, rahmetli Abidin paşa dokuz türlü isbat etmiştir.

Mevlânâ Hazretleri, ney çalmak, ilâhi okumak, oynamak, zıplamak, dans etmek, semâ dönmek şöyle dursun yüksek sesle zikir bile yapmazdı. O, zikri hafî yani gizli zikir ile meşguldü. Bu konuda daha geniş bilgi için; Merhum Abidin Paşa'mn 'Terceme ve Şerh-i Mesnevi Şerif c. 1, s. 17'ye ve Türkiye Gazetesi, Evliyalar Ansiklopedisi c. 4, s.273' bakınız. Mütercim.

⁸⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhul Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/257.

başına geldi. Kuyunun içinde konuştu. O kuyuda kamış yeşerdi.
Çobanın biri geldi. O kamıştan, kaval yaptı.
İşte bu "Mûsikî ilmi"nin başlangıcı oldu .⁹⁰

Mûsikînin Tarihçesi

Ve buyuruldu:

Denilir ki: Bir adam vardı. Kendisine, "Abdülmü'min" denilirdi. Devirleri anında feleklerin seslerini işitti. Ondandır mûsM ilmini, aldı. Bundan dolayı, Mûsikînin aslı, on ikidir. Lakin sedaları bir tarz üzeredirler. İnsanlar, kabiliyetleri nisbetinde buna değişik asıllar (sedalar) ilâve ettiler.
"el-Vâkiât-ı Mahmudiye" isimli kitab'da da böyledir.⁹¹

Celvetiyyede Raks

Bu açıklamalardan anladım ki, "Celvetiyye" tarikatında cîm harfiyle) yazılır- dönmek ve raksetmek yoktur. Belki, şartlarına ve edeplerine riâyet ederek, oturarak ve ayakta zikretmek vardır⁹².

Halvetiyye Tarikati

Dönme işini "Halvetiyye tarikati"⁹³ noktalı hı ile yazılır-erbabı yapıyor.
Onlar bunu ehlullah'ın büyüklerinden tevarüs (miras alma) yoluyla yaparlar.
Lakin onlarda da daha önce zikredilen semânın şartlarına ve âdabına uygun olursa makbuldür ve övgüye layıktır. Yok eğer yapmış oldukları semâ şartları ve âdablarına uygun olmazsa, merdût'tur. Reddedilir, yerilir ve asla kabul edilmez (kim yaparsa yapсын!....)⁹⁴

Dönen Tasavvuf Ehlinin Hâli

Gerçekten biz, zamanımızda (semâ ve) dönme meclislerinin çoğunun, mevzûunun dışına çıktıklarını (şartlarına ve âdâblarına riâyet etmediklerini) görüyoruz.⁹⁵

Hangi Tarikata Girilmelidir

Akıllı kişiye düşen, en salim olan tarikati⁹⁶ tercih etmelidir.
Kıy-u kâl'dan (sözlerden- dedi kodu ve benzerî düşüncelerden) kaçınmalıdır.
Onların (gerçek tasavvuf ehlinin) şu sözlerinin üzerine bak ve üzerinde düşün:

⁹⁰ Kaynağını bulamadım.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/257-258.

⁹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/258.

⁹² Oturarak veya ayakta zikretmek ise caizdir. Zira Kur'an-ı kerim şöyle buyurmaktadır:

Onlar ki, gerek kıyam ve kuûda ve gerek yanları üzerinde hep Allah'ı zikrederler. Ve göklerin, yerin yaratılışında düşünürler:

"Yâ Rabbenâ!" Derler: "Bunu sen boşuna yaratmadın, Sühhânsın/eksiksiz tamsın. O halde bizleri o ateş azabından koru." Âl-i İmrân: 3/191

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/258.

⁹³ Halvetiyye tarikati günümüzde inkita'a uğramıştır. Mütercim.

⁹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/258-259.

⁹⁵ Musannif Allâme Şeyh İmam İsmail Hakkı Bursevi (k.s.) hazretlerin Ruhü'l-Beyân tefsirinin dokuzuncu cüzünü, Hicrî 1101 yılının Rabi'u'l-Evvel ayının ortalarında yazdılar. Bu da, 1690 yılına tekabül ediyor. Musannif hazretleri acaba günümüzde inkita'a uğramış olan tarikat bozuntularının hâlini görseydi, ne derdi??? Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/259.

⁹⁶ Tarikat arayan bir Müslüman kardeşim şunlara dikkat etmelidir.

1. En sağlam,
2. En sahih,
3. En faydalı,
4. Dünyevî ve şahsî çıkarlardan uzak,
5. Kİtab ve sünnete en uygun,
6. Ehl-i sünne't ve'l-cemaat'e en bağlı,
7. İlim ile irfanı birleştiren,
8. İslâm ve Kur'an-t kerime hizmeti vazife edinen,
9. Şeriat-i Garra-i Ahmediyye'nin reşv ü neması için çalışan,
10. Şeyhi mürşid-i kâmil olan,
11. Mürşid-i zamanın müceddidi olan,
12. Varisi Muhammedi olan,
13. İnkita'a uğramamış olan tarikat-İ âliye-yi Muhammeddiyye'yi).

Ara bul ve tercih et. Allâhü Teâlâ hazretlerinin sana zamanın mürşid-i kâmilini bulmayı nasip etmesi için her gün beş vakit namazdan sonra dua et! İlim ve Kur'an talebelerine sadakalar ver. Çünkü bu sırf aramakla bulunmaz. Mütercim.

- "Her zamanın bir takım adamları vardır. ⁹⁷Ve her adamın makam ve hâli vardır!" ⁹⁸

Yahûdî Meşrepli Sahte Şeyhler

Şeyh Ebû'l-Abbâs (k.s.) hazretleri buyurdular: Bu zamanın tasavvuf ehli sofu ve şeyhlerinden kim. zâlimlerin malını yer ve semâ (def çalıp söylemeye) tesir eder {ve bu işten tevbe etmezse) işte onda (o şeyh ve sofu'da) Yahudilikten bir dürtme (meşrep ve ahlak) vardır . ⁹⁹

Semâ Ehli Şeyhler

Hâtemî (r.h.) ¹⁰⁰ buyurdular:

Bu zamanda semâ (okunan şeyleri dinlemek ve o tür meclislere gitmenin caiz olduğunu) Müslüman söyleyemez. Sema işini yapan şeyhlere uyulmaz ve tabi olunmaz.

Sen bu zamanda müşahede ettin, gördün ve biliyorsun ki, dönme meclislerine (dönerek zikir yapanların meclislerine),

1- Tüysüz oğlanlar,

2- Eğlence ehli,

3- Dünya ehli,

4- Kadınlar,

5- Câhiller ve

6- Çocuklar hazır olmaktadırlar. ¹⁰¹

Dini Helak Eden Sahte Şeyhler

Bu (def çalıp söyleyen) şeyhlerin meclisinde hazır olmak gerçekten büyük bir âfettir. Muhakkak ki,

1- Onların kendileri (def çalıp söyleyen şeyhler),

2- Onlara karışmak,

3- Onların meclislerine gelenler,

4- O şeyhlerle sohbet etmek

Öldürücü bir zehirdir.

Bu tür şeyhlerin meclislerinde hazır olmak kadar, sür'atlice insanın dinini helak edici hiçbir şey yoktur. ¹⁰²

Şeytanın Tuzakları Şeyhler

Muhakkak ki semâ ehli olan şeyhler (def çalıp, dönen ve müritlerini ayağa kaldırıp raks ettiren şeyhler) şeytanın hile ve tuzaklarıdır. ¹⁰³

Musannif Hazretlerinden Dua

Keremden sonra mekirden Allâhü Teâlâ hazretlerine sığınırız.

Ziyâdeden sonra, noksana dönmekten Allah'a sığınırız. (Varlıktan sonra yokluktan Allah'a sığınırız).

Kendisine vâsıl olan tarikata hidâyet buyuran Allâhü Teâlâ hazretleridir.

Zâtından ve cemâlinden perdeyi kaldıran O'dur.

Celâl ve cemâlinden sonra kemâline vâsıl edip ulaştırın O'dur. O, bütün yollarda, refik ve sahiptir!

"Görmemişler miydi ki,"

Görmediler mi? Bilmiyorlar mı? "Muhakkak ki o"

O taptıkları buzağı, it

o U "onlara bir söz de söyleyemezdi,

⁹⁷ 'Ziyâtü'l-Câmiu's-Sağır,

⁹⁸ Keşfü'l hafa:6012

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/259.

⁹⁹ islâm ahlakında en kötü şey, tasavvuf ehlinin şeyh ve sofuların, zâlimlerle iş birliği yapması, zâlimlerin meclislerine gitmesi, tarikat ehlinin zâlimlerle el ele vermeleridir. Bu durum, bir çok kişinin İslâm dininden soğumasına, ve o zâlimlere yaltaklık yapan zâlimlerden daha zâlim olan tarikat erbabının şahsında gerçek sofulara, şeyhlere ve tarikat erbabına düşman olmaktadırlar. Mütercim,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/260.

¹⁰⁰ Hâtemî kelimesi "Futûhâtü'l-Mekkiyye"nin sahibi Muhyiddin-i Arabî <k.s.) hazretlerinin lakabıdır. Hatem kabilesine mensup demektir. Mütercim.

¹⁰¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/260.

¹⁰² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/260-261.

¹⁰³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/261.

Onda uîhiyetin hükümlerinden hiçbir şey yoktur. O buzağı, hiçbir söz söyleyemeye kadir değildir. Ne emredebiliyor ve ne de nehyedebiliyor.

"Ve onlara bir yol da gösteremezdi."

Onları yapmaları için bir hayır yoluna irşâd edemez. Ve ne de kendisinden kaçınmaları için şerri anlatabilirler.

"Fakat onu edindiler."

Onu ilâh edindiler. Eğer ilâh olmuş olsaydı; elbette (herhangi bir yol ile) onlarla konuşur ve onlara hidâyet buyururdu. Çünkü ilâh, asla kullarını ihmâl etmez.

Burada zikredilen "Takat onu edindiler," kavî-i şerifi zem için tekrardır.

"Ve zâlimler idiler."

Yani eşyayı yerlerinin dışında başka yerlere koydular. Buzağıya tapma işi onlardan bir bid'at olmadı. (Onlarda büyük bir zulüm oldu...) ¹⁰⁴

Kendi Eserlerine Tapan Yahudilerin Hâli

Fârisî tefsir'de buyuruldu:

Kuşeyrî (k.s.) hazretlerinin "Letâifu'l-İşârât" isimli tefsir kitabında zikredildi:

"Kendisinin yapmış olduğu (kendi sanat ve eserine) tapan bir ümmet ile, kendisinin sâniî (yaratıcısı olan Allâhü Teâlâ hasretlerine) ibâdet eden ümmetin arası birbirinden ne kadar uzaktır!" ¹⁰⁵

Allah'ın Eserleri Kusursuzdur

"Yâ Rabbi!

O ki sen yaptın, gerçekten yerinde bir iştir.

Senin yaptığın iki âlemdir...

(Ve diğer âlemler buna şahid'tir...) (3/244) ¹⁰⁶

Buzağıya Tapanların Pişman Olmaları

düşürüldü/pişman oldular."

"Vaktâ ki ellerine kırağı Onların şiddetli pişmanlıklarından kinayedir. Çünkü pişmanlığı artan ve hasreti şiddetlenen kişi, ellerini ısırır, onları düşürür, sanki onların içinde kırağı vaki olmuş gibi...

Manası, onlar buzağıya tapma işinde pişman oldular.

"düşürüldü" fiili, onların ellerine" kavî-i şerifine isnat olunmaktadır ¹⁰⁷

"ve cidden sapmış olduklarını gördüler"

Buzağıyı ilâh edinmekle... Beyan olundu, şu cihetle ki, kendilerinin buzağıya tapma işini sanki kendi gözleriyle kendilerinin sapıklık içinde olduklarını gördüler.

"Yemin olsun ki" dediler, "eğer rabbimiz, bize merhamet etmez de,"

Günahlarımıza keffâret olan Tevrat'ı indirmek suretiyle... "mağfiret buyurmazsa,"

Hatâmızdan geçmekle...

ner naİde hüsranda kalanlardan olacağız."

¹⁰⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/261-262.

¹⁰⁵ Kuşeyrî Tefsiri: c. 2, s. 257,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/262.

¹⁰⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/262.

¹⁰⁷ "Vaktâ ki ellerine kırağı düşürüldü/pişman oldular." Bu kavî-i şerifi, istiare veya kinaye veya temsil tarikiyle şiddetli pişmanlık ifade eden bir tabirdir. Bir insan bir işe pişman olup aciz duruma düştüğü vakit "ellerine kırağı düşürüldü," denilir. Bunun pişmanlık veya aşın pişmanlık ifade ettiği, bütün dil bilginlerinin üzerinde görüş birliğine vardığı bir husus olmakla beraber, tahlilinde ve ne gibi mana alakalarından dolayı bu mânâyt ifade ettiği meselesinde görüş ayrılıkları ortaya çıkmış ve birçok vecihler zikredilmiştir ki, biz bunlardan önemli olan bir kaçını dile getirmekle yetineceğiz:

1- Pişmanlık duyan kimse üzüntüsünden parmağını ısırır veya başını eğip çenesini İki elinin arasına alarak düşündür. Bu şekilde sanki o insan bütün pişmanlığı ile eline düşmüştür, eli de düşülen yer durumuna gelmiştir, meskutun fiî olmuşur. Böylece .ki- meçhul fiilin tahtında gizli olarak "hüve" zamiriyle, aynı fiilin masdarı olan "sukut'a isnad o lunarak, veya mef'ûlun fihi - meçhûl fiilinin nâib-i faili olarak cümlesi ellerine sukut vaki oldu veya ellerini ısırıldılar anlamıyla aşırı pişmanlıktan kinaye yapılmış demektir.

2- Araplar "ellerine kötülük kılındı," derler. Ve bu şekilde kalbdeki bir hoşnutsuzluğu

sanki el üzerinde veya avuç içinde olmuş gibi tasvir ederler ki, burada "yed" kelimesi kalb veya ruhtan mecazdır. Bunun gibi İfadesinde dahi "yed" (el) nefis mânâsına mecaz ve - nin naibi faili de tahtında müstetir ve f u "pişman oldu" mahzuf fiiline raci olan bir y "hüve" zamiri olarak, bu cümle, istiare bilkinâye veya temsiliye suretiyle Lim. "Gönüllerine pişmanlık düşürüldü." demek olur.

3- Kırağı demek olan İo-an alınmış olarak "kırağı düştü, kırağılandı" mânâsını ifade edebilir. Bundan dolayı "kanandık, üzerimize kar yağdı" mânâsına "sülicna" denildiği gibi,de "ellerine kırağı düştü" demek olur. Kırağı hem soğukla ilgili, hem de az bir sıcaklık İle derhal eriyiveren bir şey olduğundan, eline kırağı düşen insan hem üzülmüş, hem de eline birşey geçmemiş demektir. Bu bakımdan bu deyim, sonunda eline hiçbir şey geçmemiş ve o zamana kadar yaptıkları boşa gitmiş ve pişman olmuş olanlar hakkında bir darb-ı mesel olmuşur. Ve ilk olarak Kur*ân'da varid olmuş bir mesel olduğu söylenmiştir. Vahidi'nin naklettiği bu vecih, bizce "Keşşaf" sahibinin tercih ettiği birinci vecihten daha açık ve daha güzeldir. Elmalı tefsiri: c.4, s. 2284,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/262.

Elbette bizler ziyan eden ve helak olanlardan oluruz.

Musa Aleyhisselâm, kendilerine gelmeden önce, Yahudilerin, tapmakta oldukları, buzağıya tapma işinden pişman oldukları ve gördükleri ve sözlü olarak pişmanlıklarını ifade eden rivayet hikâye olunmadı.

Pişmanlıkları, Musa Aleyhisselâm'ın kendilerine gelmesinden sonradır. Tâhâ sûresinde vârid olan âyet-i kerimeler bunu ifade ettiği gibi...

Lakin, bu kavli-şerifle, pişmanlıkları, Musa Aleyhisselâm'ın gelmesi üzerine takdîm olunması murad edildi. Bu da onlardan sadır olanların söz ve fiil bakımından bir yerde vaki olduğunun anlatılmasıdır....¹⁰⁸

Musa Aleyhisselâm'ın Tur Dağından Dönmesi

Yüce Meali:

Vaktâ ki Mûsâ kavmine gadabnâk, esefnâk/öfkei ve üzüntülü olarak döndü;

- "Bana arkamdan ne fena halef oldunuz? Rabbimizin emrini ivdiniz ve acele ettiniz mi ?" dedi ve elvanı/levhaları bırakıverip kardeşini başından tuttu, kendine doğru çekiyordu; Kardeşi:

- "Anam oğlu." dedi; "inan olsun bu kavim beni hırpaladılar, az daha beni öldürüyorlardı, sen de benimle, düşmanları sevindirme ve beni bu zâlim kavim ile beraber tutma!"

Mûsâ dedi:

- "Rabbimî Bana ve kardeşime mağfîret buyur ve bizi rahmetinin içine koy; sen ki erham'ür- râhimîn'sin."

Şüphesiz o danayı edinenlere rablarından bir gadab ve dünya hayatta bir zillet erişecek... Ve işte müfterileri böyle cezalandırırız.¹⁵²

0 kötü amelleri işleyip de sonra arkasından tevbe kâr olup îmân edenler ise, şüphe yok ki rabbın ondan sonra elbette gafûr'dur, rahîm'dir.^{fs3 109}

Tefsîr-i Şerifi:

"Vaktâ ki Mûsâ kavmine döndü;" Tur dağından döndüğünde, "kavmine,"

Ne olduğu halde;

"gadabnâk, esefnâk/öfkei ve üzüntülü olarak,"

Yani çok şiddetli bir şekilde kızmış ve gadablı olarak döndü, demektir, "üzerek beni kızdırdı, ben de kızdım" yani "Beni kızdırdı, ben de kızdım," demektir.¹¹⁰ Şu kavim şerif bundandır;

- "Böyle, vaktâ ki bizi gazaba davet ettiler, biz de kendilerinden intikam aldık, hepsini birden gark ediverdik..."¹¹¹

Bu kavli-şerif, Musa Aleyhisselâm daha kavmine gelmeden, onların buzağıyı ilâh edindiklerini biliyordu. Allâhü Teâlâ hazretlerinin mükâleme hâlinde kavminin buzağıya taptıklarını kendisine haber vermesi sebebiyle öğrenmişti.¹¹²

Halef

Dedi: "Bana arkamdan ne fena halef oldunuz?"

Benden sonra yapmış olduğun şey, ne kötüdür! Ey buzağıya tapanlar! Benim sizden kayıp olmam ve dağa gitmem için ayrılmamdan sonra (ne kötü şeyler yapmışsınız!)

Çünkü, "Arkasında hoşlanılmayan şey yapmak" kişinin arkasında bunu (onun kerih gördüğü şeyi) yaptığı zaman böyle denilir.

"mâ" kelimesi, nekre-i mevsûfedir. "ne kötü" fiilinin kendisinde yerleşmiş olan (içinde olan) failini tefsir etmektedir.

Mahsûs'un bi'z-zem (yerilmeye mahsus olan ise) mahzûftü¹¹³.

Bunun takdiri şöyledir: "Ne kötü bir geri kalmakla siz arkamda kaldınız. Sizin muhalefetinizden sonra..."

"Rabbimizin emrini ivdiniz ve acele ettiniz mi

Hemze inkâr içindir.

¹⁰⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/262-264.

¹⁰⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/265-266.

¹¹⁰ Esef": hem şiddetli öfke, hem de şiddetli üzüntü ve hüznün anlamına gelir ve yerine göre her iki anlama da

kullanılır... Esef, nefsin hoşlanmadığı bir kötü ve çirkin şey karşısında takındığı tavrıdır ki, o hâl üstlerden gelirse hüznün ve sıkıntı, astlardan gelirse öfke ve kızgınlık sebebi olur. Şu halde hazreti Musa'nın esefi, kavmine karşı şiddetli öfke ve gazap, Allah'a karşı da hüznün ve üzüntü demek olur. Her iki bakımdan ele alındığında burada kelime, bir yandan "şiddetli öfke", diğer yandan "hüznünlü manâsıyla tefsir olunmuştur ki, birincisi Ebud-derda'nın kavli olarak birçok tefsir âlimi tarafından tercih edilmiştir. Zira âyette sözün gelişi "öfke" üzerinedir. Yani u_ kızarak ve son derece kızarak, demektir.

¹¹¹ Ez-Zuhruf: 43/55,

¹¹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/266.

¹¹³ Bilindiği üzere, zem (yerilme) ve medh (övme) imlerinden sonra mahsus geir.O yerilme veya övmenin kime mahsus olduğunu beyan için. Ona "mahsûsü'm-bizzem' (zemme mahsus-yerilmeye özgü) veya mahsûsü'm-bil-medh (medhe mahsus-övgüye özgü) denilir. Daha geniş malumat için, Navih ilminde Lâzım fiiller babına bakınız. Mütercim

Siz, tam olmaksızın Rabbinizi terk mi ettiniz?

Sanki jacele etmek" fiili, sebkat etmek ve geçmek manasını tazammun etti.

"acele etmek" fiili, "mücâvezet manasına olan" harfi cer ile mûteaddf olur.

Bundan dolayı, bir kişi, bir işi tamamlamadan terk ettiği zaman, "aceleyle işten vazgeçti" denilir. Bunun tam tersi (bu mananın zıddı) "Onu tamamladı" olur.

Manası: "Siz Rabbinizin emrinden çok acele uzaklaştınız."

Allah'ın emri,

1 - Onların Musa Aleyhisselâm'ın gelmesini beklemeleri,

2- Allah'ın ahdini muhafaza etmeleri,

3- Musa Aleyhisseiâm'ın gelinceye kadar korumaları gereken vasiyetleridir.

Emir birdir.

Emredilen şeyler çoktur.

Veya emredilen şey, manasınadır. ¹¹⁴

Acele ve Sürat

"Acele etmek," Bir şeyi vakti gelmeden önce işlemek ve yapmaktır. Bundan dolayı acele etmek, yerilmiş oldu. Sür'atin hilâfına... (Sür'at bunun aksinedir. Acele etmek sür'atten ayrı bir şeydir...) Çünkü Sür'at mezmûm (yerilmiş) değildir.

Çünkü Sür'at etmek, bir şeyi vaktinden önce yapmak demek değildir... ¹¹⁵

Te'vilât-ı Necmiyyeden ...

Te'vilât-i Necmiyyede buyuruldu:

Siz, ruh sıfatıyla dünyaya, ziynet (ve süslerine) ve onlara taalluk eden şeylere Rabbiniz tarafından izin verilmeden önce onlara yönelmekte çok acele ettiniz. ¹¹⁶

İrşâd Vazifesi

Bu âyet-i kerimede şuna işaret vardır:

Muhakkak ki taleb ehli ve mülûk (melikler) ashâbı olan kimselerin, dünyevi bir şeye iltifat etmeleri yakışmaz.

Taleb ve sülûk esnasında bunlara taalluk etmezler; Hak'dan kesilmemeleri için...

Allâhım! Ancak nefsin, hevâ-ü heves geçitleri kat edildiği zaman; Mevâlâ'ya visalin kâbesine ulaşırlar... Onların (Mevlâ'nın kâbesine vasıl olanların);

1- Halkı Mevlâ Teâlâ hazretlerine davet etmek,

2- Halkı dünya ve ukbâ (âhiret) yoluna koymak (Yani halkı irşad için) Dünyaya dönmeleri gerekir. ¹¹⁷

Levhalar

"ve elvahi/levhalar bırakıverdi."

Elinde Tevratın olduğu şeyi bıraktı. "Ve kardeşini başından tuttu,"

Harun Aleyhisselâm'ın başının saçlarını tuttu. O olduğu halde yani Musa Aleyhisselâm;

(Musa Aleyhisselâm ne olduğu halde?)

"kendine doğru çekiyordu;"

Kendi tarafına doğru çekiyordu. Veya azarlama yoluyla olup, onu küçük düşürmek için değildi.

Harun Aleyhisselâm'ın İsrail oğullarını, buzağıya tapma işinde sakındırmaktan kusur ettiği düşüncesiyle böyle yaptı.

Harun Aleyhisselâm, Hazret-i Musa'dan üç yaş büyüktü. Harun Aleyhisselâm, tahammül sahibi ve yumuşak huylu idi. Bunun için İsrail oğulları tarafından çok seviliyordu. ¹¹⁸

Anam oğlu

¹¹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/267-268.

¹¹⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/268.

¹¹⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/268.

¹¹⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/268.

¹¹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/268-269.

"dedi;"

Harun Aleyhisselâm, Musa Aleyhisselâm'a hitaben buyurdular:,"Anamoğlu."

Bu kavi-i şerif, nida harfinin hazüyledir.

Çünkü bu kavli-i şerifin aslı, "Ey annemin oğlu!"dur.

Ya (tş) harfinden mübeddele olan elif (i) hazf olundu. Fetha ile

iktifa olundu. Bir izafetten sonra başka bir izafetin üzerine istimalin uzunluğundan dolayı tahfifte ziyâdeliğin, fethâ ile iktifa olundu.¹¹⁹

Anne Şefkati

Harun Aleyhisselâm, baba ve anne bir Musa Aleyhisselâm'ın öz kardeşiydi. Lakin Harun Aleyhisselâm, anne'yi zikretti ki, Musa Aleyhisselâm'ın kendisine rifkat, şefkat ve merhamet etmesi içindir.

Arablarm (şefkat ve merhamet diledikleri zaman) konuşma stilleri hep böyleydi. (Anneyi hatırlatacak sözlerle konuya başlardı....Anne şefkatin sembolüdür)

"İnan olsun bu kavim beni hırpaladılar, az daha beni öldürüyorlardı..."

Kendisinin hakkında Musa Aleyhisselâm'ın taksîr (vazifesinde kusur yaptığı) düşüncesini kaldırmak için izahtır. Manâsı: Ciddî olarak bütün gayretimle onları buzağıya tapmaktan alıkoymak için çok çalıştım. Hatta onlar, bana kahrettiler, beni zayıf gördüler. Ve beni öldürmek için bana saldırdılar. (3/24S)

"sen de benimle, düşmanları sevindirme,"Yani, Yahudilerin benimle sevinecekleri (oh iyi oldu diyecekleri) şeyleri bana yapma!

Fârisiyle: Düşmanlarımızı sevindirecek bir şeyi bana yapma! Zira benim hâlim onların küfürleri sebebiyle hâsıl oldu. Onlardan dolayı sen bana kızılıyorsun...¹²⁰

Şetâmet

"onunla (başına gelen kötülüğe) sevindim," "(onun başın gelen kötü şeye) sevinmekle sevindim," denilir. "sülâsîmücerredin dördüncü"babmdandır.

Birinin başına gelen musibet ile ferahlanıp sevindiği zaman, demektir.

Sonra ta'diyet için babına nakl olundu.

"Şetâmet," Düşmanın başına gelen mekr, hile ve kötülük ve musibetten dolayı sevinmektir.

Be (^) harf-i cerriyle müteaddî olur. "İşmât", Düşmanı sevindirmektir. Tâcü'l-Masâdir" isimli kitapta olduğu gibi...¹²¹

Düşmanları Sevindirmemek

(İnsanın başına gelen bir şeyden dolayı) düşmanın sevinmesi, bütün belâ ve musibetlerden daha şiddetlidir. Bundan dolayı denildiKi:

-"Ölüm; düşmanların şetâmetinden (kendisinin başına gelenden düşmanların ferahlanıp sevinmesinden) daha hafiftir..."¹²²

Zâlim Kavim

"ve beni bu zâlim kavim ile beraber tutma!"

Beni tutuklamak (ve sorguya çekmekle) onların adetlerinin içinde sayma.

Veya bana taksîr nibet ederek beni zâlim kavimlerle beraber tutma, demektir.¹²³

tşârî ve Tasavvuf! Manâlar

Bu âyet-i kerimede şu işaretler vardır:

Kalb Harun, Ruh Musa'nın kardeşidir. Düşmanlar ise;

1- Nefis,

2- Şeytan,

3- Hevâ-ü heves'tir.

¹¹⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/269.

¹²⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/269-270.

¹²¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/270.

¹²² Hadis-i şerifte buyuruldu;

Efenimiz (s.av.) hazretleri, düşmanların kendi hâline sevinmesinden Allah'a sığınır. Sahih-i Müslim: 2707,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/270-271.

¹²³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/271.

Zâlim kavim ise, dünya buzağısına tapanlardır.

Onlar, kalbin sıfatlandır.

Bu kavli-i şerifler, kalbin sıfatlarının (tağayyur edip) değiştiğine ve nefsin sıfatlarının rengiyle renklendiklerine ve nefsin saçmalamaları olabileceğine işaretir.

Ve burada hilekâr ve düzenbaz mizaçlı kişi, tarikat erbabından oluyor. Onların, saçmalamaları ve zelle (hata ve kusurları) onların adımları (atakları)dır.

Lakin kalb(in kendisi) hüviyeti itibariyle asla değişmez. Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendisini üzerinde yaratmış olduğu muhabbetullah (Allah sevgisi) ve onun talebi cibilliyeti (ve yaratılışı) üzerinde kalır.

Ancak kalbin sıfatlan değişir.

Nefis de (böyledir, kendisi), hüviyeti itibariyle asla değişmez. Nefis, dünya sevgisi ve dünyayı talep etme cibilliyetinden asla ayrılmaz. Ancak nefsin sıfatlan değişir. Nefsin sıfatları,

1- Nefs-i emmâre

2- Nefs-i levvâme,

3- Nefs-i mülheme,

4- Nefs-i mutmainne, ¹²⁴

Ve Hakka dönüş....

Eğer bir kişi, göz açıp kapayıncaya kadar, nefsinin eline bırakılsa, elbette, nefis hemen o kötü adetine, tabiat ve cibilliyetine döner.... (Bu durum;)

-"Allah'ın öteden beri cereyan edegelen sünneti! Allah'ın o sünnetine bir tebdil/değişme de bulamazsın..." ¹²⁵

Mağfiret

"dedi:"

Musa Aleyhisselâm, (dua etti), İstinaf cümlesidir.

"Rabbim! Bana mağfiret buyur,"

Kardeşim tarafından yapılmamış ve ikrar edilmemiş bir günahtan dolayı ona yaptıklarından beni bağışla.

"ve kardeşime,"

Kardeşimde onları buzağıya tapmaktan alıkoymak için ifrat derecesinde çalıştı. Musa Aleyhisselâm, kendi nefsi için istiğfarca bulundu. Kardeşine râzî oldu. Hallerine gülmek isteyen düşmanlara karşı, kardeşinden râzî ve memnun olduğunu izhâr buyurdu. Düşmanları, kendisini kardeşinden dolayı itham etmesinler. Bu aynı zamanda kardeşi (Harun Aleyhisselâm) için de onun istiğfara

muhtaç olduğunu bildirmektedir. Çünkü Yahudiler, buzağıya taptıklarında, Harun Aleyhisselâm'a düşen, onları öldürmekti...

Merhamet

"ve bizi rahmetinin içine koy;"

Bizden geçenleri, mağfiret buyurduktan sonra, üzerimize nimetlerini ziyâde kılmak suretiyle bizleri rahmetine koy! Haddâdî (r.h.) buyurdular: Yani bizi cennetine koy, demektir.

"sen ki erham'ür- râhimin'sin"

Sen bize karşı rahmet edicilerin en rahîmisin!

1- Nefsimizden bize daha rahim,

2- Babalarımızdan,

3- Annelerimizden daha rahimsin... ¹²⁶

Hikâye (Annenin Şefkati)

Hikâye olundu:

(Efendimiz s.a.v. hazretlerinin ashabından) gencin biri ölmek üzereyken dili tutuldu. Şehâdet kelimesini getiremedi. Bunu Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine haber verdiler.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri geldiler.

O gencin evine şeref verdiler.

Ona şehâdeti arzetti. (Telkinde bulundu...)

Genç, deprendi.

Fakat dili amel etmedi. (Dili Şehâdet kelimesini getiremedi.). Efendimiz (s.a.v.) hazretleri sordular:

-"Bu kişi, namaz kılar mıydı? Zekatını verir miydi? Oruç tutar mıydı?" (Bütün bu sorulara):

¹²⁴ Nefsin burada zikredilmeyen üç mertebesi ve sıfatı daha var. Onlar da Evliyanın:

1- Nefs-i Râziyye,

2- Nefs-i Merziyye,

Nefs-i Kâmile (safıyye)' makamıdır. Mütercim.

¹²⁵ El-Fetih: 48/23,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/271-272.

¹²⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/272-273.

- "Evet!" dediler. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri sordular:

- "Bu genç anne ve babasına âsî oldu mu?" Onlar:

- "Evet!" dediler. (Kime âsî olduğunu sordu. Onlar da, yaşlı bir annesine âsî olup haksızlık ettiğini söylediler...)

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri;

- "Onun yaşlı annesini buraya çağırın!" buyurdu.

O gencin annesi geldi. Çok yaşlı ve gözü kör idi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri o yaşlı kadına;

- "O (oğlunu) affetmez misin?" diye sordu. Kadın:

- "Hayır! Ben affetmemi Çünkü o beni tokatladı. Ve gözümü çıkarttı. (Onun yüzünden kör oldum)" dedi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, (kadının oğlunu affetmeye yanaşmadığını gördü. Bir Müslüman gencin imansız gitmesine mani olmak için bir çâre düşündü ve ashabına);

- "Bana odun ve ateş getirin!" buyurdular. Yaşlı anne sordu:

- "Ya Resûlallah (s.a.v.) odun ve ateşi ne yapacaksınız?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri:

- "Oğlunun yaptıklarından dolayı, onu senin gözlerinin önünde yakacağım!" buyurdu. Kadın (hemen büyük bir heyecan ile);

- "Ben onu affettim! Onu affettim! Oğlumu, ateşte yanması için mi dokuz ay karnımda taşıdım! Onu taş için mi iki yıl emzirdim? Anne şefkat ve rahmeti nerede?" diye bağırdı.

O anda, o gencin dili çözüldü. Şehâdet kelimesini getirdi..."¹²⁷

Rahmet

Bu hadis-i şerifteki nükte, anne rahimdir. Ama rahman değildir. Onun az bir rahmeti, (oğlunun dövmesi ve kendisini tokatlaması yüzünden gözlerini kaybettiği halde, Allâhü Teâlâ hazretlerinin onun içinde yaratmış olduğu az bir merhamet ve şefkat ile) oğlunun ateşte yanmasını uygun görmedi. Kulların cinayet ve günahlarından dolayı asla zarar görmeyen, Allâhü Teâlâ hazretleri, yetmiş yıl şehâdet kelimesine devam eden bir mü'min kulun ateşte yanmasını nasıl geçerli görür. Allâhü Teâlâ hazretleri, rahmet edicilerin en merhametlisidir.

Hafız (k.s.) hazretleri buyurdular:

- "Allah'ın lütfü, bizim cürmümüzden ziyâde büyüktür. (Allah'ın rahmeti bizim günahlarımızdan çok geniştir.) Ey başı bağı nükte! Ne söylersin! Sukut et!"¹²⁸

Allah'ın Lütfü

Hafız (k.s.) hazretleri buyurdular:

- "Ey gönül!

Kesme ümidini asla;

Dostun sonsuz lütfundan (ve merhametinden)...

Onun nihayetsiz lütfü,

Bütün mahlûkata erişir ve yetişir..."¹²⁹ (3/346)

Hikâye (Rahmet-i İlâhi)

Bazı tefsir ehli buyurdular:

Kabil kardeşi, Hâbili öldürdü. Bu, Âdem Aleyhisselâm'a çok zor ve tahammülsüz geldi. Allâhü Teâlâ hazretleri, Âdem Aleyhisselâm'a;

- "Ey Âdem! Yeryüzünü senin emrine verdim! Oğlun Kabilin yerine (onun olduğu mekana) istediğin şeyi yaptırabilirsin!" buyurdu.

Bunun üzerine Adem Aleyhisselâm, (Kabil'in olduğu yere seslendi)

- "Ey arz! Kabil içine al!"

Yer, Kabil içine çekti. Kabil, yeryüzüne;

- "Ey arz! Allâhü Teâlâ hazretlerinin hakkı için bana mühlet ver! Ben sözümü söyleyinceye kadar!" dedi.

Yeryüzü, onun dediğini yaptı. Kabil;

- "Yâ Rabbi! Babam da sana âsî oldu onu neden yerin dibine geçirmedin? (Ben âsî olunca yer beni içine çekiyor?)" dedi. Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

- "Evet! Lakin baban tek bir emri terk etti. Sen ise hem benim emrimi ve hem de babanın emrini terk ettin! Ve sen kardeşini öldürdün!"

Adem Aleyhisselâm ikinci defa;

¹²⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/273-274.

¹²⁸ Divân-t Hafız-ı Şirâzî, s. 143,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/274.

¹²⁹ Divnân-ı Hazîf-j Şirâzî, s. 193,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/274-275.

- "Ey arz! Onu içine çek!" buyurdu.

(Yer harekete geçti, ona biraz daha içine çekti.) Kabil (yeryüzüne seslendi)

- "Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerinin hürmetine, ben söyleyeceğim sözlerimi söyleyinceye kadar bana mühlet ver!" dedi.

Yeryüzü onun dediğin yaptı.

Kabil;

- "Ya Rabbi! İblis'te senin emrini terk etti! Sana düşmanlık etti yine de onu yerin dibine geçirmedin! Bana ne oluyor? Yer neden beni içine çekiyor?" dedi. Allâhü Teâlâ hazretleri ona birincisi gibi cevap verdi.

Bunun üzerine Kabil;

- "Ey Allâhım! Sen doksan dokuz ismin yok mu?" Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

- "Evet!" Bunun üzerine kabil,

- "Rahman" ve "Rahîm" isimleri de bu isimlerin cümlesinden değil mi?" dedi. Allâhü Teâlâ hazretleri,

- "Evet!" buyurdu. Kabil;

- "Sen rahmetinin çokluğundan, dolayı sen kendi zâtını "Rahman" ve "Rahîm" isimleriyle isimlendirmedin mi?" diye sordu. Allâhü Teâlâ hazretleri;

- "Evet!" buyurdu. Kabil,

- "Ya Rabbi! Eğer sen benim helakimi dilediysen bu iki ismi doksan dokuz güzel isimlerinin arasında çıkar da sonra beni helak et! Çünkü tekbir günahdan dolayı bir kulu, helak etmek, asla rahmet olmaz! ¹³⁰ " dedi.

Allâhü Teâlâ hazretleri, yeryüzüne Kabili serbest bırakmasını emretti.

Allâhü Teâlâ hazretleri onu helak etmedi. ¹³¹

Hacetler Allah'a Arz Edilmelidir

(Ey kardeşim!) Bundan ibret al! Allâhü Teâlâ hazretlerinin rahmeti bir kâfir için bu kadar engin olduğuna göre; Allâhü Teâlâ hazretlerinin rahmetinin mü'minlere nasıl olacağını zannedersin?

Taksirat sahibi bir mü'min kişiye gereken vazife; hacetini Mevlâ Teâlâ hazretlerine arz etmesi, aşikâr ve gizli günahlarından dolayı tevbe ve istiğfarda bulunması gerekir... Allah'ın rahmetine o Firdevsi a'lâya girebilsin! ¹³²

En Günahkâr Nefs

- "Kendimden daha siyah defteri olan (yani daha günahkâr) kimseyi görmem!

Ey gönlüm kalem gibi hiçbir yüzle başa gitme?." ¹³³

tşârî Manâlar

"Mûsâ dedi: "Rabbim! Bana ve kardeşime mağfîret buyur..."

Âyet-i kerimesinde sıfatlara seyr (ü suluk) etmeğe işaretler vardır:

Çünkü mağfîret ve rahmet (ilâhî) sıfatlardandır. Bu âyet-i kerimede işaret ediliyor ki. Ruh Musa ve Kardeşi kalb Harun, kendilerini sıfatlar âlemine sokacak olan ilâhî cezbelere kabul etmeye istidatları var.

ve bizi rahmetinin içine koy; sen ki erham'ür- rahîmîn'sin."

Zira senden başka rahîm olanlar, başkalarını kendi sıfatlarına koymaya âcizdirler. Sen buna kaadirsin. Dilediğini sıfatlarına koyarsın.

Buna şu kavî-i şerîf delâlet eder:

- "Dileseydi Allah, elbet hepsini bir ümmet de yapardı ve lâkin dilediğini rahmetine koyuyor da zâlimlere gelince ne bir velî/dost var onlara, ne de bir naşîr!" ¹³⁴

Te'vîlât-ı Necmiyyede de böyledir. ¹³⁵

Buzağıya Tapanların Âhiretteki Hâlleri

"Şüphesiz o danayı edinenlere"

Buzağıyı ilâh edinen ve ona tapmakta devam edenler; Sâmiri ve onun taraftarları gibi; o kalblerine buzağıya tapma işi tam sinerek yerleşenler;

Onlara erişecek..". Âhirette...

¹³⁰ Oarû't-Tü râs'l-Arabî'ni n Ruhû'l-Beyân baskısında burası hatalı olarak dizilmiştir. Orada rahmet olur, şeklindedir. Mütercim

¹³¹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/275-276.

¹³² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/276.

¹³³ Divân-ı Hafız-ı Şîrâzî, s. 85,

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/276-277.

¹³⁴ Eş-Şurâ: 42/8,

¹³⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/277.

es- "bir gadab"

Olacak olan büyük bir gazap (kim tarafından olacak olan?) "rablanndan"

Mâlikleri tarafından... Onların (buzağıya tapan müşrik Yahudilerin) cürümleri, kabahat ve günahların en büyüğü olduğu için, onlara gazab vardır.

Burada zikredilen "bir gadab"dan murad, gazabın gayesi (son derecesidir. O da intikam ve azap etmektir. Zira gazabın hakikati, Allâhü Teâlâ hazretleri hakkında tasavvur edilmez.

"ve dünya hayat'ta bir zillet..."

O Yahudilerin gurbette (garip ve hep azınlık olarak) meskenet ve zillet içinde yaşamalarıdır. Bu zillet, onlara ve onların evlatlarına, Sâmiri'ye mahsus olan zillet, onun insanlardan münferid (tecrit) edilmesidir. Ve onun, kendisiyle temas (ilgi) kurmamak (cezasıyla) mübtelâ olmasıdır...¹³⁶

Hikaye (Cömertlik)

Rivayet olunduğu üzere Musa Aleyhisselâm, Sâmiri'yi öldürmek istedi.

Allâhü Teâlâ hazretleri, Musa Aleyhisselâm'a vahyetti. -"Sâmiri'yi öldürme! Çünkü o cömert bir insandır! Lakin onu yanından çıkar!" buyurdu.

Bunun üzerine Musa Aleyhisselâm, Sâmiri'yi çağırdı ve ona;

-"Haydi defol! Dedi. Çünkü sana hayatta şöyle demek var: "Temas yok!" Hem sana bir vâid var ki, ona asla hulfedilmeyeceksin! O başını bekleyip durduğun ilâhına da bak. Her halde biz onu yakacağız da yakacağız, sonra da kül edip onu muhakkak deryaya dökacağız!"¹³⁷

(Yani) Tard olunup kovulmuş bir şekilde aramızdan çık! Muhakkak ki senin için hayatta yani ömründe, seninle karşılaşan ve senin halini bilmeyip, sana ilgi duyan ve seninle iletişim kurmak isteyen kişilere;

V "Temas yok!" (Benimle iletişim kurmayın) demendir. Yani hiçbir kimse benimle temas kurup (konuşmasın, dostluk ve arkadaşlık kurmasın) ve ben de (ömür boyu) hiçbir kimseyle temas kurmayacağım, demektir.

Eğer bir kişi, onunla temas kuracak olsaydı; hemen o anda hepsini humma (sıtma ve titreme) tutardı.¹³⁸

İftira

"Ve işte müfterileri böyle cezalandırırız..."

Allâhü Teâlâ hazretlerine karşı büyük bir iftira... Onların;

-"İşte bu sizin ilâhınız ve Musa'nın ilâhı, fakat unuttu!"¹³⁹

İftiralarından daha büyük bir iftira yoktur,

Belki bu şekilde bir iftira ile ne onlardan önce ve ne de onlardan sonra hiçbir kimse Allâhü Teâlâ hazretlerine iftira etmedi¹⁴⁰.

iman ve Tevbe.

"Ve o kötü amelleri işleyenler."

Herhangi bir günahı tevbe edenler, "sonra tevbe ettiler." O günahlardan sonra tevbe edenler. "Onun arkasından,"

0 günahı işlemenin arkasından... "Ve îmân edenler,"

1 - Sahih ve hâlis bir iman ile iman ettiler.

¹³⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/277-278.

¹³⁷ Taha: 20/97,

¹³⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/278-279.

¹³⁹ Taha: 20/88,

¹⁴⁰ Kavimlerin içinde Allâhü Teâlâ hazretlerine en çok iftira edenler Yahudilerdir. Kur'ân-ı kerim bizlere, Yahudilerin, Allâhü Teâlâ hazretlerine şu iftiralar ettiğini haber vermektedir:

1 - Altın ve gümüşten buzağı yapıp insanlara, işte bu sizin ve Musa'nın ilâhı'dır,

2- Allah fakirdir, biz zenginiz.

3- Atlanın eli tutuktur.

4- Uzır Allah'ın oğludur demeleri.

5- İlahî kitap Tevrâti tahrif etmeleri,

6- Tevrâta bulunan Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin sıfatlarını değiştirerek, Allah'a iftira etmeleri,

7- Tevrâta bulunan peygamberlerin kıssalarını değiştirerek İftira etmeleri.

8- İlahî emir ve yasakları değiştirmeleri.

9- Ve benzeri şekillerde Allâhü Teâlâ hazretlerini inkâr ederek, ona iftira ettiler, Allâhü Teâlâ hazretlerine iftira eden Yahudiler, Allah'ın

1- Meleklerle,

2- Peygamberlere,

3- Salih kullara,

4- Âlimlere,

5- Müslüman devlet adamlarına hayli hayli iftira ederler...

Bu konuda daha geniş bilgi için "YAHUDİ MEZÂLİMİ" isimli çalışmamı bakınız. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/279.

2- İmanın gereği olan sâlih amellerle meşgul oldular.

3- Ve yaptıkları günahlara ısrar etmediler. Birinci taife gibi...

"Şüphe yok ki rabbın ondan sonra..." İman'ayakın olan bu tevbeden sonra... (3/247) "Elbette gafurdur"

Günahlar için... Günahları her ne kadar büyük ve ne kadar çok olursa olsun...

"rahîm'dir."

Dünyevî ve uhrevî rahmetin her çeşitleriyle kullarına bol bol rahmet eder... ¹⁴¹

İşârî ve Tasavvufî Manâlar

Bu kavî-i şeriflerde şu işaretler vardır:

"Şüphesiz o danayı edinenlere vardır..."

Hevâ, danasını ilâh edinenler için vardır. Buna şu kavî-i şerif delâlet eder:

-"Ya şimdi baksana o kimseye ki, ilâhını hevâsı itti hazretmiş, Allah da onu bir ilim üzerine şaşırtmış, kulağını ve kalbini mühürleyip gözüne de bir perde çekmiştir. Artık onu Allah'tan sonra kim yola getirir? Hâlâ da düşünmez misiniz?" ¹⁴²

Nefsin Hevâsına Tapmak Gazab-ı İlâhîyi Gerektirir

"Onlara, rablarından bir gadab ve dünya hayat'ta bir zillet erişecek..."

Yani hevâ-ü hevâse ibâdet etmek, Allâhü Teâlâ hazretlerinin gazabını gerektirir.

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin şu hadis-i şerifi buna delâlet eder:

-"Yeryüzünde kendisine tapılan ilâhlardan, Allâhü Teâlâ hazretlerine, hevâdan daha çok buğz edileni yoktur. (Allâhü Teâlâ hazretlerinin en çok buğz ettiği şey, hevâyâ tapılmasıdır...." ¹⁴³

Muhakkak ki, hevâ-ü hevâsına tapan kişi, nefsin şehvetlerinin zebûnu ve zelili olur. Hayvanı, yırtıcı ve şeytanî kötü sıfatların esiri olur... O kişi, dünya hayatına meylettiği müddetçe... ¹⁴⁴

İftira Ehlinin Cezası

"Ve işte müfterileri böyle cezalandırırız...."

Yani böylece

1- Gazap,

2- Tard (rahmetten ve toplumdaki kovmak),

3- Uzaklaştırmak,

4- Zillet,

5- Meskenet ile cezalandırırız;

Hevâyâ tapanları... O iddia edenleri, o Allâh'a iftira edenleri (iddialarında) Allâhü Teâlâ, bize kuvvet verdi. Bu kuvvetimizden dolayı;

1- Hevâyâ tapmak,

2- Dünyaya tapmak,

3- Dünyaya meyletmek,

4- Nefse tabi olmak,

5- Şehvetlerine uymak,

6-Ve benzeri (günahlar) bize asla zarar vermez diyerek; Allâhü Teâlâ hazretlerine iftira edenleri böyle cezalandırırız...

"O kötü amelleri işleyenler,"

Yani;

1- Hevâ'ya tapma,

2- Dünyaya tapma,

3- Allâhü Teâlâ hazretlerine iftira etme günahını işleyenler.

"sonra arkasından tevbekâr olup îmân edenler..."

Hak Teâlâ hazretlerine ibâdet etmek ve sıdk-u samimiyetle onu talep etmeye dönerlerse;

"şüphe yok ki rabbın ondan sonra,"

Yani hevâyâ tapmayı terk ettikten ve Hak Teâlâ hazretlerini talep etmeye döndükten sonra;

¹⁴¹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/280.

¹⁴² El-Câsiye: 45/23,

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/280-281.

¹⁴³ Haris bin Esed hazretleri buyurdular:

"Hevâ ve şehvet ikisi, akıl, ilim ve beyân'a galebe çatarlar." Hilyetü'l-Evliyâ, c. 10, s. 88,

¹⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/281.

"elbette gafûr'dur, rahîm'dir."

Yani onlardan günahlarını bağışlar. Onlara merhamet eder. Onları kurubât (yakınlıklar) ve kerametlere nail kılmakla onlara mağfiret buyurur...

Te'vilât-ı Necmiyyede de böyledir... ¹⁴⁵

Tevbe ve Mağfiret

Bil ki, "Mutezile" (mezhebine) göre, tevbe, mağfireti icâbeden iletir.

Bize (Ehl-i sünnet ve'l-cemaate) göre ise, mağfiretin mahza sebebidir.

Tevbe, dönmektir. (Tevbe pişmanlık ile günah'tan dönmektir...)

Kul onunla vasıflandığı zaman, (kula tevbe etti denildiğinde) bundan, kulun günah'tan dönmesi murad edilmiş olur.

Bârî (yüce yaratıcı) Allâhü Teâlâ hazretleri, onunla (tevbe ile) vasıflandığı zaman; (yani Allâhü Teâlâ hazretleri tevvâb'tir denildiğinde,) Allâhü Teâlâ hazretlerinin mağfiret etmesi sebebiyle kuluna azab etmekten rücû ettiği murad edilir. ¹⁴⁶

Zahirî ve Bâtınî Tevbe

Tevbe iki kısım üzeredir:

1- Zahirî tevbe,

2- Bâtınî tevbe...

Zahirî tevbe kişinin, zahirî olan günahlarından tevbe etmesidir. Zahirî günahlar, Şeriatın zahirine muhalefet etmektir. Zahirî günahların tevbesi;

1- Şeriatın zahirine muhalefet etmeyi terk etmek,

2- A'zâları taat (ve ibâdet) kullanmaktır...

Bâtınî tevbe, Bâtınî günahlardan dolayı kalb ile yapılan tevbedir.

Bâtınî günahlar, zikirden gâfil olmaktır...

Öyle ki hatta kişi, zikirden gâfil olmakla vasıflanır; eğer dili sükût etse bile kalbi, susmaz. (Kalbî zikre devam eder...) ¹⁴⁷

Nefsin Tevbesi

Nefsin tevbesi;

1 - Dünya ile bütün alâkaları kesmek,

2- Az (ve helâl olanı) almak,

3- İffet sahibi olmak (kendi nefsi için kimseden bir şey istememektir) ¹⁴⁸

Aklın Tevbesi

Aklın tevbesi,

1 - Âyetlerin bâtınların tefekkür etmek,

2- Hadiselerin gizli kalmış taraflarını düşünmek,

3- Yaratılan eserleri düşünmektir. ¹⁴⁹

Ruhun Tevbesi

İlâhî marifetlerle süslenmektir... ¹⁵⁰

Sırrın Tevbesi

Dünya ve ukbâ (âhiretten) yüz çevirdikten sonra, Yüce Hazrete tam teveccüh etmektir... ¹⁵¹

¹⁴⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/281- 282.

¹⁴⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/283.

¹⁴⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/283.

¹⁴⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/283.

¹⁴⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/284.

¹⁵⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/284.

¹⁵¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/284.

Ömür Ağacına Tevbe Suyu

Hazret-i Celâleddin-i Rumî (k.s.) buyurdular:

Eğer sen kendi ömür defterini, kararttıysan;

Tevbe et!

O elinle yaptığın günahlara...

Eğer ömür (gölgesi) geçerse;

Kökü bu ândır...

Tevbe et!

Eğer susuz kalmış ise, hemen ona tevbe suyunu dök!" ¹⁵²

Günahkârın İnlemesi Arşı Titretir

-"Hatasından pişmanlık duyanlar, İnediklerinde, Arş-ı A'lâ titrer... Günahkârın İnlemesinden..." ¹⁵³

Tevbe Eden Kaçtırdıklarına Kavuşur

Kul, kötülük (ve günah) döndüğü, amel ve (hâlini) ıslâh ettiği zaman, Allâhü Teâlâ hazretleri de onun hâlini (ve işini) ıslâh eder... Ve onun kaçırmış olduğu bütün nimetleri ona iade eder... ¹⁵⁴

Hikâye (İyilik Yapmak)

İbrahim bin Edhem (k.s.) hazretlerinden rivayet olundu: Buyurdular:

Bana ulaştığına göre, İsrail oğullarından bir adam, annesinin gözü önünde bir buzağı kesti. Bundan dolayı elli kurudu. (Felç oldu.)

O adam bir ara otururken, yuvasından bir kuş yavrusu yere düştü. Yerde debeleniyordu. Adam o kuş yavrusunu aldı, geri yuvasına koydu.

İşte bu amelinden dolayı Allâhü Teâlâ hazretleri ona rahmet etti. Yapmış olduğu amelden râzî olduğu için ona elini geri verdi. ¹⁵⁵

¹⁵² Mesnevî-t Manevî-yi şerif: Defter: 5, s. 89,

Devamında da buyuruyor:

(Şen ömür köküne "Ab-ı hayat" suyun ver ki, Omur ağacın güzelce yeşersin!"

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/284.

¹⁵³ Mesnevî-i Manevî-yi şerif: Defter: 6, s. 135,

İmâm Busâyrî (k.s.) hazretleri, "Kaside-i Börde" isimli mübarek kitabının

-"Göz yaşımı boşalt, haramdan dolan gözden;

Yapış pişmanlık perhizine!" mealinde ki beyt-i şerifin şerhinde; Harpûfî (k.s.) hazretleri buyurdular: Rivayet olundu: Kıyamet günü olduğu zaman, cehennemden dağ gibi bir ateş kütleleri çıkar. Ümmet-i Merhumenin üzerine hücum eder. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, ümmetinden o ateşi defetmeye çalışır. Bir türlü ateş sönmez. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri:

-"Ey Cebrail! Yetiş! Yetiş! Ateş ümmetimi yakmak istiyor!" der. Cebrail Aleyhisselâm elinde bir bardak su ile gelir. Cebrail Aleyhisselâm, o bardak suyu, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine uzatır ve şöyle der:

-"Bunu al, ateşin üzerine dök!"

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, o bir bardak suyu alır, dağlar gibi yükselip ümmetin üzerine gelen ateşin üzerine döker; ateş hemen o anda söner. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Cebrail Aleyhisselâm'a sorar:

-"Ey Cebrail bu ne suyu idi? Ateşi söndürme yönünde bundan daha etkili bir su gördüm?" Cebrail Aleyhisselâm:

-"Bu senin ümmetinin göz yaşlarıdır. Halvette (yalnız kaldıklarında sırf) Allah korkusundan ağlayıp akıttıkları göz yaşlarıdır! Allâh'ü Teâlâ hazretleri bana emretti: ben ümmetinin göz yaşlarını topladım, senin ona olan ihtiyaç vaktine kadar sakladım! Senin onlarla cehennem ateşini söndürmen için şu ana kadar muhafaza ettim!" der... Şerhü'l-Kasîdetü'l-Bürde, s. 41, Ömer bin Ahmed el-Harbutî, Amira matbaası, (hicri) 1266- İst. Düşünmek ve ibret almak lazımdır. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/284-285.

¹⁵⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/285.

¹⁵⁵ Hikaye (iyilik) Şiddetli bir kıtlık hüküm sürmekte idi. Açlıktan kıvranan halk dilencilığe başlamak zorunda kalmıştı, İşte bu sırada zengin bir adamın bir üvey kızı vardı. Zengin adam bu üvey kızını evinde bir esir gibi çalıştırır ve ona etmedik eziyet bırakmazdı.

Bir gün kızcağız evde ekmeği pişirirken eve bir dilenci geldi, kendisinden bir miktar ekmeği istedi. Üvey babasından haddinden fazla korkan kız, Allah'tan daha fazla korkuyordu kiT adama iki parça ekmeği verdi. Dilenci sevinçle ekmeği alıp giderken kızın babalığı da eve geldi. Kıza:

-"Ekmeği sen mi verdin ?, diye sordu.

Kız kendisinin verdiğini söyleyince de, adam kıza Öyle eziyetler etti ki, ne yaptı ise tatmin olmayıp elini kesip sokağa attı.

Kızı tanıyanlar, ona bir iki sene baktılarsa da, olacak gibi değildi. Kız millete yük olmaktan bıkmıştı. Çalışacak bir iş de bulamadığından dilenmeye karar verdi. Kendisini tanımayan bir diyara gidip ikına - sıkına bir evin kapıcını çağırdı. Evi açan bir erkekti. Kız, gayet mahcup bir vaziyette:

-"Allah rızası için bana yardım eder misiniz? dedi. Adam o yaşta dilenen kıza acımişti. Dikkatli dikkatli kızın yüzüne bakmaya başlayınca kız gerisin geriye döndü. Kız bu zamana kadar nereye gitse, herkes hırsızlık yapmış da eli kesilmiş sanarak bir işi güvenmedikleri gibi iyilik de yapmak istemiyorlardı. Kızcağız o adamı da aynı fikirde sanmıştı. Fakat kız daha kapıdan uzaklaşmadan adam arkasından seslendi. Çaresiz kalan kızcağız ne diyecek diye geri dönmüştü. Adam ona kimsesi olup olmadığını sordu. Kız yaşlı gözlerle kimsesinin olmadığını söyleyince de, adam kıza evlenmek teklif etti. Adam kızın elinin kesik olduğunun farkına varmamıştı. Yaşı kemâle ermiş olan kız hemen evliliği kabul

İyilikler Kötülükleri Giderir

Mü'mine gereken vazife, tevbe etmeye ve sâlih amel etmeye sür'atle çalışmasıdır... Zira;
"Muhakkakî hasenat (iyilikler) seyyiâtı (kötülükleri) giderir." ¹⁵⁶

Güzel Amel

Ebû Zer (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdular:

- "Ben Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine;

- "Ya Resûlallah (s.a.v.)! Bana öyle bir amel öğret ki, beni cennete yaklaştırsın ve cehennemden uzaklaştırsın?" dedim.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Sen bir günah işlediğin zaman hemen onun yanında (ardında) bir hasene (iyilik) işle! Zira bir hasene on kötülüğe bedeldir. Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

- "(Her) kim, bir hasene (hayırlı iş ve iyilik) ile (Allah'ın huzuruna) gelirse ona, onun on misli sevap vardır. Kim de bir kötülük (günah) ile gelirse, o sadece onun misliyle cezalandırılır. Onlar haksızlığa uğramazlar." ¹⁵⁷

Ben;

- "Ya Resûlallah (s.a.v.), "Lâ ilahe illallah" Allah'tan başka ilâh (ma'bûd) yoktur," demek hasenat (iyililerden) midir?" diye sordum.

nimesi

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular: -O (yani "Lâ ilahe illallah" Allah'tan başka ilâh (ma'bûd) yoktur," demek,) hasenatın tâ kendisidir..." ¹⁵⁸

Ne güzel buyurmuşlar:

- "İyi amel, kötü amelden çok iyidir; yeter ki, zikredilmesin (övünmeye vesile yapılmasın)...

Hidâyet nasip eden Allah'tır.. ¹⁵⁹

Gözüyle Gördüğüne İnanmayan Kavim

- "Rabbim." dedi; "dileseydin bunları ve beni daha evvel helak ederdin. Şimdi bizi içimizden o s üfehâ'nın/b uda laların ettikleriyle helak mi edeceksin? O sırf senin fitnen; sen bununla dilediğini dalâlete bırakır, dilediğine hidâyet kılar. Sen bizim velîmizsin, artık bize mağfîret buyur, merhamet buyur; sen ki hayr'ul-gâfirîn'sin/mağfîret edenlerin en hayırlısısın. ¹⁶⁰

Tefsîr-i Şerifi:

'Vaktâ ki Musa'dan gadab sustu,"

Hazret-i Musa'nın kardeşi Harun Aleyhisselâm'ın özür beyan etmesi ve kavminin tevbe etmeleriyle Musa Aleyhisselâm'dan gazap sükûnet buldu. (Öfkesi dindi demektir...) (3/348) ¹⁶¹

etti.

Düğün merasimi yapıldı, nikâhları kıyıldı, zıfaf gecesi beraber yemek yiyorlardı. Adam iyice dikkat ettiği anda kız hep bir eliyle yemek yiyor. Ekmeği de aynı eliyle koparıyor yemeği de aynı eliyle yiyor, Kızın sıkıldığından bunu yaptığını sanan adam:

-Neden iki elinle yemiyorsun? diye sordu.

Kız o zamana kadar elinin kesik olduğunu belli etmemişti. Çünkü bıkmıştı el arasında dolaşıp durmaktan. Ne yapacağını şaşırıyor. Elinin kesik olduğunu söylese belki de adam hırsızlık yaptığını sanarak evliliği terk edecek, meseleyi anlatsa belki de inandıramıyacaktı. Çok müşkül bir durumda kan - ter içinde kalan kıza Allah tarafından bir ilham geldi:

-«Kesik olan elini çıkar! Korkma, biz senin elini iade ettik» deniyordu. Mütereddid bir halde eline bakan kız hakikaten elinin yerinde olduğunu görünce çok sevindi ve kendisini mahcup olmaktan kurtardığı için Allaha şükürler etti. Evlilikleri mutlu bir şekilde devam ediyordu. Kadın, başından geçen hâdiseyi münasip bir şekilde kocasına anlatıp, o zamana kadar elinin çolak olduğunu ve o anda elinin Allah tarafından iade edildiğini söyleyerek, bunun da bir dilenciye ekmek verdiği için başına geldiğini söyledi. Meseleyi hatırlayan adam:

-Senden o ekmeği alan fakir bendim, fakat Aliha hamdolsun ki, şimdi o fakirlikten kurtuldum, diyerek o da kendisini tanıttı. İki kader arkadaşı, hayatlarını böyle sürdürürken bir gün yemek yiyecekleri bir sırada kapıları çalındı. Baktılar ki, üstü - başı perişan bir adam kapıya gelmiş bir parça ekmeği istiyor. Kız onun kendisinin elini kesen babalığı olduğunu tanıyıp, kocasına da söyledi. Fakat onlar, hiç belli etmediler, ellerinden geldiği kadar ona iyilik ettiler ve mümkün mertebe gönülünü alıp gönderdiler.

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/285-286.

¹⁵⁶ Hüd: 113,

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/286-287.

¹⁵⁷ el-En'âm: 6/160,

¹⁵⁸ Taberi Tefsiri: c. 8, s. 110,

¹⁵⁹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/287-288.

¹⁶⁰ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/288-289.

¹⁶¹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/289.

Gazabın Susması

Yüce Meali:

Vaktâ ki Musa'dan gadab sustu, elvanı/levhaları aldı ve onlardaki yazıda bir hidâyet ve bir rahmet vardı. Fakat öyle kimselere ki onlar sırf rabları için rehbet duyarlar ve günahlardan korkarlar.¹⁵⁴

Bir de Mûsâ, kavminden mîkatımız için yetmiş er seçmişti. Vaktâ ki bunları o sarsıntı yakaladı:

"Sükût," kelâmı (konuşmayı) kesmektir. (Susmaktır). Kelâmı kesmek ise, sabit kılmanın bir parçasıdır. (Aslında sükût etmek) gazapta tasavvur edilmez. Yine onun kesilmesi de tasavvur edilmez.

(Burada zikredilen) gazabın susması, mecazî manâ üzerine hamledilir. O sükûttur. Gazab, insana teşbih olundu. Musa Aleyhisselâm'ı kışkırtıyor ve ona;

-"Senin kardeşin, kavmini buzağıya tapmaya alıkoyma işinde kusur etti... Böylece senin onu aşağılaman (azarlaman) ve cezalandırmanı hakketti. (Öyleyse) sen de onun başının saçını tut; onu kendine doğru çek! Ve ona şöyle şöyle (laf) söyle! Ve elindeki levhaları yere koy!..." dedi.

Sonra bu kışkırtma kesilir... Ve konuşmayı terk eder...

Bunda istiâre-i mekniyy¹⁶² vardır. Susmak istiarenin karinesidir..¹⁶³

Devrik Cümle

Haddâdî (r.h.) buyurdular:

Denildi ki:

"Vaktâ ki Musa'dan gadab sustu/" kavlı-i şerifinin manâsı, ve bu "maklûb"¹⁶⁴ dandır.

"Ben takkeyi başıma soktum!" denilir. Ve bununla; "Başımı takkeye koydum," manâsı murad edilir.¹⁶⁵

Saygıyla Levhaları Aldı

"levhaları aldı,

Yere koymuş olduğu levhaları aldı. Bu kavlı-i şerif, Musa Aleyhisselâm'ın yere atmış olduğu levhaların kırılmadığı (onları güzel bir şekilde yere koyduğuna) delâlet eder.

Bazı müfessirlerin (İsrâîlî rivayetlere dayanarak söyledikleri gibi) o levhalardan hiçbir şey (geri göğe) kaldırılmadı.¹⁶⁶

Nüsha?

"ve onlardaki yazıda"

Yani, halbuki onlarda nüshalar ve asıl kitab olan Levh-i Mahfûz'dan nakledilen kitaplar (yazılar) vardı.

"Nush," yazı şekillerini (bir yerde yazılan olan bir yazıyı) nakletmek (kopya etmek) ve onu nakledildiği asıl yerden değiştirip almaktır.

Zira sen başkasının kitabını aynen bir harften sonra diğer harfini yazmak suretiyle yazdığın zaman;

"Ben, bu kitabı, şu kitaptan kopya ettim," dersin; "ondan naklettim," demektir...¹⁶⁷

Tevrat'ın Nüshaları

bir hidâyet,"

Yani hakkı beyân (hidâyet) var.

Bu "bir hidâyet," kavlı-i şerifi, (muahhar) mübtedâ,

onlardaki yazıda" kavlı-i şerifi de (mukaddem) haber'dir. "ve bir rahmet vardı," Halk için rahmettir; onları, kendisinde olan en hayırlı ve iyi maslahata irşâd etmesi sebebiyle halka rahmettir. Olan rahmet... (Kim için olan?)

"Fakat öyle kimselere ki onlar

sırf rabları için rehbet duyarlar ve günahlardan korkarlar."

Allah'tan korkarlar, demektir.

"rabları için" kavlı-i şerifinin başında olan lam (ü) muahhar

olan fiilin amelini takviye içindir. Şu kavlı-i şerifte olduğu gibi:

¹⁶² Istiâre-i Mekniyye hakkında daha önce geniş malûmat verilmişti.

¹⁶³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/289.

¹⁶⁴ Maklûb, cümlede fail ve mefûlün yerini değiştirmek ve devrik cümle kullanmaktır.

¹⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/289-290.

¹⁶⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/290.

¹⁶⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/290.

- "Eğer siz rüya tâbir ediyorsanız. ...¹⁶⁸

Lam harfi, mefulünden tehir edilmesi sebebiyle fiile arız olan za'flyetin giderilmesi (tedavi edilip fiilin amel etmesini kuvvetlendirmek için) dâhil oldu...¹⁶⁹

Korku ve Ümit

Burada hususiyetle haşyet ve korku ehli zikredildi. Çünkü kitabın âyetlerinden gerçek manâda menfaat gören bunlardır. Kul,

1 - Sıdk-ü samimiyetle Allâhü Teâlâ hazretlerini talep ettiği,

2-Güzel amel ile cennete rağbet ettiği,

3- Ayrılık azabından korktuğu ve yüz çevirdiği,

4- İnkıta (rahmetten kesilmekten çekindiği),

5- Cehennem azabına girmekten korktuğu zaman (işte o vakit);

0, korku ve ümit arasında olur.

Kul bu ikisiyle (korku ve ümit ile) arzuladığına kavuşur...¹⁷⁰

Korkmanın Yolu

Bil ki, haşyet (Allah korkusu), Hak Teâlâ Hazretlerini sıfatlarıyla bilmekten neş'et edip doğar¹⁷¹...

Korkmanın Alâmeti?

Allâhü Teâlâ hazretlerinden korkmanın (yani haşyetullah'm) alâmeti;

1- Dünyayı terk etmek,

2-Halkı terk etmek,

3- Nefis ile muhabere ve mücâhede etmek,

4- Şeytan ile savaşımdır...¹⁷²

Korku mu Şefkat mi?

Buyurdular:

- "Korku, rahmetten daha hayırlıdır." ¹⁷³ Yani senin korkutmaklığın, acımandan daha hayırlıdır.

Bundan dolayıdır ki, i tahliye (boşaltmak) tahliyeden (içine girmekten) öncedir. ¹⁷⁴

Hikaye (Korku)

Hazret-i Yahya bin Zekeriyya (a.s.)'dan hikâye edilen şu hadise korkulardandır:

Yahya Aleyhisselâm bir gün, arpa ekmeğinden yedi, tam olarak doyd u ve uyudu. Ve o gece yapması gereken (gece ibâdetlerini tam olarak) yapamadı. Allâhü Teâlâ hazretleri ona vahyetti:

- "Ey Yahya! Sen benim (cennet yurdum ve) evimden senin için daha hayırlı bir ev mi buldun?

Veya daha hayırlı bir komşu bu buldun benim komşuluğumdan?

İzzet ve Celâlîme yemin olsun ki, eğer sen bîr kere muttali olmakla Firdevs (cennetine) bir kere muttali olsan, elbette senin cismin erir ve elbette sen Firdevs-i alanın iştiyakından nefisini helak ederdin...

Ve eğer sen bir kere muttali olmakla cehennem ateşine mutalli olsaydın elbette göz yaşlarından kanlar akıttıktan sonra irin akıttırdın! Dokuma kalın elbise giydikten sonra demir elbise giyerdin!" ¹⁷⁵

¹⁶⁸ Yusuf: 12/43,

¹⁶⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaymevi: 9/290-291.

¹⁷⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaymevi: 9/291.

¹⁷¹ Allâhü Teâlâ Hazretlerini tanımayan, Allah'ın azamet ve haşmetini bilmeyen, Allah'ın azabının şiddetinden habersiz olan, Allâhü Teâlâ hazretlerini mübarek sıfat ve güzel isimleriyle gerçek tanımayan kişi, ondan nasıl korksun? Allah'tan korkmak için, önce Allâhü Teâlâ hazretlerini tanımak, bilmek ve onu sevmek gerek. Eğer siz Allah korkusunu hissetmek ve Allah sevgisini yaşamak istiyorsanız, hazırlayıp kendi imkanlarımla yayınlamış olduğum,

"Allah C.C.'Nun Mübarek Sıfat Ve Güzel İsimleri" Kitabıma Ve Osmanlı Yayınları Tarafından Basılan:

"Esmâ-Ü Hüsnâ Manaları Esrar, Fazilet Ve Havassı" İsimli Kitabıma Bakınız. Orada Geniş Bir Malûmat Göreceksiniz. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaymevi: 9/291-292.

¹⁷² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaymevi: 9/292.

¹⁷³ Mecmeu'l-Emsâl: 1527, Bu söz Farâbiye isnat edilir. İmam Müberrid'in ve Haccâcın da buna benzer sözleri vardır. Manası, korku merhametten hayırlıdır. Yani Kanunu uygulamak, acımdan daha hayırlıdır, demektir.

Çünkü merhametten maraz doğar. Mütercim.

¹⁷⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaymevi: 9/292.

¹⁷⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaymevi: 9/292-293.

Güzel Bir Sıfat

Hasan Basrî (k.s.) buyurdular:

Köpek, dövülüp, kovulup ve kendisine cefâ edildikten sonra eğer önüne bir kemik parçası atılırsa hemen gelir ve sahibine karşı onun geçmişte yaptıklarına karşı asla kin beslemez, işte korkanların alâmeti budur! Mü'min, işte bu sıfat üzere olmalıdır...¹⁷⁶

İncinmek Yok

Hafız (k.s.) buyurdular:

- "Vefa ederiz;

Melâmet çekeriz ve hoş oluruz...

Zira (eziyet edenden) incinmek:

Tarikatımızda kâfirliktir... " ¹⁷⁷

Kork Allah'tan Korkmayandan

Haclis-i şerifte buyurdu:

- "Kim Allâhü Teâlâ hazretlerinden korkmazsa; sen ondan kork!" ¹⁷⁸

imam Sahavî hazretleri "Makâsîdü'l-Hasene" isimli kitabında buyurdular:

- "Manâsî sahihtir. Zira Allah'tan korkunun olması (Allah korkusundan yoksun olması) sahibini her türlü mahzur ve mekruh (ikrah edilen kötülüğe) düşürür." ¹⁷⁹

Korkmayın Hitabı

Mesnevîde buyurdu:

ziyafettir!

"Korkmayın!" ¹⁸⁰ hitabı, (Allah'tan) korkanlara bir

Bu onlara emniyettir. (Yani cehennem ateşinden kurtuluştur),

Yakınlık sermayesidir...

Korkanların (başını okşar ve) gönlünü emin eylerler.

Çünkü misafire ikram güzel bir âdettir.

(Allah'tan) korkusu olmayana "Korkma" demenin bir gereği ve faydası yoktur.

(Zaten onun korkusu yok... Olmayan bir korkudan söz edilmez...)

Zira eğer söylerse, layık olmayana ders vermek boş yere bir

çalışma ve beyhudedir...." ¹⁸¹ (3/249)

Tevbe Mikâtı

"Bir de Mûsâ, seçmişti."

"seçmek," "hayr" lafzından "babmdan"dır. Meselâ, bir şeyin en hayırlısı ve en seçilmişti alındığı zamanl "Bir şeyin seçilmişti" denilir. kavminden."

Yani "kavminden" demektir. Harf-i cerrin hazfı ve fiilin mecrû'a'ya isyal edilmesiyledir. Ve bu kelime ikinci mefûldür ¹⁸².

Birinci mefûl'dür.

"mîkatımız için"

Bizim, ona vaktini kararlaştırdığımız vakit ve kendisinde İsrail oğullarından seçilmiş yetmiş er kişiyle bize gelmesi tayin ettiğimiz; kavmin buzağıya tapmalarından dolayı özür beyan için tayin ettiğimiz mikâtımıza

¹⁷⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/293.

¹⁷⁷ Divân-ı Hafız-ı Şirâzi, s. 189, Erenler ne güzel buyurmuşlar: "Sövene dilsiz, dövvene elsiz gerek..." İşte

tarikât budur... Bunu yapamayan, kin besleyen, eziyetlere tahammülü olmayan ve içinde benlik olan kışı, tasavvuf ve tarikata giremez,

¹⁷⁸ Makâsîdü'l-Hasene: 1174, Keşfü'l-Hafâ: 2600,

¹⁷⁹ Makâsîdü'l-Hasene, s. 490,

AHâhü Teâlâ hazretleri, Davud Aleyhisselâm'a vahyettî;

Ey Davudi Benden başkatından korkuyor mutun?" Davud Aleyhleeelâm buyurdu:

- 'Evet! Ya Rabbl Stndtn korkmayan kişiden korkuyorum!" Keşfü'i-Halâ: 2600,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/293-294.

¹⁸⁰ Fussilet: 30, Bu âyet-i kerimenin tamamı şöyledir:

- "Haberiniz olsun ki, "Rabbimiz Allah" deyip de sonra doğru gidenler yok mu, onların filerine şöyle melekler iner: "Korkmayın, mahzun olmayın, va'dolunup durduğunuz cennet ile neşeyâb olun! Bizler sizin hem dünya/alçak hayat'ta, hem âhirette dostlarınızı ve size orada nefislerinizin hoşlanacağı var, hem size orada ne isterseniz var;31 konukluk olarak... Mağfiret ve rahmetine Nihayet olmayan bir gafûr-rahîm'den!" Fussilet: 41/30-32,

¹⁸¹ Mesnevî-i Şerif-i Manevî Defter: 1,3,58,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/294-295.

¹⁸² "Hul ve İyili nahiv İlminin istilahlardır, Hazf ve lyeel İçin Nahiv İlminde harfî çerlerin hailine bakımı.

geldiler...

Bu mikât, tevbe mîkâtidir. Mûnâcât ve mûkâlemât (konuşma) mîkatı değildir.

Musa Aleyhisselâm her bir mîkâta çıktığında, kavminden yetmiş er kişi seçmişti. Bu şundandır: Musa Aleyhisselâm'ın kavmi on iki oymaktı. Musa Aleyhisselâm, her bir kabileden altı adam seçti. Ve iki kişi de fazladan seçti. Ve Musa Aleyhisselâm buyurdu:

-"Sizden (seçkinlerden) iki kişinin geride (kavmin içinde kalması için) bunları seçtim (sizden iki kişi, kavmin içinde kalmalıdır')...

Mûnâzâ ettiler.

(Kimse geride kalmak istemedi....) Musa Aleyhisselâm;

-"Geride kalan, giden kadar sevap alacaktır!" buyurdu. (Yine onlardan kimse kalmaya yanaşmadı.)

Hazret-i Kâlib (bin Yuknâ) ¹⁸³ ile Yuşâ (bin Nûn) ¹⁸⁴ Aleyhisselâm, kaldılar.

Musa Aleyhisselâm, diğerlerini alıp mîkâta çıktı.... ¹⁸⁵

Sarsıldılar

"Vaktâ ki bunları o sarsıntı yakaladı:"

Yetmiş seçilmiş kişi, edepsizlik edip, Allâhü Teâlâ hazretlerini görmeyi isteme cür'etinde bulununca; kendilerini sarsıntı aldı. Zira onlar;

-"Yâ Mûsâ!" dediniz. "Biz Allah'ı aşikâre ve açıkça görmedikçe, senin sözünle asla inanmayacağız". ¹⁸⁶

"Sarsıntı," titremek ve şiddetli harekettir. Onları tutmasından murad, dağın sallanması ve onların dağın üzerinde (yuvarlanıp) cansız düşmeleridir. Yani ölmeleridir.

Müfessirlerin çoğuna göre, Allâhü Teâlâ hazretlerinin Musa Aleyhisselâm ile olan kelâmını işittiklerini ve Allâhü Teâlâ hazretlerinin Musa Aleyhisselâm'a tevbe olarak kendi nefislerini öldürmesini emrettiğini duydular.

Bunun üzerine onlar, Allâhü Teâlâ hazretlerini görmek istediler. Dedikleri sözlerini (yani

Mûsâ!" dediniz. "Biz Allah'ı aşikâre ve açıkça görmedikçe, senin sözünle asla İnanmayacağız!" ¹⁸⁷ dediler....

Müfessirlerin bu görüşleri şu kavli-i şerif ile red olunur.

"Allah Buyurdu ki:

-"Yâ Mûsâ! Haberin olsun, ben risâletlerimle ve kelâmımla seni o insanların üzerine intihab eyledim/seçtim.

Şimdi şu sana verdiğimi al ve şükürünü bilenlerden ol." ¹⁸⁸

Teyşîr tefsirinin sahibi bu görüşte olduğu üzere.... ¹⁸⁹

Af İstemek

"dedi;"

Musa Aleyhisselâm, dua etti:

"Rabbim dileyseydin bunları daha

evvel helak ederdin."

Buzağıya tapma nehyinde çok aşırı gittikleri; onun üzerine olan ısrarlarını müşahede edinceye kadar buzağıya tapma işinden ayrılmadıkları zaman...

"ve beni"

Sen rü'yet (seni görmeyi) istediğim zaman helak ederdin.

Yani bizim günahlarımızdan dolayı eğer bizi helak edeceksem onu dilediğimiz vakit hemen bizi helak etseydin!

Musa Aleyhisselâm bununla, geçmiş olan affı ve mağfireti zikredip, (dolaylı bir şekilde) gelecek olan afn ve mağfireti celb ve istemeyi murad etti. ¹⁹⁰

¹⁸³ Kâlib bin Yuknâ Aleyhisselâm, 'Kâlib' şeklinde okunduğu gibi "Kâleb" olarak a okunması caizdir. (Cemel ale'l-Celâleyn 1/487) Kâlib Aleyhisselâm'ın babasının adında tefsir ve tarih âlimleri ihtilâf etmektedir. Kâlib bin Yuknâ, (Ebus Suud Tefsiri 2/23); Kâlib bin Yufennâ (Tefsiri Kebir 4/333), Kâlib bin Yuhannâ, (ibni Abbas: 120) Kabil bin Yuftâ (Büyük Kurarı Tefsiri: 3/1192), Kâlib bin Yuknâ Hazretleri, Yakub aleyhisselâm'ın neslindedir. Musa Aleyhisselâm, Yuşâ Aleyhisselâm'ı yanına alıp, Hızır Aleyhisselâm'ı aramaya gittiği zaman Kâlib bin Yuknâ Aleyhisselâm'ı İsrail Oğullarının başına vekil bırakmıştı. Firavun'un boğulması üzerine, Yuşâ Aleyhisselâm ile beraber Mısır'ın fethine gitti. Eriha'daki cebbarlarla savaşma emrine itaat eden ve halkı teşvik ettikleri ve Allah'ın nimetine erdiği bildirilen iki erden biri Kâlib bin Yuknâ Aleyhisselâm'dır. Diğeri de Yuşâ Aleyhisselâm'dır. Kâlib bin Yuknâ Aleyhisselâm, Musa Aleyhisselâm'ın damadıydı. (Bazı kaynaklarda Kâlib Aleyhisselâm'ın Musa Aleyhisselâm'ın kız kardeşi Meryem ile evli olduğu rivayeti varsa da bu ihtilâftır.) Yuşâ Aleyhisselâm'ın vefat edeceği zaman, Kâlib bin Yuknâ hazretlerini İsrail Oğulları üzerine vekil bıraktı. Kâlib bin Yuknâ Hazretleri, sâlih ve mücâhid bir zât idi. Bazı kaynaklarda adı, Kâlib bin Yufennâ olarak geçmektedir. Mütercim.

¹⁸⁴ Yuşâ Aleyhisselâm'ın hayatı için "HAZRET-İ YUŞA ALEYHİSSELÂM" isimli kitabıma bakınız. Mütercim

¹⁸⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/295-296.

¹⁸⁶ Bakara: 2/55,

¹⁸⁷ Bakara: 2/55,

¹⁸⁸ El-A'râf: 7/144,

¹⁸⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/296-297.

¹⁹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/297-298.

Budala

bizi helak mi edeceksin?"

Hemze inkâr içindir. Helak etmenin vukuu, Allah'ın lütfuna bağlıdır. Yani "Bizi helak etme!" demektir. süfehâ'nın/budalaların ettikleriyle" Onlar oldukları halde (ne oldukları halde?) "içimizden"

İnat ve rü'yeti (Allâhü Teâlâ hazretlerini) görmeye cesaretlerinden dolayı içimizde olan budalaları helak mı edeceksin?

Bunu sanki onların bazıları söyledi. Yani bütün bir topluluğun (büyük bir kalabalığın) içlerinden bazı beyinsiz, budala ve hafif görüşlülerinden sadır olan gûnahtan o toplumun hepsini helak etmek senin şanına yakışmaz!...

"O sırf

O sefihlerin, budalaların içinde vaki olan fitneler; "Ancak senin fitnen;"

Senin mihnetin ve mübtelâ kılman iledir. Zira sen onlara kelâm-ı kadîmini işittirdin (duyurdun), onlar senin kelâmını işitmekle fitneye düştüler, sabit kalmadılar ve rü'yeti (seni aörmeyi) istediler...¹⁹¹

İmtihan

Bu fakir (Allâme şeyh İsmail Hakkı Bursevî k.s. hazretleri buyururlar ki)

Bu kavli-i şerif, onların (Musa Aleyhisselâm'ın kavminin içinden seçmiş olduğu yetmiş kişinin) kelânullâh'ı imtihan ve ibtilâ olmak üzere işittiklerine delâlet eder. Yoksa onlara, keramet ve değer (ve manevî derece) vermek değildir...

Tabii ki bu, Musa Aleyhisselâm'ın risâlet ve kelâm ile seçilmiş olmasına bir kusur vermez.

Yine bu kavli-i şerif, Musa Aleyhisselâm'ın işittiği kelâm ile onların işittikleri kelâmın arasında bir çok farklar olduğuna delâlet eder...¹⁹²

Bast Makamında Üns Hâli

Musa

Fasl-ı Hitâb¹⁹³ da mezkurdur ki, Hak Teâlâ hazretleri, Aleyhisselâm'a "bast makâm"ında¹⁹⁴ çok nimetler verdi. Ta ki Musa Aleyhisselâm üns hâline erişti. Bundan dolayı o delil olma günlerinde asla cür'et ile adım atmadı. Ve onun delâleti mahubiyet makamı içindi.¹⁹⁵

Edeb

Hazret-i Mevlânâ (k.s.) buyurdular;

-"Âşık'ın cesareti, edebi terk etmek değildir; belki edebini aynı (bizzat) kendisidir¹⁹⁶ ...."

Rabbinin işinde âşıkların söylenmeleri ve sözleri, coşkudur. Aşktır. Edebi terk etmek değildir.

Her kim Hakkın bardağında bir yudum (aşk) içerse;

0 kişide ne (zahirî manâda) edeb kalır! Ne akili Ne de idrâk ve feraset kalır!¹⁹⁷

Fitne

"sen bununla dalâlete bırakırsın,"

Yani bu fitne sebebiyle "dilediğini"

Dalâletini dilediğini... O kişi, kendisine layık olmayı isteyerek, haddine tecâvüz eder...

"Ve dilediğine hidâyet kılarırsın."

Hakka hidâyetini dilediğine de hidâyet verirsin... Emsali (benzerleri) içinde ayakları kaymaz. Onun sebebiyle imanını

kuvvetlendirirsin...

"Sen bizim velîmizsin,"

Yani

¹⁹¹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/298.

¹⁹² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/298-299.

¹⁹³ "Fasl-ı Hilâb" Kur'ân-i kerim, demektir.

¹⁹⁴ Bast makamı, tasavvufta gönül ferahlığı, ruhen rahatlamadır. Zıddı Kabz makamıdır. Kabz, sıkıntı ve gönül darlığıdır... İmam Rabbani hazretleri; Kabz ve bastın ikisi de kalbe gelen hâllerendir. Sanki yolumuzun erkânından, şartlarındandırlar. Yine imam Rabbânî hazretleri buyurdular: Kabz (Gönül darlığı) ve bast insanı uçuran iki kanat gibidir, Kabz, sıkıntı hâsıl olunca, üzülmeyiniz, Bast hâli gelince de sevinmeyiniz..., Bast makamını ve kabz makamını veren Allâhü Teâlâ hazretleridir,

¹⁹⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/299.

¹⁹⁶ Çünkü âşıklar, mazurdular,,

¹⁹⁷ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/299-300.

1 - Sen bizim dünyevî ve uhrevî işlerimizi ayakta tutarsın.
2- Bizim yardımcımızsın.
3- Ve bizi muhafaza edip koruyansın. Başkası değil...
artık bize mağfiret buyur,"
İşlemiş olduğumuz ma'siyetlerden dolayı bizi bağışla... "merhamet buyur;"
Dünyevî ve uhrevî rahmetin eserlerini üzerimize dökmekle.... (3/250)¹⁹⁸

Mağfiret ve Rahmet?

İbnü's-Şeyh (r.h.) buyurdular:

"Mağfiret," cezalandırmayı iskât edip düşürmektir.

"Rahmet", hayrı vasıl kılmak ve ulaştırmaktır.

Burada birincisi ikincisi üzerine takdim olundu (yani mağfiret, rahmetten önce zikredildi)... Çünkü zararı defetmek, menfaatin tahsilinden önce gelir.¹⁹⁹

Mağfiret Edenlerin En Hayırlısı

"sen ki hayr'ulgâfirîn'sin/ mağfiret edenlerin en hayırlısısın."

Sen, kötülüğü bağışlar ve kötülükleri iyiliğe çevirirsin.

Yine (Ey Rabbim) senden gayri olan her şey (her kişi), günahlardan vazgeçer. Ama bunu;

1 -Ya güzel bir şekilde övülmek için,

2- Ya Çok mükâfat almak için,

3- Kalpte olan kasvet (ve düşmanlığı) defetmek için bağışlar. Amma sen, kullarının günahlarını herhangi bir garaz ve bedel

için bağışlamazsın! Belki sen sadece ve sadece fazl-ü kereminden dolayı bağışlarsın.

Hiç şüphesiz;

"sen ki hayr'ul-gâfirîn'sin/mağfiret edenlerin en hayırlısısın." ²⁰⁰

"Ve sen ki erham'ür- râhimîn'sin/Rahmet edicilerin en merhametlisin!" ²⁰¹

Bu âyet-i kerimede hususiyetle, mağfireti zikretmesi, (Musa Aleyhisselâmın bulunmuş olduğu) makam cihetinde, mağfiretin mühim olmasındandır...²⁰²

Ümmet-İ Muhammed (S.A.V.)'In Fazileti

Yüce Meali:

"... ve bize hem bu dünyada bir hasene yaz, hem âhirette. Biz sana cidden tevbe ile rücûa/dönüşe geldik."

Allah Buyurdu ki:

-"Azabım!... Onunla dilediğimi musâb/isabetli kılarım. Rahmetim ise herşeye vâsi'dir/kuşatmıştır. İleride onu, bilhassa onlar için yazacağımı ki; korunurlar ve zekât verirler. Hem onlar ki, âyetlerimize îmân ederler.156

Onlar ki, yanlarında Tevrat ve İncil'de yazılı bulacakları o Resûl'e/o Ümmî Peygamber'e ittiba ederler/uyarlar. O, onlara ma'rûf ile emreder ve onları münkerden nehyeyier ve temiz/hoş şeyleri kendileri için helâl, murdar şeyleri üzerlerine haram kılar. Sırtlarından ağır yüklerini ve üzerlerindeki bağları, zincirleri indirir atar. O vakit ona îmân eden, ona kuvvetle tazim eyleyen/hürmet eden, ona yardımcı olan ve onun nübüvvetiyle beraber indirilen nuru takip eyleyen kimseler; işte o murada eren saadet ehli onlar..." ²⁰³

Tefsîr-i Şerifi:

"ve bize hem yaz"

Sabit kıl ve bizim için tayin et, demektir. Burada yazmanın zikredilmesi (nin sebebi); çünkü yazmak daha devamlı ve kalıcıdır.

"bu dünyada bir hasene" Güzel bir geçim; taat ve ibâdetle muvaffakiyet ver. "nem âhirette."

Bize âhirette de hasene yaz, demektir. 0 da, güzel sevap veya cennettir...²⁰⁴

¹⁹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/300.

¹⁹⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/300-301.

²⁰⁰ el- A'râf: 7/155,

²⁰¹ El-A'râf: 7/151,

²⁰² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/301.

²⁰³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/302-303.

²⁰⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/303.

Tevbe Edenler

"Biz sana cidden tevbe ile rücûa/dönüşe geldik."

Güffân (mağfiret) ve rahmeti istemenin illet ve sebebinin beyandır.

Biz döndük" kelimesi, dan gelir. "döndüğü zaman" (böyle söylenir...)

Yani: "Biz tevbe ettik ve sana döndük; işlemiş olduğumuz o büyük ma'siyetten; o kendisinden özür beyan etmek için sana geldiğimiz (kavmin buzağıya tapma günahını) ve burada (seçilmiş olan yetmiş kişiden) vaki olan seni görme isteği günahından tevbe ettik ve sana döndük... Tevbe edenlerin tevbesini kabul etmemek senin lütfundan fazl-ü kereminden çok uzaktır..."

Denildi: Kendilerini sarsıntı aldığında, hepsi öldü. Musa Aleyhisselâm, Allâhü Teâlâ hazretlerine yalvarmaya ve yakarmaya başladı. Ta ki onlar dirilinceye kadar dua etti.

Bunların zikri Bakara sûresinde geçti. (Oraya bakınız...) ²⁰⁵

Azab

"Allah Buyurdu ki:"

Istinâf-ı beyâniyyedir.

(Mukadder sual) Sanki denildi: Musa Aleyhisselâm böyle dua ettiğinde, Allâhü Teâlâ hazretleri ne buyurdu?"

Cevâb: Denildi: "Allah Buyurdu ki:"

-"Azabım!..."

Ben, vasfedilen azabım o dur ki "Onunla musâb/isabetli kılarım."

Be (Ç,) harfi ta'diyet içindir. Farisî olarak, manâs}, erîştiririm, dokundururum, demektir. dilediğimi,

Onu azab etmede, benden gayrinin asla bir dehaleti olmaksızın dilediğime isabet ettiririm... ²⁰⁶

Allah'ın Rahmeti

"Rahmetim ise"

Benim vasfedilen o rahmetim ki,

"vâsi'dir/kuşatmıştır."

Dünyada... Farisi olarak manâsı, ulaşır, kavuşur, demektir.

her

Mü'min ve kâfir (herkese...) Belki mükellef ve gayri mükellefe ulaşır. Şey, (kelimesinin) altına giren her mahlukata ulaşır ²⁰⁷.

Hiçbir Müslüman ve kâfir yoktur ki, mutlaka dünyada onun üzerinde, Allah'ın rahmetinin eseri ve nimetleri olmasın. O rahmetle yaşıyorlar ve onun sebebiyle evirilip çeviriliyorlar. ²⁰⁸

Rahmet ahirette

Lakin âhirette ise Allah'ın rahmeti sadece mü'minlere mahsus olur. Allâhü Teâlâ buyurduğu gibi:

'ileride onu yazacağım,"

Onu isbat edecek ve onu âhirette tayin edeceğim... (Kimler

için rahmet edeceğim?)

"bilhassa onlar için ki; korunurlar,"

Küfür ve isyanlardan korunurlar... (daha?) ve zekât verirler."

Hususiyetle (burada) zekât zikredildi. Zira onlara (Yahudilere) en zor ve en meşakkatli olan zekât idi...

"Hem onlar ki, âyetlerimize..." Hepsine,

imân ederler..."

²⁰⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/303-304.

²⁰⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/304.

²⁰⁷ Burada şunları gözden kaçırmamak gerekir:

1- Azap ile ilgili beyanda istikbâl sığasıyla "isabet ettireceğim" buyurulduğu halde rahmet konusunda geçmiş zaman kullanılarak "herşeyi kapladı" buyurulması gösterir ki, rahmetin genişliği başlangıç açısından, azap meşiyeti (dileği) de şimdiki zaman veya gelecek zaman açısından söz konusudur. Demek ki rahmet işin aslıdır, azap da ayrıntıdır. Yani aslolan rahmet, yaratıcının zatının gereğidir, azab İse kulların durumları gereğidir.

2- Azabın ilâhî istek ve iradeye bağlanması, rahmetin gelecek zamanda da yine ona bağlanmasını gerektirir. Madem ki, kimi dilerse onu cezalandıracaktır, o halde rahmetini de kimi dilerse ona ihsan edecektir.

3- "Azabımı, kime dilersem ona isabet ettireceğim." karşılığıyla rahmetteki "rahmetim herşeyi kapladı" genel hükmünü devam ve gelecek zaman bakımından da bir tahsis manası vardır, ileride azab görmesi murad olunanlar geçmiş zaman kipinde ^ js'herşey" içinde iken, sonra çıkarılmış oluyor, İşin başında rahmetin içinde iken sonra azabın sahasına giriyor ve azaba duçar oluyor. Demek ki, ilâhî rahmete girmeyen hiçbir şey yok, lakin azabı tadan da olacak, tatmayan da... Elmalı tefsiri: c. 4,s. 2296,

²⁰⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/304-305.

Devam eden bir iman... Ondan hiçbir şeyi inkâr etmeksizin olan bir iman ile iman ederler...²⁰⁹

Şeytanın Affı?

Bu âyet-i kerime (yani "Rahmetim ise herşeyi kuşatmıştır!" nazil olduğunda, tblis de buna uzandı (ve âhirette ilâhî rahmete nail olmayı ümit etti.) Ve;
-"Ben de şeylerden bir şeyim!" dedi.
Allâhü Teâlâ hazretleri Iblîs (ve benzerlerini)
-"İleride onu, bilhassa onlar için yazacağım ki; korunurlar ve zekât verirler. Hem onlar ki, âyetlerimize îmân ederler." Kavlı şerifiyle onları çıkarttı....²¹⁰

Yahudî ve Hıristiyanlara Rahmet ?

Bu kavlı-i şerif (yani "Rahmetim ise her şeye kuşatmıştır!" nazil olduğunda, Yahudî ve Hıristiyanlar;
-"Biz de, takvâlıyız, zekâtlarımızı veriyoruz ve Rabbimizin âyetlerine iman ediyoruz (öyle ise Allâhü Teâlâ hazretleri bize de rahmet edecektir!) dediler. Allâhü Teâlâ hazretleri, Yahudî ve Hıristiyanları;
Onlar ki, yanlarında Tevrat ve İncil'de yazılı bulacakları o Resûl'e/o Ümmî Peygamber'e ittiba ederler/uyarlar. O, onlara maruf ile emreder ve onları münkerden nehyeyier ve temiz/hoş şeyleri kendileri için helâl, murdar şeyleri üzerlerine haram kılar. Sırtlarından ağır yüklerini ve üzerlerindeki bağlan, zincirleri indirir atar. O vakit ona. îmân eden, ona kuvvetle tazim eyleyen/hürmet eden, ona yardımcı olan ve onun nübüvvetiyle beraber indirilen nuru takip eyleyen kimseler; İşte o murada eren saadet ehil onlar..."²¹¹
Âyet-i kerimesiyle rahmetinden çıkarttı .²¹²

Ümmet-İ Merhume

ederler/uyarlar..."

Cer mahalündedir. Çünkü bu kav/-/ şerif, "bilhassa onlar İçin ki; korunurlar," kav/-/ şerifin/n sıfatıdır. Veya ondan bede/d/r.

Yani kendisine hususî kitab (Kur'ân-ı kerim) vahiy olunan Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerine (iman edip) tabi olurlar. peygamber'e..." Mucize sahibine...

Beyzâvî (r.h.) buyurdular:

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine "Resul" adı verilmesi, Allâhü Teâlâ hazretlerine izafettedir. "Nebî" ismi verilmesi ise kullara izafettedir.²¹³

Ümmî

"Ümmî"

Yazmayan ve okumayan... Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin ümmî olması onun mucizelerinin cümlesindedir.

Zira eğer Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, güzel yazar ve okur olmuş olsaydı, (o zaman insanlar) onun, evvelki ümmetlerin kitaplarını okuyup mütalaa ettiği ve bu ilimlerin o mütalaa sonucu hâsıl olduğu vehmine kapılır ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini eski kitaplardan ilim öğrenmekle itham ederlerdi.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, evvelkilerin ve sonuncuların ilimlerine şâmil olan büyük Kur'ân-ı kerimi, hiçbir kitap mütalaa etmeden getirdi. Bu onun hak peygamber olduğunu ispat eden mucizelerin cümlesinden oldu²¹⁴....

²⁰⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/305.

²¹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/306.

²¹¹ el-A'Fâf:157,

²¹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/306-307.

²¹³ Beyzâvî tefsiri: c.1, s. 362,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/307.

²¹⁴ "Ümmî", ism-i mensubunda üç türlü nisbet ihtimal dahilindedir;

1-Ana anlamına olan "Ümm" nisbetidir ki, sanki "anasından doğduğu hal üzere kalmış", yaratı I ışındaki safiyet ve fitrat hiç değişmeden olduğu gibi durumunu korumuş, sonradan yeni yeni değişikliklere uğramamış ve hiçbir şekilde bozulmamış manasını ifade eder.

2- Ümmete mensub olmak, yani Arap Ümmeti'ne mensup olmak demek olur ki,

"Biz hesap ve yazı bilmeyen bir ümmetiz." ifadesi uyarınca Araplar aslında hesap kitap bilmez bir kavim olmakla tanınıyor idiler.

3-Ümmül-kura'ya mensup, yani Mekke'li demektir. Ve bu üç nisbenin üçünde de "ümmî" okuyup yazmaya uğraşmamış mânâsına gelen bir vasıftır, bir özelliktir. Ümmîlik sıradan insanlar hakkında kullanıldığı zaman genelde ilim eksikliğini ifade eden bir noksanlık sıfatı iken, yani bir ümmînin okuyup yazanlardan daha bilgili olması Allah tarafından olağan durumun aksine olarak, çalışıp çaba göstermeden ilâhî bilgilerle donatılmış olması ve vehbî ilimlere sahip olması peygamber için fitrat yüceliğine delalet eder. İlmî yüceliği ve kemâli, okuyup yazanları aciz bırakan bir peygamber hakkında "ümmî"lik, her türlü şüpheli ortadan kaldıran ve onun doğrudan doğruya Allah'tan gönderildiğini her türlü şüpheden arınmış olarak ispat eden harikulade bir üstün özelliktir, yani başlı başına bir mucizedir. Bu bakımdan "o resul, o ümmî nebî" vasfıyla anılması, "o risaleti ve nübüvveti açık olan

mucize sahibi peygamber" demekten daha açık seçik bir belagat örneğidir. Nitekim Türk Şairi Fuzûlî, bunu şu beytiyle dile getirmiştir: Baki mucizler ne hacet vasf-r hak İsbatına, Câhil iken el, senin ilmin yeter burhan sana.

*"Bana yazdıran, mektebe gitmedi, Yazı yazmadı.
Onun öğrettiği engin meseleler, Yüzlerce medreseye bedeldir..." ²¹⁵

Kalem ve Defter

Kim ki, "Kalem-i a'lâ" (yüce kalem), onun hizmetinde olur ve "Levh-i mahfuz" onun mushafı olursa; o kişi asla resimlerin tasvirine (yazıların yazılmasına) muhtaç olmaz...

İncil'de Ümmet-i Muhammed (s.a.v.)

Allâhü Teâlâ hazretleri, bu ümmeti İncîT'de şöyle vafetti:

'Ümmet-i Muhammed (s.a.v.)ın İndileri, göğüslerindedir; her ne kadar hattın resmedilmesi (yazılmış bir yazı) olmasa bile... Elbette onlar, Muhammed Mustafâ (s.a.v.) hazretlerinin şeriatını kalbleriyle muhafaza ederler; kuvvetlerinin kemâli ve istidâdlarının zuhurundan...." (3/251)

"Ümm" asıl, demektir. (Âyet-i kerimede buyurulduğu gibi)

"ve ümm'ül-kitâb (kitabın aslı) O'nun nezdindedir." ²¹⁶

Tevrat ve İncil'de Efendimiz (s.a.v.)

"O ki, onu yazılmış bulurlar..."

Onu ismi ve sıfatlarıyla (yazılı bulurlar...) "Yanlarında,"

Bu kavli-i şerif, "onu bulurlar" kavli-i şerifine taalluk etmektedir. Veya yazılmış" kavli-i şerifine taalluk etmektedir. Yine şu kavli-i şerifi de öyle...

"Tevrat ve İncil'de"

Geçmişte ve geçmişe ilhak ile İsrail oğullarının kendisiyle ibâdet ettikleri iki kitab'da bulurlar ²¹⁷...

Elmalılı Tefsiri: c. 4, s. 2297,

²¹⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/307-308.

²¹⁶ er-Ra'd: 13/39,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/308-309.

²¹⁷ Bu konuda şöyle tarihî hadiseyi tarih kitapları anlatırlar: Peygamberimiz (s.a.s.) zamanında Şam'da bir

Yahudi hahamı vardı. Bu haham zamanın ileri gelen Yahudilerindendi. Bir gün bin süre ve her süresi bin âyetten ibaret olan Allah (C.C.)'nın kelâmı Tevrat'ı okurken dört yerinde Hazret-i Peygamberimizin ismi şerifine rastladı,

Peygamberimizin islâmîyeti anlatmakla vazifeli olduğunu ve Medine'de İslâm dinini yaydığını daha evvel çok duyuyor ve yayılan İslâmîyete ve Peygamberimize karşı büyük bir kin besliyordu. Bundan dolayı Tevrat kitabında O'nun isminin bulunmasına tahammül edemeyerek

hasedinden o dört sahifeyi yırtıp attı. Fakat Cenab-ı Allah ona islâmîyeti nasip edecekti, ikinci gün gene Tevrat okumaya başladığında bu sefer sekiz yerde Peygamberimizin ismi şerifine rastladı. Sekiz sahifenin sekizini de yırtması lâzımdı. Bir hayli düşündükten sonra onları da yırtmaya karar verdi, yırtarak onları da ateşe atıp yaktı. Ne var ki Cenab-ı Allah ikaz etmeye devam ediyordu. Sabahleyin açığı da okumaya

başlayınca bu sefer yirmi dört sahifede ayrı ayrı yirmi dört kere peygamberimizin ismi geçiyordu. Bu defa yırtıp atmadı. Çünkü yırtıp atamazdı. Çünkü yırtıp atamazdı. Çünkü yırtıp atamazdı.

görünce, Peygamberimizin hakiki bir kurtarıcı olduğunu, Allah tarafından gönderilmiş bir Nebiyyi Kerim olduğunu anlaması gerekiyordu, içine bir ateş düştü. Oturduğu yerden kalkarak doğru en samimi olduğu bir haham arkadaşının yanına gidip durumu anlattı, kendisine

Medine'nin yolunu tarif etmesini rica etti. Arkadaşı:

-Yahu sen şaşırдың mı? O bir sihirbazdır. Sakın ha Medine'ye gideyim falan deme! diyerek sıkı sıkı tenbihte bulundu İse de o artık kararını vermişti:

-Yok, yok! İş senin bildiğin gibi değil... Bu zamana kadar kendimizi aldattığımız yeter, ben gideceğim Medine'ye, diyerek oradan ayrıldı ve Medine'nin yolunu bilen başka kimselerden öğrenerek yola düştü.

Araya sora artık kaç günde gitti ise Medine'yi buldu ama, Server-i Kâinat Efendimizi hayatta bulamadı. Çünkü O, Medine'ye vardığında Peygamberimiz irtihal edeli dört gün olmuştu. Bir sokakta giderken, gayet nur yüzlü bir zata rastladı. Anladı onun Nur'u ilâhî ile alâkadar olduğunu... Sordu:

-Ey kardeş! Ben yabancıyım, Resül-ü Zîşan ile müşerref olmaya geldim. Beni onun huzuruna çıkarır mısınız? dedi. O rast geldiği sahâbi Selman-ı Fârisî Hazretleri idi: Merhaba, hoş geldiniz... Gelin benimle, diyerek önünde yürümeye başladı.

Fakat, Peygamberimizin Dar-ı Baka'ya irtihal ettiğini ona bir türlü söyleyemiyor, gözlerinden ırmak gibi yaşlar akıtarak ilerliyordu. Yolda yanlarına Cihar Yarı Güzin efendimizi de alarak Ravza-i Mutahharaya vardılar. Orada Şam'dan islâmîyeti kabul ederek Peygamber Efendimizle müşerref olmak için gelen o zata kabri şerifi göstererek: Senin görmek ve dinini kabul etmek için geldiğin o zatı şerif Hazreti Muhammed Mustafâ'dır. Ve dört gün evvel bizi öksüz bırakarak Âlem-i bakaya göçüp gitmiştir, dediler.

İslâmîyeti kabul ederek gelen o eski haham İse onlardan daha çok ağlamaya ve gözyaşı dökmeye başladı, hüngür hüngür ağlıyordu ve dedi ki:

-Onu gören içinizde varsa ben de onları görmüş olayım, diyerek büyük bir aşkla sahabe-i kirâmın yüzlerine bakıyordu. Sonra Peygamberimizin en yakın akrabalarından olan Hazreti Ali'den vasıflarını sordu. Her hareketini dikkatlice dinledikten sonra:

- Vallahi benim Tevrat'ta okuyup öğrendiğim sizin anlattığınızın ta kendisidir, diyerek peygamberimizin sırtına giydiği bir elbisesini istedi. Selman-ı Fârisî Hazretleri gidip Hırka-i Şerifi getirince alıp öptü yüzüne gözüne sürdü ve:

- Eşhedü en lâ İlahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resülühü, diyerek islâmîyeti kabul etmek şerefine erdi. Daha sonra ise ellerini kaldırarak şöyle dua etti:

-Ya Rabbi! Sen Erhamürrahim'in'sin, eğer benim sana ve Resülü kibriyana olan imanıma kabul etti isen sana hamdü senalar olsun ne mutlu bana... Artık ben Resülüllah'f görmeden duramayacağım, benim, ruhumu buracıktaki, onun kabri başında al da, ona en çabuk zamanda kavuştur beni, diye dua etti. Cenab-ı Allah (C.C.) onun içten gelen duasını kabul buyurmuştu. Hemen düşerek ruhunu orada Cenab-ı Allah'a teslim edip Resülü Kibriya'ya kavuştu. Eshab-ı Kirâm, aldılar, yıkadılar, kefenlediler ve cenazesini kılıp islâmî usûl üzere defnettiler.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/309.

Mesnevîde Duyuruldu:

- "Ahmed (s.a.v.) hazretlerinin henüz mübarek suretinin nakşî görülmeden; Onun mübarek na't ve sıfatları, kâfirlere muskaydı ²¹⁸. Büyük bir şevkle;
- "Ey kulların Rabbi! Yakın bir zamanda o yüce Resulü görmekle bizi sevindir!" diyorlardı... Onun yüce, suret ve nakşî, gizli veya aşikâr gönüllerin, kulakların ve ağızların virdi olmuştu. Bütün bu tazim, saygı ve sevgiler, onun yüce sureti görününce yok oldu. Kalb, ateşî görünce karardı. Onu kalbin kabulüne yol yoktur... ²¹⁹

Yahudiler

Sual: Eğer denilse ki: Eğer zikredilen rahmet, onlara tahsis edilse; onlardan başka mü'minler için sabit kılınmaması lazım gelir. Halbuki iş böyle değildir?
Cevap: (Bu soruya) cevap verildi: Bu ihtisas, ümmî nebî (peygamber Efendimiz s.a.v. hazretlerinin) zamanında mevcut olan İsrail oğullarına izafettedir. Onlar da iman etmediler. Yoksa onlardan gayri İsrail oğullarının hepsine değildir... ²²⁰

Maruf

"O, onlara ma'rûf ile emreder... Tevhîd ve İslâm şeriatını emreder...
"ve onları münkerden nehyeyler."
Şeriat ve sünnette maruf (iyi olarak bilinmeyen) her şeyden onları nehyeder.
ve temiz/hoş şeyleri kendileri için helâl eder."
Zulümlerinin uğursuzluğuyla kendilerine haram kılınan temiz şeyleri onlara helâl kılar. İçyağı gibi...
"murdar şeyleri üzerlerine haram kılar."
Kan ve Hinzır eti gibi...
"temiz/hoş" şeylerden murad, tabiatın hoş gördüğü ve kendisinden lezzet aldığı şeylerdir.
"murdar," şeylerden murad ise, tabiatın pis, murdar ve kötü gördüğü ve kendisinden nefret ettiği şeylerdir... ²²¹

Helâl ve Haram

Bu âyet-i kerime ve temiz/hoş şeyleri kendileri için helâl, murdar şeyleri üzerlerine haram kılar.")
kavl-i şerifî (şu kaideyi külliyeye) delâlet eder:
(şu kaideyi külliyeye) delâlet eder:
-"Tabiat(ı seîmenin) hoş ve temiz gördüğü her şey helâl; ve tabiatı (seîmenin) pis ve kötü gördüğü her şey de asıl olan haram olmaktadır... Ancak munfasıl (kendisi hakkında açık ve ayrı) bir delil olması hâli müstesna..."
Bu ikisinden (temiz ve pis şeylerden) muradın, şeriatın hükmüne göre temiz olanlardır. Murdar ve pis şeyler; faiz ve rüşvet gibi şeylerdir.
Bu takdirde âyet-i kerimenin medlulü,
-"Muhakkak ki şeriatın helâl olduğuna hükmettiği şey, helâldir. Ve şeriatın haram olduğuna hükmettiği şey de haramdır. (Şeriatın bir şeyi helâl veya haram diye hükmetmesinde) tabiatın o şeyleri güzel, hoş görmesi ve pis, murdar görmesinin hiçbir hükmü yoktur..." ²²²

²¹⁸ Kitab ehli özellikle Yahudiler, tehlike ve düşmanlardan korunmak için, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin Tevrâta bulunan vasıflarını ve na't-i şerifini yazıp üzerlerinde taşırlardı. Teberrükten hep okurlardı. Hatta Medinelî Evs ve Hazrec kabilelerine,

- "Yakında âhir zaman peygamberi gelecek! Ona iman edeceğiz ve o yüce peygamber, müşrikleri yok edecek ve şirki kaldıracak!" diyorlardı. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, İsrail oğullarından değimde, Hazret-i İbrahim'in oğlu Hazret-i İsmail'in soyundan geldiği için, ona düşman oldular. Yahudiler, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine olan hasetlerinden dolayı ırkçılık damarları kabardı ve hepsi küfre gittiler. Yahudiler, kâfir ve müşrik oldular. Daha geniş bilgi için bakınız. Mesnevî, defter: 4, s. 144-147, Mütercim.

²¹⁹ Mesnevî-i yi Şerif-i Manevî Defter: 4, s. 147,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/310-311.

²²⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/311.

²²¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/311-312.

²²² Aslında bu iki kaideyi külliyenin manası birdir. Zira şeriatın helal kıldığı her şey, hoş ve temizdir. Ve şeriatın haram kıldığı şey, pis ve murdardır. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/312-313.

İslâm Dini Zorlukları Ortadan Kaldırdı

"Sırtlarından ağır yüklerini ve üzerlerindeki bağları, zincirleri indirir atar."
Kendilerinin üzerine farz kılınan zor mükellefiyetleri, onlardan kaldırıp hafifletir.

- 1 - Bilerek ve hatâ ile yapılan her iki öldürmede de kısasın meşru kılınmasıydı.
  - 2- Diyetin meşru olmamasıdır.
  - 3- Hatâ işleyen a*zaların kesilme cezasının olması,
  - 4- Necaset değen derinin kesilmesi,
  - 5- Necaset değen elbisenin kesilmesi,
  - 6- Necaset değen yerleri yıkamakla iktifa edilmemesi,
  - 7- Ganimetlerin yakılması,
  - 8- Tamamen Cumartesi günü çalışmanın haram kılınması gibi ağır mükellefiyetleri hafifletir...
- Bu zor mükellefiyetler, ağır yüke ve elleri boyna bağlayan zincire benzetildi.
"yükün" aslı, sahibini çökerten yüküdür. Yani ağırlığından dolayı, sahibini hareket etmekten alıkoyandır....²²³

İman

"0 vakit ona îmân ettiler..."
Ümmîolan nebîve resulün peygamberliğine iman eder... Emir ve nehiyelerinde ona itaat ettiler...
"Ve ona kuvvetle tazim eyleyen/hürmet eden,"
Ona tazim ettiler, hürmet ettiler, saygı gösterdiler, ona yardım ettiler; düşmanları ondan men etmek suretiyle...
"Ve ona yardımcı olanlar..."
Din düşmanlarına karşı ona yardımcı oldular.
"ve onun nübüvvetiyle beraber indirilen nuru takip eyleyen kimseler;"
Yani ziyası kalblerde zahir olan Kur'ân-ı kerim; gözlerdeki nurlar (ziya ve ışık) gibidirler...
Efendimiz (s.a.v.) Peygamberliği ve Kur'ân-ı Kerim Keşşaf tefsirinin sahibi buyurdular:
Sual: Eğer sen desen ki: ""Onunla beraber indirildi" kavli-i şerifinin manâsı nedir? Halbuki Kur'ân-ı kerim Cebraîl Aleyhisselâm ile beraber indirildi? Cevap: Derim ki: Yani Kur'ân-ı kerim, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin peygamberliğime beraber indirildi, demektir. Çünkü Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin peygamberliği, Kur'ân-ı kerime sahip ve ona komşu ve yakındır....²²⁴ Keşşafın sözleri bitti.²²⁵

Kurtuluş

"işte onlar..."
Bu güzel ve parlak sıfatlarla mevsuf olanlar.
"murada eren saadet ehli onlar..."
Matlûbuna erenler, muradına erip saadete kavuşanlar, bütün sıkıntılardan kurtulanlar bunlardır.
Bunlardan başka ümmetler değildir.
Musa Aleyhisselâm'ın kavmi bunun içine evleviyetle girmiş olurlar.
Musa Aleyhisselâm'ın kavmi, tevbelerinde korkutucu meşakkattan kurtulamadılar.
Bu kurtuluş ile, tahkik tahakkuk eder. Tevfik gelir.²²⁶

Kurtuluşun Yolu

Musa Aleyhisselâm'ın
"ve bize hem bu dünyada bir hasene yaz, hem âhirette. Biz sana cidden tevbe ile rücuâ/dönüşe geldik." duası ile, Allâhü Teâlâ hazretlerinin (ona vermiş olduğu) cevâbının arasında tatbik... Allâhü Teâlâ hazretlerinin cevâbı da; Benim azabım...." Kavli-i şerifinden buraya kadar olan (iki âyet-i kerimeden Allah Buyurdu ki:
-"Azabım!... Onunla dilediğimi musâb/isabetli kılarım. Rahmetim ise herşeye vâsfdır/kuşatmıştır. İleride onu, bilhassa onlar için yazacağım ki; korunurlar ve zekât verirler. Hem onlar ki, âyetlerimize îmân ederler....
Onlar ki, yanlarında Tevrat ve İncil'de yazılı bulacakları o Resûl'e/o Ümmî Peygamber'e ittiba ederler/uyarlar. O,

²²³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/313.

²²⁴ Keşşaf tefsiri: c. 2.S.157,

²²⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/313-314.

²²⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/314-315.

onlara maruf ile emreder ve onları münkerden nehyeyler ve temiz/hoş şeyleri kendileri için helâl murdar şeyleri üzerlerine haram kılar. Sırtlarından ağır yüklerini ve üzerlerindeki bağları, zincirleri indirir atar. O vakit ona îmân eden, ona kuvvetle tazim eyleyen/hürmet eden, ona yardımcı olan ve onun nübüvvetiyle beraber indirilen nuru takip eyleyen kimseler; işte o murada eren saadet ehli onlar..."²²⁷ anlaşıldı ki, imandan sonra,

- 1- Kur'ân-ı kerime tabi olmak,
- 2- Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine göstermek,
- 3- Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin dinine ve kitabının yayılması için yardım etmek ²²⁸;
- Rahman olan Allâhü Teâlâ hazretlerinin katında kurtuluş, fevz-ü necata ermeye vesiledir... (3/252) ²²⁹

Efendimiz (s.a.v.) Hazretlerine Yardım

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine yardım etmek (iki kısımdır:)

- 1 -v Umuma karşı yardım,
- 2- Hususî yardım... Umum.'şeriatın bütün ehli içindir. Husus ise, hâsseten, tarikat erbabı ve ashabı hakikatın yardımıdır. Onlar, imanın kemaline vasıl olanlardır. Ve tehvid, jhiâs ve ihtisasın esrarına vakıf olanlardır... ²³⁰

Peygamberlerin En Faziletlisi

Bil ki, peygamberler (a.s. hazerâtının) silsilesini tertip etmekte ilâhî maksat, Efendimiz Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerinin varlığıdır. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden önceki peygamberlerin varlıkları, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin şerif varlıkları için birer öncü gibidirler. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, bütün peygamberlerin;

- 1- Hulâsası,
  - 2- Neticesi,
  - 3- Zübdesi,
  - 4- Ve nebîlerin ve resullerin en şerefliisidir...
- Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdıkları gibi:
"Ben diğer peygamberler üzerine altı şeyle üstün (ve faziletli) Kılındım.
1. Bana cevâmi'ui-kelim (çok manâ ifâde eden az söz) verildi. ²³¹
  2. (Düşmanlarıma) Korku ile yardım olundum.
  3. Bana ganimet helâl kılındı.
  4. Yeryüzü bana mesdd ve tahûr (temiz ve temizleyici) kılındı.
  5. Bütün mahlûkata peygamber olarak gönderildim.
  6. Benimle peygamberler sona erdirildi." ²³²

Kur'ân-ı Kerim

Geçmiş olan bütün ilâhî kitaplardan maksat Kur'ân-ı kerimdir. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine indirilen kitap olan Kur'ân-ı kerim, bütün ilâhî kitapların;

- 1- Zübdesi,
- 2- Özeti,
- 3- Hulâsasıdır.
- 4- En büyüğü,
- 5- Kendisinden önce olan kitapları tasdik edenidir.
- 6- Kur'ân-ı kerim bir lafzıyla bile belâğât ehlini aciz bırakır.
- 7- Onun bir mislini getiremezler...

²²⁷ El-A'râf: 7/154-155,

²²⁸ Hususiyetle şeriatın zayıf düştüğü bir çağda, İslâm dinin yayılması, Kur'ân-ı kerimin ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin sünneti seniyyesiyle amel edilmesi için hâle yaraşır bir şekilde çalıyoak seferberlik hâli gibi farz-ı ayındır... Mütercim.

²²⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaynevi: 9/315-316.

²³⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaynevi: 9/316.

²³¹ Burada "Bana verildi" diye tercüme ettiğimiz, ' kelimesi, "Ruhul-beyânHnın metninde, kelimesiyle ifâde edilmektedir. Bu Hadis-i şerifin bulunduğu; Sahihü Müslim: 812, Tirmizi: 1474, Camius'-sağır: 5880, Kenzül-Ummâl: 31932, Fethül-bâri c. 1, gibi kaynaklarda olarak geçtiği için, bu kelimeyi hadis kitaplarına uygun olarak yazdım.

²³² Sahihü Müslim: 812. Tirmizi: 1474, (bu Hadis-i şerif sahihtir)

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaynevi: 9/316-317.

- 8- Kur'ân-ı kerimin lafızlarının manâsı câmi'dir.
- 9- Kur'ân-ı kerim, geçmiş kitablari içine alır.
- 10- Hükümlerini,
- 11 - Adablarını,
- 12- Faziletlerini...
- 13- Kur'ân-ı kerim, hüccetleri içine alır,
- 14-Burhanlar,
- 15-Deliller
- 16-Ve kıssaları içine alır...²³³

Ümmeti Merhumenin Üstünlüğü

Bütün geçmiş ümmetlerden maksat (yani geçmiş ümmetlerin yeryüzüne gelmesi) bu ümmet-i merhumenin gelmesine zemin hazırlamak içindir. Ümmet-i merhume tabiriyle ben, Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerinin ümmetini kast ediyorum. Ümmet-İ merhume kendisinden önce geçmiş olan bütün ümmetlerin sanki bir neticesi ve özüdür.

Ümmet-i merhume "orta ümmet"tirler... Allâhü Teâlâ hazretleri buyurduğu gibi;
-"Ve, işte böyle sizi doğru bir caddeye çıkarıp, ortada yürüyen bir ümmet kıldık ki, siz, bütün insanlar üzerine adalet numunesi, hak şahidleri olasınız. Peygamber de sizin üzerinize şahid olsun..."²³⁴

Osmanlı Devletinin Üstünlüğü

Geçmiş olan meliklerden ve eski sultanlardan ve saltanatlardan maksat, Osmanlı melikleri (ve sultanlarıdır). Osmanlı melikleri, meliklerin zübdesidir. Onların devleti de devletlerin zübdesi ve özetidir²³⁵.

Osmanlı Devletinden Sonra İslâm Devleti Yoktur

Osmanlı devletinden sonra (Osmanlı devletinin yıkılmasından sonra,) onlardan başkasına (İslâm devleti kurmak) yoktur...

(Bu durum yani Osmanlı devleti yıkıldıktan sonra İslâm devletinin olmaması) ta Hazret-i Mehdi aleyhir-Ridvânın çıkması²³⁶ ve İsâ Aleyhisselâm'in inmesine²³⁷ kadar (İslâm) devleti yoktur²³⁸...

Osman İsmi

Osmanlı devleti, Deccâlin öncü kuvvetleri olan Avrupalı, Rus ve diğer facir kâfirlerle savaşmaktadır.

Osmanlı devletinin büyük bir cemiyeti vardır.

Uzun elleri vardır.

Osmanlıların büyük bir devleti vardır.

Osmanlı devleti yedi iklime hâkimdir.

Osmanlı devletinin etrafı doğudan ta batıya kadardır.

Osmanlı devleti gibi, büyük bir devlet Osmanlılardan önce hiçbir kimseye verilmedi.

Osmanlı devletinin bu büyük cemiyeti (değişik milletleri ve toplumları içinde toplamasına) Osmanlıların büyük dedelerinin (ve Osmanlı devletinin kurucusunun) isminin "Osman" olması buna delâlet eder....

Çünkü Hazret-i Osman (r.a.) Kur'ân-ı kerimi bir araya topladı, işte Osmanlılar da hak ismin sırrına mazhâr oldular....²³⁹

²³³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/317.

²³⁴ Bakara: 2/143

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/318.

²³⁵ Osmanlı devletini iyi tanımak ve Osmanlı devleti hakkında sağlam malumat sahibi olmak Osmanlı sultanlarının gerçek hayatlarını öğrenmek için Osmanlı yayın evinin çıkarmış olduğu belgelerle Osmanlı tarihi ve Osmanlı yayın evinin çıkarmış olduğu Osmanlılar albümü isimli kitaplara bakmanızı tavsiye ederim gerçekten bunlar çok kaliteli ve sağlam bilgileri ihtiva etmektedir.mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/318.

²³⁶ Mehdi aley- hir ridvan ahır zamanda yeryüzüne gelecek olan bir müceddid evliya ve alim bir zattır.

²³⁷ İsa Aleyhisselâm, yeryüzüne peygamber olarak ve peygamberlik sıfatıyla incek değildir. O yeryüzüne

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin ümmetinden bir zat olarak gelecektir. Hatta İmam-ı Azam hazretlerinin mezhebi üzere amel edecektir.... Âhir zaman peygamberi, bizim peygamberimiz Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretleridir. Ondan sonra peygamber gelmeyecektir. Bu konuda geniş malumat için benim "İSA ALEYHİSSELÂM" isimli çalışmama bakınız. Mütercim.

²³⁸ Bu ibarelerin kaynağı Levh-i Mahfuzdur. Bunlar, gerçekten büyük bir evliya ve âlim olan, İmam Şeyh

Allâme Müfessir İsmail Hakkı Bursevi (k.s.) hazretlerinin kerametleridir. Onun manâ âleminde Levh-i mahfûz'dan iktibas ile izhâr etmiş olduğu kerametleridir. Musannif hazretleri bu ibareleri, 1690 yılında yazdı. Osmanlı devletinin yıkılmasının üzerine seneler geçti dünyanın ve Müslümanların halleri ortada... Söz söylemeye gerek yok... Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/318.

²³⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/319.

Hazret-i Ömer (r.a.)'ın İmanı

Hazret-i Ömer (r.a.) böyle olduğu gibi... Hazret-i Ömer (r.a.) Müslüman olduğunda, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine sordu:

- "Ya Resûlallah (s.a.v.) biz hak üzere değil miyiz?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Beni hak peygamber olarak gönderen AHâhü Teâlâ hazretlerine kâsem olsun ki, bizler hak üzereyiz!"²⁴⁰

Bunun üzerine Hazret-i Ömer;

- "Bizler, seni hak peygamber olarak gönderen Allah'a yemin olsun ki, artık bu günden İtibaren Allah'a gizli İbâdet etmeyeceğiz!" buyurdu.

Allâhü Teâlâ hazretleri, onun iman etmesi sebebiyle İslâm dinini izhâr buyurdu. Dinin izhâr edilmesi, Hazret-i Ömer (r.a.)'ın iman etmesi şartına bağlıydı...

Bu ilk zuhurdur...

Sonra...

Ve sonra...

(İslâm devletleri geldiler) ta Osmanlı devletinin sonuna kadar devam eder...

Müslümanlar, ellerindeki kılıçlarla, hak üzere oldukları halde savaşırılar.

Kuşaktan kuşağa (baba ve deden miras ile) ve cihâdtan cihâda hep koştular....²⁴¹

Hikaye

Osmanlı Devleti ve Kur'ân-ı Kerim

Anlatılır:

Muhakkak ki Osman gazi, Osmanlıların dedeleri (ve devletinin kurucusu), ulaşmış olduğu devlete, Kur'ân-ı kerime riâyet etmek, saygı göstermek (ve Kur'ân-ı kerim ile amel etmekle) ulaştı.

Bu şöyleydi: Osman gazi gerçekten kendi zamanının en cömertlerindendi. Kapısına gelip gidenlere bol bol nimet dağıtırdı. Bu hadise onun beldesinin ehline ağır geldi. İş kendisine aksetti. Bunun üzerine Osman gazi (r.h.), kendi kasabasının halkını şikâyet etmek (ve gelip kendilerine nasihat ve öğüt vermeleri için) Hacı Bektâş-ı²⁴²

²⁴⁰ Buhârî: 2734, Müslim: 1785.

²⁴¹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/319-320.

²⁴² Hacı Bektâş-ı Velî Hazretleri, Osmanlı devletinin kuruluş yıllarında Anadoluda yaşayan âlim ve evliyanın büyüklerindedir. Yeni Çeri ordusuna dua ederek askerlerin sırtını sıvazlayan zattır. Asıl ismi Seyyid Muhammed bin İbrahim Atâ'dır. Horasanın Nişabur şehrinde 1281 (H. 680) tarihinde doğdu, Bütün Hayatını Kur'ân-ı kerim ve Rasûlullahın sünnetini insanlara öğretmekle geçirdi. Hacı Bektâş-ı Velî Hazretlerinin zikri, zikri hafiydi. Rabîta ehliydi. Sürekli Hızır Aleyhisselâm ile görüşen bir evliya idi. Şu hadise, Hacı Bektâş-ı Velî Hazretlerinin ne kadar büyük bir evliya olduğunu göstermektedir: Kayseride Bahâeddin Çelebi adında bir zât vardı. Kendi hâlinde yaşardı. Hiç kimsenin kötülüğünü istemezdi. Bütün dileği çevresinin mutlu olmasıydı. Hep Ümmet-i Muhammed'in saadeti için duâ ederdi. O dönemde bölük pörçük olan Anadolu beyliklerinin Bizansa karşı birleşip kuvvet kazanmasını ve birbirleriyle uğraşıp kardeş kanını akıtmayı bırakıp bütün Müslümanların ideal ve hedefi olan İstanbul'un fethedilip efendimizin övgüsüne nail olmaları için duâ ediyordu. İş bostancılıktı. Tarlasına gider kavun karpuz ekerti. Turfanda ilk mahsulatı getirir mahallenin çocuklarına dağıtırdı. Hastalara verirdi. Fakirleri gözetirdi. Medrese talebelerine ve tekke müridlerine kağnılar dolusu kavun ve karpuz götürür hediye eder ve çırağlık (98)verirdi. Bütün ideali insanların mutlu olmaları olduğundan hep insanların kurtuluşu için çalışıyordu. Bostancı Baba bir gün yine Kayserinin yukarı tarafındaki Saklan kalesinin batısında tarlasında kavun karpuzunu ekiyordu. Ezberden Kur'ân-ı kerim okuyor. Zikir ediyor. Tefekkür ediyor ve içinden Cenab-ı Allah'a yalvarıyordu.

-Ta Rabbi! Ümmet-i Muhammed'i bağışla, Ya Rabbi! Ümmet-i Muhammed'in günahına bakma. Ya Rabbil Ümmet-İ Muhammed'i Hazret-i Muhammed Mustafa hürmetine bağışla, diye dua ediyordu. Hızır Aleyhisselâm ile Hacı Bektâş-ı Velî Hazretleri bostanın kıyısındaki taşın (Haymanın) dibine gelip oturdular. Hacı Bektâş-ı Velî Hazretleri, Bostancı Babaya seslendi:

-Kardeş!

Bostancı baba heyecan ile:

-Ne buyurursunuz! Efendim?"Hacı Bektâş-ı Velî Hazretleri:

-Bostanından bir kavun koparıp getir yiyelim?

Bostancı Baba, tebessüm etti:

Başüstüne, İnşaa'llâh olunca getiririm. Daha bu gün ektim. Hacı Bektâş-ı Velî Hazretleri:

-Diktiğin yeri bir kontrol et belki olmuştur?

Bostancı Baba üzülürdü. Keşke şimdi kavun ve karpuzların olmuş olsaydı bu yolculara yedirirdim, ne iyi olurdu. Garibanların canı bu mevsimde kavun karpuz istiyormuş, diye içinden geçirdi ve eskisi gibi:

-İnşaa'llâh olunca bir tane değil ne kadar isterseniz sizlere veririm, dedi. Hızır Aleyhisselâm, Bostancı Babaya;

-Bir kere dolaş gör, dedi.

Bostancı Baba hayatında hiç kimsenin dileğini kırmadığı için o ekildiği gün kavun ve karpuzun bırakın olması, yeşermesinin bile tabii olarak mümkün olmadığını bildiği halde ayağa kalktı. Hızır Aleyhisselâm ile Hacı Bektâş-ı Velî Hazretlerinin yüzüne tebessüm ile bakarak;

-Tabii efendim! Bir kere dolaşayım, diyerek misafirleri kırmamak için bostana girdi.

Bostanına girdiği an birden bumuna kavun kokusu geldiğini farketti. Bir kökte, üç tane iri kavunun büyüyecek olgunlaşmış olduğunu gördü. Bunların ikisini koparıp birisini Hızır Aleyhisselâm'a diğerini Hacı Bektâş-ı Velî Hazretlerine verdi ve ;

-Ey erenler! O birisini de çocukumuza götürelim, dedi.

Hacı Bektâş-ı Velî Hazretleri de memnuniyetle kabul etti.

-Hepsi bize düşmez yâ? Kardeş payı lazım. Buraya gelirken size "Kardeşim" diye hitap etmişim. Vedalaşıp ayrıldılar. Kayseri'nin yoluna düştüler. Bahâeddin Çelebi (Bostancı Baba) onları yolcu ettikten

Veli ve diğer erenlere gitti.

Bir adamın evine misafir oldu. Evin duvarında Kur'ân-ı Kerim asılıydı.

Duvarda asılı olan şeyin ne olduğunu sordu. Onlar;

"0 Allah'ın kelâmı Kur'ân-ı kerimidir!" dediler.

Bunun üzerine Osman gazi (r.h.) hazretleri,

"Kur'ân-i kerimin yanında (bırakın ayak uzatıp yatmak) oturmak bile edepten değildir!" dedi.

Kur'ân-ı kerime karşı ellerini bağlayıp, ayakta durdu. Ta sabaha kadar hep ayakta bekledi.

Sabah olduğunda yoluna devam etti.

Yolda (erenlerden) bir adam onu karşıladı. Ona;

"Senin aradığın benimi" dedi. Sonra ona,

"Senin kelâmullah'a göstermiş olduğun ta'zim ve saygıdan dolayı, Allâhü Teâlâ hazretleri de sana ve senin devletine büyük bir saltanat ve devlet bahşetti" buyurdu.

Sonra o eren, ağaçtan bir dal kestti. Ucuna bir mendil bağladı ve buyurdular:

"Bu da sizin Livâ'nız (sancağımız) olsun!"²⁴³ buyurdu.²⁴⁴

---

sonra yine bostan işlerine döndü. "Akşama kadar bu tartanın ekim işlerini bitireyim" diyerek kavun ve karpuzlarını ekmeye başladı.

Neden sonra kendi kendine sordu" Daha ekilirken kavunun bittiğini cihanda kim gördü? O azizler

keramet sahibi birer evliya imiş? Bu iş onların kerameti ile zahir oldu. Eyvah neden mübarek ellerini öpüp dualarını almadım? Keşke himmetlerine nail olsaydım! Himmet, himmet!" dedi. Hayli üzüldü.

Bostanı ekmekten vazgeçip bir süre onları aradı. Bulamadı. Kendi kendine "Son pişmanlık fayda vermezmiş" deyip kalan kavunu koparıp evine gitti. Eve giderken kavunu sakladı. Halk bu kavunu elimde görse "Daha kavun ve karpuzların yeni yeni ekildiği bu mevsimde nedir bu kavun?" diyerek beni sahib olmadığım bir makam ve mevkiye görmeye başladılar. Beni ehli keramet sanırlar ve o zaman da dünya ve âhirette rezil olurum düşüncesine kapıldı. Eşine ve çocuklarına bile durumu söyleyip söylememekte tereddüt ede ede evine geldi. Evinin kapısından içeriye girince, Hızır Aleyhisselâm ile Hacı Bektâş-ı Velî Hazretlerini misafir odasında oturduklarını gördü. Rahat bir nefes aldı. İçinden dua etti" Sana şükürler olsum Rabbim" dedi.

Heyecan ile selam vererek odaya girdi. Elindeki kavunu getirip ortaya koydu. Hemen onların mübarek ellerini öptü. Hacı Bektâş-ı Velî Hazretleri, heybelerindeki iki kavunu da Bostancı Babaya vererek: -Kavunları kes de yiyelim, dedi.

Bostancı Baba kavunları kestti. Bir kısmını ailesine gönderdi, bir kısmını da misafirlerine ikram etti. Kavunları birlikte yediler, Cenab-ı Allah'a şükür ettiler ve ellerini yıkadılar. Bostancı Baba daha fazla sabredemedi ve sordu:

-Efendiler! Size kim derler? Bu fakire himmet edin? Hacı Bektâş-ı Velî Hazretleri; -Bana Bektâş-ı Velî derler. Bu azize ise Hızır Aleyhisselâm derler, dedi.

Daha sonra Hacı Bektâş-ı Velî Hazretleri Bostancı Babayı yanına çağırdı. Onun gözlerini sıyayıp, sırtını sıvazladı. Ona hayır dualar etti.

Sonra Hızır Aleyhisselâm ile Hacı Bektâş-ı Velî Hazretleri Bostancı Babaya veda edip evden çıktılar. Kapının önünde İkişi de kayboluverdi. "Velilerin bir nazarı kimyadır. Kara taş, nazar ile yakut olur"

O anda Hacı Bektaşî velî hazretlerinin yüce himmetleriyle Bostancı Baba velilerin arasına katıldı. Bostancı Babanın kalp gözü açıldı. Manevi derecelere yükseldi. Hacı Bektâş-ı Velî hazretleri, 1338 (H. 738) tarihinde de Kırşehir'e yakın bir yerde vefat etti.

²⁴³ Musannif hazretlerinin burada beyan etmiş olduğu ve şahıs isimlerini saraheten vermeyip, zamir ile yetindiği kişiler ve hadisenin tamamı şöyledir:

Anadolu Erenlerinden Ebdal Kumral Hazretleri adındaki derviş, zaman zaman Hızır Aleyhisselâm ile görüşürdü. Bir defasında Ermeni derbendi denilen yerde dinlenirken Hızır Aleyhisselâm yanına geldi.

Ebdal Kumral Hazretleri, Hızır Aleyhisselâm'a sordular:

-Efendim! Herbiri bir tarafa dağılmış olan bu Müslümanları bir çatı altında toplamak ve Müslümanların arasında birlik oluşturmak acaba mümkün müdür?" Hızır Aleyhisselâm

-Mümkündür.

-Nasıl? Kimin tarafından olacaktır?

-Osman Gazi tarafından olacaktır. Osman Gazi ve eviadi dağılmış olan Müslümanları bir bayrak altında toplayacaklardır. Osman Gazi'nin kurmuş olduğu devlet üç kıtaya hakim olacaktır.

Ebdal Kumral Hazretleri, Osman Gazinin adını duymuştu ama tanıymıyordu. Hızır Aleyhisselâm devam etti.

-O genç erin geleceği çok ümitlidir. Kendisine şu müjdemizi ulaştır.

-Onu nerede bulabilirim?

-Onu, Edebâli Hazretlerinin yanında bulacaksın. Şeyhe bu mevzuda bir rüyasını nakledecektir.

Ebdal Kumral Hazretleri, Hızır Aleyhisselâm'dan ayrılınca, içini bir ateş ve özlem sardı. Büyük doğuşun müjdesini İçinde hissediyordu.

Heyecan ile Şeyh Edebâli Hazretlerinin dergahına doğru yola koyuldu. İçi içine sığmıyordu. Sevinçten çocuklar gibi oynaya oynaya ve koşşa koşşa gidiyordu. Dergaha nasıl vardığını farkında değildi.

Bu sırada Osman Gazi, Şeyh Edebâli Hazretlerinin Bilecik'teki Dergahı'nda misafir bulunuyordu.

Osman Gazi o gece bir rüya gördü. Rüyasında, Edebâli Hazretlerinin koltukları altından çıkan bir nûr, gelip Osman beyin koltuk altına girdi. O nurun girmesiyle, Osman beyin karnında bir ağaç peyda oldu.

Birden dallanıp budaklandı. Dallan çok yükseklere ulaştı. Altındaki, nice dağlar ve nehirler gölgelendi. Onun gölgesindeki dağ ve nehirlerden birçok insan gelip istifade etmeye başladı.

Osman Gazi bu rüyasını Şeyh Edebâli Hazretlerine anlatırken Ebdal Kumral Hazretleri de oradaydı. Bu rüyanın yorumunda Şeyh Edebâli Hazretleri:

"Ey Osman! Sana müjdeler olsun. Sana ve senin evladına Cenab-ı Allah saltanat verdi, Ve dünya âlem, evladının saltanat güneşi altında ola. Ve hem kızım Mal Hatun sana helal ola..."

Ebdal Kumral Hazretleri bunları işitince karşısındaki gencin Hızır Aleyhisselâm'ın anlattığı Osman Gazi olduğunu anladı. Ve daha fazla dayanamadı. Araya girdi. Hızır Aleyhisselâm'ın müjdesini Osman Gaziye iletikten sonra ilave etti:

-Ey Osman Gazii Sana Padişahlık verildi. Bize şükranına ne verirsin?" Osman Gazi;

-Ne vakit padişah olursan sana bir şar, şehir vereyim, dedi.

Ebdal Kumral Hazretleri;

Osmanlı Devletinin Fetihleri

Sonra Osman gazi (r.h.) hazretlerinin çevresinde bir cemaat toplandı. İlk savaşını Bileciğe karşı yaptı. Allâhü Teâlâ hazretlerinin inâyetiyle Bilecik şehrini fethetti. Sonra Sultan Alâeddin ona izin verdi. Zahirde sultan oldu.

Sonra onun vefatından sonra onun oğlu Orhan gazi, Sultan oldu.

Orhan gazi, Allâhü Teâlâ hazretlerinin yardımıyla Bursa şehrini fethetti.

Osmanlı devleti işte o zamandan bu güne kadar, Allah'ın kelâm-i kadîm'ine olan ta'zimi sebebiyle hep artarak (toprağını genişleterek) devam etmektedir. (3/53)²⁴⁵

Celâl ve Kahr

Allâhü Teâlâ hazretleri, evvelkilere, İüfünü izhâr ettiği gibi sonunculara da lütuf ve nimetlerini izhâr ediyor.

Her ne kadar bazen, edeplendirmek ve tembih için, Allâhü Teâlâ hazretleri, Celâl ve kahrını izhâr ediyorsa da lütfunu da veriyor. Çünkü Celâl ve kahrın altında, Allah'ın Celâl ve İüfzü vardır.²⁴⁶

Karanlıktan Korkma

Sa'dî (k.s.) hazretleri buyurdular:

- "Ey dost!

Karanlıktan korkma!

Zira "Âb-ı Hayat" karanlıkların içindedir!

Ey biraderim.

Muradıma ermedim diye tefekkür edip kafa yorma!

Kalbini yakma!

Zira, çünkü her (karanlık) gecenin bir (nurlu) sabahı vardır.." ²⁴⁷

îşâr? Manâlar

Bu âyet-i kerimelerde şunlara işâret edilmektedir: Allâhü Teâlâ hazretleri, Musa Aleyhisselâm'ı kavminin içinde (hayırlıları) seçmekle imtihan etti ki; asıl seçkin ve hayırlı insanların, Allâhü Teâlâ hazretleri tarafından seçilen ve hayırlı olarak bilinen kişilerdir. Yoksa halkın (insanların) hayırlı görüp seçtiği kişiler olmadığı bilinsin diyer²⁴⁸...

Halbuki halk (insanlar) hakikî (ve gerçek) bir seçim yapıp en hayırlı olanı (çoğu kere) seçemezler. Zira Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

- "Allah'a karşı bir yalanı iftira eden, yahut hak kendine gelince ona yalan diyen kimseden daha zâlim kim olabilir? Cehennemde değil midir ancak kâfirlerin yeri?..." ²⁴⁹

Sonra, Musa Aleyhisselâm kavminin içinden, sarsıntıya, yıkılmaya ve helak olmayı hak edenleri seçti.

Çünkü, (bu seçilen kavmin ileri gelenlerinin) Allâhü Teâlâ hazretlerini aşikâr görmeyi istemeleri gerçekten büyük bir edepsizlikti. Halbuki Allâhü Teâlâ hazretlerini aşikâr görmek (peygamberleri) Musa Aleyhisselâm'ın gözünde bile perdeli iken, onların (peygambere bile nasip olmayan bir şeyi) istemeleri; onların cibilliyetlerinde

---

-Bize bir köyceğiz yeter. Şehirden vazgeçtik, dedi.

-Kabulüm.

-Öyleyse bize bir kâğıt, bir vesika ver.

-Kâğıt yerine İşte bir kılıcım var, Babamdan ve dedemden kalmıştır. Onunla birlikte bir de maşrapa vereyim. Birlikte senin elinde olsunlar. Neslin bu nişanı saklasın. Eğer Hak Teâlâ beni padişahlığa eriştirirse benim neslim dahi bu alâmeti görüp kabul etsinler, köyünü almasınlar, dedi. Zaman geçti... 1288'de Osman Gazi, babasının yerine baş seçildi. Talihi açıldı. İlerledi. Bir çok yerleri fethetti. Osmanlı Devletinin temellerini Hızır Aleyhisselâm'ın müjdesiyle attı. Hızır Aleyhisselâm'ın bu güzel müjdesini kendisine getiren, o mübarek insan, Ebdal Kumral Hazretleri çoktan vefat etmiş. Osman Gazi, Hızır Aleyhisselâm ile sohbet eden o büyük veli adına Ermeni Derbendinde bir zavıye yaptırdı. Bir çok köy ve tarlalar vakfetti.

²⁴⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/320-322.

²⁴⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/323.

²⁴⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/324.

²⁴⁷ Bostan-ı Sa'dî-yi Şirâzî s. 152,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/324.

²⁴⁸ Musa Aleyhisselâm'dan sonra peygamber olan Yuşa Aleyhisselâm ile Hazret-i Kâlib, o seçilip mikât'a Çıkan yetmiş kişinin içinde yoklardı. Halbuki Yuşa Aleyhisselâm, Harun Aleyhisselâm'ın vefatı üzerine Musa Aleyhisselâm'dan sonra peygamber oldu. Peygamberlerde insanların hayırlılarıdır.... Mütercim

²⁴⁹ El-Kasas: 29/68,

olan kötü edeplerindendi. ²⁵⁰

Budalalar

Allâhü Teâlâ hazretleri, bütün gizlilikleri bilir. Musa Aleyhisselâm, onların zahirde olan salâhiyetlerine (ve toplumun gözündeki yerlerine) bakarak onları seçti. Allâhü Teâlâ hazretleri de Musa Aleyhisselâm'a seçtiği kişilerin hakikatini gösterdi. Senin gibi olur, buyurdu. Ve şu kavl-i şerif gibi;

- "Ve ben, seni ihtiyar büyürdüm... Şimdi verilecek vahyi dinle." ²⁵¹

Musa Aleyhisselâm'ın seçmiş oldukları kavim gibi olur. Musa Aleyhisselâm'a seçmiş olduğu kişilerin kavmin (muhtarları, seçkinleri ve hayırlıları değil de kavmin) en sefih, beyinsiz, budalaları ve akılsızları olduğu anlaşılınca; Musa Aleyhisselâm, hemen; Yanaşmaya, Dua etmeye, Yalvarmaya, Özür beyan etmeye; Tevbe ve İstiğfar etmeye Ve rahmet dilemeye başladı...

Allâhü Teâlâ hazretleri buyurduğu gibi;

- "Vaktâ ki bunları o sarsıntı yakaladı:

- "Rabbim." dedi; "dileseydin bunları ve beni daha evvel helak ederdin. Şimdi bizi içimizden o süfehâ'nın/budalaların ettikleriyle helak mi edeceksin? 0 sırf senin fitnen; sen bununla dilediğini dalâlete bırakır, dilediğine hidâyet kılarırsın. Sen bizim velîmizsin, artık bize mağfîret buyur, merhamet buyur; sen ki hayr'ul-gâfirîn'sin/mağfîret edenlerin en hayırlısıdır...." ²⁵²

Kalb Taşı

Bunda başka bir işaret daha vardır:

Allâhü Teâîâ hazretlerini görme ateşinin şevki, kuvvetli bir şekilde Musa Aleyhisselâm'ın kalbine yerleştiği gibi; kelâmullah'ı işittikten sonra, bil'fiil izhâr etti. Muhakkak ki kelâmın tetiği (ve çakmağı) ile kalb taşının çarpışmasından, şevk ateşinin kıvılcımları zahir oldu. Ondan İnsanın çok sadık olan dilinin kibriti tutuştu. Ve ondan sual kıvılcımı sıçradı. Ve Musa Aleyhisselâm;

- "Yâ Rabbi, göster bana, bakayım sana. ²⁵³ dedi.

Yine bu şekilde, şevk ateşi, kavmin taş kalblerinde de yerleşti. 0 taş, kavmin ilâhî kelâmı işitmenin çakmağıyla çarpıştı. Ve ondan şevkin kıvılcımları zahir oldu. Ondan lisan kibriti ateş aldı. Bu dil, peygamberlik lisânı olmadığı için; ondan, düşmek, bayılmak ve ölmeyi icâbettiren suâl dumanı yükseldi.

Bundaki sır şudur:

Musa Aleyhisselâm ve diğerleri iyi bilinsinler ki, gerçekten kulların kalbleri, kendilerinde yanıp tutuşan ve yaratılan muhabbet ateşinin kerametine mahsustur.

Bu, Musa Aleyhisselâmın bu muhabbetin sadece kendisine mahsus olduğunu zannetmemesi içindir.

Bu sualde ondan başkaları da ma'zurdu.

Muhakkak ki bu sual, şevkin kula galebe çalması anında, sevgilinin sözlerini işittiği zaman, bunu söylemeye yönelir. Bundan dolayı, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Allâhü Teâîâ hazretlerinin yaratmış olduğu Adem oğlundan hiçbir beşer yoktur; mutlaka onun kalbi Rahman olan Allâhü Teâîâ hazretlerinin kudret parmaklarından iki parmağının arasındadır. Dilerse, (Allâhü Teâîâ hazretleri) onu ikâme eder (düzeltir) ve dilerse, onu eğer (ve bozar....)" ²⁵⁴

Bu hadis-i şerifte geçen "İki parmak"tan murad, Allâhü Teâîâ hazretlerinin;

Celâl ve Cemâl" sıfatlarıdır....

İnsanlardan başka bir varlığın, bu keramete nail olan husûsî bir kalbi yoktur.

Bir kalbin ikâme (ayakta tutulması) eğik (bozuk) olması; o kalbin celâl sıfatına ayna kılınmasıyla.

Cemal sıfatında, kişinin kalbine;

1- şevk,

2- muhabbet,

3- lütuf ve

4- rahmet galip olur...

Kalbin Celal sıfatına ayna kılınması (durumunda ise) kalbe;

1 - Dünya hırsı,

2- Dünya sevgisi,

3- Kahr ve izzet yönünden şehvet, sıfatları galip olur... Bu hadisede şu nükte vardır:

Muhakkak ki Musa Aleyhisselâm'ın kalbi, risâlet ve kelâm ile seçilmeye mahsus bir kalb idi. Kavmin kalbi böyle

²⁵⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/324-325.

²⁵¹ Tahâ: 20/13,

²⁵² El-A'râf: 7/155,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/325-326.

²⁵³ El-A'râf: 7/143,

²⁵⁴ Tuhtefetü'l-Ahvezi: 3657,

değildi.

Bundan dolayı Musa Aleyhisseiâm'ın rü'yeti talep etmesi (Allâhü Teâîâ hazretlerini görmek için dua etmesi) onun muhabbet ateşinin alevlerindendi. Kurban bast edilmesi üzerine Musa Aleyhisseiâm'ın suali edebi muhafaza etmesine yakın idi...

Şu kavli-i şerifiyle:

- "Yâ Rabbil Göster bana, bakayım sana/ ²⁵⁵

(Bu duasında Musa Aleyhisselâm, Allâhü Teâlâ hazretlerinin) Rubûbiyetinin izzetini öne aldı (önce zikretti. Ve böylece) kendi kulluğunun zilletini izhâr etmiş oldu.

Ama kavmi ise gafil, umursamaz ve ilgisiz bir kalb ile rüyetüllahı istediler.

Böylece şevk ateşi, kötü edeb ile çarpıştı. Ve onları yok etti. Zira onlar şöyle dediler:

Yâ MûsâT Biz Allah'ı aşikâre ve açıkça görmedikçe, senin sözünle asla inanmayacağız". ²⁵⁶

(Kavim bu suallerinde) direnmek, inkar ve Allâhü Teâlâ hazretlerini aşikâr görmek isteklerini edepsiz bir şekilde öne aldılar. Böylece onların zulümleri sebebiyle onları saika aldı. Yıldırım çarptı.

Musa Aleyhisselâm'ın yere kapanmasıyla, kavmine yıldırım çarpıp helak olmalarının arasında çok büyük farklılıklar var.

Zira Musa Aleyhisselâm'ın yıldırımı, Rububiyet sıfatının tecelli etmesiyle lütuf yıldırımlarıydı.

Kavme çarpan yıldırımlar İse, Allâhü Teâlâ hazretlerinin izzet ve azametinin izhâr olunmasıyla tecelli eden kahr yıldırımlarıydı.

Musa Aleyhisselâm, tevhid makamında sabit kaldı. (3/2S4) Musa Aleyhisselâm vahdet nuruyla bakıyordu. Bütün eşyayı Allâhü Teâlâ hazretlerinin katında gördü. Kavmin sefahat ve beyinsizliğini ve kavimden sadır olan şeylerin; Allâhü Teâlâ hazretlerinin kahr sıfatından ve onların seçilmiş olmasından olduğunu gördü.

Mükâlemât (konuşma) şarabından bardaklar, dönünce; Musa Aleyhisselâm münâcâtın kadehleriyle kendini yitirdi. Bast makamında onun ayaklan kaydı. Ve buyurdu:

"O sırf senin fitnen; sen bununla dilediğini dalâlete bırakır,

Sen dilediğinin kalbini, kahr sıfatının parmaklarıyla saptırırsın.

"Ve dilediğine hidâyet kılarırsın."

Lütuf sıfatının parmaklarıyla da dilediğinin kalbini de (iman özere) sabit kılarırsın.

"Sen bizim velîmizsin,"

İşlerimizin mütevellisi ve hidâyetimizde bize yardım edici olansın. ²⁵⁷

Allâhü Teâlâ'nın Bağışlaması

"artık bize mağfiret buyur,"

Bizden sadır olanları bağışla... "Ve merhamet buyur;"

Bizim senden istediğimiz rü'yet (seni görme) nimeti sebebiyle bize merhamet eti

sen hayrul-gâfirin'sin/mağfiret edenlerin en

hayırlısısın"

Günahkârların günahlarını örtenlerin en hayırlısısın! Yani onlar günahkârların günahlarını gizliyor, örtüyor ve o günahlardan dolayı o günahkârları suale çekmiyorlar... Halbuki sen,

1- Günahları Örtüyor, gizliyorsun;

2- Günahları sevaba çeviriyorsun! ²⁵⁸

3- Ve sen ayağı kayanların da dualarını kabul eder ve isteklerini verirsin... ²⁵⁹

Musa Aleyhisselâm'ın Hasene İstemesi

"ve bize hem bu dünyada bir hasene yaz,"

Seni görme hasenesini yaz; Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerinin ve onun ümmetinin havâssına dünyada yazdığın gibi...

"Hem âhîrette. Biz sana cidden tevbe ile rü'ya/dönüşe geldik..."

Biz sana döndük; gizlilik ile bu fazileti talep etmek için; aşikâr olarak değil... Sen kullarının sırrını ve ahfâ olanı çok iyi bilensin!

Bu dua üzerine Allâhü Teâlâ hazretleri onlara, sırrı sır ile ve saklıyı saklayarak cevap verdi. ²⁶⁰

²⁵⁵ el-A'râf: 7/143,

²⁵⁶ Bakara: 2/55,

²⁵⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/326-329.

²⁵⁸ Allâhü Teâlâ hazretleri, kötülükleri iyiliğe, günahları sevaba çevirendir. Allâhü Teâlâ şöyle buyurdu:

Ancak tevbe ve İman edip sâlih bir amel işleyenler başka... Çünkü bunların seyyiâtını, Allah hasenata tebdil eder ve Allah gafür-rahîm bulunuyor." Furkan: 25/70,

²⁵⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/329.

²⁶⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/329-330.

Edeb

"Allah Buyurdu ki: Azabım?..."

Onunla dilediğimi musâb/isabetli kılarım." Kahr sıfatımla dilediğimi tutarım.

Dilediğim kimse" kavli-i şerifini "Kötülük yapan

kimse" kıraati ile okuyanların okumalarına göre manası, rü'yet (Allâhı görme) talebinde ve duasında su-i edep yapan (yani edepsizlik edenlere) azabımı dokundururum, demektir. Zira onlar;

Yâ Mûsâ! Biz Allah'ı aşikâre ve açıkça görmedikçe, senin sözünle asla inanmayacağız".²⁶¹ demişlerdi.

İşte onları bu kötü edeplerinden (ve edepsizlerinden) dolayı tutarım. Onlara edep veririm. Ve onları "fırat azabı" (ayrılık azabıyla) te'dip ederim...²⁶²

Rahmet ve Rü'yetullah

"Ve rahmetim ise her şeye vâsi'dir/kuşatmıştır."

Nimet, icâd ve terbiye olarak...

"İleride onu, yazacağım;"

Rü'yet (Allâhı görme) hasenesini ve rahmeti, o sizin istediklerinizi yazacağım! (kime?)

"bilhassa onlar için ki (onlar)

korunurlar ve zekât verirler."

Yani Allah ile gayrisinden korunurlar. Takvâlı olurlar. Bu makamın nisabından zekatını onun taliplerine verirler.

"Hem onlar ki, âyetlerimize

îmân ederler."

Yani onlar, âyetlerin nurlarının şâhidlerine inanırlar. Taklit ile

değil tahkik ile iman ederler.

Bu kişilerde bu ümmetin havassı olan (büyük zatlar) dır. Şu kavli-i şerifte onların halleri tarif edildiği ve amelleri açıklandığı üzere:

"Onlar ki, o Resûl'e/o Ummî

Peygambere ittiba ederler/uyarlar...."

Bu kavli-i şerifte şu işaretler vardır: Bu üç makamdan; (yani:

1- Risâlet,

2- Nübüvvet,

3- Ümmîlik makamlarında)

Ümmetin içinde kendisine tabi olmaya istidadı olan ve tabi olmaya hazır kişilerin olduğuna işaret etmektedir.

Bu üç makam;

1 -Risâlet makamı,

2- Nübüvvet makamıdır.

Nübüvvet makamı resul ile nebî arasında müşterektir²⁶³.

3- Ümmî olma makamıdır.

Ümmî olma makamı, bütün nebî ve resullerin içinde sadece ve sadece Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine mahsus bir makamdır.²⁶⁴

Ümmînin Manâsı

"Ummî"nin manâsı, mevcudatın anası ve kâinatın aslı, demektir.²⁶⁵

İlk Yarattılan Şeyler

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdıkları gibi:

-"Allâhü Teâlâ hazretlerinin ilk yarattığı şey, benim ruhumdur."²⁶⁶

²⁶¹ Bakara: 2/55,

²⁶² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/330.

²⁶³ Her resul aynı zamanda nebidir. Ama her nebî resul değildir. Mütercim.

²⁶⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/330-331.

²⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/331.

²⁶⁶ Başka bir hadis-i şerifte de buyurdular:

-"Ey Câbir! Allâhü Teâlâ hazretlerinin ilk yarattığı şey, senin peygamberinin nurudur." Keşfü'l-Hafâ:

Allâhü Teâlâ hazretlerinin ilk yarattığı şey," hadis-i şerifi mütevatîrdir, Devamında ise şu rivayetler ve lafızlar vardır:

Allâhü Teâlâ hazretlerinin ilk yarattığı şey, nûr-İ Muhammedi (s.a.v.)dir....

Allâhü Teâlâ hazretlerinin ilk yarattığı şey, Arş-ı A'lâdır.

Allâhü Teâlâ hazretlerinin ilk yarattığı şey, başarı kabiliyetidir.

kelimesine şeker kamışı manâsını da verilir. Buna göre,

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Allâhü Teâlâ'dan hikâyet ederek (hadis-i kudsfde) buyurdular:
-"(Ey habibim Ahmed! Resulüm yâ Muhammed s.a.v.) eğer sen olmasaydın; kâinatı yaratmazdım!"²⁶⁷
Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, mevcudatın evveli ve aslı olduğu için, kendisine "ÜmmT ismi verildi."²⁶⁸

Ümmü'i-Kurâ

Mekke'ye ümmü'l-Kurâ (şehirlerin merkezi ve aslı) ismi verildiği gibi²⁶⁹.
Çünkü Mekke, bütün şehirlerin (ve hatta yeryüzünün) başlangıç noktası aslıdır.²⁷⁰

Kitabların Aslı

(Levh-i Mahfûz"a)
aslı denildiği gibi...
Çünkü o kitapların başlangıcı ve aslıdır...
"ümmü'l-kitab" kitapların kaynağı,²⁷¹

Efendimiz (s.a.v.)'e Tabi Olmak

Amma risâlet ve nübüvvet (peygamberlik) makamında. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine tabi olmak ise; Resul (Efendimiz s.a.v.) hazretlerinin getirmiş olduklarını almak ve onun yasakladıklarından (nehiyelerinden) kaçınmaktır.

Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:
-"Ve bir de Peygamber size her ne emir verirse tutun, nehy ettiğinden de sakının..."²⁷²
Zira risâlet, zahirî hükümlere taalluk eder.
Nübüvvet ise bâtinî hükümlere taalluk eder.
Risâletten faydalanmak hususunda, avam da havasla müşterektirler.
Nübüvvetten ise hususiyetle havas ehli menfaat görüp faydalanırlar.²⁷³

Mürşid-i Kâmillerin Manevî Halleri

Kim zahirde risâletin hakkını edâ ederse, o kişi için bâtininde Hak Teâlâ hazretlerinin haber vermelerinde, nübüvvetin hallerinden kendisine kapı açılır. Şu cihetle ki o kişi;
1 -İşaretler sahibi olur.

"Allâhü Teâlâ hazretlerinin nebatatın içinde yaratmış olduğu ilk şey, şeker kamışıdır..."

Allâhü Teâlâ hazretlerinin ilk yarattığı şey, kalemdir.

Allâhü Teâlâ hazretlerinin ilk yarattığı şey, Levh-i mahfuzdur."

Allâhü Teâlâ hazretlerinin ilk yarattığı şey, sudur.

Allâhü Teâlâ hazretlerinin İlk yarattığı şey, ruhtur.

Allâhü Teâlâ hazretlerinin ilk yarattığı şey, akıldır.

Allâhü Teâlâ hazretlerinin ilk yarattığı şey, ruhu Muhammedi {s.a.v.}dir.

Allâhü Teâlâ hazretlerinin ilk yarattığı şey, "bir" {sayısıdır. Ona "bir" adımı verdi. Sonra Allâhü Teâlâ hazretleri, "iki" (sayısını) yarattı ve ona "iki" adını verdi...

Allâhü Teâlâ hazretlerinin ilk yarattığı şey, Ka'bedir..."

"Allâhü Teâlâ hazretlerinin ilk yarattığı şey, nur ve zulmet (karanlıktır.

-"İnsan'dan ilk yaratılan ise insanın ferici (avret mahalli yani erkeklik ve dişiligidir..." Yakın bir zamanda ilim, anne rahmine giren meni'yi ilk günde bile onun erkek veya dişi olduğunu öğrenebileceklerdir. Ve belki bu konuda daha büyük gelişmeler olacaktır. Buna hayret etmemek lazımdır. Zira insandan ilk yaratılan onun erkeklik veya dişilik organıdır.

ilk yaratılan şeyler, hakkında bir çok rivayetler var. Bunlarda manânın çelişmesi ve tenakuz yoktur... ilk olarak yaratılmak demek her şeyden önce yaratılması, demek değildir. İlk yaratılan şeyler, demektir. Bunların her biri kendi cinsinden ilk yaratılan şeylerdir. Mesela nebatatın içinde ilk olarak, şeker kamışı yaratılmıştır. Cisimlerin içinde ilk olarak, Arş, yaratılmıştır. Yeryüzünde ilk olarak yaratmış olduğu yer Kabedir...

Önce ruh, ruhların içinde de ilk olarak Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin ruhu yaratılmıştır. Bunları bu şekilde anlarsanız, mânalarında bir hiçbir zıtlığı olmadığını görürsünüz... Bu konuda kıt imkanlarımla araştırıp, bulduklarım bunlar, eğer siz araştırırsanız, daha çok hadis-i şerif ve rivayetler bulacaksınız izdir. Daha geniş malûmat için Hadis-i şerif kitaplarına ve şerhlerine bakınız. Müter

²⁶⁷ Keşfü'l-Hafâ: 2123, Bu hadis-i şerif daha çok şu ibareyle meşhurdur:

-"eğer sen olmasaydın; eğer sen olmasaydın (elbette) felekleri (ve kâinatı) yaratmazdım..."

Allâhü Teâlâ hazretleri, bizi o yüce resule gerçek ümmet eylesin. Onun sünneti üzere yaşamayı bizlere nasip etsin! Dünyada onu rüyalarımızda görmeyi, müyesser eylesin ve âhirette de bizi onun şefaatından mahrum etmesin! Amin! Ya Muîn! Mütercim.

²⁶⁸ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/331-333.

²⁶⁹ Hadis-i şerifte varid oldu:

-"Allâhü Teâlâ hazretlerinin İlk yarattığı şey, Ka'bedir..." Kurtubi tefsiri: 5867,

²⁷⁰ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/333.

²⁷¹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/333.

²⁷² el-Haşr: 59/7,

²⁷³ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/334.

- 2- Sadık ilhamlar sahibi olur,
- 3- Saliha rü'yâlar görür,
- 4- Melekî hâtifeler işitir. Öyle kişinin hâli onun;
- 5- Mükâleme sahibi,
- 6- Müşahede ve
- 7- Mükâsefe ehli olduğu te'vîl olunur.
- 8- Belki bu kişi (mürşid-i kâmil olup) halkı Hakka davet eder.
- 9- Onun bu daveti (Efendimiz s.a.v. hazretlerine) tabi olmakla müstakil değildir.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Benim ümmetimin âlimleri, İsrail oğullarının nebileri gibidirler." ²⁷⁴

Bu hadis-i şerif, bu kavme işaret etmektedir.

Bu şundandır: Eskiden İsrail oğullarında peygamberler zamanında, nebîlik makamına eriştikleri zaman, kendilerine peygamberlik verildi ²⁷⁵. (3/255) Her şeyin doğrusunu Allâhü Teâlâ hazretleri bilir.

İsrail oğullarının nebileri, kendi resullerinin dinlerini ikrar ediyor ve kendi resullerine inen kitaplarla hükmediyorlardı. Bu kavim de böyledir.

Allâhü Teâlâ hazretleri bu kavim (bu ümmet ve özellikle ümmetin âlimleri) hakkında buyurdu:

- "Ve hepsini emrimizle yol gösteren imamlar ettik ve kendilerine hayırlar işlemeyi, namaz kılmayı» zekât vermeyi vahyeyledik ve hep bize âbid idiler!" ²⁷⁶

Ümmîlik Makamı

Amma Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine "ümmî"lik makamında tabi olamaya gelince... Bu makam, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine tabi olan havassın ehassının makamıdır.

Bu makam, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin beşeriyet makamından birinci ruhâniyet makamına dönmesidir.

Sonra oradan vahyin cezbeleriyle tevhid makamına indi.

Sonra da, hüviyet nurlarıyla enâniyetten kopup, vahdet makamına girdi.

Kur'ân-ı kerimde buyurduğu gibi;

Deki:

"Ben sırf sizin gibi beşerim. Ancak bana şöyle vahyolunuyor: -İlâhınız ancak bir tek ilâhtır. Onun için her kim rabbinin

likasını arzu ederse, sâlih bir amel işlesin ve rabbinin ibadetine

hiçbir şirk karıştırmasın!" ²⁷⁷

Ve yine buyurduğu gibi:

- "Sonra yaklaştı da tedellî etti. "Gâbe gavseyini ev ednâ' oldu..." ²⁷⁸

"Kaabe Kavseyin" tevhid makamından ibarettir. "Ednâ" ise, vahdet makamıdır.

İnşallahü Teâlâ anlaşılıyordur:

Kim, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine tabi olarak, beşeriyet makamından, ruhâniyet makamına balığ olup erişinceye kadar rücu eder, sonra nübüvvetin cezbeleriyle tevhid makamına iner. Sonra oradan da mütâbeat nurları (Efendimiz s.a.v. hazretlerine tabi olmanın fezyi ve bereketiyle) enâniyetten sıyrılıp, vahdet makamına geçer... işte o zaman, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin ümmîlik makamından haz alıp, nasîbdâr olur.

Şu kavli-i şerif ile de;

"O ki onu yanlarında Tevrat ve İncil'de yazılı buluyorlar..."

işaret ediyor:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri onların yanında yazılıdır. Ancak Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, makamı sıdkta onun yanında yazılıdır.

, onlara ma'rûf ile emreder Maruf, hakkı talep etmek ve ona meyletmektir.

ve onları münkerden nehyeyler

Münker, ondan gayrisini, mâ sivâyı talep etmek ve ondan kesilmektir.

ve temiz/hoş şeyleri kendileri için helâl,

Allâhü Teâlâ Hazretlerine yaklaştıran şeyleri.

Veya "tayyib" Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendisidir.

murdar şeyleri üzerlerine haram kılar.

²⁷⁴ Keşfü'l-Hafâ: 1744,

²⁷⁵ Peygamberlik çalışmakla elde edilmez. Allah vergisidir. Kendilerine peygamberlik verilecek yaşa

geldiklerinde, Allah tarafından kendilerine peygamberlik verilir, demektir. Yoksa çalışarak peygamberlik derecesine çıktıkları zaman, demek değildir. Mütercim.

²⁷⁶ El-Enbiyâ: 21/73,

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/334-335.

²⁷⁷ el-Kehf: 18/110,

²⁷⁸ En-Necm: 53/8-9,

0 dünyadır. Ve insanı Allâhü Teâlâ hazretlerinden uzaklaştıran her şeydir.

Sırtlarından ağır

yüklerini ve üzerlerindeki bağları, zincirleri indirir atar.

Yani Allâhü Teâlâ hazretleriyle habibi edibi Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerinin arasında olan, ahidten doğan yükü, demektir.

O ahid de, Allâhü Teâlâ hazretlerinin ümmiyet ve habibiyet makamlarına, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden ve ümmetinden ve ona tabi olmakla onun şefaahat ehlinde olanlardan başka hiçbir kimsenin ulaşmaması ahididir.

Allâhü Teâlâ hazretleri buyurduğu gibi;

Deki:

"Eğer siz Allah'ı seviyorsanız hemen bana uyun ki, Allah da sizleri sevsin ve suçlarınızı mağfiretle örtsün. Allah gafurdur, rahîm'dir..."²⁷⁹

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri şöyle buyurdular:

-"insanlar, benim şefaahatime muhtaçtırlar; hatta İbrahim Aleyhisselâm..."

Bu ahid onların üzerinde çok şiddetli geliyordu... Onların boyunlarında olan bu zincir, onların bu makama vasıl olmalarına mani oluyordu. Efendimiz (s.a.v.) onları kendisine tabi olmaya davet etmekle onların boyunlarından bu zinciri ve sırtlarında günahın bu vebal ve ağırlığını kaldırdı. Şu kavî-i şerîf, bu manâyı te'kid edip destekler:

"O vakit ona îmân eden, ona

kuvvetle tazim eyleyen/hürmet eden, ona yardımcı olanlar..."

Bu makamın ihtisasından dolayı ona saygı gösterdiler. Zira bu makam, diğer peygamberlerin ve nebilerin arasında sadece ona mahsustur. Ve tabi olmak suretiyle ona yardım ettiler.

"ve onun nübüvvetiyle beraber

indirilen nuru takip eyleyen kimseler;"

Yani Hüviyet nuruyla enâniyetten hemen geçtiler. Vahdet nurundan faydalandılar. Kendilerinde enâniyet zulmetinden hiçbir şey kalmadı. Sırf nur oldular.

Halka gönderildiği zaman, kedisıyla beraber vahdet nuru da gönderildi. Buyurduğu gibi;

-"Ey ehl-i kitâb! Şimdi size resulümüz geldi. Kitabınızdan, gizlemekte olduğunuz birçok yerlerini sizlere beyan ediyor. Bir çoğundan da geçiyor... İşte size Allah'tan bir nûr, bir parlak kitâb geldi..."²⁸⁰

Yani Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretleri geldi. Bu kitabı mübîn olan Kur'ân-ı kerim geldi. Onlar, bu nura tabi olmakla emir olundular ki, ondan vahdet nurunu iktibas edip alsınlar.

Böylece büyük saadete nail olsunlar. Ve azametli nimetlere kavuşsunlar...

dj'işte o murada eren saadet ehli onlar..."

Enâniyet hicaplarından kurtulurlar. Ve vahdet nuruyla kurtuluşa ve saadete ererler.

Te'vflât-ı Necmiyyede de böyledir.²⁸¹

Peygamber

Yüce Meali:

Deki:

-"Ey insanlar! Haberinizi olsun, ben size/sizin hepinize Allah'ın resulüyüm. O Allah ki, bütün semâvat ve arz'ın rûnkü O'nun. O'ndan başka ilâh yok. Hem diriltir, hem öldürür. Onun için, gelin, îmân edin, Allah'a ve Resûlü'ne / Allah'a ve Allah'ın bütün kelimâtına îmân getiren o ümmî peygambere ve ittiba edin/uyun ona ki hidâyete erebilesiniz."²⁸²

Tefsîr-i Şerîf:

Deki:

Ey habibim Ahmedl Resulüm ya Muhammed (s.a.v.^ 'ie ki:

"Ey insanlar! taberinizi olsun, ben size/sizin hepinize Allah'ın resulüyüm..."

Hitâb, umûmidir.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, insan ve cinlerin hepsine peygamber olarak gönderildi.

O kendi çağında bulunanlara ve hatta kıyamet gününe kadar yeryüzüne gelecek olan bütün insan ve cinlerin hepsine peygamber olarak gönderildi.

Diğer peygamberler, böyle değildi. Onlar kendi kavimlerine gönderildiler. Kendi asırlarının ehlinde (yaşayanlara) gönderildiler. Hiçbir peygamberin şeriatı asla kıyamet gününe kadar devam etmedi....

"size" kav/-/ şerifi, "Muhakkak ki ben Allah'ın resulüyüm" kavî-i şerifine taalluk etmektedir.

²⁷⁹ Âl-i fmrân: 3/31,

²⁸⁰ El-Maide: 5/15,

²⁸¹ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/335-338.

²⁸² İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/339.

"Hepsine (topunuza)" kavli-i şerifi de "size" kavli-i şerifinin zamirinden hâl'dir....²⁸³

Tevhid'e Davet

Haddâdî (r.h.) buyurdular:

"Ey insanlar! Haberiniz olsun, ben size/sizin hepinize Allah'ın resulüyüm..." Cümlelerinizi Allâhü Teâlâ hazretlerine;

1-Taata,

2- İbâdet etmeye,

3- Onun tevhidinde,

4-Ve size edâ ettiklerime tabi olmaya, davet ediyorum. "Âkâmü'I-Mercân" kitabında buyuruldu: Müslüman taifelerden hiçbiri, Allâhü Teâlâ hazretlerinin Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini,

1- Cinlere,

2- İnsanlara,

3- Arablara,

4- Aceme (Arab olmayanlara)

Peygamber olarak gönderdiğinde asla muhalefet etmediler.²⁸⁴

Süleyman Aleyhisselâm

Sual: Eğer sen desen ki: Süleyman Aleyhisselâm'ın peygamberliği de Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin peygamberliğine müşterek değil mi? Çünkü Süleyman Aleyhisselâm da Efendimiz (s.a.v.) hazretleri gibi, insanlara, cinlere gönderilmişti. Süleyman Aleyhisselâm insanlara, cinlere ve hatta bütün hayvanlara hükmetti. (Buna göre Süleyman Aleyhisselâm da insanlara ve cinlere gönderilmiş bir peygamber olmuyor mu?) (3/256)

Cevap: Derim ki: Süleyman Aleyhisselâm, cinlere risâlet ile gönderilmedi. Belki mülk, zabt, siyâset ve saltanat olarak onlara hakim oldu. Çünkü Süleyman Aleyhisselâm, cinleri hizmetinde kullandı ve onların arasında adaletle hükmetti. Onları, kendi dinine davet etmedi. Çünkü şeytanlar ve ifritler, Süleyman Aleyhisselâm'ın hizmetini görüyorlardı. Onlar (şeytanlar ve ifritler) küfür ve tuğyan üzere olmalarıyla birlikte Süleyman Aleyhisselâm'a boyun eğiyorlardı.

Yine bu şekilde tahkik etti, "Valehyi'MJskûbî"²⁸⁵ ...

Nâs Nedir?

Ibnü Akıl (r.a.) buyurdular:

Lügat bakımından cinler de "Nâs" isminin mânâsının altına girerler. Zira "Nâs" kelimesi, "hareket etti, teprendi" fiilinden gelir. Bir şey hareket ettiği zaman böyle denir.

Cevheri ve "Kâmûs"un sahibi buyurdular:

"Nâs" hem insanlardan ve hem cinlerden olur. Cemii "Üns'tür"²⁸⁶Asıl. Aziz cemidir. Başına (Ji) lâm-i tarif dâhil oldu. "Nâs," oldu...²⁸⁷

Allah

"O ki,"

Bu kavli-i şerif, medih olmak üzere ya mensûb veya merfû'dur. İsjji aî "Ben o Allâhı kast ediyorum ki," veya, O (Allâh)dır ki..." demektir.

"Bütün semâvat ve arz'ın mülkü

O'nun..."

Bizim, göklerin ve yerin mülkü kendisine ait olan padişah odur. Devirleri tedbir ve tasarruf eden o'dur...

"Ondan başka ilâh yok..."

Allah'tan başka ibâdete müstahak ve layık hiçbir İlâh yoktur.

Bu kav/-/ şerif kendisinden önceki süa'dan bedei ve onun beyânıdır.

Zira muhakkak ki âlemlerin mâliki olan ulûhiyetle münferid ilâh (yalnız tek başına ma'bud) olandır.²⁸⁸

²⁸³ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/339-340.

²⁸⁴ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/340.

²⁸⁵ Vâlehyi'l-Üskûbî, Mevlâ Ahmed Üskûbî el-Kâdî'dir. Hicri 1008 yılında vefat ettiler.

İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/340-341.

²⁸⁶ İnsanlar, insanlarla ve cinler cinlerle ünsiyet kurdukları için kendilerine ünsiyet mânâsında nâs denilmiştir. Mütercim

²⁸⁷ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/341.

²⁸⁸ İsmail Hakkı Burseli(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/341-342.

İsm-i Şerifi

" ism-i şerifi gayib zamiridir. ism-i şerifi, Allâhü Teâlâ hazretlerinin isimlerinden en husûsî olanıdır.

Zira hakikî gaybet sadece ve sadece Allâhü Teâlâ hazretlerine mahsustur. Zira Allâhü Teâlâ hazretleri akıllarca tasavvur edilmez, kavranmaz ve vehimler, tarif edip, hududlayıp anlayamaz.

"O" ism-i şerifi, hazretin gayib isimlerinin ikincisidir. O zatın

ilk ta'yinatıdır. Bâtın ve zahir isimlerin hükümlerinin arasını kendisinde toplayan bir berzahıdır.

Kendisinde vav harfi de gizlenir. "h" harfi de kalır. O zamanda . " harfi gaybin gaybi olan hazretin ism-i şerifi olur. Bu, zatın hazretinden evla hazrettir.

Bu bütün isimlerin fatıhasıdır.

Kitabın aslıdır.

Bu harf, bin harf menzilesindedir...

Abdurrahman el-Bastâmî (k.s.) hazretlerinin "Tervîhü'l-Kulûb" kitabında da böyledir. ²⁸⁹

Mâ Sivâ

Bil ki:

Mukarrabîn (Allah'a yakın olan tahkik ehli evliya ve âlimler) Allâhü Teâlâ hazretlerinden gayri mevcut, (mâ sivâ'yı) görmüyorlar. Onlar, 'y. "O" bununla Hak Subhânehû ve Teâlâ hazretlerini işaret eder, dedikleri zaman; ister kendisine bir merci takaddüm etsin veya etmesin; bunun tahkiki ve incelemesini İbni's-Şeyh'in Haşiyelerinde thlâs sûresinin tefsirinde beyan ettiler. ²⁹⁰

Allah Hayat Verir ve Öldürür

"Hem diriltir, hem öldürür."

Ulûhiyet için ziyâde ikardır.

Zira muhakkak ki, yaratma ve öldürmeye kaadir olan sadece ve sadece, "O'ndan başka ilâh yok..." sıfatına sahip olan

Allâhü Teâlâ hazretleridir.

Haddâdî (r.h.) hazretleri buyurdular:

Allâhü Teâlâ hazretleri, mahlûkati nutfeden yaratıp hayat verir ve ecelleri sona erdiğinde de onları öldürür. Buna Allâhü Teâlâ hazretlerinden gayri (mâ sivâ) kaadir olamaz.

Denildi ki, "Hem diriltir, hem öldürür." Kavl-i

şerifin) manâsı: Allâhü Teâlâ hazretleri, ölüleri yeniden diriltmek için yaratır ve dünyada dirileri öldürür...

"Onun için, gelin, îmân edin, Allah'a ve Resulüne..."

Emrin döşendiği şey, üzerine yayılması ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin risâletini, takrir etmesidir.

"o ümmî peygambere,"

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine övgü ve medihdir.

"Ümmî" kelimesinin manâsı, okumayan ve yazmayan, demektir.

Bu kavl-i şerif, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri tarafından, onun kitapları okumadığı ve kendilerine eski kitaplardan (eski milletlerin hikâyelerini) nakletmediği yönünden güven verir, inandırıcı tesiri vardır.

Lakin Efendimiz (s.a.v.) hazretleri kendisine tabi olanlara tabi olmaktadır.

"O ki, Allah'a ve Allah'ın bütün kelimâtına îmân getirir."

Yani diğer peygamberlerin hikâyelerinden kendisine vahiy olanları haber verir.

Kitaplarından ve kendisine vahiy olunan kelimelerine iman eder.

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin tâJS "kelimelerine" iman ettiğiyle vasıflanması, iki kitap ehlinin (Yahudî ve Hıristiyanların) Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine emredilen şeyde kendisine iman etmeleri ve bağlanmalarına hamledilmeleri içindir.

Allâhü Teâlâ hazretlerine imanın tasrih edilmesi; Allah'a imanın; Allâhü Teâlâ hazretlerinin kelimelerine imandan ayrılmadığına ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine iman etmeden de, Allah'a imanın tahakkuk etmediğine tembih içindir...

"ve ittiba edin/uyun..."

Onun din işlerinde getirip emrettiği ve (eski kitaplarda olup neshetme yoluyla) terk ettiklerinde ona tabi olun ki,

"hidâyete erebilesiniz."

iki fiilin illetidir.

Veya ikisinin failerinden hâldir.

²⁸⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/342.

²⁹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/342.

Yani sizin matlûba hidâyet bulmanız ümit olunur. Ve ona hidâyet bulmuş olduğunuz halde, demektir. ²⁹¹

İmanın Şartı

Hidâyetin ikisine ta'liki (hidâyete ermenin tahakkuk etmesinin;

1- Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine iman,

2- Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine uymaya bağlanması, Şunu ilân etmek ve duyurmak içindir:

Kim, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerini tasdik eder; ama onun şeriatının hükümlerini yerine getirmezse; o kişi, hidâyetten çok uzaktırlar. Ve o kişi bu haliyle;

1- Haddi aşma, günah ve

2- Dalâlet içindedir. ²⁹²

Sünnet

Tasavvuf taifesinin efendisi Cüneyd-i Bağdadî (k.s.) hazretleri buyurdular:

Halka karşı tarikat (ve yolların) hepsi kapanmıştır, tıkanmıştır. (Ve inkita'ya uğramıştır.) Ancak Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin;

1 - Eserlerine muhtaç olan,

2- Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin sünnetine tabi olan.

3- Onun tarikat (ve yoluna) iltizam edenler, müstesna...

Çünkü hayır yollarının hepsi, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine açıktır. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin eserlerine bağlı olan ve onun sünnetine tabi olanlara açıktır...

Şeyhü'l-Ârif el-Vâsıl ve Kâmil Vâris Muhyiddin-i Arabî (k.s.) hazretleri "Sünnet ve Sünnî"nin beyânı hakkında buyurdular:

Şeriatın nazarında insan üç (hâlin) birinde olmaktan hâlf değildir (yani tecrid olunmaz ve soyutlanamaz):

1- Bâtınî,

2- Zahirî,

3- Şeriat üzere olmak... ²⁹³

Bâtınî Hâl Üzere Olmak

Sadece Batınî olmak...(Her şeyin Batınî tarafını almak zahirine hiç bakmamak) Bu bizim yanımızda hâl ve fiil ile tevhidin tecridine kaail olan (söyleyip iddia edenlerdir.

Bu şeriatın hükümlerini ta'tile götürür.(Buna kail olan kişi şeriatın emirlerini yerine getirmez.)

Şeriatın tayin ettiklerini çevirirler.

Dinin kaidelerinden bir kaideyi yıkan veya Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin sünnetlerinden bir sünneti yıkan (kabul etmeyen) her bir şey; velev âdet bakımından olsa bile yemek, içmek vaki olmak (temas) gibi şeylerde (bile sünneti terk eden her türlü hareket) mezmûmdur, kötüdür (ve bâtıldır). Allâhü Teâlâ hazretleri bizleri ve sizleri bundan korusun.... (3/257) ²⁹⁴

Zahire İnanmak

Sadece zahiri olurlar. (Her şeyi sadece zahirine göre anlamak) bu insanı,

1 - Tecsîm (Allâhü Teâlâ hazretlerinin bir cisim olduğunu)

2- Teşbih (Allâhü Teâfâ'yi eşyayı benzetmeye) götürür.

İtikad konularından bunların her ikisinden de Allâhü Teâlâ hazretlerine sığınırız.

Veya fakihlerden bir fakihin mezhebine itimad eder olur. Kalbleri, dünya sevgisiyle mahcûb olup, melekûtu görmekten uzak olan bir fakihin mezhebi üzere olan kişi, mezhebinden çıkmaktan korkar. Fakihlerden başka bir fakihin mezhebine uygun olan Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin hadislerinden bir hadis-i şerif işittiği zaman, onunla amel etmeyi hemen terk eder.

Hatta velev ki o şeyin fazileti hakkında binlerce sahih hadis-i şerif varid olsa bile onları işitmeye karşı kulağını tıkar. Hatta belki mutakaddîmin ²⁹⁵ olan tabiîn ²⁹⁶ ve selef ²⁹⁷ hakkında o rivayette buldukları için sû-i zanda

²⁹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/343-344.

²⁹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/344.

²⁹³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/344-345.

²⁹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/345.

²⁹⁵ Mutekaddîmîn, geçenler demektir, ilim istilahında ise, imam Taftazânî hazretlerinden önce yaşayanlara

"mütekaddîmîn" (öncekiler) denir. İmam Taftazânî hazretlerinden sonra gelen âtimiere de l "Müteahhirîn" (sonra gelenler) denir.

²⁹⁶ Tabiîn sahabe-i kiram ile görüşen ve sahabe-i kiramın sohbetiyle müşerref olanlar, demektir.

²⁹⁷ Selef, öncekiler, demektir. Umumiyetle 'SeleM sâlihîn" denilir. Selef, umûmî bir lafızdır. Her kişinin bir öncekine selef denildiği gibi, eski evliya, âlim, tabiîlere de selef-i salihîn denir.

bulunur.

Onun bütün bu davranışları, (kendi mezhebinin) fakihinin bunu kitabına almamış olmasıdır. Böyle kişiler de, şeriat bakımından mezmûm olanlara ilhak olunur. Bizi ve sizi bunlardan kılmasından, Allâhü Teâlâ hazretlerinden korkar ve sığınırız,...²⁹⁸

Şeriat'a Uygun Olanlar

Ya da kişi, lisânın anlaşılması üzerine şeriat ile beraber hareket ederler.

Sâri (şeriatı vaz eden, o konuda) yürüdüğü kadar o da yürür. Şeriatın durduğu yerde o da kademiyle durur...

Hatta az bir şeyde bile;

1- Faziletlerden,

2- İbâdetlerden.

3- Âdetlerden...

(Şeriatı uygun olmayanlardan) sarf-ı nazar eder. {Yüz çevirir...}

Ona inayetin açık olması ve onun bütün çalışması, gayreti ve hedefi, ibâdet, adet ve İşlerinde "Muhammedi fiilleri" (Hadis-i şerifleri ve Efendimiz s.a.v. hazretlerinin yüce ahlakını) asla kaçırmamaktır.

Okumuş olduğu, mütâlâa ettiği hadis kitaplarında gözüne çarpan, manâsını kavradığı, kendisine aktarılan, kulağına gelen, güvenilir, üstad ve şeyhinden dinlemiş olduğu Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin ahlakıyla ahlaklanmalıdır.

Eğer kendisi mütâlâa ehli değilse (kitap okuyup inceleyemiyor ve manâsını kavramıyorsa) o kişi bu ortamda, sünnete sarılmalıdır. O sünîdir. Sünnetle muhabbetullah sahih olur.²⁹⁹

Kız Çocuğu

Şeyhü'l-Ekber (Muhyiddin-i Arabî k.s.) athar hazretlerinden hikâye olundu. Buyurdular:

-"Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin bütün sünnetlerine riâyet ettim. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden sâdir olan bütün sünnet-i seniyyeyi işledim; bir tanesi hariç... O da, Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, kızını (Hazret-i Fatıma r.a'yı) hazret-i Ali ile evlendirdi. Ve Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, hiç külfet (zorluk çekmeden ve çekinmeden) kızının evinde uyur (ve gecelerdi)... Benim bir kız çocuğum olmadı ki onu evlendireyim de gidip evinde uyuyayım ve geceleyeyim³⁰⁰

Hikaye (İslâmî Edeb)

Ariflerin Sultanı Ebû Yezid-i Bestâmî (k.s.) hazretlerinden hikâye olundu. O; bir gün, arkadaşlarına;

-"Kalkın! Şu nefsin velayet (evliya olmakla kendisini) meşhur eden (falanca şeyhin) haline bakalım onu ziyaret edelim!" buyurdular.

Uzun zaman yol yürüdüler.

Baktılar o adam (şeyh efendi) Mescid'e yönelmiş gidiyordu. Kible tarafına tükürdü.

(Sokağı kirletti...)

Eba Yezid-i Bestâmî (k.s.) hazretleri gelip geçti. Ve ona selam vermedi.

Sonra yanındaki arkadaşlarına;

-"Bu adam, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin edeblerinden bir edeb üzerine emin değildir. (Bu adam, Efendimiz s.a.v. hazretlerinin edep ve sünnetinden mahrumdur.) Bu adam iddia ettiği evliyalık, sıddıklık (ve şeyhlik) makamlarından nasıl kendisine güvenilir ve inanılır?³⁰¹

Sünnetle Amel

Ahmed bin Hambel (r.h.) hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdular:

Ben bir gün bir kavim ile beraber idim. Onlar soyunup suya girdiler. Ben hadis-i şerif ile amel ettim. O hadis-i şerif. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin şu mübarek hadisleridir:

-"Kim, Allah'a ve âhiret gününe iman ediyorsa; peştamalsız olarak hamama girmesin..."³⁰²

Ben soyunmadan suya girdim.

O gün, şöyle bir ses işittim. Bana şöyle buyurdu:

-"Ey Ahmed! Seni müjdeliyorum! Muhakkak ki senin Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin sünnetiyle amel etmenin

²⁹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/345-346.

²⁹⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/346-347.

³⁰⁰ Bu gün, şeyhim diye geçinen, evliya olduğunu iddia eden insanların çoğu, örf, adet, geleneklerin esiri olup, kız çocuklarının evinde istirahat etmek, uyumak ve gecelemeği ayıp görüyor. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/347.

³⁰¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/347.

³⁰² Neseî: 390, Kenzul-Ummâl: 26621,

bereketiyle, Allâhü Teâlâ hazretleri, seni gerçekten bağışladı. Ve seni imam yaptı. İnsanlar, sana tabi olacaklardır!"

Ben sordum;

-"Sen kimsin?" Buyurdular:

-"Cebrail.³⁰³

Hacer-i Esvedi Öpmek

Abis bin Rabia hazretleri buyurdular:

Abis bin Rebîa hazretleri buyurdu:

Ben Ömer bin Hattâb (r.a.) hazretlerini "Hacerü'l-Esved"i öperken gördüm. Ve şöyle diyordu:

"Muhakkak ben iyi biliyorum ki, sen bir taşsın! Hiçbir menfaat ve zararın yoktur! Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin eğer seni öptüğünü görmemiş olsaydım; ben de seni öpmezdim!"³⁰⁴

Tâbi Olmak Gerek

Meşâyih-i kiram hazerâtı şunun üzerine ittifak ettiler: Kim yularını bir kelbin (köpeğin) eline verirse, onun tereddüdü, onun tabiatının hükmüyle olmaz. Onun nefsi, riyazeti kabul etmek hususunda, yularını kendi nefsinin hükmüne alan kişiden daha kuvvetlidir. Nefsi onu dilediği tarafa salar ve çeker. Hayvanlar gibi... Sana vacip olan, senin tabi olmandır; salı verilmiş olma!³⁰⁵

Ashâb-ı Kefl'in Köpeği

-"Ashâb-ı Kehf in köpeği, birkaç gün; Adamların arasına girdi; Adamlardan oldu...."³⁰⁶

Tabi Ol

Birine uyduğun zaman; Peygamberlerin efendisi Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerine tabi olun...

O ki, Adem Aleyhisselâm'dan bu yana gelen bütün peygamberler ve evliya onun sancağının altındadırlar. Eğer sen Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin ümmetinden birine (bir şeyh, mürşid veya üstada) tabi olacaksan (şunlara dikkat et);

1 - O kişi sadece meşhur olduğu için ona tabi olma,

2- İnsanlar, arasında makbul olduğu,

3- Amirler ve idareciler tarafından sevildiği,

4- Sultanlar (devlet başkanları) tarafından kabul gördüğü,

5- (veya bir şeyler görmekle bir kişiye hemen) tabi olma! Belki; sen önce;

Hakkı (kitap, sünnet, tasavvuf ve hakikati öğren ve) tanı! Sonra adamları onunla tart!³⁰⁷

Hak Ehli

Bu konuda Rabbânî ilmin kapısı³⁰⁸ olan Hazret-İ Ali (r.a.) buyurdular:

-"Kim hakkı adamlarla tanırsa; o kişi. dalâlet çöllerinde başıboş dolaşır. Doğrusu sen hakkı tanı ki, (gerçek) hak ehlinin kimler olduğunu tanıyasın...!"³⁰⁹

Şefaate Nailiyet?

Sen Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine tabi olduğun kadar; {o Ölçü ve nisbette) senin ona tabi olduğuna hükmedilir.

Ve seninle Efendimiz (s.a.v.) hazretleri arasında, muhabbet alâkaların güçlenir, te'kid olunur. (3/258)

Ve sen, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine taalluk eden şeylerin hepsiyle;

1- Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine salavât okumak,

2- Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin kabr-i şerifini ziyaret etmek,

3- Müezzin ezânî Muhammedî okurken ona cevap vermek,

³⁰³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/348.

³⁰⁴ Nesenî: 2928,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/348-349.

³⁰⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/349.

³⁰⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/349.

³⁰⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/349.

³⁰⁸ Musannif hazretlerinin bu ibaresi şu hadis-i şeriften dolaydır:

-"Ben ilim şehriyim; Ali (r.a.)'a ilmin kapısıdır." Kenzul-Ummâl: 3289,

³⁰⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/350.

- 4- Ezanın akabinde Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine dua etmek (ezan duasını okumak),
  - 5- Benzerî amelleri ihlasla yapman nisbetinde;
- Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin şefaatine nail olmaya müstahak olursun ³¹⁰

Kurtuluşa Vesile

Âlimler buyurdular: Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin;

- 1- Mübarek saç, sakalından bir kıl,
- 2- Asası,
- 3- Kamçısı,

4- (Veya mübarek cesedine temas eden bir cübbesi) Herhangi âsî (çok günahkâr) bir kişinin kabrinin üzerine konulursa: o âsî kişi, o zahirenin bereketiyle hemen o anda kabir azabından kurtulur. ³¹¹

Memleketlerin Belâlardan Kurtulmasının Yolu

Yine bu şeyler (yani Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin;

- 5- Mübarek saç, sakalından bir kıl,
- 6- Asası,
- 7- Kamçısı,

8- (Veya mübarek cesedine temas eden bir cübbesi) Bir kişinin evinde olur veya bir memlekette olursa, (bu mukaddes emânetler hürmetine ve) bereketine orada oturanlara, belâ isabet etmez.... Her ne kadar o memleket ahâlisi o şeylerin farkında olmasalar bile... olursa, orada oturanlar, ³¹²

Zemzem Suyu ve Kabe Örtüsü

Yine bu kabildendir. (Yani bir yerde belâlardan kurtulun) 1 - Zemzem suyu,

- 2- Zemzem suyu ile ıslatılmış kefen,

---

³¹⁰ Tabiinden Hasan-ı Basrî Hazretleri zamanında bir kadın, Hazret-İ imamın huzuruna gelip:
-Ya İmam! Benim genç bir kızım vardı. Birkaç ay evvel vefat etti. Fakat onun hasretine dayanamıyorum, öldükten sonra rüyamda da görmedim. Bana bir dua öğretiniz de, hiç olmazsa onu rüyamda görüp teselli olayım, dedi.
Hasan-ı Basrî kadına lâzım gelen duaları talim etti.
-inşallah görürsün, diyerek gönderdi.
Kadın öğretilen duaların tamamını okudu.
Cenab-ı Allah'a kızımı göstermesi için hayli yalvardıktan sonra, göz yaşları ile yatıp uyudu. Uykusunda kızını gördü. Gördü ama gördüğüne de pişman oldu. Çünkü kıza öyle azap ediliyordu ki, onu görünce kadının ciğeri parça parça oldu.
Kıza ateşten bir elbise giydirmişler, şiddetli şekilde azap olunmakta idi.
-Kadın heyecanla uykusundan uyandı, sabah olduğunda da, Hazreti imamın huzuruna tekrar çıkarak gördüğünü anlattı. Kızının bu azaptan kurtulması için ne yapması lâzım geldiğini, ne gibi hayır hasenat ederse günahlarının affedileceğini sordu.
Hasan-ı Basrî Hazretleri, ona bazı tavsiyelerde bulundu ve geri gönderdi. Fakat bir müddet sonra Hasan-ı Basrî Hazretleri kendisi bir rüya gördü. Rüyasında genç ve son derece güzel bir kız, Cennet bahçelerinden birinde altın bir tahtın üzerinde oturmakta ve etrafına güneş-gibi parlaklık saçmakta idi.
Kız Hasan-ı Basrî Hazretlerine:
-Beni tanıdın mı? diye sordu.
Hazreti imam, tanımadığını ve hangi peygamberin kızı yahut zevcesi olduğunu sual etti. Kız şöyle dedi:
-Hani sana gelip de beni görmek için senden yardım isteyen ve rüyasında azap içerisinde görünce de, tekrar size durumu anlatıp günahının affı için ne yapması lâzım geldiğini soran kadın var ya, işte ben onun kızımı, dedi;
Hazreti imam:
-O kadın bana senin azap içinde olduğunu söylemişti. Ne oldu da kurtuldun o azaptan? diye sorduğunda, kız şöyle dedi:
Ya İmam! Allah'ın sevgili kullarından biri bizim bulunduğumuz kabristandan geçti ve oradan geçerken bir Fatıha üç ihlâsla beraber üç kere de salavat getirip biz kabir ehlinin ruhuna hediye etti. işte ondan sonar,
"Bu kabristanda kabir azabı çekenlerden azabı kaldırım!" diye bir nida geldi ve benimle beraber 550 kişiden kabir azabı kaldırılıp, Cennet nimetleri bize ihsan olundu, diye anlattı.
Hasan-ı Basrî Hazretleri, gördüğü bu güzel rüyayı o kadına anlatıp kızının azaptan kurtulduğunu müjdeledi ve ondan sonra bol bol Salavat-ı Şerife okumasını tavsiye etti.
Bizler de âhirete geç eden atalarımıza, ölülerimize mutlaka bir şeyler okumalıyız. Onların ilâhî rahmete gark olmaları için salavatlar okumalı, Kur"ân-ı kerim okumalı ve onların ruhlarına hayır ve hasenat yapmalıyız. Mümkün mertebe. Mütercim.
İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/350.
³¹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/351.
³¹² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruh'u'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/351-352.

- 3- Kâbenin örtülerinden bir parça,
4- Onunla kefenlenmek...³¹⁵

Mukaddes Eşyaların Olduğu Yere Melekler Tazim Eder

İmam Gazâlî (r.h.) hazretleri buyurdular:

Ve sen hâriçte bir misâl murad ettiğin zaman; bil ki, sultana itaat eden ve ona ta'zim eden herkes; kendi şehrine girdiği zaman, onun ok kılıfından bir parça veya ona ait bir kamçı görüldüğünde, o şehre ve ehline ta'zim eder. Melekler, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine ta'zim etmektedirler. Melekler, bu mukaddes emânetleri bir evde, bir memlekette ve bir kabirde görseler; onun sahibine ta'zimde bulunurlar. Ondan azabı hafifletirler.³¹⁴

Ölüde Azabı Hafifleten Sebepler

Bu sebepten dolayı,

- 1- Mushaf in (Kur'ân-ı kerimin) bir mezarın üzerine konulması,
  - 2- Kabirlerin üzerinde Kur'ân-ı kerimin okunması,
  - 3- Kur'ân-ı kerim (den bazı rahmet ayetlerinin) yazılıp, ölünün elinin içine konulması;
- Ondan azabın hafifletilmesine vesiledir³¹⁵. "El-Esrârü'l-Muhammediyye" isimli kitab'da da böyledir.³¹⁶

Efendimiz (s.a.v.) Hazretlerinin Yüzünü Temizlediği Peşkir

MesnevTnin üçüncü cildinde buyuruldu:

- "Enes bin Mâlik hazretlerine bir zamanlar,

Bir misafir gelmişti. O hikâye eder:

Yemekten sonra peşkirin sararıp;

Kirlenmiş olduğunu gördü. Enes bin Mâlik hazretleri, hizmetçisine;

- "Al bunu ateşe at!" buyurdu. Hizmetçi de onu ateş dolu, tandıra attı. Biz, imha ettiğini ve yakıtığını zannettik.

Bütün müsafirler şaşırıldılar. Herkes kızgın tandıra bakıyordu.

Bir müddet geçtikten sonra peşkir, Tertemiz olarak geri çıktı ateşin içinden... Misafirler:

- "Ey aziz sahâbi, bu nasıl yanmadı! Ve böyle temizlenip dışarıya çıktı!"

Enes (r.a.) hazretleri buyurdular:

- "Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretleri, mübarek elini ve ağzını buna silip, onu kutsadılar, değerlendirdiler!"

Ey ateşten korkanlar! İşte böyle bir eie ve böyle bir ağza intisap et! Sanlı Ondan asla ayrılmı!

Bir cansız (peşkiri) böyle şereflendiren (Efendimiz s.a.v. hazretleri kendisini seven) âşıklara sayısız lütuflarda bulunmaz mı?³¹⁷

Allâhım bizleri, mesleğimizi, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin muhabbeti kıl! Allâhım, bizlere onun şefaatinin nasîb et! Âmin!³¹⁸

Musa Aleyhisselâmın Ümmeti

Yüce Meali:

de var ki-hakka

o kadar ümmete kendisinden »« dediği vakit şöyle

- "Vur asan ile taşâi"

O vakit ondan on iki göz akmaya başladı. İnsanların her kısmı kendi su alacağı yeri belledi. Bulutu da üzerlerine gölgelik çektik, kendilerine kudret helvasıyla, bildircin da indirdik ki: "Size rızık olarak verdiğimiz nimetlerin temizlerinden yeyin" diye... Bununla beraber zulmü bize etmediler ve lâkin kendi nefislerine zulmediyorlardı.160

Ve o vakit onlara denilmiştir ki;

- "Şu şehre sakin olun ve ondan dilediğiniz yerde yeyin ve "hitta" deyin ve secde ederek kapıya girin ki, size suçlarınızı bağışlayalım; muhsinlere ileride ziyâdesini vereceğiz.161³¹⁹

Tefsir-i Şerifi:

³¹³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/352.

³¹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/352.

³¹⁵ Bu konuda daha geniş malumat için, "ÖLÜ HAKLARI" isimli kitabıma bakınız. Mütercim.

³¹⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/352

³¹⁷ Mesnevî-yi Manevî-yi Şerif: Defter: 3, s. 119,

³¹⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/352-353.

³¹⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/354-355.

'nın kavminden var..."

Allâhü Teâlâ hazretleri, onların buzağıya taptıklarını zikretti ve onlar dediler ki:
-"Biz Allah'ı aşikâre ye açıkça görmedikçe, senin sözünle asla inanmayacağız".³²⁰

Onlar eşkıyalardır.

Bu eşkıyaların zikrinden sonra onların zıtları olan saidierin zikri başladı.

As "Kavim"den murad, Musa Aleyhisselâm'ın zamanında mevcut olan İsrail oğullarıdır... <ul "bir ümmet," Bir cemaat

"irşad ederler,"

Halka doğru yola girmeleri için öğüt verirler. Mefûl-ü mahzûftür.

"hakka..."Hakka sanılarak ve hak üzere oldukları halde..

"ve onunla/Hak ile..."

"adalet yaparlar..."

Kendi aralarında cereyan eden hükümlerde adaletle hükmederler...

Her iki fiilde muzâri sığası, üi-i mazının hâlini hikâye içindir.

Bu kavim konusunda (ileri sürülen görüşlerin) en meşru olan Çin'in ötesinde, maşrık'a (doğunun en doğusuna) yakın bir kavim olmasıdır.³²¹

Hikâye

Bu şöyle oldu:

Musa Aleyhisselâm'm vefatı ve Musa Aleyhisselâm'ın yerine geçen halifesi Yuşa bin Nûn Aleyhisselâm'm vefatlarından sonra, İsrail oğulları, büyük bir taşkınlık, aşırılık, tuğyan ve azgınlığın içine girdiler.

Hatta Yahudiler, peygamberlerini bile öldürmeye cür'et ettiler.

Yahudilerin arasına herc-ü merc (kargaşa, öldürme ve kendi kendilerine düşme) baş gösterdi.

Onlardan bir sebt (kabile) Yahudilerin yaptıklarından uzaklaştılar. Onlar, Allâhü Teâlâ hazretlerinden; kendileriyle bu azgın kavmin arasını tefrik etmesini istediler.

Allâhü Teâlâ hazretleri, onlar beyt-i makdis'te iken onlara yeryüzünde bir tünel açtı.

Onların önlerine kandiller, (onları aydınlatan fenerler) verdi. Onlara yollarını gündüzleri aydınlatsın diye...

(İman ehli olan bu kavim o tünele girdiler. Gündüzleri yollarını aydınlatan ilâhî kandil sayesinde yol yürüdüler...)

Gece olduğu zaman, o tünel onların üzerine kararıyordu.

Onlar da oldukları yere konaklıyorlardı. (İstirahat ediyorlardı...)

Gündüz olduğunda da onların kandilleri yine yanıyor ve onlara aydınlık veriyordu.

Onlar da yol yürüyorlardı.

Onlarla beraber bir nehir su da akıyordu.

Allâhü Teâlâ hazretleri, onların üzerlerine rızıklarnı yağdırıyordu.

Bu hal üzere tam bir buçuk sene yol yürüdüler. Ta Çin'in ötesinde çıktılar.

Güzel, hoş ve temiz olan doğunun en uzak bölgesinde tünelden dışarıya çıktılar.

Oraya yerleştiler.

Onlar, orada yırtıcı hayvanlar, vahşiler, yer böcekleri, yılanlar ve benzeri hayvanların içine katılıyor; ama hayvanlar, onlara zarar vermiyordu. (3/Z59)

Onlar, Tevrat ile amel ediyorlardı.

İslâm'a müştaktılar.

Allâhü Teâlâ hazretlerine isyan etmiyorlardı.

Onlar, orada (meskun) yeryüzünden (ve insanlardan) kesilmişlerdi. Bizden hiçbir kimse onlara ulaşmadığı gibi, onlar da

Çünkü onlarla Çin'in arasında akan (hareket eden) büyük bir kum vadisi vardı. Bu vadî insanların ona ulaşmasına mani oluyordu.

Ibni Abbâs (r.a.) hazretleri buyurdıkları gibi.

Veya gözle görülen bal'dan³²² bir nehir vardı.

Suddî (r.h.) buyurdıkları gibi:

Onların hepsi sanki bir babanın evlatlarıymış gibi davranıyorlardı. Onlardan hiçbirinin malı yoktu; arkadaşından ayrı olarak...

Memleketlerine geceleri yağmur yağardı.

Gündüzleri de havalan güneşli olurdu.

Ekinleri ekiyor.Hep topluca hasad ediyorlardı (imece yoluyla ekinlerini biçiyorlardı).

³²⁰ Bakara: 2/55,

³²¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/355-356.

³²² Burada bizim, "Veya baldan bir nehir" diye tercüme ettiğimiz cümle cümlesidir. kelimesi bal manâsına geliyor, Mütercim.

Memleket ehli, topluca ekinlerini memleketin mahsül yerlerine kodu. Onlardan her biri kendi ihtiyacı kadar olanı alıp evine götürdü. Diğerlerini olduğu gibi yerinde bırakırdı.³²³

Miraç Yolunda Gördüğü Kavim

Rivayet olundu:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Aleyhisselâm'a;

- "Ben Allâhü Teâlâ hazretlerinin;

miraç gecesi Cebrail

- "Evet! Musa'nın kavminden bir ümmet de var ki, hakka irşad ederler ve onunla adalet yaparlar..."³²⁴

Âyet-i kerimede övmüş olduğu Musa Aleyhisselâm'in kavmini görmek istiyorum!" dedi. Cebrail Aleyhisselâm:

- "Senin ile onların arası altı sene gidiş ve altı sene de dönüş kadar uzak bir mesafe bulunmaktadır! Lakin sen Rabbinden bunu iste; sana izin verirsin!" dedi.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri dua ettiler.

Cebrail Aleyhisselâm da "âmin" dedi.

Allâhü Teâlâ hazretleri, Cebrail Aleyhisselâm'a vahyetti:

- "Onun (Efendimiz s.a.v. hazretlerinin) isteğine icabet edildiğini" bildirdi.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri burak'a bindi.

³²³ Burada anlatılanlar size abartılı gelmesin. İnsanlar, eğitim, kültür ve inanç ile hırs, bencillik ve aç gözlülüğünden kurtulup, ıysâr sahibi- başka Müslüman kardeşinin çıkarını kendi çıkarından daha çok düşünen ve hatta kendisinin ihtiyacı olduğu halde bir şeyi Müslüman kardeşine bırakabilir. Bizim şanlı tarihimiz bu tür hadiselerle doludur:

Eskiden İstanbul'da ve bir çok Müslüman şehirlerde sadaka taşları vardı. Sadaka taşları yaklaşık bir adam boyunda ve ortası para konması için oyuktu. Varlıklı insanlar, kimseye göstermeden, riyakârlık yapmadan, sadakalarını bırakıyordu. Fakirler de ihtiyaçları kadar oradan alıyorlardı. Hepsini almak gibi bir tamahkârlık ve aç gözlülük etmiyordu. Sakada taşları sokaklarda dimdik durdukça insanlık her gün biraz daha onurlanıyordu. Sevgi ve hoşgörü ile birbirlerine kenetleniyordu. Sadaka taşları, mü'minleri sevmenin ve onları saymanın bir nişânesiydi. Hüzeyfet'ül-Adeviye Hazretleri anlatıyor:

-Yermük muharebesinde bir matara su ile yaralıları arasında amcamoğlunu arıyordum. Onu buldum.

Kanlar içindeydi. Son demlerini yaşıyordu. Şehâdet şerbetini içmek üzereydi. Kulağına eğildim:

- "Ya amcamoğlu! Benden bir isteğin var mı? Sana su içireyim mi?" dedim.

İştiaqla ağzını açtı. 'Su, su' der gibiydi. Matarayı açtım. Henüz bir damla içmişti ki, başka bir yaralının ızdıraplı sesi işitildi: "Su! Su! Yok mu bir damla su?"

Amcamoğlu suyu içmedi, Mataradan ağzını çekti. Gözleriyle "Ona götür", diyordu. Koşarak gittim. Gördüm ki, Hişam ibni As kanlar ve kumlar içinde kıvrılıyor ve son anlarını yaşıyordu.

- "Ya Hişam kardeşim! Benden bir isteğin var mı? Sana su içireyim mi?" dedim.

Ağzını açtı. Susuzluktan dudakları morarmış ve çatlamıştı. O anda onun için su'dan daha kıymetli bir şey olamazdı. Eğildim, su matarasını ağzına verdim. Bir damla su içmeden diğer bir yaralının iniltisi işitildi:

"Su! Su!"

Hişam ibni As Hazretleri de suyu içmedi. Mataradan ağzını çekti. Gözleriyle "Ona götür" diye bana işaret etti.

Üçüncü kişiye koşarak gittim. Daha ben yetişmeden ruhunu teslim etmişti. Bari Hişam'a yetişeyim ona son anında su içireyim diye döndüm. O da rahmete kavuşmuştu. Amcamoğluna suyu ulaştırmak istedim koşu koşu yanına geldim. O da çoktan şehâdet şerbetini içmişti. Bir çok sofı ve evliyâ'yı toplayıp, başlarını vurmak için hükümet konağının önüne getirdiler. Bunların içinde, Ebû'l-Hüseyn Nuri, Cüneydî Bağdadî, imam Şiblî, Ebû Hamza ve Rakkâm gibi devrin büyük âlim v ve velîleri de vardı. Devletin aleyhinde teşekkül oluşturdukları düşüncesiyle hiç muhakeme edilmeden hâkim yerine cellâda teslim edildiler. Cellâd, önce Rakkâm Hazretlerini idam edecek iken, Ebû'l-Hüseyn Nuri Hazretleri öne atıldı. İdam sehпасına geldi ve cellada;

-Önce beni idam et, dedi.

Cellâd hayret etti, acı acı güldü;

-Sen deli misin?

-Neden?

-Kılıç kendisine koşulacak şey değildir... Hiç ölüme koşulur mu? Niçin acele ediyorsun, sana sıra gelmedi. Sana sıra gelesiyeye kadar git biraz daha hayatta kal, dedi.

Ebû'l-Hüseyn Nuri Hazretleri;

-Sizin sandığımız gibi ben deli değilim. Elhamdülillah ben müslümanım. Bizim yolumuz isâr yoludur. Arkadaşımı kendine tercih etme ve fedakârlık yoludur. Bir insan için en kıymetli şey canıdır. Ben kendimi feda edip kısa bir süre de olsa kardeşlerimin yaşamalarını istiyorum.

Öteden bir ses yükseldi:

-Önce beni İdam et,

Başka gür bir ses:

-Hayır önce beni idam et,

Etraftan sesler gelmeye başladı:

-Önce beni idam et,

•Önce beni idam et,

-Önce beni idam et.

Cellad'ın benzi sarardı, takati kesildi, olduğu yere yıkıldı.

-Yâ Rabbi! Sen aklımı koru, diye kendi kendine mırıldandı. Sanki dağ, taş dile gelmişti. Herşey 'Önce beni idam et' diye sesleniyordu. Cellâd çıldırdı, avazı çıktığı kadar bağırdı: "Önce beni idam et". Olup bitenleri g^ren halife, onların gerçek Müslümanlar olduklarını kabul etti, kendilerinden özür dileyerek onları serbest bırakıp, hediyelerle uğurladı. Tarihimiz bu tür hadiselerle doludur. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/356-357.

³²⁴ El-A'raf: 7/159,

Birkaç adım attılar. Birden kendilerini o kavmin içinde buldular.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri kavme selam verdi.

Kavim onun selâmına karşılık verdiler. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine sordular:

"Sen kimsin?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri cevap verdiler:

"Ben ümmî peygamberim!" Onlar (büyük bir sevinçle);

"Sen Musa Aleyhisselâm'ın geleceğini müjdelediği ve bize;

"Kim Ahmed Aleyhisseâm'a ulaşırsa, benden ona selâm söylesin!" buyurduğu peygambersin!" dediler.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, Musa Aleyhisselâm'ın selâmını aldı.

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine sordular:

"Seninle beraber olan kimdir?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Siz onu görüyor musunuz?" Onlar:

"Evet!" dediler. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri de;

"O Cebrail Aleyhisselâmdır!"

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

"Onların kabirlerinin evlerinin kapılarının önünde olduğunu gördüm ve onlara bunu sordum;

"Bu nedendir? (Kabirlerinizi neden kapılarınızın önünde kazıdınız?)" Onlar:

"Bizim sabah ve akşam ölümü hatırlamamız için en güzel yoldur!" dediler.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri onlara sordu:

"Hepinizin evlerinin birbirlerine müsâvî (aynı denklikte) olduğunu görüyorum (bunun sebebi nedir?)" Onlar:

"Bu bizim bazımızın bazımız üzerine daha şerefli (ve daha üstünlük) taslamaması içindir. Ve hiçbirimizin evinin diğerinin evinin rüzgarına ve havasına engel olmaması içindir!"

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri onlara sordu:

"Bana ne oluyor, sizin aranızda kâdî ve sultan göremiyorum?" Onlar:

"Bizler, birbirimize insaf ediyoruz! Hakkı hak sahibine veriyoruz! Bundan dolayı aramıza adalet ve insafla muamele edecek kadırlara muhtaç olmuyoruz!"

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri yine sordu:

"Sizin çarşılarınızı boş görüyorum?" Onlar:

"Biz hepimiz beraberce ekeriz; beraberce hasad edip biçeriz; bizden her birimiz, kendisine yetecek kadarını alır; diğerlerini olduğu gibi kardeşlerimiz için yerinde bırakırız. Bundan dolayı çarşı ve pazarları dolaşmaya muhtaç olmuyoruz!"³²⁵

Ölülere Gülen Doğanlara Ağlayan

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri sordu:

"Ne oluyor! Sizden bazılarının (sevinçten) tebessüm ettiğini görüyorum?" Onlar:

"Onlardan biri öldü. Onlar, (yakınlarının) tevhid üzere

ölmesinden dolayı sevinçten tebessüm ediyorlar!" dediler. Yine Efendimiz (s.a.v.) hazretleri sordular: "Bu kavme ne oldu? Bunlar neden ağlıyorlar?" Onlar: "Bunların bir çocukları doğdu. Kendileri, o evlatlarının hangi din üzere öleceğini bilmiyorlar! İşte bundan dolayı üzülüyorlar!" dediler.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri onlara sordu: "Sizin erkek bir evladınız doğduğunda ne yapıyorsunuz?" onlar:

"Biz bunun için bir ay şükür orucu tutarız!" dediler.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri sordular:

"Peki kız çocuğunuz doğarsa ne yaparsınız?" Onlar:

"Kız çocukları için iki ay süreyle oruç tutarız!" dediler.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri sordu:

"Neden?" onlar:

"Çünkü Musa Aleyhisselâm, bizlere kız çocuklarına sabretmenin ecrinin, erkeklere sabretmekten daha çok sevabı olduğunu vasiyyet etti!" dediler.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri sordular:

"Siz zina yapıyor musunuz?" Onlar:

"Bunu hiçbir kimse yapar mı ki? Eğer bir kişi, zina ederse, semâ onu taşta tutar ve yeryüzü onu altına (kendi içine) çeker..."

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri sordular:

"Sizler faiz yapıyor musunuz?" Onlar:

"Faiz yapan kişi, Allâhü Teâlâ hazretlerinin rızıkına iman etmeyen kişilerdir!" dediler.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri sordular:

³²⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/358-360.

- "Hastalanır mısınız?" Onlar:

- "Bizler asla hastalanmayız (çünkü) bizler günah işlemiyoruz! Senin ümmetin günah işleyecekleri için onların günahlarına keffâret olması için, onlar hastalanırlar!" dediler.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri sordular:

- "Sizin toprağınızda yırtıcı hayvan ve sürüngenler var mı?"

Onlar:

- "Evet! (Yolda) onlar bize rastlar, bizler onlara uğrarız; hiçbir surette bize zarar vermezler...." dediler.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri onlara şeriatını arzetti.

Beş vakit namazı onlara öğretti.

Onlara Fatıha-i şerifeyi ve Kur'ân-ı kerimden bazı sûreleri öğretti...." ³²⁶

Müslüman Olarak Kalan Kavim

Haddâfî (r.h.) buyurdular:

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri onlara, o ana kadar Mekke'de nazil olmuş olan on sûreyi okudu.

O gün için namaz ve zekattan başka farz inmemişti.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri onlara namaz ve zekâtı emretti.

Ve onlara Cumartesinin haramlığını terk etmelerini emretti. (Cumartesi günün hükmünü neshetti.)

Onlara mekanlarında ikâmet etmelerini emretti.

Onlar tâ o günden bu güne kadar hep, Hanifler ve Müslümanlar olarak kaldılar.

Bizim kiblemize dönüyorlar ³²⁷ ...

Rivayetin Tahlîli

(Bu dersi) terleyip toplayan, bu fakir (Şeyh Allâme İmam Müfessir İsmail Hakkı Bursevî k.s. hazretleri) der ki:

Fârisî olarak, Cuma namazına gelmek ve ona geçmektir. Ancak hicretten sonra meşru kılındı.

Kelam (yukarıda beyan edilen sözlerin) başı ile sonu arasında tenakuz (zıtlık) vardır.

Kible emri de böyledir. (3/260)

Belki Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, önce Mekke'de indirilen şeriatın emirlerini ve hükümlerini öğretti.

Sonra başka bir yol ile onlara daveti tamamladı.

Çünkü miracın hem ruh ve hem bedenle beraber bir halde olması bir kere Mekke'de vaki oldu.

Ve o gece, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine farz kılınanların hepsi farz kılındı.

Ancak Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, mübarek cesedini, gözünün alabildiği yere göz açıp kırpincaya kadar bir anda ulaştırdı.

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin yanında uzak ve yakınlık birbirine müsâvî (ve eşit) idi.

Tefsir ehlinden gördüklerimden sonra, bunlar benim kalbime doğan şeylerdir.

Böyle olunca (yukarıda zikredilen rivayetin) evveli ile sonu arasında hiçbir zıtlık yoktur.

Allâhü Teâlâ hazretleri alîm ve habîrdir. (Her şeyi hakkıyla bilen ve her şeyden haberdâr olandır...) ³²⁸

İşârî ve Tasavvuf? Manâlar

Bu âyet-i kerimede şu işaretler vardır:

- "Evet! Musa'nın kavminden bir ümmet de var ki, hakka irşad ederler...."

Yani onların havasları, hak ile halkı irşad ediyorlardı; Musa Aleyhisselâm'a indirilen kitap sebebiyle... - . "ve onunla adalet yaparlar..."

Avam arasında adaletle hükmediyorlar. ³²⁹

iki Farklı Ümmet

Bu kavli-i şerif aralarını tefrik etti:

Ümmî peygamber (Efendimiz s.a.v.) hazretlerine tabi olmada yürümeyle, ruhanî mertebelerin en yücesine erişen ümmî ümmet... Ümmî peygambere tabi olan ümmî ümmet sonra, tabi olmanın nurlarının cezbeleriyle ruhâniyetin enâniyetinden kurtulup vahdet makamına geçtiler. O vahdet makamı onların vücutlarının vahdetin bekasında çıkış yeridir. Allâhü Teâlâ hazretleri buyurduğu gibi:

³²⁶ Hâşiyetü Şeyh Zade alâ Tefsîrî'l-Kâdi el-Beyzâvî, c. 2, s. 376. Bu rivayet burada aynen bu muteber tefsirde bulunmaktadır. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/360-361.

³²⁷ Mîraç gecesi daha kible Kabe'ye tebdil edilmemiş.

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/361.

³²⁸ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/362.

³²⁹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/362.

- "Ben onun;
1- İşitmesi olurum,
2- Onun görmesi olurum,
3- Ve onun lisâni olurum... O kişi,
1- Benimle işitir,
2- Benimle görür,
3- Benimle konuşur...." ³³⁰

İşte bu makama dönmeleriyle kendilerine "ümmîler" ismi verildi.

Onlar böylece asıllarına döndüler. O kendisinden icâd edilme yoluyla sadır oldukları asıllarına geri döndüler. (Bu ümmî ile), peygamberleri, enâniyet hicâbiyle mahcûb (perdeli) olan ümmetin arasını tefrik etti.

Onların peygamberleri şu;

- "Yâ Rabbi göster bana, bakayım sana." ³³¹ Sözüyle (Allâhü teâlâ hazretlerini görmeyi) dilemesi anında; kendisine şöyle cevap verildi:

- "Beni katiiyen göremezsin. Ve lâkin dağa bak... Eğer yerinde durursa, demek beni göreceksin." ³³²

Çünkü sen seninleydin; benimle değilsin!

Benimle olan görür; yoksa kendisiyle olan değil...

O durumda ben onun gözü olurum; o kendisiyle gördüğü göz...

Bu da ümmî ümmetin makamıdır. İşte bu ümmî ümmetin yüce makamından dolayı, Musa Aleyhisselâm Rabbine kavuşması şevki ve arzusuyla şöyle dua etti:

- 'Allâhim! Beni Hazret-i Ahmed (s.a.v.)'in ümmetinden kıl!'

Cidden bunu iyi anlal

Te'vilât-i Necmiyye'de de böyledir. ³³³

Ümmet Olmak İstediler

(Büyük şair şeyh Allâme İmam MüfessİR ismail Hakkı Bursevîk.s. hazretleri buyurdular} ³³⁴

Muhammed Mustafa (s.a.v.) hazretlerine peygamberler, ümmet oldular ³³⁵.

Hepsi onun sancağının gölgesi altında toplandılar. Bu ümmeti-i merhumenin büyüklüğünü ve sânını gör!

Erbâb-i yakın (olan zatlar) nasıl diyorlar.

Sen yükseldin ümmetler içinden; güneş gibi...

Yıldızlar arasında... Ey âli cenâb!

Kendine önder yap!

Ey Hakkı, o peygamberin şeriatını?

Ta ki sen o matlûbu kaçırmayasın" ³³⁶

fsrâil Oğullarının On İki Sebt'e Bölünmesi

"Ve biz onları ayırdık..."

Yani Musa Aleyhisselâm'ın kavmini, demektir. Yoksa yukarıda zikredilen kavmi değil....

" "on iki"

"kesti" fiilinin ikinci meflüdür. kılmak" manasını tazammun ettiği içindir. Müennes olması, "ümmet" manasını tazammun ettiği içindir. Veya "kıta" hamletmek içindir.

Yani "Biz onları on iki ümmet yaptık veya parça kıldık," demektir.

³³⁰ Bu hadis-i kudsi'nin tam metni daha önce geçti.

³³¹ El-A'râf: 7/143,

³³² El-A'râf: 7/143,

³³³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/363-364.

³³⁴ Burada parantez içine aldığım ibare Rûhu'l-Beyân tefsirinde yoktur. Bu beyitler, musannif hazretlerine ait olduğu ve onun mahlası burada geçtiği için bu ibareyi burada yazdım. Mütercim.

³³⁵ Musannif hazretleri ne güzel beyan ettiler. Gerçekten peygamberlerin çoğu, Efendimiz (s.a.v.)

hazretlerine ümmet olmayı dilediler.

1- İbrahim Aleyhisselâm Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin ümmetinin duasını istediği için, namazda ona dua ediyor, saili ve bârik salavatını okuyoruz.

2- Hızır Aleyhisselâm, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine ümmet olmak istediği için kendisine uzun ömür verildi.

3- Musa Aleyhisselâm, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine ümmet olmak için dua ettiler.

4- İlyas Aleyhisselâm, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine ümmet olmak istediği için duası kabul olundu...

5- İsa Aleyhisselâm, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine ümmet olmayı dilediği için duası kabul olundu. İsa Aleyhisselâm, âhir zamanda, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine ümmet ve hatta Hanefî mezhebi üzere amel eden bir zat olarak dünyaya gelecektir.

6- Ashâb-ı Kehf, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine ümmet olmayı dilediği için, âhir zamanda, huruç edecekler. Mehdi aleyhirrivânın vezirleri olacaklar....

Bu misaller çoğaltılabilir. Allâhü teâlâ hazretleri bizleri, o yüce resule ümmet eylesin ve onun şefaatinde mahrum etmesin! Âmin! Mütercim.

³³⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/364-365.

(Böylece) bazılarını bazılarından temyîz ettik...
"sıbta/kabileyet"³³⁷

Esmâ-i Adetin Mümeyyizleri

Bu kavî-i şerîf, ondan bedeldir. Bundan dolayı cemi olarak geldi.
Çünkü onbirden on dokuz'a olan esmâ-i adetin (i i'den I9'e kadar olan sayıları) mümeyyizleri müfret ve mensûb olurlar.
Burada zikredilen "sıbta/kabileye," ise cemi'dir. onun için ona on iki sayısına mümeyyiz olması uygun düşmez.
Çünkü "sıbta/kabileye," kelimesi, "kabile" kelimesinin cemii'dir.³³⁸

Sebt

Sebt, Ishâk Aleyhisselâm'ın evladından... ismail Aleyhisselâm'ın evladından olan kabileler gibidir.
Sebt kalimesi aslında oğlun oğlu (torun ve zürriyet) demektir....³³⁹

Ümmetler

"Ümmetler"
Bedelden sonra ikinci bedeldir. 4*9f "ümmet" kelimesinin Cemil'dir.
Ümmet, cemaat manasınadır.
israil oğullarının fırkaları on iki fırka'ya münhasır kılındı.
Çünkü onlar, Yakub Aleyhisselâm'ın evlâdından on iki adamdan türediler.
Allâhü teâlâ hazretleri kendilerine bu aşiretlere ayrılmayı ve farklılık nimetini verdi ki, hallerini nizâma soksunlar ve geçimleri kolay yapabilsinler diye onları sebtlere böldü.
Yahudiler, birbirlerinden buğzeden ve taassub ehli oldular.
"Ve Musa'ya kavmi"³⁴⁰

Tih Çölünde Su İstemeleri

kendisinden su istediği vakit şöyle vahyettik..."
Musa aleyhisselâm'ın kavmi, kötü amellerinin sonucu olarak, Tih çölüne mahkûm edildikleri, çok susadıklarında, Musa Aleyhisselâm'dan su istedikleri zaman (Allâhü ona vahyettik)
"yani"
Vahiy fiilini tefsir etmektedir. "Vur asan ile..."
Musa Aleyhisselâm'ın asası, cennetin mersin ağacındandı. Adem Aleyhisselâm, onu beraberinde cennetten yeryüzüne getirmişti. Peygamberler, onu küçük büyüğünden ona varis oldular. Hatta tâ ki bu asâ, Şuayb Aleyhisselâm'a ulaştı. Şuayb Aleyhisselâm da onu Musa Aleyhisselâm'a verdi.
"taşa!"
Daha önce Bakara sûresinde, bu konuda vaki olan ihtilâflar geçti³⁴¹...

³³⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/365.

³³⁸ Esmâ-i adet, sayıların isimleridir.... Bir, iki, üç.... Gibi. Mümeyyizleri de onlardan sonra gelip, onların üzerindeki kapalılığı kaldıran temyîz'dir. Bu konuda daha geniş malûmat için, Nahiv ilmüne bakınız. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/365.

³³⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/366.

³⁴⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/366.

³⁴¹ israil oğulları, tam kırk sene Tih çölünde sürgün ve "Açık hava hapishanesinde kaldı, kırk yıl... Bu süre içerisinde Yahudilerin bütün ihtiyaçları karşılandı. Ne istedilerse Cenab-ı Allah, Musa Aleyhisselâm'ın dualarının bereketiyle verdi.

Firavun'un zulmünden kurtulduktan sonra kendi nefislerinin zulmüne uğrayan Yahudilerin akullanmaları ve öz eleştiri yapıp uslanmaları için önlerinde uzun bir zaman vardı. Bu zaman içerisinde geçimleri için ayrıca çalışıp yorulmaları da gerekmiyordu. Çölde hapsedilen Yahudiler, yeme ve içme gibi ihtiyaçlarının giderilmesi için, hep Musa Aleyhisselâm'a baş vurdular.

Yûşa Aleyhisselâm, Tih çölünde Musa Aleyhisselâm'ın birçok müzicelerine şahit oldu.

1-Bulut gölgelik etti.

2- Gökten kudret helvası indi.

3- Gökten Bildircin eti geldi.

4-Taştan su fişkirdi.

5- Elbiseleri eskimedi.

Taştan su fişkırması şöyle oldu: Yahudiler, yemek yediler. Susadılar. Su için Hazret-i Musa Aleyhisselâm'ın başına üşüştüler.

"-Yâ Musa! Su... Suyu nereden bulacağız!" dediler.

Musa Aleyhisselâm dua etti. Cenab-ı Allah ona:

"-{Ey Musa!} Asan ile taşa vur!" diye emretti.

Musa Aleyhisselâm, Allah'ın izniyle asasını taşa vurdu. Orada pınarlar fişkirdi. O taştan oniki pınar fişkirdi.

Yahudiler, oniki kabile oldukları için... Yahudiler birlik, beraberlik ve kardeşlik ruh'undan hâlâ yoksundular. Çölde bir pınar kâfi, iken kabileler bir diğerinin pınarından su içmediği için onlara on iki pınar verildi.

Fârisî tefsir'de buyuruldu:

O taşın Tih çölündeki (hikâyesi) sana sözlerle geldi. Biz ona sahip değiliz ki, ona işi getireyim diye... Sen (kesin bilgiye) sahipsin ki, Musa Aleyhisselâm o asası ile taş vurdu.³⁴²

On İki Pınar

"O vakit akmaya başladı,"

Hemen o anda, taş yanıldı ondan akmaya başladı. (3/261) "ondan," O taştan...

"on İki göz,"

On iki çeşme aktı; esbatın sayısınca....

Haddâdî (r.h.) buyurdular:

"akmak" suyun az bir şekilde akmasıdır. "fişkirmek" suyun fişkırarak çok geniş akmasıdır. Burada, c^k?u "O vakit akmaya başladı," buyurdu. Çünkü (Musa Aleyhisselâm asasını taş vurduğunda) başlangıçta taştan az su aktı. Sonra (giderek su) çoğalmaya başladı. Ve suda; "akmak" ve "fişkirmek" sıfatlarının (ikisi de) toplanmış oldu.³⁴³

İrkçı Toplum

"İnsanların her kısmı belledi."

Sebtlerden (kabilelerden) her biri öğrendi. Sebtlere (kabilelere) bununla (insanlar kelimesiyle) tabir olunması; o sebtlerden her birinin çok kalabalık olduklarını beyan ve duyurmak içindir.

"Meşreblerini) kendi su alacağı yeri..."

Kendilerine mahsus olan pınarı.... O sebtlerden her biri kendi kendilerine mahsus olan pınardan su içiyorlardı; biri diğerine karışmıyordu. Kendi aralarında bulunan asabiyet (çok aşın ırkçılık, kavmiyetçilik ve kendilerini diğerlerine karşı beğenmelerindendi...)³⁴⁴

Şeyhzâdenin Tefsiri

İbnü Şeyh (r.h.)³⁴⁵ buyurdular:

³⁴² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/366-367.

³⁴³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/367-368.

³⁴⁴ Yahudiler, kendilerini dünyanın diğer toplumlarından üstün görüp, insanlara karşı büyük bir ırkçılık yaptıkları gibi, kendi içlerinde de kavmiyetçilik gütmek ve onlardan her biri kendi kavimlerinin diğerlerinden daha üstün olduklarını savunmakta olan ırkçı bir topluluklardır. Onların nazarında onlardan olmayan bir insanın hiçbir değeri yoktur. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/368.

³⁴⁵ Ruhü'l-Beyân tefsirinin metninde, 'Şeyhin oğlu' diye geçtiği ibareler, tefsir ve ilim tarihinde

büyük bir yeri olan ve Kâdî Beyzâvî tefsirine haşiyeye yazan «i; ^ Şeyh Zade (r.h.) hazretleridir.

Hoca zadenin ilim talebeleri güzel ders olan hayat hikâyesi vardır;

Şöyle ki: Hazreti Fatih'in hocalarından «Hocâzade» lakabıyla anılan Mevlânâ Muslihiddin b. Yusuf, b. balın Efendi, daha çocukken okumaya ve ilim öğrenmeye son derece ehemmiyet verirdi.

Ticaretle meşgul olan babası ona diğer kardeşleri gibi dünyalık için çalışmadığından, dükkânında durup para kazanmadığından dolayı kızar ve öbür kardeşlerine gösterdiği alâkayı ona göstermez, onu eski elbiselerle gezdirirdi. Hocâzade'nin babası da ayrıca hoca idi ve Yusuf Hoca diye bilirdi.

Bir gün babası Yusuf Hoca, diğer oğullarını da yanına alarak Hocâzade ile beraber o muhitte faziletli bir zat olarak bilinen Veli Şemseddin adında bir zatın huzuruna vardılar

Şeyh Şemseddin, Hocâzade'nin diğerleri gibi şık giyinmediğinin farkına varıp bir ara:

— Bunların hepsi senin oğlun olduğuna göre, neden bu çocuğa ayrı muamele eder, bunu iyi giydirmezsin? Diye sordu.

Yusuf Hoca diğer oğullarının çalışıp kazandıklarını, onun ise hep:

— ilim tahsili, okumak, deyip başka bir şey demediğini söyledi ve:

— Bu da diğer kardeşleri gibi çalışsın diye bu cezayı verdik, dedi. Babanın bu sözlerini dinleyen Şeyh Veli Şemseddin, çocuğu biraz daha kendisinin yanına çekerek:

— Evlâdım, sen davandan dönme, ilim herşeyden üstündür. İnşallah bu sayede öyle olur ki, kardeşlerin senin huzurunda el pençe divan dururlar, dedi.

Velinin bu sözlerini de dinleyen Salih Efendi ilme bir kat daha sarılarak devrin bütün ilimlerini tahsil etti ve Fatih Sultan Mehmet Han Hazretleri tarafından Bursa'daki Esiye Medresesine Müderris tayin edildi.

Hocâzade Bursa'da altı sene müderrislik yaptıktan sonra, İstanbul'a gelip Fatih Hazretleri ile müşerref olmak istedi. Hizmetçilerinden bir miktar da borç para alan Hocâzade bir hizmetçisi ile İstanbul'a geldi.

Hocâzade İstanbul'a geldiğinde, Fatih Edirne yolculuğuna hazırlanıyordu. Daha evvel tanışıkları Mahmut Paşa vasıtasıyla Padişah'ın huzuruna kabul edildi. Padişah Edirne yolculuğuna çıkmış, birçok ulema ve vüzera ile beraber Hocâzade'yi de yanına almıştı.

Devrin büyük alimlerinden Mevlânâ Zeyrek ve Seyyid Ali gibi alimler de padişahla beraberlerdi. Yolda birçok İlmî mübahase ve müzakere yapıldı. Hocâzade Fatih Hazretlerinin büyük takdirini kazanmıştı.

Fakat, Hazreti Fatih, diğer İlim adamlarına çeşitli hediyeler ve bahşışler verdiği ve onları taltif ettiği halde Hocâzade'ye hiçbir şey vermemişti.

Birkaç konak daha ilerledikten sonra bir gün, has kapıcılardan biri Hocâzade'nin yanına gelerek elini öptü ve ona şu müjdeyi verdi;

— Müjdeler olsun hocam! Sultanımız sizi baş müderris tayin etti, dedikten sonra, Padişahın selâmını ve hediye olarak da onbin akçe

Bu taşa on iki çukur (ve delik) vardı. Konakladıkları zaman, taşı (yere) koydular. Kabilelerden her biri kendi çukurlarına geldiler. Kendi ailelerine doğru kanal kazdılar. Bu şu kavli-i şeriftir:

"İnsanların her kısmı kendi su alacağı yeri belledi..." buyurdu. Yani kendi su içecekleri yeri, demektir. ³⁴⁶

Gündüzleri Gölge Geceleri Işık

"Bulut da üzerlerine gölgelik çektik,"

Bulut onların üzerine gölgesini koyacak şekle koydu. Onlar, Tîh çölünde yürüdüklerinde, bulut da onlarla beraber yürür ve onlar durduklarında bulut da onlarla beraber durur.

(Bulutun bu hareketi ve sükûneti) onları gündüz güneşinin hararetinden korumak içindi.

Geceleri de ışıktan bir direk inerdi. Etrafı aydınlattı. Onlar, o ışığın aydınlığı altında yürürlerdi. ³⁴⁷

Kudret Helvası

"Kendilerine kudret helvasıyla indirdik,"

kudret helvâsıdır.

Kâmus'ta buyuruldu:

"menn" gökten ağaçların veya taşların üzerine inen ıslak ve tatlı her bir şeydir. Ba'la mun*akit olur. Zamk gibi yapışkandır. Ağaç sütü ve kuvvet helvası gibidir. ³⁴⁸

Bıldırın Eti

"Ve bıldırın..."

Kazvîni ve l bnü'l-Beytâr selyâ, bıldırın kuşudur, dediler.

Onlardan gayrileri ise, bıldırın kuşuna yakın bir kuştur, dediler. ³⁴⁹

Selva Nasıl bir Kuş İdi

Farisî tefsirde buyuruldu:

Bıldırın şeklinde bir kuş idi. O kuş göz açıp kapayıncaya kadar inerdi. Serçe kuşundan büyük ve Güvercinden küçük bir kuş idi...

Kendisine " bıldırın..." denilmesinin sebebi, Çünkü insanlar, onu yemekle diğer yiyeceklerden teselli

---

gönderdiğini bildirdi. Padişah Hocaya, bundan başka en âlâsından bir çadır, hizmetçi ve en iyilerinden birkaç kat da elbise hediye etmişti.

Hocazâde parayı alır almaz evvelâ, yanında getirdiği hizmetçisinin parasını verdi. Çünkü o Hocanın Padişah tarafından itibar görmediğini sanıp ara-sıra para iste! şeklinde şikâyet ederdi.

Fakat daha sonra Hocazâde ile Hazreti Fatih'i tanıştıran Mahmut Paşa, Hocanın Padişaha yakınlığını çekemez oldu, Devamlı surette; Padişah'tan kazaskerlik istemesini tavsiye ederdi. Hocazâde Mahmut Paşanın tesiriyle Kazasker oldu ve Hazreti Fatih'ten uzak düştü.

Hocazâde Edirne'ye Kazasker tayin edilmişti. Babası oğlunun Kazasker tayin edildiğini duyunca Edirne'ye görmeye gitti. Babasının kendisini ziyarete gelmekte olduğunu duyan Hocazâde seçkin bir ulema topluluğu ile babasını karşılamaya çıktı.

Herkes at üzerinde en güzide elbiselerini giymişler Kazaskerin babasını karşılamaya çıkmışlardı.

Hocazâde ise onların tam aksine, ata binmemiş ve giyimine de hiç önem vermemişti. Karşılaştıkları zaman karşısında bir Kazasker bekleyen baba, oğlunu tanıyamadı, sonradan oğlunu öğrenince de ellerini kaldırıp Allah'a hamdederek ağlamaya başlamıştı.

Kardeşleri ve babası daha evvel kendisine reva gördükleri hallerden dolayı Hocadan özür dilemek istedilerse de, 0:

— Siz ferahlığı her zaman huzur verici sanmayınız. Bazan öyle olur ki, insandaki gam ve keder huzuru bile artırır, diyerek onları özür dilemekten menetmiştir.

Daha sonra Hocazâde babası ve kardeşleri için bir yemek ziyafeti verdi. Babasını yanına oturttu. Diğer vazifelileri da mertebelerine göre yerlerine yerleştirdikten sonra bir de baktı ki, kardeşleri hizmetçi ve uşaklarla beraber ayakta kalmışlar.

Kardeşlerinin bu halini gören Mevlânâ Hocazâde, Veli Şemseddin Hazretlerinin kendisine söylediği şu sözü hatırlayıp Allah'a şükürler etti:

Şemseddin Veli: «Evlâdım dâvadan dönme. Bir zaman gelir ki, kardeşlerin ilmin sayesinde senin huzurunda el pençe divan dururlar» demişti. Bakınız. Büyük Dini Hikâyeler Osmanlı Yayınevi Abdülkadir Dedeoğlu

³⁴⁶ Hâşiyetü'l-Şeyh zade, c. 2, s. 377,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/368-370.

³⁴⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/370.

³⁴⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/370.

³⁴⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/370.

bulmaktadırlar.³⁵⁰

Kuş Eti

Hadis-i şerifte buyuruldu:

-"Etlarin en güzeli, kuş etidir."

Hadis-i şerifte yine buyuruldu:

Dünya ve âhiret yemeklerinin (ve azıklarının) efendisi, ettir. Dünya ve âhiret içeceklerin efendisi sudur. Dünya ve âhiret kokularının efendisi, kına çiçeği kokusudur.³⁵¹

Şu hadis-i şerifte de etin yemeklerin efendisi ve en değerlisi olduğuna delâlet eder:

-"Aişe'nin diğer kadınlara fazileti, tiritl³⁵²in diğer yemeklere karşı olan üstünlüğü gibidir."³⁵³

Herkese Yetecek Nimet

Denildi ki:

"menn" kudret helvası, onların üzerine kar misâli fecir

vaktinden güneşin doğuşuna kadar; her bir insan bir sa' miktarı inerci (gökten yağardı.)

Cenup rüzgarı onların üzerine bildircin yağdırırdı. Onlar da kendisine yetecek kadarını keserlerdi.³⁵⁴

Rızık Temizi ve Helâlini Yeyin

"yeyin"

Yani biz onlara, "yeyin" dedik, demektir. "Size rızık olarak verdiğimiz nimetlerin temizlerinden..."

Onlardan lezzetlenin...

C kelimesi mevsûl içindir. Veya mevsûf olup men ve selvâ'yı tabir etmektedir.³⁵⁵

Açgözlülük

Fârisî tefsirde buyuruldu:

0 pak, temiz ve helal yeyecekleri, sırf inayetimle size azık ve rızık yaptım. Size her ne rızık olarak verdimsem onu yeyin. Ve kendiniz için onu zahîre olarak biriktirmeyin...

Ama onlar buna muhalefet ettiler. Bazıları o yemekleri alıp biriktirmedi. Ama bazıları açgözlülük edip biriktirdiler. Bundan dolayı yemekleri bozuldu.³⁵⁶

Nankörlük Zulümdür

"Bununla beraber zulmü bize etmediler..."

kâz için bir mahzûf üzerine atıftır.

Onlar, bu güzel nimete nankörlük etmekle ve bu şekilde bununla bize zulmetmediler;

"Ve lâkin kendi nefislerine

zulmediyorlardı..."

Zira onların o zararı ve hataları kendilerinedir...

Haddâdî (r.h.) hazretleri buyurdu:

Yani onlar, benim azabımı mucip (kötü ameller) işlemekle kendi nefislerine zulmettiler. Ve dünyada külfetsiz ve meşakkatsiz olarak üzerlerine inen ve âhirette hesabı olmayan nimeti kestiler (yani kesilmesine sebep oldular.)

³⁵⁷

Girilmesi Emredilen Şehir

³⁵⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaymevi: 9/371.

³⁵¹ Kenzu'l-Ummâl: 41007,

³⁵² Tirit yemeği, etten yapılan bir yemektir. Kemikli etten ve özellikle sırt etinden pişirilen sulu bir yemektir. Tirit, lezzetli, hoş ve hazmı kolay bir yemektir. Anadolu'nun bir çok yerlerinde tirit yemeğini ikram eden "tiritçi"ler vardır. Mütercim.

³⁵³ Sahih-i Buhâri: 3230, Muttefekun aleyhtir.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaymevi: 9/371.

³⁵⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaymevi: 9/371-372.

³⁵⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaymevi: 9/372.

³⁵⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaymevi: 9/372.

³⁵⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhû'l Beyan Tefsiri, Fatih Yaymevi: 9/372-373.

"Ve o vakit onlara denildi ki;"

Ey habibim Ahmed! Resulüm ya Muhammed (s.a.v.)! Allâhü Teâlâ hazretlerinin onların seleflerine dediği vakti zikret!;

"Şu şehre sakin olun!"

Mefûliyet üzerine mensûbtur.

"Eve (iskân ile) yerleştin" denilir. Veya zarfiyet üzerine mensûbtur.

"şehir" beyt-i makdis'tir. Veya Erihâ şehridir.

Eriha Beyt-i makdis'e yakın olup Cebbarların şehriydi. Eriha'da Âd kavminden geri kalanlar yaşıyordu. Kendilerine "Amâlikâlar" deniliyordu.

Reisleri, Üc bin Unukidi...

"ve ondan yeyin."

O şehrin yemeklerinden ve meyvelerinden yeyin. "dilediğiniz yerde,"

Hiçbir kimse size mani olmaksızın oranın civarından...³⁵⁸

Hitta Nedir?

"ve "hitta" deyin,"

Bizim dileğimiz, bizden günahlarımızın bağışlanması ve Bilinmesidir, deyin. (3/262)

kelimesinden veznindedir. "geri çevirmek" kelimesinin "redde den" gelmesi gibi...

"hitta", bir şeyi yukarıdan aşağıya (baş aşağı) koymaktır. Burada % "hitta"dan murad, mağfirettir. Günahların bağışlanması ve silinmesidir.

"Ve kapıya girin..."

Şehrin kapısına... (Ne halde girin?) "secde ederek/"

Boyun eğerek, tevazu ederek veya Allâhü Teâlâ hazretleri, kendilerini Tih çölünden çıkarttığı için şükür secdesine kapanarak şehre girin, demektir.³⁵⁹

Hangi Şehir?

Sonra eğer (burada zikredilen) ifûi şehirden murad, Erihâ şehri ise, gerçekten rivayet olundu.

Onlar Eriha şehrine girdiler³⁶⁰

Çünkü Musa Aleyhisselâm, İsrail oğullarından geride kalanlar ile veya onların zürriyetleriyle rivayetlerin ihtilafları üzerine... El-Mâide sûresinde geçtiği üzere...

Eğer (burada zikredilen) ifûi şehirden murad, Beyt-i makdis şehri (yani kudüs-i şerif)³⁶¹ ise, hakikaten rivayet

³⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/373.

³⁵⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/373-374.

³⁶⁰ Eriha şehrinin fethi iki kere gerçekleşti.

Birincisi: Erihâ şerri daha önceleri, Musa Aleyhisselâm tarafından Avc bin Unuk'un öldürülmesiyle fethedilmişti. İsrail Oğulları Tih çölüne bağlanıp kaldıkları için şehir yine düşmanların eline geçmişti. İkinci fethi: Yûşa Aleyhisselâm tarafından tekrar fethedilmesidir. Bu da şöyle oldu: Erihâ şehri en iyi korunan şehirlerdendi. Etrafı surlarla çevrilmişti. O dönemin en kalabalık şehirlerdendi. Orada çetin savaşlar oldu. Tam altı ay Yûşa Aleyhisselâm Erihâ'yı kuşatma altına aldı. Askerler gece gündüz çalışmalarına rağmen bir türlü fethi müyesser olmadı.

Yûşa "Mukaddes Tâbut"u, bazı sâlihlerin eline vererek, dualar okuyarak yedi defa kalenin etrafında gezdirdi. Bu esnada okuduğu dua ile Allâhü Teâlâ'nın lütfü olarak kale duvarının yarısı kendiliğinden yıkıldı. Açılan gedikten girerek şehri fethedebildiler.

Yûşa Aleyhisselâm'ın duasının bereketiyle kale duvarlarının yıkıldığını gören İsrail Oğullarının, Yûşa Aleyhisselâm'a olan sevgi ve saygısı daha da arttı. Erihâ'nın fethi, Kudüs-i Şerifin fethine vesile oldu.

³⁶¹ Yûşa Aleyhisselâm, ordusu ile Kudüs-i Şerifin önlerine geldi. Ordusuna Kudüs-i Şerifi gösterdi. Onlara hutbe okudu:

"Burası Kudüs'tür] Varmak istediğimiz ve almak istediğimiz mübarek şehir... Şimdi burada Allah'ı inkâr eden zâlim kavimler oturmaktadır.

Bu mukaddes şehri kâfirlerin elinden kurtarmalıyız," dedi. Askerlerden biri sordu: Efendim! Buraya Allah'ın emriyle mi geldiniz?" -"Evet!

Bu şehri almayı Allah bana emretti!" dedi.

O asker büyük bir samimiyetle tebessüm etti:

-"Kederlenmeye gerek yok. Sizi peygamber olarak gönderen Cenab-ı Allah elbette bizlere yardım edecektir." Bir başkası yüksek sesle:

-"Nereden biliyorsun?"

-"Bu güne kadar hep yardım etmesinden.... Erihâ, Eliyâ ve Belkâ şehirlerinin fethinde bize yardım eden

Cenab-ı Allah, elbette yine peygamberine ve onun ordusuna yardım edecektir. Yeter ki sizler ona tevekkül ediniz... Yûşa Aleyhisselâm'ın askerleri bir Cuma günü, büyük bir aşk ve heyecan ile düşmana saldırdı. Şehir fethedilmek üzereydi. Bir Cuma günüydü. Cumartesi günü, Hazret-İ Yûşa'nın şeriatında mukaddes gündür. O gün, savaş haramdır. O gün ibâdetle meşgul olunmalıdır. Yûşa Aleyhisselâm'ın, mucizeleri arasında güneşin batışını Allah'ın izniyle geciktirmesi çok meşhurdur... Güneş'in durma mucizesi Beyti Makdis'in fethinde gerçekleşti.

Muharebe uzun sürdü. Fethi müyesser olmadı. Kalenin düşmesine az kalmıştı. Düştü, düşecekti. Güneşte batmak üzereydi. Cuma günü akşam üstü tam kâfirleri mağlup ederek, zafere kavuşmak üzere iken, güneş batmaya başlamıştı. Giren gece ise, Cumartesine aitti. Bu gün ise mukaddes bir gündü. Savaşı kesmeleri gerekiyordu. Düşmana fırsat verildiği takdirde bütün emekleri boşa gidecekti.

Durumun aleyhlerine döneceğini gören Yûşa Aleyhisselâm dua etti. Güneşin durması (batmaması) için Cenab-ı Allah'a yalvardı. Güneş olduğu yerde durdu. Efendimiz (s.a.v) Hazretleri hadisi şeriflerinde şöyle buyurmaktadırlar.

"Muhakkak, güneş hiç bir beşer için hapsedilmedi. Ancak Beyti Makdisi fethetmesi için Yûşa (Aleyhisselâm) için durduruldu." (Ahmed bin Hambel, Müsned.) Bu hadisi şerifte Kudüsü fethedenin Musa Aleyhisselâm değil de Yûşa Aleyhisselâm olduğunu göstermektedir. İbni Kesir, Kısasu'l-Enbiyâ, c.2, s.194 Zaman dondu.

Mû'minler büyük bir aşk ve heyecan ile saldırdılar. Yûşa Aleyhisselâm'ın duasının bereketiyle güneşin durduğunu görenlerin imanı kat kat arttı. Büyük bir inançla düşmanın üzerine yürüdüler. Şehir alındı. Mû'minler galip gelip şehri aldıktan sonra güneş battı.

olundu; İsrail oğulları, Musa Aleyhisselâm'ın hayatında Beyt-i makdis'e girmediler³⁶²

Kubbetü'z-Zaman

"ve secde ederek kapıya girin" kavlı-i şerifinde zikredilen) 'uû\ "kapı" kelimesinden murad, İsrail oğullarının kendisinde namaz kıldıkları "Kubbe"³⁶³ nin kapısıdır³⁶⁴.

"size suçlarınızı bağışlayalım;"

Sizin önceden işlemiş olduğunuz günahlarınızı istiğfarınız, yalvarmanız ve boyun eğmenizden dolayı bağışlayalım. (

"muhsinlere İleride ziyâdesini vereceğiz..."

Bu kavi-i şerif, istinâf-ı beyânîyedir.

(Mukadder sual:) sanki denildi: Gufrân'dan ve bağışlanmadan sonra onlara ne oldu?"

(Cevap:) Denildi ki: "muhsinlere ileride ziyâdesini vereceğiz..." ihsan ve sevabını ziyâcle kılarız.

Mağfîret, imtisal'dan uzaklaşmaya sebeptir. Sevap vermek ise, mahza fazilettir....³⁶⁵

Allah'ın Emrini Değiştirdiler

Yüce Meali:

Derken içlerinden o zulmedenler, sözü değiştirdiler /kendilerine söylenenden başka bir şekle koydular; zulmü âdet etmeleri sebebiyle... Biz de üzerlerine semâdan bir azap salıverdük...16Z

Sor onlara, o denizin hadâret bir iskelesi olan/deniz kıyısındaki o şehrin başına geleni! 0 vakit Sebt'te/ibadet gününe tecâvüz ediyorlardı. 0 vakit ki, Sebt/ibâdet için tatil yaptıkları gün balıklan yanlarına akın akın geliyorlardı. Sebt/tatil yapmayacakları gün ise geliniyorlardı. İşte biz onları fâsıklıktan sebebiyle böyle imtihana çekiyorduk.163³⁶⁶

Tefsîr-i Şerifi:

"Derken içlerinden o zulmedenler,

değiştirdiler..." Kendilerine emredilen tevbe ve istiğfarı değiştirdiler. Ondan yüz çevirdiler.

"sözü"

Kendisinde hayır olmayan başka bir sözü söylediler.³⁶⁷

Maddeperest Bir Kavim

Rivayet olundu:

Yahudiler, oturakları üzerine sürünerek girdiler ve Allâhü Teâlâ hazretlerinin emrini hafife alarak; üL- "hitta", (mağfîret ve istiğfar) yerine "Buğday" dediler (maddî nimet istediler.) Musa Aleyhisselâm ile istihza ettiler.

Allâhü Teâlâ hazretlerinden af, mağfîret, bağışlanma ve rahmetini talep etmekten; nefislerinin arzuladıkları dünyevî ve fânî maksatlara saptılar.

"Kendilerine söylenenden başka bir şekle koydular;"

Bu kavlı-i şerif, "sözü" kavlı-i şerifin sıfatıdır.

Tebdîl (söylenen sözü başka bir sözle değiştirmek) kesin bir şekilde zıtlığa delâlet ettiği halde, burada ayrıca

³⁶² Ebu's-Suûd Tefsiri: c. 3, s. 283,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/374-375.

³⁶³ Kubbe'nin bir adı da "Kubbetü'z-Zaman'dır. Musa Aleyhisselâm, Allâhü Teâlâ hazretlerinin emriyle saf altından bir sandık yaptı. Yedi renkli atlastan, boyu üç, eni ve yüksekliği ve yüksekliği onar arşın olan kubbe bir çadır kurdu. Bu Kubbe'nin dört çevresine, boyu yüz, eni elli ve yüksekliği beş arşın bir duvar inşa etti. O sandığın içine kendisine inen ve Tevratın yazılı olduğu levhaları koydu. O sandığa, "Şehâdet tabutu" ve "İçinde sekine olan tabut" denildi. Bu tabut ile ilgili olarak Bakara sûresinde malumat verildi. O kubbeyi saran perdeye

1- Kubbetü'z-Zaman,

2- Kubbetü'l-Emel

3- Beytü'l-Mukaddes, gibi isimler verildi.

Gökten bir nur kuşağı kubbetü'z-Zamanın içine doğru inerdi.

Musa aleyhisselam burada allahü teala hazretlerine dua ederdı kurbanlar burada kesilirdi tih çölünde iken İsrail oğullarının kıblesi kubbetüz zaman ve imamları musa aleyhisselam idi buraya yönelerek namaz kılarlardı yuşa aleyhisselam kudüsü şerifi fethedince bu kubbetüz zamanı getirip beyti makdisin sahrasına koydu bütün peygamberleroraya yönelerek namaz kıldılar daha sonra onun yerine Süleyman aleyhisselam beyti makdisin binasını inşa etti efendimiz (s. A. V.) hazretleriislamın başlangıcında buraya yönelerek namaz kıldılar daha sonra kible kabei mükerremeye tebdil olundu mütercim daha geniş malumat için bakınız kısasul enbiya c.2, s. 158ve diğer tarih kitapları :

³⁶⁴ Ebu suud tefsiri: c.3,s.283,

³⁶⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/375-376.

³⁶⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/377.

³⁶⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/377-378.

muğayir, Muhalefeti tahkik içindir. Ve değişikliğin bütün yönlerden olduğu nassını beyan içindir...³⁶⁸

Zulüm, Belâ ve Mihnet

"Biz de üzerlerine semâdan"

Yaptıklarının hemen ardından hiç gecikmeksizin o zâlimlerin jzerine gönderildi.

"göndermek" "indirmek" gibi yüksekte olmaktır. "bir azap salıverdik..."

Gökten olan bir azab... Azab'dan murad, taun hastalığıdır. Rivayet olundu:

Onlarda (İsrail oğullarında) bir saat içinde, yirmi dört bin kişi öldü.

"zulmü âdet etmeleri sebebiyle..."

Onların devam eden, geçmiş, gelecek olan zulümleridir. Yoksa sadece değiştirmek değildir.

Yine bir kimse nimetlerin kadr ü kıymetini bilmezse, ona belâların kapısı açılır. Onun üzerine kazâ'nin hükümleri icra olunsun diye...

Onlar, çeşitli mihnetlerle ve veba hastalığıyla imtihan olunurlar.³⁶⁹

Zulmeden Dünyevî ve Uhrevî Nimetleri Kaybeder

Bil ki:

Muhakkak ki o İsrail oğullarından zulmedenler, üzerlerinde olan iki nimeti bozdular:

1- Dünya nimetleri;

a. Kudret helvası,

b. Bildircin eti,

2- Ukbâ (âhiret) nimetler ise;

a. Mağfiret ve

b. Sevaptır...

Tedârik zamanını kaçırdıktan sonra, kişiye imanı, hasret ve pişmanlığı fayda vermez.³⁷⁰

Hikâye

Hikâye olundu:

Câhiliyet döneminde iki kardeş sefere (yolculuğa) çıktılar. Bir ağacın gölgesinin altında düz bir kaya üzerine konakladılar. Göçüp gitme vakitleri yaklaştığında, o kayanın altından bir yılan çıktı. Yılan bir dinar taşıyordu. O dinarı getirip onların önünde bıraktı. Onlar:

- "Elbette bu bir hazinedir. (Burada bir hazine vardır)" dediler ve orada üç gün kaldılar.

Yılan her gün onlara bir dinar (altın) getirip bırakıyordu. Biri diğerine;

- "Daha ne zamana kadar bu yılanın gelmesini gözetleyeceğiz? Gel bu yılanı öldürelim, burayı kazıyalım ve bu hazineyi çıkaralım!" dedi.

Kardeşi onu bu işi yapmaktan nehyetti ve ona:

- "Belki sen yılanı öldürürsün ama mala ya kavuşamazsan?" dedi.

Diğeri (yılanı öldürmeyi kafasına koyan) ona karşı çıktı.

Eline balta aldı. Yılanın çıkmasını gözetledi. Ta ki yılan çıkıncaya kadar bekledi. Yılan çıktı. Yılanı bir vuruşla vurdu. Yılanın başını yaraladı. Yılanı öldüremedi.

Yılan döndü. Onu zehirleyip öldürdü. Ve deliğine geri döndü.

(Kardeşi) kalktı kardeşinin ölüsünü defnettii.

Adam oradan ayrılmadı. Ertesi gün yılanın gelmesini bekledi. Öbür gün yılan başı yaralı bir şekilde çıktı. Beraberinde hiçbir şey yoktu. Adam yılanı;

- "Ey yılan! Vallahi ben sana isabet eden şeye râzî değildim. Hakikaten kardeşimi bundan nehyettim. Senin için mümkün mü, biz Allâhü teâlâ hazretlerini aramızda vekil kılalım; sen bana zarar verme ve sana zarar vermeyeyim; ve sen yine eskisi gibi dönüp, bana altın getiresin!" dedi. Yılan;

- "Hayır!" dedi. Adam sordu:

- "Neden?" Yılan;

- "Ben iyi biliyorum ki, senin nefsin, artık bana iyi gözle bakmaz! Sen kardeşinin mezarına baktıkça beni hoş karşılamazsın! Ve benim nefsim de bu başımın yarasını hatırladıkça sana hoş bir şekilde bakmaz!" dedi.

Hayatül-Hayevânül-Kübrâ'da da böyledir.³⁷¹

³⁶⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/378.

³⁶⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/378-379.

³⁷⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/379.

³⁷¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/379-380.

Fırsatlar Bir Daha Geri Gelmez

Mesnevi'de buyuruldu:

eyle!

Hakikaten geçmişe hasret hatadır.

Bir kere fırsat kaçtı mı bir daha geri dönmez!"³⁷²

(3/263)

Allâhım bizleri, âhîret sabahı doğmadan önce, uyananlardan

Allâhım bizleri, bize yönelen Bâtınî ve zahirî işlerde gâfil olanlardan eyleme ki, seni çok teşbih edelim! Seni çok zikrederim!

Sen bizi görüyorsun! Ve sen bizim bâtın ve gizliliklerimizden haberdârsın!³⁷³

Sualden Murad?

"Sor onlara,"

Bu kavf-i şerif, "Denildiği vakit" kavf-i şerifinin anlamda mukadder olan "ve zikret" kavf-i şerifinin üzerine atıftır.

Bariz olan zamir, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin asrında hazır olan Yahudilere râddir.

Burada sual'den murad, sual soran kişi tarafından bilinmeyen bir şeyin öğrenilmesi maksadıyla varid olan sual değildir. Çünkü Efendimiz (s.a.v.) hazretleri bu kıssayı vahiy ile Allâhü Teâlâ hazretleri tarafından biliyordu.

Belki bu sualden murad, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin ve onlara ikrar ettirmeye hamletmek içindir;

1-0 kadîm (eski) küfürlerine,

2- Onların Allah'ın hududlarını tecâvüz ettikleri,

3- Onların seleflerinden veraset yoluyla peygamberlere muhalefet ettikleri; küfürlerini ikrar etmeleriydi.³⁷⁴

Bu Kıssa Vahyin Delilidir

Ve bununla,

1- Onları kınamak,

2- Ve bununla Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin hak peygamber olduğuna delâlet ettiğini izhâr,

3- Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin talim ile öğrenemeyeceği şeyleri vahiy vardır.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, geçmiş kitaplar kendilerine verilen ümmetlerin içine de karışmış değildir...

(Allâhü Teâlâ hazretlerinin bildirmesiyle) Efendimiz (s.a.v. hazretleri bu kıssayı ziyâde ve noksan olmaksızın tam veçhiyle beyâi ettiler.

İşte bu Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin vahiyle beyan ettiği tayin ve beyan eder.

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin beyanlarının hadisenin val olduğu gibi olması; Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin zahir, aşikâr ola mu'cizelerinin cümlesindedir....

"o şehrin basma geleni!"

Onun;

1- Hâlınden,

2- Haberinden,

3- Ve onun ehlinin başına gelen felâketi (sor)....

0 şehir, Eyle şehridir. Eyle, Medyen ile Tur arasında olan bir şehirdir...

Arablar, şehre "karye" ismini verirler...³⁷⁵

Sahil Şehrinin İmtihanı

"o denizin hadâret bir iskelesi

olan/deniz kıyısındaki..."

Denize yakın, denizin hemen yanında, sahilde bir şehir...

"0 vakit Seb'te/İbadet gününe tecâvüz ediyorlardı."

Onlar, Cumartesi günü balık avlamakla, Allâhü Teâlâ hazretlerinin (kendileri koymuş olduğu kanun ve) hududa tecâvüz ediyorlardı.

Çünkü İsrail oğulları, Cumartesi günü çalışmaktan nehiy olunmuşlardı.

"0 vakit" kelimesi, mahzûf muzâf için zarftır.

"0 vakit ki, balıkları yanlarına geliyorlardı."

Bu kavf-i şerif, "tecâvüz ediyorlar" fiili için, zarftır.

³⁷² Mesnevi manevi şerif : defter :4,s. 87,

³⁷³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/380-381.

³⁷⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/381.

³⁷⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/381-382.

"Balıklar" kelimesi"balık" kelimesinin cemiidir. Burada vav 0) harfî, ye fo) harfine kalb olundu. Mâ kabli sakin olduğu için... Lafzen vemanânen "balık""balıklar" kelimesi gibi...³⁷⁶

Hazret-i Alinin Teşbihi

Hazret-i Ali bin Ebû Tâlib (r.a.) şöyle derdi:

-"Derin denizlere (dalmış) balıkların değişiklik (ve hareketlerini) bilen (Zât-i Âlî Teâlâ hazretlerini) noksan sıfatlardan tenzih ve teşbih ederim!"

Balıkların onlara izafe edilmesi, burada zikredilen balıklardan muradın o nahiyede (ve çevrenin sularında olan) balıklar olmasındandır.³⁷⁷

Cumartesi Günü

"Sebt/ibâdet için tatil yaptıkları gün..."

Bu kavî-i şerif, "Onlara gelir," kavî-i şerifi için zarftır.

Yani onlar. Cumartesi gününe tazim ettikler vakit balıkları onlara gelirdi.

Burada kelimesi, "Yahudiler hareketsiz oldu" fiilinin masdarıdır. Yahudiler, Cumartesi gününe tazim edip, o günü sadece ibâdete tecrit ettikleri zaman (böyle denilir...)

Farisî tefsirde buyuruldu: Onların (ibâdet) günlerinde, demektir.

"akın akın..."

"akın akın..." kavî-i şerifi, kelimesinin cemiidir. Ve "ona akın etti, geldi," kelimesindedir. Kendisine yaklaştığı ve ona çıkageldiği zaman, böyle denilir.

Bu kavî-i şerif, "onların balıklan" kavî-i şerifinden hâl'dir.

Yani onların (istirahat ve ibâdet günü olan) Cumartesi günlerinde balıklar, zahirî (aşikâr bir şekilde) suyun yüzüne çıkıp sahile yakın geliyordu.

"Sebt/tatil yapmayacakları gün..."

Cumartesi günü emrine riayet etmedikleri günde demektir. Lakin Cumartesi günü tahakkukuyla beraber mücerred, riayet etmemekle değildir. Akla ilk gelen bu olduğu gibi... Belki, her ikisinin beraber bitmesiyledir.

Yani Cumartesi (ve istirahat) değıller ve ona riâyette de olmadıklarında;

"Onlara geliniyorlardı,"

Cumartesi günü balıklar geldiği gibi o günlerde onların avlanmalarından korktukları için geliniyorlardı.

Allâhü Teâlâ hazretleri, balıkların Cumartesi günü, (sahile) hücum etmelerini ve sebeplerini kuvvetlendirip, o vakti peygamberine mucize yapmıştı. Ve böylece Cumartesi günüyle diğer günlerin arası tefrik edilmiş oluyordu.³⁷⁸

İmtihan

"İşte biz onları böyle imtihana çekiyorduk."

Kef (â) harfi nasb yerindedir. "Biz onları imtihana çekiyorduk." (Kavî-i şerifiyle mahallen mensubtur..")

Yani bu acayıp, rezil edici belâ misaliyle onları imtihan ile seçenin muamelesiyle biz de onlara muamele ediyorduk ki, onların

düşmanlıkları izhâr olunsun ve biz onları tatalım diye...

"Onların yapa geldikleri fâsıklıkları sebebiyle..."

Onların devam eden, yaptıkları ve geride bıraktıkları fisk (ve kötülükleri) sebebiyle onları (azab ile tatalım) diye...³⁷⁹

Yahudilerin Maymun Olmaları

Yüce Meali:

Ve içlerinden bir ümmet:

-"Niçin Allah'ın helak edeceği veya şiddetli bir azap ile tâzib eyleyeceği bir kavme vaaz ediyorsunuz?" dediği vakit, (o vaizler) dediler ki:

"Rabbınıza itizar/özür edebileceğimiz bir mazeret olmak için... Bir de, ne bilirsiniz; belki Allah'tan korkar sakınırlar..."¹⁶⁴

Vaktâ ki, artık edilen nasihatleri unuttular. O kötülükten nehyedenleri necata/kurtuluşa çıkarıp, o zulmedenleri, yaptıkları fisklar/günahlar sebebiyle şiddetli bir azaba giriftar ettik.¹⁶⁵

³⁷⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/382.

³⁷⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/382-383.

³⁷⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/383-384..

³⁷⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/384.

Vaktâ ki artık o nehyedildikleri şeylerden dolayı kızıp tecâvüz etmeye de başladılar. Biz de onlara:
-"Maymun olun keratalar." dedik...166³⁸⁰

Tefsîr-i Şerifi:

"Ve dediği vakit,"

Bu kavi-/şerif, "O vakit tecâvüz ediyorlardı." Kâvl-i şerifinin üzerine atıftır.
içlerinden bir ümmet:

Onların Sâlihlerin (ve iyilerinden) bir cemaat... O vaazlarında, bütün metanet, zorluk ve zillete meyledenler ve hatta diğerlerinin kabule yönelme ihtimallerinden ümitlerini kestikleri halde; tesir ve menfaati olacağı ümidiyle kendilerini öğüt vermekten asla kesmeyen (o vaizler) dediler ki:

"Niçin vaaz ediyorsunuz?" Niçin öğüt veriyorsunuz? "bir kavme"

O guruh ve topluluğa ki hiç şüphesiz;

"Allah onları helak edecektir."

Onların köklerini kazıyacak ve yeryüzünü kendilerinden temizleyecek...

"veya şiddetli bir azap ile tâzib eyleyecektir..."

Sadece bir kere köklerini kazıyacaksınız (onlara şiddetli azab eder...) Ayet-i kerimenin bakıyyesinden mefhûm (anlaşıldığına göre) azab'tan murad, dünyevî azab olmasıdır. (3/164)

Onlar bunu, vaaz'ın onların kurtuluşlarına fayda vermediğini (görüp) mübalağa ederek söylediler. Yoksa onların vaazlarını inkâr etmek ve kötü insanlardan meydana gelen ma'siyet (ve günahlara) râzî oldukları için söylemediler...³⁸¹

Vaaz Etmek

"Dediler:"

Vaaz edenler söylediler.

"Rabbimize itizar/özür edebileceğimiz bir mazeret olmak için..."

Mefûlü leh'tir.

Allâhü Teâlâ hazretlerine ma'ziretimizi ta'zim ediyoruz. üfc "mazeret" kelimesi masdar ismi olup, özür manasındır. iözür, kelimesi zammeyledir ve sükundur. Aslında, mazeret, insanın kendisiyle günahlarının bağışlayacağını aradığı (ve araştırdığı) şeydir. (O kişinin), -"Ben yapamadım!"

- "Bunun için yaptım!"

- "Ona dönemem!" gibi söyler...

Bu tevbenin üçüncüsüdür. Bütün tevbeler özürdür. Aksi yoktur.

Denildi ki:

"mazeret" kelimesi "özür dilemek" manasındır. Mesela "Cürmüm (kusur ve hatam)dan dolayı falancaya özür beyanında bulundum" denilir.

"harf-i cerryile" müteaddf olur.

Özür dileyen bazen haklı olur ve bazen de haksız olur. "Tacâü'l-Masâdir" kitabında da böyledir.³⁸²

Mağfîret Ümidimiz Var

Sa'dî (k.s.) hazretleri buyurdular:

- "Eğer Allâhü Teâlâ hazretleri, mahşerde kahr ile hitap ederse;

Peygamberlerin itiraza mecâlî kalmaz... Ya Rabbi, lütfunun perdesini kaldır...

Zira şâkîlerin ve günahkârların mağfîret ümitleri vardır...³⁸³

Akl Korunmayı Gerekçtirir

"Bir de» ne bilirsiniz; belki Allah'tan korkar sakınırlar..."

"mazeret" kelimesinin üzerine atfedilmiştir.

Yani onların sakınılması gereken bazı şeylerden korunmaları ve takvalı olmaları içindir. Ve ma'siyetleri terk etmeleri içindir.

Muhakkak açık (bir realitedir ki) hakkı kabul etmek, akıllı kişilerden ümit edilir.

³⁸⁰ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/385.

³⁸¹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/385-386.

³⁸² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/386-387.

³⁸³ Gulistan-ı Sa'dî, s.187(

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/387.

Ümitsizlik ise, ancak helak ile hamledilir.

Bu sarih (ve açıktır ki,)

"Niçin Allah'ın helak edeceği veya şiddetli bir azap ile tâzib eyleyeceği bir kavme vaaz ediyorsunuz?" diyen kişiler, helak olan firkadan değildir. Zira eğer bunlar o firkanın (kötü insanların) içinden olmuş olsaydı, o zaman (muhatap sığasıyla) hitabın gelmesi vacip olurdu. Yani "gerekir ki sizler" buyururdu.

"Vaktâ ki, artık edilen nasihatleri unuttular..."

Yani Sâlihlerinin kendilerine zikrettikleri (hatırlattıkları öğütleri) terk ettiklerinde...

İnsanların bir şeyi terk etmesi, o şeyden tamamen yüz çevirmesidir. Şu cihetle ki, bu vaazlardan hiçbir şey, asla onların hatırlarına (ve akıllarına) gelmedi.

Buzikrû'l-müsebbib, irâdetü's-sebep'ten olmuş olur ³⁸⁴ ...

"O kötülükten nehyedenleri

necata/kurtuluşa çıkarttık."

Yani Cumartesi günü balık avlamaktan vazgeçenleri (ve nehiy olunanları o şiddetli azab'dan) halâs verip kurtardık.

Onlar o zikredilen iki firkadır.

{O iki firka;Vaaz edenler, Kötü insanların vaaz tutmalarından ümitlerini kesen iman ehlidir..} ³⁸⁵

Yağcılık

İbni Abbâs (r.a.) hazretleri buyurdular:

"Vallahi! Haramı helâl görmekle inmeyen (çok şiddetli azablar) yağcılık sebebiyle indi..." ³⁸⁶

Helak Olan Fırka

Hasan (el-Basrî r.h.) buyurdular:

İki fırka kurtuldu. Bir fırka helak oldu.

(Böylece Hasan Basrî hazretleri) İbni Abbas (r.a.) hazretlerinden rivayet edilen sözü inkâr ederek kabul etmemiş oldu. Hasan Basrî (r.h.) buyurdular:

-"Sadece tek bir fırka helak oldu. Zira emr-i bi'l-maruf (iyiliği emretmek ve kötülükten nehyetmekten) ve vaaz vermektен vaîdi (onlara hazırlanmış olan azabı) zikretmek kadar belîğ ve tesirli bir şey yoktur. Üçüncü fırka (yani balık avlamayanlar) vaîdi (uhrevî azabı) zikrettiler. Ve onlar:

"Niçin Allah'ın helak edeceği veya şiddetli bir azap ile tâzib eyleyeceği bir kavme vaaz ediyorsunuz?" dediler...

Hasan-ı Basrî hazretlerinin sözleri, bu âyet-i kerimenin zahirine daha yakındır.

Haddâdî tefsirinde de böyledir. ³⁸⁷

Zulüm Azaba Sebep Oldu

, "Ve o zulmedenleri tuttuk (giriftar ettik.)"

(Hududu) tecâvüz etmek ve emre muhalefet ile kendilerine zulmedenleri tuttuk:

"şiddetli bir azab ile..."

Ve zin ve manâ cihetinden şiddetli azab... "yaptıkları fisklar/günahlar sebebiyle..."

"biz tuttuk" fiiline taalluk etmektedir. Birinci be fa) harfi gibi. Manâ bakımından ihtilaflı (değişik ve ayrı oldukları) için onda zarar yoktur.

Yani, zikredilen azab ile onların, taâtan çıkmaları olan fîsk (ve fücra) devam etmeleri sebebiyle biz onları tuttuk. Fîsk,

1- Taâtan çıkmaktır.

2- Zulümdür.

3- Düşmanlıktır.

Belki Allâhü Teâlâ hazretleri, şiddetli bir azab ile onlara azab etti; köklerini kazımadı (ilk günahlarıyla onları tamamen helak etmedi...)

³⁸⁴ Zikrû'l-müsebbib, irâdetü's-sebep için, "Beyân ilmi'ne bakınız.

³⁸⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/387-388.

³⁸⁶ Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Muhammed Mustafa (s.a.v.)'ın nefsi kudret elinde olana (Allâhü Teâlâ hazretlerine) yemin ederim ki:

Elbette benim ümmetimden bir takım insanlar, mezarlarında maymunlar ve hınzırlar (domuzlar)

suretinde haşır olup kalkarlar. (Bunlar)

1 - Ma'siyet (günah ve zulüm) ehline yağcılık yapanlar,

2- Onları (günah ehline emr-i bilmaruf yapmayan ve onları) nehyetmekten sükût edenlerdir. Halbuki

buna güçleri yetiyordu." Ed-Dürrül-Mensûr tefsiri

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/388.

³⁸⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/389.

Onlar da üzerinde oldukları hali kökten terk etmediler.

Belki onlar (zamanla) büyük bir dalâlet ve azabın üzerine devam ettiler.

Bundan sonra Allâhü Teâlâ hazretleri onları mesnetti. (Onları maymun ve domuzlara çevirdi). Şu kavli-i şeriften...³⁸⁸

Maymun Olan Yahudiler

"Vaktâ ki artık o nehyedildikleri şeylerden dolayı kızıp tecâvüz etmeye de başladılar."

1 - Taşkınlık ettiler.

2- Kibirlandılar, (Vaaz edenlerin sözleri kabul etmekten büyüklendiler.)

3- Yasaklanan şeyleri terk etmekten İmtina ettiler. Burada muzâf takdir olundu.

Zira kibirlenmek ve kaçınmak nehyedilenlerin nefisindedir. O zemmedilmez. Allâhü Teâlâ'nın şu kavli-i şerifinde olduğu gibi:

-"Derken, o nâkayı/deveyi tepelediler ve rablarının emrinden tuğyan ettiler." ³⁸⁹

Yani Rablerinin emrine imtisal etmekten tuğyan ettiler, demektir.

atüvv" vaaz, öğüt ve nasihat kabul etmeyecek bir halde taşkınlık derecesinde fesadın içine girmektir.

"Biz de onlara: "Maymun olun keratalar/dedik..."

Küçültülmüş, aşağılanmış, zelil bir hale getirilip ve insanlardan uzaklaştırılmış bir halde maymunlar olun, dedik.

"Kâmûs"ta buyuruldu:

"Köpeği kovdu" denilir. Men etti. onu uzaklaştırdı, kovdu ve köpek de uzaklaştı, demektir. ³⁹⁰

Maymun Olma Emri

"Maymunlar" kelimesi, v "maymun" kelimesinin cemiidir. Farisî olarak "maymun"demektir.

Müennesi, "dişi maymun" demektir. İkisinin cem/i, aê "Maymun/ar" kelimesidir, "yakınlık" kelimeleri gibi...

Bundan murad, tekvini emirdir. Kavli ve teklîfi emir değildir. Çünkü onlar (Yahudiler) kendi nefislerini, maymuna çevirmeye kaadir değiller. Aciz olana bir şey teklif etmek ise makûl değildir.

Bundan dolayı, burada söz, emir ve memur hakikî değiller. Ancak, Allâhü Teâlâ hazretlerinin onların meshine (insanlıktan maymuna çevirtilmelerine yönelik olan) kudret ve irâdesine taalluk etmektedirler.

Allâhü Teâlâ hazretlerine sığırırız. ³⁹¹

Cumayı Değiştirdiler

Rivayet olundu:

Yahudiler, güne saygı göstermekle emir olundular. Bizim emir olduğumuz güne... 0 gün Cuma günüydü. Yahudiler, Cuma gününü terk ettiler. Cumartesi gününü tercih edip seçtiler. Bu şu kavli-i şerifin manâsıdır:

-"Sebt tutmak, ancak onda ihtilâf edenlere farz kılındı. Her halde rabbın onların o ihtilâf edegeldikleri şeyler hakkında kıyamet günü aralarında hükmünü elbette verecek." ³⁹² (3/265)

Onun için onlar da Cumartesi günüyle imtihan olundular.

Cumartesi günü kendilerine avlanmak haram kılındı.

Cumartesi gününe tazim etmekle emir olundular.

Cumartesi günü balıklar onlara akın akın geliyordu; sanki o gün, balıklar suda yürüyorlardı.

Balıkların yumurtalarının yağı suyun yüzünü kaplamıştı. Balıkların çokluklarından suyun yüzü görünmüyordu. Ama diğer günlerde ise balıklar gelmiyordu. O balıklar, zamanın belirli bir kısmında geliyorlardı.

Sonra onlara İblis geldi. Onlara;

-"Siz Cumartesi günü sadece balık avlanmaktan nehiy olundunuz. Ama sizler, balıkların kolaylıkla geleceklere ve zorlukla çıkacakları bir havuz yapın.

Onlar da öyle yaptılar.

Cumartesi günü, balıkları, o havuza sevk ediyorlardı. Balıklar, çıkmaya yol ve güç bulamıyorlardı. Yahudiler de Pazar günü gelip, o balıkları tutup avlıyorlardı.

Onlardan adamın biri, bir balık tuttu. Kuyruğundan bir ipele sahildeki bir ağaca bağladı. Sonra da Pazar günü, onu kızarttı. Komşuları, onun evinde, balık kokusunu gördüler. Onun fırınına muttali' oldular. Ona;

³⁸⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/389-390.

³⁸⁹ el-A'râf: 7/77,

³⁹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/390-391.

³⁹¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/391.

³⁹² en-Nahl: 16/124,

- "Muhakkak ki Allâhü Teâlâ hazretleri bizi görüyor! Senden Allâhü Teâlâ hazretlerine sığınırız!"
O adam, kendisine bir azabın geldiğini görmeyince, ertesi gelen hafta iki balık tuttu.
Sonra da azabın kendilerine acil olarak gelmediğini görünce (çoğu) buna devam ettiler.
Balıkları avladılar. Yediler, tuzladılar. Ve onu sattılar. Sayılan yetmiş bine yakın kişiydiler. ³⁹³

Şehir Halkı Üçe Ayrılmıştı

Şehir ehli üçe ayrılmıştı.

1- Üçte biri, onları nehyetmeye devam ettiler.

2- Üçte biri de, vaaz etmeye meyli bıraktılar ve onu boş gördüler ve vaaz edenlere;

"Niçin Allah'ın helak edeceği veya şiddetli bir azap ile tâzib eyleyeceği bir kavme vaaz ediyorsunuz?" dediler...

3- Üçte biri de, hata ve isyana devam ettiler.

Onlar hatadan yüz çevirmeyince, Müslümanlar onlara; - "(Bundan böyle artık) biz sizinle oturmayacağız!" dediler.

Evlerini ve meskenlerini sattılar. Şehirde çıktılar. (Gittiler) şehrin dışında çardaklar kurdular. Veya şehri ikiye böldüler.

Müslümanlar için şehre bir kapı; ve haddi aşanlara (isyankârlara) ayrı bir kapı açtılar.

Davud Aleyhisselâm onlara lanet etti.

Bir gün, nehyeden (vaaz eden Müslümanlar) evlerinden çıktılar. İşleri için çevreye dağıldılar. Günahlara tecâvüz eden isyankârlardan hiçbir kimse çıkmadı.

Müslümanlar (kendi aralarında) dediler ki:

- "Belki onlar çok şarap içtiler. Şarap onlara galebe çaldı. (Ondan uyanamadılar...) veya onlara bir emir tecelli etti:

1 - Yere batmak,

2- Mesh olmak,

3- Taşlanmak gibi..."

Sonra (Müslümanlar) duvara çıktılar. Onlara baktılar. Bir de ne görsünler. Onlar hep maymunlar olmuşlardı.

Veya gençleri maymun; yaşlıları da hınzırlar (domuzlar) oldular. Müslümanlar, kapılan açtılar.

Onların Yanlarına vardılar. Maymun olan Yahudiler, insanlardan olan kendi yakın ve neseplerinde olanları tanıyorlardı. Müslümanlar ise, maymun (ve domuz olan) Yahudileri tanımıyorlardı.

Maymunlar geliyordu. Müslümanların ayaklarına kapanıyorlardı. Elbiselerini kokluyorlardı. Ağlıyorlardı.

Onların nesepleri olan yakınları onlara;

- "Biz sizleri nehyetmetmedik mi?" diye soruyordu. Maymun

olan Yahudiler, başlarıyla; - "Evet! 11 diyorlardı.

Göz yaşları, yanakları üzerine akıyordu. Sonra onlar, üç gün yaşadı ve sonra hepsi öldü. ³⁹⁴

Üç Gün Sonra Helak Oldular

İbni Abbâs (r.a.) hazretleri buyurdıkları gibi; Mesh olunan insanlar, kesinlikle üç günden fazla yaşamadılar. Cumhur bu görüş üzerindedirler. ³⁹⁵

Sual ve Cevap

(Sual:) Amma Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin;

- "İsrail oğullarından bir ümmet (bir kavim) kayıp oldu. Onlara ne yapıldığı bilinmiyor! Ben onları ancak Fare olarak görüyorum! Görmüyor musunuz, Farenin önüne deve sütü konulduğunda onu (deve sütünü) içmiyor. Deveden başka (hayvanların) sütü konulduğunda ise İçiyor..." ³⁹⁶ hadis-i şerifleri...

Ve şu rivayet;

- "Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine, büyük keler getirildi. Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, kelerin etini yemekten kaçındı. Ve buyurdular:

- "Ben bilmiyorum, belki (bu keler) mesh olunan çağların (nesillerindedir...) " ³⁹⁷

Rivayetlerine (ne buyurulur?)

(Cevap:) Bu ikisinin cevabı (şudur):

Bu hadis-i şeriflerin varid olması; Allâhü Teâlâ hazretlerinin Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine;

- "Nesh olunan (insanlıktan başka bir mahlukata dönüştürülenlere) nesil kılınmadığı" (Hakikatini)

³⁹³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/391-392.

³⁹⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/392-393.

³⁹⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/393.

³⁹⁶ Sahih-i Buhârî: 3060, Sahih-i Müslim: 5315, Müsned-i Ahmed: 1048,

³⁹⁷ Sahlh-i Müslim: 3606, Müsned-i Ahmed: 13936

vahyetmesinden önce idi...

Allâhü Teâlâ hazretleri, bunu Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine vahyedince, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden bu korku zail olup gitti.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, büyük keler ve farenin, nesih olunan kavimlerin devamı olmadığını bildiler. Bu durumda da bize haber verdiler: Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine;

-"Ya Resûlallah (s.a.v.)! Hinzır ve maymun, mesh olunan kavimlerden midir?" diye soran kişiye (cevap olarak):

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Muhakkak ki, Allâhü Teâlâ azze ve celle hazretleri, bir kavmi helak etmedi ve azab etmeye dursun mutlaka onlara bir nesil kılardı. Ve muhakkak ki maymun ve domuzlar, bundan önce vardı...³⁹⁸

Ve naslarda sabit oldu ki:

-"Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin bulunduğu sofrada ve huzurunda, insanlar, büyük keler etini yediler; Efendimiz (s.a.v.) hazretleri bunu inkâr etmedi (yasaklamadı)...³⁹⁹

Hayatü'l-Hayevâni'l-Kübrâ kitabında da böyledir.⁴⁰⁰

Kalbleri Mesh Olundu

Mücâhid (r.h.) hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdular: Sadece onların kalbleri mesh olundu. Onların ağızlarından

maymun ağızlarından çıkan şeyler gibi şeyler çıktı.

Mücâhid (r.h.) bu sözüyle bütün Müslümanlardan ayrıldı. Tekkaldı.⁴⁰¹

Kalb, Kalıbın Meshine Sebep Oldu

Bu fakir (Şeyh Allâme İmam Müfessir İsmail Hakkı Bursevî k.s. hazretleri) der ki:

Kalbin mesh olunması, bütün günahkâr ümmetlerin arasında müşterek (bir cezâ)dir...

Nübüvvet (peygamberlikte) Allâhü Teâlâ hazretlerinin (ümmetlerde cereyan eden) âdeti, ilk önce (onların) cezalarını dünyada vermede acele eder; (o peygamberleri inkâr edenleri) en çirkin ve en rezil bir hale getirmekle... Kişinin insanî güzel suretinin, hayvanî aşağılık ve değersiz bir suretle değişmesinden daha çetin, daha kötü ve daha acı bir azab yoktur.

Hayvanların en kötü sureti ise maymunların ve domuzların çirkin şekil ve suretleridir.

Evet (Mücâhid hazretlerinin buyurduğu doğrudur, fakat;) manevî olarak kalbin mesh olunması, kalib (beden) ve suretin mesh olunmasına sebeptir.⁴⁰²

Bundan Allâhü Teâlâ hazretlerine sızgınıyoruz.⁴⁰³

Müslüman Öldürmek

Hasan Basrî (r.h.) buyurdular:

Allâhü Teâlâ hazretleri (yasak edilen bir günde) balıklara kasd edip, onları öldüren ve yiyen kavmi (azabıyla yani onları maymun ve domuz haline çevirmekle cezalandırdı. Fakat kavmin bu hareketi,) Allâhü Teâlâ hazretlerinin katında, Müslüman bir adamı öldürmekten daha büyük bir günah değildir.

Lakin Allâhü Teâlâ hazretleri bunu bir mîât (ceza vermeye vakit ve sebep) kıldı.

Ama kıyamet gününün azabı (özellikle Müslüman kişiyi haksız yere öldürenlere verilecek olan ceza) daha çetin bir belâ ve daha acı bir azaptır. (3/266)⁴⁰⁴

Yere Batma Sebepleri

Enes bin Mâlik (r.a.) hazretlerinden rivayet olundu. Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinden buyurdular:

Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine soruldu:

-"Senin ümmetinde yere batmalar olacak mı?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

-"Evet! Sordular:

-"Ya resûlallah (s.a.v.), bu ne zaman olacaktır?" Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

1- (Ümmetimin erkekleri) ipek giydikleri zaman,

2- Zinayı mubah gördükleri,

³⁹⁸ Sahih-i Müslim: 4815

³⁹⁹ Hayatü'l-Hayevâni'l-Kübrâ

⁴⁰⁰ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/393-395.

⁴⁰¹ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/395.

⁴⁰² Önce manevî olarak kalbleri mesh olundu (insanlıktan maymun ve hinzıra dönüştüler) sonra da kalıbarı, bedenleri, suretleri maymun ve domuzla dönüştü. Mütercim...

⁴⁰³ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/395-396.

⁴⁰⁴ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/396.

- 3- İçkiler (ve şarap) içildiği zaman,
- 4- Tartıda hile yapıldığı zaman,
- 5- Ölçüde ve terazide hile yapıldığı zaman,
- 6- Şarkıcılar edindikleri zaman,
- 7- Çalgı aletleri edindikleri zaman,
- 8- Defe vurdukları zaman⁴⁰⁵,
- 9- Harem-i şerifte av (avlamayı) helal gördükleri zaman... (Ümmetimin içinde zelzeleler) olur..."⁴⁰⁶

İşârî ve Tasavvufî Manâlar

Muhakkak ki o şehir, beşeriyet denizinin sahilinde hayvanı ceset şehridir. Şehir ehli, insanî sıfatlar hissidir. Bu da üç sınıf üzeredir:

- 1 -Ruhanîdir, nefsin sıfatları gibi,
- 2- Kalbidir. Kalbin sıfatları gibi,
- 3- Nefsânîdir. Nefs-i emmâre'nin sıfatları gibi...

Hepsi, mehârimillah (Allah'ın haram kıldığı şeyler deryasından) (istirahat ve ibâdet) beşeriyetin davetlerinde, nehiy olundukları balıklan avlamaktadırlar.

Bir sınıf, kendisini balık tutmaktan alıkoydu ve halkı da balık tutmaktan nehyetti.

Sınıfın biri, balık avlanmaktan kendilerini alıkoydular. Ama halkı nehyetmedilen Bunlar kalb sınıfıdır.

Sınıfın biri de haramı çiğneyenlerdir. Bu da nefsânî sıfatlardır.⁴⁰⁷

Nefs-i Emâre

Şeyhimiz Allâhü Teâlâ hazretleri, kendisine selâmet versin Allâme (k.s.) hazretleri buyurdular:

Nefs-i emmâre'nin tur gününde, Cumartesi günü, ehlini tağut ve cibt sebebiyle kesmek içindir. Ayı Haram ayıdır. O yakınlıktan, nail olmak ve vuslattan mahrum etmek için... Onun yıldızı aydır. Onun felekleri, dünya semâsının felekleridir. Ve onun âyeti de şu kavî-i şeriftir: «

"Ey o bütün iman edenler! Hep Allah'a taatle korunun. Ve baksın bir nefis, yarın için ne takdim etmiş! Hem Allah'tan korkun - çünkü Allah her ne yaparsanız şüphesiz habîrdir..."⁴⁰⁸ bitti.⁴⁰⁹

İnsan Yasak Şeylere Meyyaldir

Beşeriyetin dâileri (davet edicileri) şeytanın iğvâları sebebiyle Allâhü Teâlâ hazretlerinin haram kıldıklarına tam daldılar. Çünkü İnsan, yasaklandığı şeye karşı çok haristir!" ve insan oğlu, Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendisine haram kılmadığı şeylere pek rağbet etmiyor.

- 1 - Kime ruh sıfatları galip olur,
- 2- Nefsini kahreder,
- 3- Nefsini tezkiye ve tahliye ile nefsin sıfatlarını değiştirirse, (İşte) o kişi gerçekten;

- 1- Necat ehli (kurtuluş ehlidir),
- 2- (Cennette) dereceler ehlidir.
- 3- Ve Allâhü Teâlâ hazretlerine yakınlık erbabındandır. Kimin üzerine nefis ve sıfatları galip olursa, o kişi
- 1-Helak ehlidir.
- 2- Cehennem derecelerinin ehlidir.
- 3- Allah'tan uzaklaşma ehlidir.⁴¹⁰

Dünyâ ile Sarhoş Olan

Mesnevil de buyuruldu:

"Eğer sen nefsin mest olmuş ise, (Dünyanın zevkleri, maddî) şarap ve mezelerle ile... Demek ki senin ruhun görmemiştir; Gaybın salkımlarını (feyiz ve maneviyatın zevkini...) Bil ki, o nuru ve feyzi görenin alâmetleri

⁴⁰⁵ Defe ibâdet niyetiyle vurmak, eğlenmek niyetiyle vurmaktan daha büyük bir günahdır. Zira eğlence aletlerinden sevap beklemek dalâlet ve sapıklıktır. Bundan dolayı meslekleri ve işleri el deflerine vurup, câhil halkı eğlendirmek ve sonra da çırağlıktır, diyerek ellerinde ve ceplerinde olan paralara göz koyan câhil ve sapık şeyhlerin o nefislere hoş gelen eğlenceli meclislerine gitmeyin. Zira o tür meclislere gitmek haramdır ve el definden ve rakstan sevap beklemek ise küfürdür. Bundan Allâhü Teâlâ hazretlerine sığınınız. Mütercim.

⁴⁰⁶ Tuhfetü'l-Ahvezî: 2243, Değişik ifâdelerle...

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/396-397.

⁴⁰⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/397.

⁴⁰⁸ El-Haşr: 59/18,

⁴⁰⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/397-398.

⁴¹⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/398.

vardır. O kişi bu dünyanın, bu alçak ve aldatıcı heveslerinden uzaklaşır... (Ukbâya döner...) ⁴¹¹

Akıl Dışı Nefis Erkek Olursa

Yazıklar olsun ona ki; Onun akıl nakışı dışıdır. Ve kötü nefsi erkektir.

Ve onun erkek olan kötü nefsi, dışı olan aklına sahip olmak için hamleye hazırdır.

Şüphesiz bu kişilerin akli hep mağlup olur. Sonuçta hüsrana, büyük bir zarara uğrar. Mahrumiyetle geçer gider... ⁴¹²

Hayvanı Vasfı

Kadında hayvanı sıfat galiptir.

Onun için kadınlar, renge ve kokuya meylederler." ⁴¹³

O Büyük Gün

Ve o vakit rabbın şu ahdi/sözü ilâm buyurdu:

- "Mutlaka kıyamet günü'ne kadar üzerlerine hep o kötü azabı peyleyecek kimse gönderecek. Şüphe yok ki rabbın çok serî ikablı/çabuk azaplı, yine şüphe yok ki O çok gafur, çok rahîm'dir.

Ve onları yeryüzünde birçok ümmetlere parçaladık... içlerinden salihleri de vardı, beri benzerleri de... Ve onları kâh nimet ve kâh musibet ile imtihan da ettik ki, rücû edeler/dönüş yapalar... ⁴¹⁴

Tefsîr-i Şerifi:

"Ve o vakit rabbın şu ahdi/sözü ilâm buyurdu:"

fili, (şu manâlara gelir:)

1- üst "ilan etti, duyurdu" manasınadır.

fiilinin "vaad etti" manâsına olduğu gibi...

2- azmetti, manasınadır.

Çünkü bir işi yapmaya azmeden ve niyetini o işte samîmi eden kişi, kendi nefsinde onu konuşur ve fiiliyle onu ilân eder. ⁴¹⁵

Allâhü Teâlâ'nın Azmetmesi?

Allâhü Teâlâ hazretlerinin bir işe azmetmesi;

1 - O işin Allâhü Teâlâ hazretlerinin ilminde ikrar edilmesi,

2- Allâhü Teâlâ hazretlerinin irâdesinin o işe mukadder olan vakitte ona taalluk etmesinden ibarettir...

Manâsı: Ey habîbim Ahmedl Resulüm ya Muhammed Mustafa (s.a.v.)! Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendi nefesine icabet ettiği vakti hatırlat ve zikret!

"Mutlaka gönderecektir."

"kıyamet günü'ne kadar...."

BukavNşerif, (cârve-mecrûr) "Mutlakagönderecektir."Kavl-i şerifine taailuk etmektedir.

Kendisinde bulunan iam harfi, kaseme cevap olan lâm'dir. Çünkü; tâs "Ve o vakit rabbın şu ahdi/sözü Mm buyurdu:" kavi-i şerifi, kasemin yerine geçerüdir. "Allâhü Teâlâ hazretleri ezeli ilmiyle" kavi-i şeriftyle "Allâhü Teâlâ hazretleri şahid oldu yani ezeli ilmiyle biliyor" kavli-i şerifleri gibi...

Bu kendisiyle ilân edilen haberin te 'kidi dhetiyledir...

"Onları peyleyecek kimse,"

"rencide etmek, kötü azap yapmaktır..."

Tâcül'-Masâdir'de de böyledir.

Manası: Onlara azab edecek, onları rencide edecek kimseler, gönderirim...

"kötü azabı..."

Çetin ve incitici azab:

1-Onları zelil kılmak,

2- Boyunlarına cizye (ve haraç) vurmak,

⁴¹¹ Mesnevî-i Manevî-yi Şerif: Defter. 5, s. 99,

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/398-399.

⁴¹² Mesnevî-i Manevî-yi Şerif: Defter. 5, s. 100,

⁴¹³ Mesnevî-i Manevî-yi Şerif: Defter. 5, s. 100,

İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/399.

⁴¹⁴ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/400.

⁴¹⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/400.

3- Bunlardan başka değişik azablar ile onlara eziyet edecekler..⁴¹⁶

Buhtun-Nasr

Allâhü Teâlâ hazretleri, Süleyman Aleyhisselâm'dan sonra Yahudilerin üzerine, Buhtu'n-Nasrı gönderdi.

Buhtu'n-Nasr, Yahudilerin diyarlarını harap etti.

Onların bütün savaşçılarını öldürdü.

Yahudilerin kız ve kadınlarını (kendisine ve ordusuna) cârîye yaptı.

Yahudilerin zürriyetlerini (gençlerini) köle yaptı.

Onlardan geride kalanlara da büyük bir cizye (ağır vergiler, yükümlülükler) yükledi.

Buhtu'n-Nasr, Mecûsilere vermiş olduğu vergileri Yahudilere verdi. (Yani Yahudilere Mecûsî muamelesi yaptı...)

Ta ki Allâhü Teâlâ, Efendimiz Muhammed Mustafa, (s.a.v.) hazretlerini peygamber gönderinceye kadar...

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri, peygamber olarak gönderilince, Yahudiler, yapacaklarını yaptılar.

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri de onlara cizye yükledi.⁴¹⁷ Bu cizyeler, âhir zamana kadar devam edecektir

⁴¹⁸

Yahudilerin Sonu

Haddâdî (r.h.) buyurdular:

Bu âyet-i kerime (yani

- "Ve o vakit rabbin şu ahdi/sözü îlâm buyurdu:

- "Mutlaka kıyamet günü'ne kadar üzerlerine hep o kötü azabı peyleyecek kimse gönderecek. Şüphe yok ki rabbin çok serî ikablı/çabuk azaplı, yine şüphe yok ki O çok gafur, çok rahîm'dir..." kavî-i şerîfî)

Yahudilerin kıyamet gününe kadar, izzet ve şeref bayraklarını kaldıramayacaklarına delâlet eder..."⁴¹⁹

"Şüphe yok ki rabbin çok serî ikablı/çabuk

Dünyada onlara azab verir.

"Ve yine şüphe yok ki O çok gafur, çok rahîm'dir." Tevbe eden, ve iman edenlere karşı gafur ve rahimdir. (3/267)⁴²⁰

Kötü Ameller

Bu âyet-i kerimede şu işaretler vardır:

Şeytana kıyamet gününe kadar yaşama mühleti verildi.

Halkın kötü azaba düşürülmesi için gönderilir.

En kötü azab;

1- Allah'a yaklaşmaktan uzak olmak,

2- ve Allah'ın rahmetinden uzaklaşmaktır.

3- Dalâlete sapmak,

4- Kulluktan (tembellik edip) oturmak,

5- Sırât-ı müstakimden sapmak,

6- insanları doğru yoldan saptırmak

"Şüphe yok ki rabbin çok serî ikablı/çabuk azaplı..."

Dünyada onlara azab verir. Ve onlara mühlet verir ki, günahları ziyâde olsun...

İşte bu mühlet, dünyada onlara verilen azab'tır.⁴²¹ Bu dünyevî

⁴¹⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/401.

⁴¹⁷ Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin döneminde Yahudiler ve Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin Yahudilerle olan iletişimleri, Yahudilerin Efendimiz (s.a.v.) hazretlerine karşı savaş açmaları ve gizli olarak da Mekke müşrikleri ve o dönemin etkili insanları yanında yapmış oldukları lobi çalışmaları hakkında geniş bilgi için benim "YAHUDİ MEZÂLİMİ" isimli çalışmamı bakınız. Mütercim.

⁴¹⁸ Günümüzde bile Yahudiler, Müslümanların kanlarını emebilmek ve Müslümanları öldürmelerine göz yummaları için bazı İslâm düşmanı devletlerde lobi çalışmaları yapmakta ve bu lobi çalışmalarında bir çok devletlere, yayın kuruluşlarına, yazarlara ve etkili kişilere gizli olarak dünya kadar vergiler vermektedirler. Mütercim

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/401-402.

⁴¹⁹ Daha yakın tarihimizde, vatan, millet, din, iman, kur'an ve islâm düşmanı, bazı Müslümanların gevşeklikleri sebebiyle, eğer Yahudiler Kudüs-i şerifte terör devleti kurmuşlar ise, bu kurdukları şebeke çok yakın zamanda Yahudilerin başlarına yıkılacaktır. Yahudiler, kıyamete yakın bir zamanda yine bir araya gelecekler. Bir topluluk oluşturacaklar. Yahudilerle Müslümanların arasında bir savaş çıkacaktır.

Müslümanlar, Yahudilerin kökünü kazıyacaktı. Bütün Yahudileri öldüreceklerdir. Efendimiz (s.a.v.) o müthiş günü şöyle tarif etmektedir: Müslümanlar, Yahudilerle savaşmadıkça kıyamet kopmaz. Hattâ Yahudi bir taş ve ağacın arkasına gizlenir de taş ve ağaç(lar) Allanın takdiri ile dile gelir ve şöyle seslenirler: 'Ey Müslüman! Şu Yahudi benim arkamda (saklan m akta) d ir. Gel de onu öldür; diyecek. Ancak Ğarkad (ağacı) müstesnâ Zira o Yahudi ağacındandır.' Rlyâzu's-Sâlihîyn Hadis no:1817,

⁴²⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/402-403.

⁴²¹ Dalâlet ehli ve sapık insanlara verilen mühlet, maddî imkanlar ve devlet, onlar için bir çeşit azaptır. Onlar bunun (arkında) değiller.

azab, âhiret azabına varis olur (ve uhrevî azabı gerektirir...) SjiîJ tfft "Ve yine şüphe yok ki O çok gafur. Allâhü Teâlâ hazretleri, kendisine rücû eden (dönen) ve tevbe eden kullarının günahlarını bağışlar. Yani ruhlar ve kalbler,

1- Eğer nefse tabi olmaktan,

2- Nefsin hevâ-ü hevesine tabi olmaktan rücû ederler

3- Allâhü Teâlâ hazretlerine tevbe İstiğfar ederlerse,

Allâhü Teâlâ hazretleri de onları mağfîret buyurur. Ve onları bağışlar. Çünkü Allâhü Teâlâ hazretleri, "Çok rahimdir."

Kendisine tevbe eden kullarını bağışlar. ⁴²²

Dünyevî Azablar

Bu âyet-i kerimde bir başka manâ daha vardır:

"Şüphe yok ki rabbin çok serî ikabli/çabuk azaplı..."

Allâhü Teâlâ hazretleri, dünyada mü'minlere envai çeşit belâlar verir;

1- Korkular,

2- Açlık,

3- Mallarını azaltmak,

4- Fakirlik,

5- Nefislerini azaltmak (ölüm),

6- Meyvelerde eksiklik,

7- Kıtlık,

8- Ve benzerî belâlar verir...

Ve böylece mü'minleri kendilerine verilen bu belâlara sabretmeye muvaffak kılar... ⁴²³

Müminlerin Âhirette Azablan

Bunu (yani mü'minlere günahlarından dolayı dünyada belâlar vermeyi, Allâhü Teâlâ hazretleri,) mü'minlerin günahlarına keffâret kılmak için yapar. Ta ki (bu belâlara sabretmesi sebebiyle) mü'minler, hakka boyun eğmiş takvalı bir halde, dünyada çıkar (vefat eder) ve böylece (mü'minler) âhirette azab görmezler. ⁴²⁴

Çünkü Allâhü Teâlâ hazretleri elbette;

"Ve yine şüphe yok ki O çok gafur, çok rahimdir."

Âhirette mü'minleri bağışlar... ⁴²⁵

Allâhü Teâlâ Hakkında Güzel Zan

Hazret-i Yahya İsa Aleyhisselâm ile karşılaştı. İsa Aleyhisselâm, Yahya Aleyhisselâm'ın yüzüne tebessüm etti. Yahya Aleyhisselâm (Hazret-i İsa'ya) buyurdular:

Mütercim.

⁴²² İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/403-404.

⁴²³ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/404.

⁴²⁴ Müslümanlar, Cenab-ı Allah'ın emir ve yasaklarına uymadıkça ve Efendimiz (s.a.v.)'in feyizli ve nurlu yolunda sevgi ve barış sahiline doğru yürümedikçe fitne, fesat, kan, düşmanlık ve belâlardan kurtulamazlar. Efendimiz (s.a.v.) bir hadisi şerifinde;

"Benim şu ümmetim, esirgenmiş bir ümmet (-i merhume) dir. Onların üzerine âhirette azap yoktur. Onların azabı, dünyada fitne, zelzeleler ve birbirlerini öldürmeleri (ölüm hadiseleridir.)"

Ebu Davud: 3730, Müsned-i Ahmed: 18848,

Efendimiz (s.a.v.) hazretleri buyurdular:

- "Muhakkak ki bu ümmet, ümmet-i merhumedir, (rahmet olunmuş bir ümmettir. Bunların azabları, kendi ellerindedir. Kıyamet günü olduğu zaman, Her bir Müslümana bir adama müşriklerden bir adam verilir ve ona;

- "Bu adam, cehennem ateşinden senin fidyendir..." denilir. İbni Mace: 42482, i

- "Muhakkak ki bu ümmet, ümmet-i merhumedir. (Rahmete nail olmuş bir ümmettir.) Allâhü Teâlâ hazretleri, onların azablarını kendilerinin arasında kıldı. Kıyamet günü olduğu zaman, Mü'minlerden her bir kimseye, diğer dinlerden (gayr-i Müslimlerden) bir kişi verilir ve ona; - "Bu kişi, senin cehennem ateşinden kurtulmana bir fidyedir!" denildi. " Müsned-i Ahmed: 18837,

Eğer biz, her karış toprağında bir şehidin yattığı bu mukaddes vatani ve bu necip milleti seviyor, güzelim yurdumuzda insanlarımızın birlik ve beraberlik içerisinde yaşamalarını istiyorsak, mutlaka Allâh'a ve Resulüne itaat etmeliyiz. Çünkü, Müslümanların arasına birlik, beraberlik, sevgi ve kardeşliğin yerleşmesi için; Müslümanların Cenab-ı Allah'ın emirlerine bağlanmaları ve Yüce Rasûl (s.a.v.)'in sünnetine sarılmaları şart... Manen yükselmenin yotu Resûlullah'ın sünnetine sarılmaktan geçer. Havada uçan, suyun üzerinde yürüyen veya ateş yiyen veyahut da bunlardan başka harikulade haller gösteren bir şeyhi gördüğün zaman onu iyi araştır. O şeyh, eğer Allanın farzlarından ve Resûlullah'ın sünnetlerinden birini terkediyorsa yalancıdır, düzenbazdır. O evliya değildir .0 şeyhin işleri asla keramet değildir; belki istidrâçtır... Mukaşefetu'l- Kulub el-Mukarribu İla İllamul-Guyub S. 48 İmam Ebu Hamid el- GAZALİ Dar'ul -Ma'rife 1996 Beyrut... Önemli olan gerçek bir mü'min olmaktır... Mütercim.

⁴²⁵ İsmail Hakkı Bursevî(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/404-405.

-"Ne oluyor bana! Seni sevinçli görüyorum? Sanki sen emniyettesin?" dedi. İsa Aleyhisselâm da ona;
-"Bana ne oluyor seni asık görüyorum! Sanki sen (rahmetten) ümit kesmişsin?" dedi.
Bunun üzerine ikisi;
-"Buradan bize vahiy gelmeden ayrılmayalım (hangi tutumun doğru bir hareket olduğunu öğrenelim!)" dediler.
Allâhü Teâlâ hazretleri onlara vahyetti:
-"İkinizden bana sevimli olanınız; benim hakkımda en güzel zan besleyeninizdir!" buyurdu ⁴²⁶.

Sermayesiz Kulunu Bağışla

Sa'dî (k.s.) buyurdular:
-"Değilmi ki, Yusuf Aleyhisselâm bunca belâ ve musibet gördü.
Bir gün hükmü geçerli oldu. Kadri yüceldi. Saltanat sahibi oldu.
Âl-i Yakubûn (Yakub Aleyhisselân'ın oğullarının) günahlarını bağışladı.
Bu hal, onun güzel suretinin manâ bulmasıydı.
O kötülüklerinden dolayı,
Kardeşlerini tutuklamamıştı.
Onları hapsedmemişti.
Kardeşlerinin getirmiş olduğu değersiz ve ufacak şeyleri geri çevirmedi.
(Hatta o değersiz şeylere karşı o devrin en kıymetli yiyeceği olan buğdaylar vermişti onlara...)
Ey aziz Rabbim!
Biz de senin lütfunu umarız!
Sen sermayesiz bu kulunu affeyle.
Bağışla ya Rabbi....." ⁴²⁷

Güzel Zan

Akıllı kişiye gereken şey;
1- Rabbine karşı güzel zan beslemektir ⁴²⁸.
2- İbâdetlerinden asla tembellik etmemektir. Zira gemiler, kuru yerde (karada) yürümezler ⁴²⁹

Hikâye (akıbet)

Malik bin Dinar (k.s.) hazretlerinden rivayet olundu. Buyurdular:
Ben Basra'nın mezarlığına girdim. Bir de baktım ki, Sa'dûn el-Mecnûn vardı. Ona sordum:
-"Hâlin nasıl? Nasılsın?" O;
-"Ey Mâlik! Benim halim dününden dolayı nasıl olur? Yarın ben çok uzak bir sefere çıkacağım? Yanımda bir hazırlık ve azık olmaksızın yola çıkacağım! Ben kulların arasında âdil ve hâkim Rabbimin huzuruna çıkacağım?" dedi.
Ve sonra ağlamaya başladı. Şiddetli bir şekilde ağladı.
Ben ona;
-"Seni ağlatan nedir?" dedim. O:
-"Vallahi ben, dünyaya haris olduğum veya ölümden ve belâdan korktuğum için ağlamıyorum. Lakin ben ömrümden geçen ömre (ve günlere) ağlıyorum. O günlerde amellerimi iyi yapamadığım; (düşüncesi) beni ağlattı. Vallahi, azık azlığı (gereğince ibâdet edemeyişim), kurtuluşun uzaklığı, geçidin zorluğu ve bütün bunlardan sonra da bana ne olacağını bilmiyorum; cennette mi olacağım yoksa cehennem de mi? (işte bundan dolayı ağlıyorum...)"
Ben Sa'dûn el-Mecnûnda bu hikmet dolu sözleri işittim ve ona:
-"İnsanlar, senin deli olduğunu zannediyorlar?" dedim. O;
-"Sen İsrail oğullarının mağrur oldukları şeyle mağrur oldun! İnsanlar, benim mecnûn (deli) olduğumu zannediyorlar; halbuki asla bende bir delilik yoktur. Lakin Mevlâmın (Allâhü Teâlâ hazretlerinin) sevgisi, kalbime karıştı, damar ve bağırsaklarıma girdi. Kanım ile etimin ve kemiklerimin arasına girdi. Vallahi ben, Allâhü Teâlâ hazretlerinin sevgisinden, aklımı yitirmiş ve aşık oldum..." dedi.

⁴²⁶ Kısasu'l-Embiyâ; 1, s. 610, El-Bidâye ve'n-Nihâye: d, s. 89, İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/405-406.

⁴²⁷ Bostan-ı Sa'dî'yi Şirâzî, s. 200,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/406-407.

⁴²⁸ Hadis-i kudside buyuruldu:

-"Ben kulumun bana olan zannının yanındayım!" Sahih-i Buhari: 6951, Sahih-i Müslim: 4832,

⁴²⁹ Geminin karada yürümesi pek nadirdir. Onu da ancak İstanbul'un fatihi yapabilmıştır.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/407.

Ben ona;

"Ey Sa'dûn neden insanlarla oturmuyorsun? insanların içine karışmıyorsun?" dedim. O şöyle bir beyit inşa edip söyledi:

"Sen insanlardan kaçınır ol! Dost olarak, Allâhü Teâlâ hazretlerinden râzî ol! (Allâhü Teâlâ hazretlerini memnun et!) İnsanları, dilediğin gibi çevir! Mutlaka insanları akrepler olarak görürsün!" İmam Yaffî hazretlerine ait olan "Ravdu'r-Riyâhîn" isimli kitabında da böyledir.⁴³⁰

Yeryüzüne Dağıtılmaları

"Ve onları parçaladık..."

İsrail oğullarını fırkalara ayırdık. "yeryüzünde"

Onlardan her bir fırkayı, yeryüzünün bir bölgesine dağıttık. Şu cihetle ki, yeryüzünde nahiyelerinden hiçbir nahiyesi boş kalmadı. Onlardan bazılarının haktan yüz çevirmeleri ve sırtlarını

dönmelerinin cezası olarak tamamen onlardan her bir ümmeti yeryüzünün bir yerine attık ki, onların hepsinin bir araya toplanıp ebediyen bir kuvvet oluşturmamaları için, yeryüzünde parçaladık.

bir çok ümmetlere..."

Bu kavî-i şerif, "Ve onları parçaladık..." fiilinin mefulünden hâldir.

Kendileri bir cemaat oldukları halde, demektir. Veya, "Ve onları parçaladık... "fiilinin ikincimefulüdür, (ikinci meful alması) onun "biz yaptık" manasını tazammun etmesindedir.

"içlerinden salihleri de vardı/1

Bu kavî-i şerif, "birçok ümmetlere... "sıfattır. Onlar, Musa Aleyhisselâm'ın diniyle mütebedeyyin olanlardı.

"Ve onlardan berilerde (Salih olmayanlar da vardı)..."

Takdiri şöyledir: Onlardan bir takım insanlar vardı; bunun berisinde; bunun berisinin üzerindeydiler.

Bu kavî-i şerif, mahzûf mevsûfun sıfatıdır. İbtidâ üzerine merfû'dur. "onlardan bazıları" kavî-i şerifî, mukaddem haberdir. (3/268)⁴³¹

İlmi Bir Tetkik

İmam Taftazânî (r.h.) buyurdular:

istimalde (kullanımda), mübtedâ ve haberin her ikisinin zarf olarak vaki olmaları çok yaygındır.

Navih âlimleri, birincisini haber, ikincisini de mübtedâ kılmakla devam ettiler. Mevsûfun takdiriyle... Bunun aksi olmaksızın... ve her ne kadar bu, manâ cihetinden uzak ise de... Haberi te 'hır etmek daha evlâdır. Sanki, onlar o durumlarda sonucun hafzedilmesini görüyorlar.

Taftazânî'nin sözleri bitti.

Bu, "Sâlihler" kavî-i şeriflye, kendisine delâlet eden salâh.

muzâfîn takdirinin mananın sahih olması içindir.

Yani onlardan bazıları, bu salah sahibi değillerdi. Onlardan düşüktüler. Bunlar da onların kâfirleri ve fasiklarıydılar. Bununla Sâlihler işaret edilmesi de caizdir.

Zira navih âlimleri, müfret olan ism-i işaretin, bazen tesniye ve cemi için kullanılmasının caiz olduğunu zikrettiler. Sa'dî Çelebî (r.h.)'m Haşiyelerinde de böyledir.⁴³²

Varlık ve Yokluk İmtihan İçindir

"Ve onları imtihan da ettik,"

Yani biz kendileriyle seçmek ve mübtelâ etme muâmelesiyle muamele ettik, demektir.

"kâh nimet ve kâh musibet ile"

Nimet ve nikmet (musibet) ile.... Bazen onların üzerine, bolluk, bereket, afiyet ve rahmet kapısını açtık; ve bazen de kıtlık, şiddet ve zorluk kapılarını açtık...

gerektir ki, rücû edeler/dönüş yapalar..."

Belki nehiy olunurlar ve üzerinde oldukları, küfür ve isyanları bırakırlar diye...

Zira hasenat (nimet, bolluk ve bereketlerden) ve seyyiât (kıtlık, zorluk ve şiddetlerden) her biri, (sahibini) taat ve ibâdete davet eder.

Ama hasenat onda teşvik olduğu içindir.

Seyyiât ise kendisinde ma'siyetlerden korkutma olduğu içindir.⁴³³

⁴³⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/407-408.

⁴³¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/408-409.

⁴³² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/409-410.

⁴³³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/410.

Yahudilerin Allâhü Teâlâ Hakkında Kötü Düşünceleri

Kâşîfi (r.h.) buyurdular:

Onlar, nimetlere şükürü terk edip nankörlük ettiler ve zahir ile müstağni oldular ve dediler ki:

"Muhakkak ki Allah fakirdir, bizler zenginiz" ⁴³⁴

Ve mihnetlere sabretmeyi bıraktılar. Yakışmayan bir şekilde hareket etmeye başladılar ve konuştular (ve Yahudiler) dediler ki:

"Allah'ın eli bağlı" ⁴³⁵

Böylece zorluklarla onların iyi ve kötülerinin seçilmesi tamam oldu ve ayarlan ortaya çıktı....

Güzel oldu, acıların tecrübesi... Getirdi bu meydana, Onun günün tasası ve kederini... Her kim ki yalan oldu... ⁴³⁶

Te'vilât-i Necmiyyeden

Te'vilât-i Necmiyyede, buyuruldu:

"Ve onları nimet ile imtihan da ettik..."

Çok ibâdetli görmek ve riya sebebiyle kendini beğenmek ile imtihan ettik. Şeytanın hâli bu olduğu gibi...

"ve musibet..."

1 - Ma'siyetlerle,

2- Onu görmekle,

3- Onlara karşı pişmanlık ile,

4- Onlardan tevbe etmekle,

5- Korku ile,

6- Rablerinden haşyet duymak ile,

Adem Aleyhisselâmın hâli bu olduğu gibi... Zira Adem Aleyhisselâm Rabbine döndü....

İkisi dediler ki:

"Rabbenâ/ey rabbimiz! nefislerimize zulmettik. Eğer sen bize mağfiret etmez, merhamet buyurmazsan, şüphe yok ki hüsrana düşenlerden oluruz." ⁴³⁷

Kitâbullah'ın Dersini Yapan Kavim

Yüce Meali:

Derken; arkalarından bunlara bozuk bir grup halef oldu/geldi ki, Kitâb'ı miras aldılar. Şu alçak dünya malını irtikâb ile alırlar da, bir de "Bize mağfiret olunacak." derler. Mukâbil/karşı taraftan da kendilerine öyle bir şey gelse, onu da alırlar... Ya, Allah'a karşı haktan başka bir şey söylemeyeceklerine dair kendilerinden kitâb mısakı alınmadı mı idi ve onun içindekini ders edinip okumadılar mı? Halbuki âhiret evi, Allah'tan korkanlar için daha hayırlıdır. Hâlâ akıllanmıyacak mısınız?...169

Kitaba sarılanlar ve namazı ikame etmekte bulunanlar ise... O muslinlerin ecrini biz hiçbir zaman zayi etmeyiz.170

Hem bir vakit biz, o dağı bir gölgelik gibi tepelerine çekmiştik de, kendilerine, düşüyor zannettikleri bir halde demiştik ki;

-"Size verdiğimiz kuvvetle tutun ve içindekini hatırımızdan çıkarmayın, gerektir ki korunursunuz." ⁴³⁸

Tefsîr-i Şerifi:

"Derken; arkalarından bunlara halef oldu/geldi..."

Bu zikredilen kişilerin ardından...

"bir grup halef..."

Onların yerine kötü bir grup... Bunlar, Efendimiz (s.a.v.) hazretlerinin asrında olup; Allâhü Teâlâ hazretlerinin yeryüzünde ümmetlere böldüğü ve kitabında;

-İçlerinden salihleri de vardı, beri benzerleri de..." ⁴³⁹

Diye vasıflandırdığı kişilerdir.

"Halef, masdardır. Ve kendisiyle vasıflandı.

Bundan dolayı, "Halef, kelimesi müfret ve ceminin üzerine vaki olur. "Falanca, falancaya halef oldu" ve

⁴³⁴ Âl-i İmrân: 3/181,

⁴³⁵ el-Mâide: 4/64,

⁴³⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/410-411.

⁴³⁷ el-A'râf: 7/23,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/411.

⁴³⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/412-413.

⁴³⁹ el-A'râf: 7/168,

kavminde hilâfetle halef oldu." Yani kavminin tedbir ve hallerini idare etti. ⁴⁴⁰

Halef ile Half in Arasındaki Fark?

İbnü'l-Arabî (k.s.) hazretleri buyurdular:

"Halef, kelimesi lam (J) harfinin fethasıyla iyi ve maslahat sahibi olanlardır, "Half, kelimesi lam (j) harfinin sukûnuyla ise, kötü kişilerdir. Bundan dolayı kötü olan kelama uuu "Ha/f, denildi.

Halefin Hayırda Kullanılması Daha Çoktur

Muhammed bin Cerîr (r.h.) buyurdular:

Medih (övme) mânâsında gelenlerin çoğu, lâm'ın fethasıyla. Zem (yermek) için gelenler ise, lamın sukûnuyla. Ama bazen de, zemde hareketli olup, medih'te de sukûn ile gelir... Buyurdular: Süt bozuluncaya kadar, kapta terk edilmesiyle söylenen "sütün artığı" kelimesinden

alınmış olmakla onu kelimesini) zemme hapsederim. Yine "oruçlunun ağzının ardı" ağzının kokusu değiştiği ve fasit olduğu zaman böyle denilir. Ağzının kokusu bozulan kişiye benzetilmiş oldu.

Velhasıl, her ikisi de (yani, "Halef, kelimesi lam (j) harfinin fethasıyla ve hem de "Hsîf, kelimesi lamharfinin sukûnuyla olan kelimelerin ikisi de) hayır ve serde kullanılır. Ancak hayırda kullanılan kelimelerin çoğu "Halef, kelimesi lam harfinin fethasıyla olanlardır.

Haddâdî Tefsirinde böyledir. ⁴⁴¹

Kitaba Varis Olanlar

"Kitâb'ı miras aldılar,"

Kendi seleflerinden (geçmişlerinden) Tevrâta varis oldular. Tevrat'ı okuyorlar. Tevrat'ın içinde olanlara vakıf oluyorlar.

"Mîrâs", vefat edenler tarafından, geride kalanlara kalan şeylere denir.

Bu kavli-işerif, "Halef, kelimesinin sıfatı olmak üzere mahallen merfudur. ⁴⁴²

Dünya

"Şu alçak dünya malını irtikâb ile alırlar..."

İstinaftır.

Bu şeyin yani dünyanın âdî malını alıyorlar.

"En düşük" kelimesi, "alçak, aşağılık" kelimesindedir. Yani yakın, demektir.

Bu dâr'a ve bu hayata "dünya" ismi verildi. Bunun yakın olması ve âcil olmasındandır.

(Halk arasında) "Ona yaklaşmakla yaklaştım," denilir. Yani ona yaklaştım, ona yakınlıkla yaklaştım, denilir.

Veya i"alçaklık, düşüklük "ten gelmektedir. (Halk arasında "Adam rezil olmakla rezil oldu" denilir. Yani adam düşük, alçak, hasis ve rezil oldu ve kendisinde hayır yoktur, demektir. (3/269) ⁴⁴³

Haramdan Kazanmak

Bundan murad, dünya malını;

1 - Hükümlerde rüşvet ⁴⁴⁴ ve

2- (İlâhî) kelâmı tahrif etmekten alıyorlar ⁴⁴⁵.

Dünyaya Araz Denilmesi

Haddâdî (r.h.) buyurdular:

Dünya meta'ına araz denildi; az kaldığı için... Sanki arz olunuyor ve geçiyor, demektir.

Allâhü Teâlâ hazretleri buyurdu:

-"Derken vaktâ ki, onu vadilerine karşı gelen bir bulut halinde gördüler.

-"Bu" dediler, "Bir ânz '(ufukta beliren bir bulut), bize yağmur yağdıracak!" Hayır, o sizin acele istediğiniz şey; bir rüzgar ki, onda çok acıklı bir azap var... ⁴⁴⁶

⁴⁴⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/413.

⁴⁴¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/413-414.

⁴⁴² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/414.

⁴⁴³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/414.

⁴⁴⁴ Rüşvetle dünya malını alanlar, idare işlerinde çalışanlardır.

⁴⁴⁵ Kelâmı tahrif ederek, dünya malını kazanan insanlar ise, dini kendi maddi çıkarlarına alet eden ve insanların keyfi isteklerine göre fetvalar veren, bozuk din adamlarıdır. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/415.

⁴⁴⁶ el-Ahkâf: 46/24,

Bu bulutla murad ediyorlar... ⁴⁴⁷

Kuruntuya Kapılmaları

"Bize mağfîret olunacak." derler."

Bundan dolayı Allâhü Teâlâ hazretleri, bizi muaheze etmeyecektir. (Tutup sorgulamayacaktır...) Bundan geçer... "Allâhü Teâlâ hazretleri onun günahını bağışladı, onu örttü ve ondan affetti," denilir.

"mağfîret olunacak," kavli-i şerifi, ya kendisinden sonra gelen câr ve mecrûre isnat edilmektedir. Kendisinden sonra gelen ise, tâ "bizim" için kavli-i şerifidir.

Ya da "mağfîret olunacak," kav/-/ şerifi, şerifinde bu/unan a/man/n zamirine isnat edilmektedir. Şu kav-i şerif gibi;

- "Adalet edin. Takvaya en yakın olan odur... " ⁴⁴⁸

Yani bizler, dünyanın adı ve geçici malını aldığımız için; Ailâhü Teâlâ hazretleri, bizi bağışlayacaktır..." diyorlar. ⁴⁴⁹

Te'vilât-ı Necmiyyeden...

Te'vilât-i Necmiyyede buyuruldu:

Rabbânî mevhîbeleri ve ruhanî keşifleri, dünyevî arazlara' (ve çıkara alet ve) vasıta etmek nefis-i emmârenin şânındandır... Nefis, (Rabbânî hibeleri ve ruhanî keşifleri,)

- 1- Dünyevî menfaatlere,
- 2- Mal tahsil etmeye,
- 3- Makam elde etmeye
- 4- Mevki kazanmaya,
- 5- Lezzetlerden istifade etmeye,
- 6- Şehvetleri tatmin etmeye sarf eder... ⁴⁵⁰

İbâha Mezhebi Küfürdür

Ve bize mağfîret olunacak." derler."

Çünkü bizler, günahlarımızın bağışlanacağı, makam ve rütbeye vasıl olduk. Zellelerin (ayak kaymalarının) ve hataların bağışlandığı makama ulaştık. Cehalet ve "İbâha" ehli (olan ibâhiyye) ⁴⁵¹ mezhebi bu olduğu üzere... Bu söz gurûr (ve aldanma) ile onlardan sadır oluyor. ⁴⁵²

Kalb ile Tevbe Şart

Bunda başka bir manada vardır:

"Ve bize mağfîret olunacak." derler."

Yani biz tevbe ettiğimiz zaman, Ailâhü Teâlâ bizleri bağışlar. Halbuki onlar, dilleriyle tevbe ediyorlar; kalb ile tevbe etmiyorlar. ⁴⁵³

⁴⁴⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/415.

⁴⁴⁸ el-Mâide: 5/8,

⁴⁴⁹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/415-416.

⁴⁵⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/416.

⁴⁵¹ İbâhiyye mezhebi, "Mubah kılmak, bir şeyin mubah ve meşru olduğunu kabul ve ilan etmek" manalarına gelen "ibâha" görüşünde olanlar. Asılsız te'villerle, İslâm dininin koymuş olduğu yasakların bütünü veya bazılarını helâl sayan, farzları ortadan kaldıran; nefsin hoşlanıp zevk aldığı her şeyi mubah ve meşru gören sapık ve batıl bir yoldur. İslâmî bir mezhep değildir. Çünkü bunlar, İslâmî kimliklerini kaybetmişlerdir.

İbâhiyye mezhebinin temelinde dini mükellefiyetlere, emir ve yasaklara karşı keyfî bir tutum vardır.

Batniler, aşırî Şiiler (gulat) ve bazı bozuk tarikatlar tarafından bir temel esas olarak benimsenmiştir.

Bunlar ibâhiyyelik gibi keyfî tutumlarını ve islâm dinini ortadan kaldırmayı, te'vil maskesi altında sürdürmektedirler. Bunlar, islâmın bütün emir ve yasakları, kendi keyiflerine göre te'vil ettiler. Ve böylece zamanla İslâm dinini ortadan kaldırmaya çalıştılar.

Bu aşırî gruplar gayr-i islâmî niyetlerini, siyâsi ve ticarî heveslerini-te'vil metodunu istismar etmek suretiyle meşrulaştırmaya çalıştılar,

ibâhiyye mezhebi, her türlü ahlâkî kayıttan uzak, zevk verici her şeyi hoş ve mubah gören ve sınırsız bir

hürriyet içerisinde dilediğini yapan bir toplumun oluşması için çalıştılar. İbâhiyye mezhebi:

"Sana yakın gelinceye kadar Rabbine ibadet el" (el-Hicr, 15/99). Bu ayette geçen ve "ölüm" manasına gelen İX- "yakîn" kelimesini "kesin

ilim" veya "te'vili bilmek" şeklinde tevil eden bâtinî dâiler, dini mükellefiyetlerin belli bir seviyeden sonra son bulacağını söylediler.

Mütercim.

⁴⁵² İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/416-417.

⁴⁵³ Tevbe kalben gelmelidir. Sadece dil ile olan tevbenin hiçbir değeri yoktur. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayınevi: 9/417.

Her Gelen Malı Alıyorlar

"Mukâbil/karşı taraftan da kendilerine öyle bir şey gelse, onu da alırlar..."
Bu kavH şerif, öjjs "derler" kav-i şerifin failinden hâl'dir.
Yani onlar;

- 1- Hükümlerde (kanunların uygulanmasında) rüşvet alıyorlar,
- 2- Halka kolaylık göstermek için (ilâhî) kelâmı tahrif etmek için, dünyevi mallar alıyorlar, demektir.

Ve diyorlar ki:

- "Bizim almış olduğumuz dünya malından dolayı, Ailâhü Teâlâ hazretleri bizi muaheze etmez (tutup hesaba çekmez) ve ondan geçip bağışlar..."

Halbuki onlar, o dünyevî malları (kelâmullahı tahrif etmek ve rüşvet karşılığında) hâlâ almaya ısrar ediyorlar. Onun misline dönüyorlar. Ondan (hakikîolarak) tevbe etmiş değiller...⁴⁵⁴

Kitabın Misâkı

"Kendilerinden kitâb mîsakılınmadı mı idi..."

Tevrat'ta zikredilmiş olan ahittir. O da;

ol "Allah'a karşı haktan başka bir şey söylemeyeceklerine dair olan ahit..."

Bu kav/-/ şerif, "misâk" için atf-ı beyandır.

Yani günaha ısrar etmekle beraber, kat'iyetle Allâhü Teâlâ hazretlerinin kendilerini bağışlayacağını söyleyip; Allâhü Teâlâ hazretlerine iftira etmeyin, demektir.⁴⁵⁵

Kitâbullah'in Dersini Yapmak

"ve onun içindekini dersini edinmek..."

Onu okuyorlar; onun dersini yaparlarken, o kitabın içindeki hükümleri okumadılar mı?

Bu kavi-i şerif, mana cihetinde; " alınmadı mı..." kavi-i şerifinin üzerine atıftır. Zira takdiri şöyledir:

Allâhü Teâlâ hazretleri onlardan kitabın misakını aldı ve kitabı ders etmelerini aldı, demektir.

Ve senin için; "ve onun içindekini dersini edindiler..." kavi-i şerifinin, " alınmadı..." kavi-i şerifin üzerine atıf olduğunu da söylemek (caiz)dir, mümkündür.

Zira, takriri istifham her ikisine taalluk etmektedir.⁴⁵⁶

Âhîret Takva Ehli İçindir

"Halbuki âhîret evi," Ve doğrusu, başa gelecek olan âkîbet, "daha hayırlıdır" Dünya malından daha hayırlıdır.

"korunanlar için..."

1- Ma'siyetlerden,

2- Günahlardan,

3- Küfürden,

4- Şirkten,

5- Haram yemekten,

6- Allâhü Teâlâ hazretlerine iftira etmekten kaçınan ve korunanlar içindir...

"Hâlâ akıllanmıyacak mısınız?..."

Şunu (yani) insanı azaba götüren düşük ve alçak şeyi (dünya malını) ebedî (cennet) nimetleriyle asla değiştirilmeyeceğim çok iyi bilen kimseler içindir...⁴⁵⁷

Kitabullah'a Sarılmak

"Ve o kimseler ki,"

Bu kavH şerif, "O kimseler için" kavi-i şerifinin haberidir.

"Kitâb'a sarılıyorlar..."

Yani dinlerinin emirlerine sarılırlar, demektir.

"Bir şeye bağlandı, bir şeye sarıldı," ve "ve ona sarıldı" denilir.⁴⁵⁸

⁴⁵⁴ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/417.

⁴⁵⁵ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/417-418.

⁴⁵⁶ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/418.

⁴⁵⁷ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/418-419.

⁴⁵⁸ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/419.

Kitabullahı Geçim Kaynağı Yapmak

Mücâhid (r.h.) buyurdular:

Onlar (yani kitaba sarılanlar), kitab ehlinden iman edenlerdir. Abdullah bin Selâm (r.a.) hazretleri ve onun arkadaşları gibi olan kimselerdir.

Çünkü onlar,

1- Musa Aleyhisselâm'a indirilen kitap ile amel ettiler.

2- Kitabı tahrif etmediler.

3- Onu (kitabın hükümleri ve orada bulunan Efendimiz s.a.v. hazretlerinin vasıflarını halktan) gizlemediler.

4- Kitabullahı bir geçim kaynağı yapmadılar. Yani Allah'ın kitabını, insanların mallarını yemek için bir vesile ve sebep yapmadılar ⁴⁵⁹ ..

..

Ümmet-i Merhumeye Övgü

Atâ hazretleri buyurdular: Onlar (yani "Kitâb'a sarılan kimseler" (den murad) ümmet-i Muhammed (s.a.v.)dir. "kitab"tan murad ise Kur'ân-ı kerimdir. ⁴⁶⁰

İmandan Sonra Namaz Gelir

"ve namazı ikame etmekte bulunanlar..."

Bu kavlı-i şerif, havassın şeref ve faziletine tembih için; umûmu zikrettikten sonra hususu zikretmek kabilindedir.

Zira namaz kılmak, imandan sonra ibâdetlerin en büyüğü ve en faziletlisidir.

Burada namazın münferiden bir daha zikredilmesi; namazın kadrinin diğer temessük edilen (ibâdetlerden) yüksekliği ve namazın yüceliğindedir. ⁴⁶¹

Namaz Dinin Direğidi

-'Kendi dinini Allâhü Teâlâ hazretleri, Namaz sütunu ve direkleri üzerine bina kıldı. Din ancak namaz direğiyle yerini bulur. Hak dinin evi, namaz ile ayakta kalır. ⁴⁶²

Muslihlerin Ecri Zayi Olmaz

muslihlerin ecrini biz hiçbir

zaman zayi etmeyiz.

Biz onların söz ve ameldeki ecirlerini kendilerine veririz, demektir.

Kâşifi (r.h.) buyurdular:

Müjde, salâh (yani muslinler) ile geldi. Onlarla gelen müjde belki onların tamamına erişir. ⁴⁶³

⁴⁵⁹ Allâhü Teâlâ hazretlerinin bu hitabı aynı zamanda bizler (yani ümmet-İ merhume) içindir. Bizler, dinî istismar ederek asla halkın malını yememeliyiz, Bundan çok uzak durulmalıdır, Özellikle günümüzde, geçimleri sadece ve sadece halkın çırağlıkları üzerinde olan, kendilerine eviyâ ve âlim süsü verip,

"çırağlık" adı altında câhil ve saf halktan para koparan, Allah düşmanı ve zır câhil şeyh ve softa takımından uzak durmak gerek. Mütercim.

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/419.

⁴⁶⁰ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/420.

⁴⁶¹ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/420.

⁴⁶² Bu güzel beyitler, şu hadis-i şerifin metnidir.

9Öre'bir adam indimiz (6.a.v.) Hazretlerine-Yâ Resulellah! islâm'da Allah katında en sevimli şey nedir? dedi

vaktinde kılınan namazdır ve kim namazı terk ederse onun dini yoktur namaz dinin direğidir İsmail bin muhanned el acului el cerrahi keşfü'l hafa c.2,s.40,muhakkik ahmed el kallaş muesseretül risale Beyrut 1405,ihyai ulumiddin c. 1,s.147,

İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/ 420.

⁴⁶³ İsmail Hakkı Bursevi(k.s.), Ruhü'l Beyan Tefsiri, Fatih Yayinevi: 9/421.